

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β', τεύχος 209, Παρασκευή 9 Ιουνίου 1982

Δρχ. 40

- Ο άλλος μύθος του Σωτήρη Πέτρουλα
- Η αφύπνιση της Μουσουλμάνας
- Πού οδηγείται η Οικονομική Πολιτική;

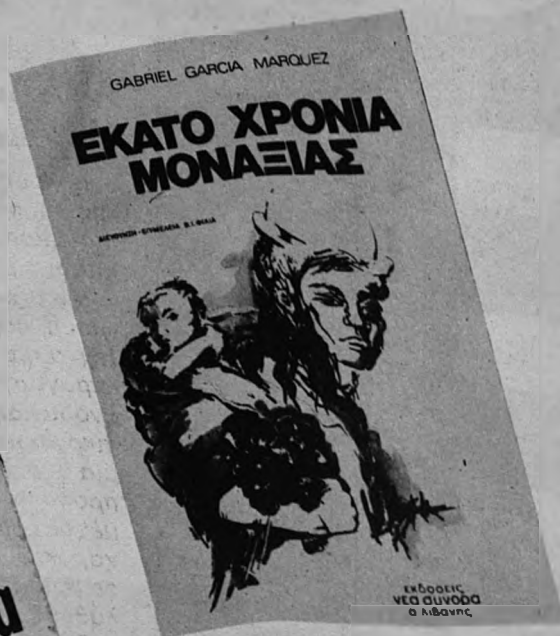
ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΒΑΝΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

Σόλωνος 94, τηλ. 36.10.589 — 36.00.398

Καιρός για διακοπές. Και τα «Νέα Σύνορα» σας προτείνουν τη συντροφιά κάποιων ξεχωριστών βιβλίων της Λατινοαμερικάνικης Λογοτεχνίας. Γνωρίστε τους σπουδαίους και πολυδιαβασμένους συγγραφείς.

● EMM. ΓΚΑΡΣΙΑ ΜΑΡΚΕΣ

«Εκατό Χρόνια Μοναξιάς»

● ΧΟΡΧΕ ΑΜΑΝΤΟ

«Σκληροί Καιροί»
«Νύχτα Αγωνίας»
«Φως στο Σκοτάδι»
«Τιετά»
«Τερέζα Μπατίστα»

● ΝΤΟΜΙΤΙΛΑ ΝΤΕ ΤΣΟΥΓΚΑΡΑ

«Αφήστε με να μιλήσω»

Λατινοαμερικάνικη λογοτεχνία. Η πεζογραφία του καιρού-μας. Σας την γνωρίζει συστηματικά ο εκδοτικός οίκος «Νέα Σύνορα».

Πληροφορίες - Παραγγελίες:
Αντώνης Λιβάνης «Νέα Σύνορα»
Σόλωνος 94, Τηλ. 36.10.589 - 36.00.398

Περίοδος Β'
Χρόνος 9ος
Τεύχος 209

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ: 7232.713 - 7232.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ: Αναδόμηση: Πόσο στυφή η γεύση;	4
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	5
Γ. ΚΑΛΑΪΤΖΗ: Σοσιαλισμός, Αλλαγή, Αναδόμηση	8
ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ:	9
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ: Ο Ευρωπαίος	10
— Μακάριοι οι ειρηνοποιοί ότι υιοθέτουσιν κληθήσονται	11
Π. ΛΙΝΑΡΔΟΥ: Πού οδηγεί η οικονομική πολιτική;	12
Δ. ΔΕΛΗΟΛΑΝΗ: Η εργοδοτική πρόκληση, προοίμιο νέων κοινωνικών συγκρούσεων στην Ιταλία	14
ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ: Η αφύπνιση της μουσουλμάνας	16
Π. ΝΕΡΑΤΖΗ: Ελ Σαλαβδόρ: εδώ γεννιέσαι μισοζώντανος και επιβιώνεις μισοπεθαμένος	18
ΡΕΠΟΡΤΕΡ: Και πάλι για την εκλογή Σίνου	20
ΕΡΕΥΝΑ: Η γενιά του «15%» και του «114»	22-30
— Ο άλλος μύθος του Σωτ. Πέτρουλα	22
Γ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ: Εφτά ανέκδοτα γράμματα του Σ. Πέτρουλα	23
— Οι αποφάσεις της ΔΝΔ για την διαγραφή του Σ. Πέτρουλα και του Μ. Παπούλια	26
ΣΤ. ΡΑΜΦΟΥ: Για τη γενιά του «15%» και του «114»	28
Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ: Οι προϋποθέσεις ενός νέου διεθνούς συστήματος	31
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	40
ΝΤΟΡΑΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΡΟΓΚΑΝ: Εικαστικό Χρονικό	41
Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ: Πώς γνώρισα τον ποιητή Δημήτρη Δούκαρη και το βασανιστή Καραφώτη	42
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ:	44
ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΜΟΤΣΙΟΥ: Για την ενοποίηση της ελληνικής γλωσσολογικής ορολογίας	46
ΔΙΑΛΟΓΟΣ:	49

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Νίκου Σιδέρη

ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ-ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ: ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ;

Η φάση των αναζητήσεων, του προσανατολισμού, της διερεύνησης και της προσαρμογής του ΠΑΣΟΚ στις κυβερνητικές ευθύνες, έληξε με τον πιο επίσημο τρόπο, με την ορκομωσία της νέας κυβέρνησης και την απαρχή μιας νέας περιόδου στη διακυβέρνηση της χώρας.

Με την αναδόμηση αποδείχτηκε σαν κακόπιστη αντιπολιτευτική «μουρμούρα» η υπόθεση της Δεξιάς ότι βρισκόμαστε μπροστά σε ένα τέχνασμα, που στόχο είχε τον αποπροσανατολισμό του λαού από τα «πραγματικά» προβλήματα της χώρας. Αντίθετα, η λειτουργική αναδιάταξη των μηχανισμών της κυβέρνησης και η νέα στελέχωση του οικονομικού κυρίως τομέα φανερώνουν πως η αναδόμηση εξυπηρετούσε μια συγκεκριμένη αναγκαιότητα με πολύ σαφείς στόχους. Η κυβέρνηση προσανατολίζεται πάση δυνάμει στον μόνο τομέα που η πολιτική-της μέχρι τώρα όχι μόνο δεν έχει «δείξει το πρόσωπό-της», αλλά χαρακτηρίστηκε από έντονες αντιφάσεις και παλινδρομήσεις, που μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις έτειναν να προσλάβουν τη μορφή του κλασικού λάθους που μεταφράζεται και σε πολιτικό κόστος.

Σε μια πρώτη βέβαια προσέγγιση, η ομιλία του κ. Παπανδρέου στο νέο υπουργικό συμβούλιο, δεν βοήθησε στην αποσαφήνιση των νέων επιλογών που θα κατευθύνουν την οικονομική πορεία της χώρας. Ο κ. Παπανδρέου έθεσε απλώς τα προβλήματα και δεν περιέγραψε τον τρόπο αντιμετώπισης και επίλυσής-τους.

Πιστεύουμε όμως, πως οι επιλογές της κυβέρνησης έχουν δυο μόνο δυνατές κατευθύνσεις: η μια είναι η επισημοποίηση της κατεύθυνσης μιας «μεικτής οικονομίας», που αν και διέτρεχε τη σκέψη του κ. Λάζαρη, δεν βρήκε τη συγκεκριμένη διατύπωση και πειστική εκφώνησή-της.

Η δεύτερη επιλογή είναι να συνδυάσει τον οικονομικό τομέα με έναν γενικότερο εναρμονισμό των οικονομικών λύσεων με θεσμικές μεταβολές στην κατεύθυνση όχι του εκσυγχρονισμού αλλά του μετασχηματισμού των κοινωνικών δομών.

Η πρώτη επιλογή απαιτεί μια εύρυθμη λειτουργία του κράτους για να γίνει δυνατή. Η δεύτερη, για να επιχειρηθεί με επιτυχία, χρειάζεται μια συνολικά επεξεργασμένη στρατηγική, χρειάζεται πέρα από τη διαχείριση της κρατικής μηχανής ενεργοποίηση της κοινωνικής δυναμικής, χρειάζεται μια συμπάρταση στην κατεύθυνση της Αλλαγής όλων των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων που την διακήρυξαν και τη στηρίζουν.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η αναδόμηση δεν θα καθλωθεί σε μια τεχνοκρατική διαχείριση της οικονομίας αλλά θα αποδειχτεί ως ένα από τα εργαλεία του εγχειρήματος του κοινωνικού μετασχηματισμού, που αν δεν κάνουμε λάθος είναι το πραγματικό ζητούμενο της Αλλαγής.

Αν μέχρι σήμερα η κυβέρνηση ήθελε αλλά δεν μπορούσε να ολοκληρώσει τα μέτρα του κοινωνικο-οικονομικού μετασχηματισμού η αναδόμηση πρέπει να σημαίνει ότι και θέλει και μπορεί.

Αλλιώς — και μόνο τότε — η αναδόμηση θα αποδειχτεί απλός ανασχηματισμός.

αντι

Αναδόμηση: Πόσο στυφή η γεύση;

Ο ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ, η «αναδόμηση», επιτέλους έγινε. Και αν εξαιρέσει κανείς τους εννέα που έφυγαν — του τέσσερις υπουργούς, Απ. Λάζαρη, Στ. Αλεξανδρή, Αν. Πεπονή, Μ. Δρεττάκη και τους πέντε υφυπουργούς, Γ. Πέτσο, Δ. Δημοσθενόπουλο, Κ. Αλεξιάδη, Δ. Πιτσιώρη, Γ. Παπασπύρου — όλοι οι άλλοι, υπουργοί και υφυπουργοί της «πρώτης ελληνικής σοσιαλιστικής κυβέρνησης», θα πρέπει να αισθάνονται ευτυχείς, μια και παρέμειναν μέλη της «δεύτερης ελληνικής σοσιαλιστικής κυβέρνησης». (Εκείνη η καταλυτική φημολογία που έκοβε τα γόνατα — «τα πρόσωπα τι σοβαρά που έγιναν!» — και που έλεγε ότι ο φι, χι, ψι, ωμέγα, δε θα περιληφθούν στη νέα κυβέρνηση, αποδείχτηκε, τελικά άνευ περιεχομένου).

ΠΡΩΤΙΣΤΩΣ ευτυχής όμως, θα πρέπει να αισθάνεται ο πρωθυπουργός: «Έχουμε, τώρα, μια πολύ καλή κυβέρνηση και, προπαντός, ένα πολύ καλό οικονομικό επιτελείο», είπε, σχεδόν εμπιστευτικά, σε δημοσιογράφο που πήγε να τον συγχαρεί, μετά την πρώτη — τηλεοπτική — συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου, το βράδυ της περασμένης Δευτέρας. Και την πρωθυπουργική αυτή εκτίμηση φαίνεται να συμμερίζεται σύσσωμος σχεδόν ο φιλοκυβερνητικός Τύπος που, μέσα από τα δοξαστικά-του, βεβαιώνει πως η νέα κυβέρνηση κτίσθηκε πάνω στην πέτρα. «Και κατέβη η βροχή και ήλθον οι ποταμοί και έπνευσαν οι άνεμοι και προσέπεσον τη οικία εκείνη, και ουκ έπεσε»...

Γερ. Αρσένης και «ιδιωτικός τομέας»

ΚΑΘΕ ΝΕΑ κυβέρνηση, εμπνέει συνήθως τους στατιστικούς, που σπεύδουν να την σκιαγραφήσουν με αριθμούς. Έχουμε έτσι και λέμε: Σύνολο υπουργών και υφυπουργών: 49. Μέση ηλικία: 48, με νεότερο όλων τον Κ. Λαλιώτη, 30 χρόνων και μεγαλύτερο τον Ευ. Γιαννόπουλο, 64 χρόνων. Από τους 49 υπουργούς και υφυπουργούς, οι 16 είναι νέα πρόσωπα, οι 33 ήσαν μέλη και της προηγούμενης κυβέρνησης, ενώ στο σύνολο των 49, οι 16 είναι εξωκοινοβουλευτικοί.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ αυτό στοιχείο καταγράφεται ιδιαίτερα από τη «Μεσημβρινή» που, με την ευκαιρία, υπενθυμίζει τη γνωστή ρήση του Klaus Von Beyme: «Οι συχνοί διορισμοί μη κοινοβουλευτικών σε υπουργικές θέσεις, δείχνουν μια επερχόμενη κρίση στο κοινοβουλευτικό σύστημα». Όμως, για τον ελληνικό λαό — όσο και να παραμένει ευαίσθητος στην προάσπιση των κοινοβουλευτικών-του θεσμών — το «πρόβλημα» δεν είναι, ασφαλώς, η παρουσία ορισμένων τεχνοκρατών στη νέα κυβέρνηση, αλλά αν η νέα αυτή κυβέρνηση και, ειδικότερα, το νέο οικονομικό επιτελείο-της (Γερ. Αρσένης - Δ. Κουλουριάνος - Ι. Ποττάκης - Κ. Βαϊτσος - Α. Γεωργιάδης - Π. Ρουμελιώτης - Δ. Τσοβόλας, κ.ά.) θ' ανταποκριθεί στη λαϊκή επιταγή της 18ης Οκτωβρίου, χαράσσοντας μιαν άλλη οικονομική πορεία, με «ενισχυμένη την παρουσία του κοινωνικού συμφέροντος στο πρόγραμμα των επενδύσεων».

Η ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ αυτή (περί «κοινωνικού συμφέροντος»), ανήκει στον νέο υπουργό Εθνικής Οικονομίας, Γερ. Αρσένη, που, με την ιδιότητα του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, είχε προσφωνήσει τον περασμένο Μάιο, τη γενική συνέλευση του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ). Στη συνέλευση

εκείνη, ο σημερινός υπουργός χρησιμοποίησε λεπτές, αλλά και πολύ σαφείς, φράσεις: *Τι προτιμάτε, επιτέλους*, είπε, απευθυνόμενος προς τους βιομηχάνους, *μια φιλελεύθερη οικονομία σε παρακμή* (με τα διαβόητα και παρωχημένα *Laissez Faire* και *Laissez Passer*) ή *μια δυναμική οικονομία, που αφήνει άνετα περιθώρια στον ιδιωτικό τομέα ν' αναπτυχθεί, μα ζι με το ν δ η μ ό σ ι ο τ ο μ έ α ;*. Και επειδή γνώριζε καλά το ακροατήριό-του, τις γνωστές απαιτήσεις των βιομηχάνων για πρόσθετες απαλλαγές, πρόσθετα προνόμια και, φυσικά, πρόσθετα υπερκέρδη, συνέχισε: «*Νομίζω ότι ο ιδιωτικός τομέας δεν πρέπει να εξακολουθήσει να ρωτάει τι θα κάνει η κυβέρνηση γι' αυτόν, αλλά ν' αρχίσει να μας ανακοινώνει τι θα κάνει ο ίδιος για την ανάπτυξη της οικονομίας-μας*».

Αν θέλουμε να δούμε άσπρη μέρα...

ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ όμως, ήσαν καινά δαιμόνια. Και, οπωσδήποτε, έξω από τη φιλοσοφία της «πρώτης σοσιαλιστικής κυβέρνησης», που όταν δεν εξυμνούσε την «ιδιωτική πρωτοβουλία», ψήφιζε νομοσχέδια περί «κινήτρων» ή μεταμόρφωνε τον «αντι-330», για να ικανοποιήσει το μεγάλο κεφάλαιο...

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός, βέβαια, πως τις απόψεις Αρσένη, δεν περίμενε ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου να τις πληροφορηθεί από τη γενική συνέλευση του ΣΕΒ. Ο τ. διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας, του είχε επανειλημμένα διαμνηνύσει πως «οι βιομήχανοι θα συνεχίσουν, και πέραν του Ιουνίου, την απεργία-τους» (απεργία επενδύσεων), πως «είναι ματαιοπονία να τους περιμένουμε» και πως «αν θέλουμε να δούμε άσπρη μέρα, θα πρέπει, κάποτε, να ενεργοποιηθεί ο δημόσιος τομέας της

οικονομίας-μας»... Παραμένει επίσης γεγονός πως οι απόψεις Αρσένη προβληματίσαν, όχι λίγες φορές, τον πρωθυπουργό που, έξη μήνες μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, άρχισε να πείθεται και ο ίδιος για τα αδιέξοδα της ελληνικής οικονομίας, που ήταν, φυσικά, και αδιέξοδα της, ως τώρα, κυβερνητικής οικονομικής πορείας. Τότε, ακριβώς, μαζί με όλες τις άλλες διαπιστώσεις — απειρία και αναποτελεσματικότητα υπουργών, αύξηση τιμών, αμείωτος πληθωρισμός, κλπ. — ωρίμασε η ιδέα της «αναδόμησης».

ΑΛΛΑ ΤΙ θα μπορούσε να σημαίνει ο όρος «αναδόμηση»; Ο Τάσος Βουρνάς έγραψε στην «Αυγή» πως, προκειμένου περί παραδοσιακών κτιρίων, η «αναδόμηση» είναι προτιμότερη από την αδόκιμη λέξη «αναπαλαιώση»... Αλλά στην πολιτική μεταφορική-του σημασία, τι σήμαινε ο όρος αυτός; Απλώς την αλλαγή σχημάτων ή και την αλλαγή πολιτικής, στην κετεύθυνση του σοσιαλισμού; ...Στο ερώτημα θα δώσει απάντηση η ίδια η νέα κυβέρνηση, με τα έργα-της. Βέβαιο, πάντως, είναι πως, μέχρι το πρωί της περασμένης Παρασκευής, όλα έδειχναν πως η «αναδόμηση» θα ήταν απλώς κάποιες ενδοκυβερνητικές ρυθμίσεις, με τον Απ. Λάζαρη, μέχρι τότε υπουργό Συντονισμού, επικεφαλής του οικονομικού επιτελείου της κυβέρνησης.

Το περίγραμμα μιας άλλης πολιτικής...

ΤΙ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΕ, όμως, για ν' αντικατασταθεί, την τελευταία στιγμή, ο Απ. Λάζαρης από τον Γερ. Αρσένη; Ιδιαίτερα, όταν ακόμη και στον πρόεδρο της Δημοκρατίας είχε υποβληθεί το όνομα του Απ. Λάζαρη; Όσοι κινούνται με κάποια άνεση στα παρασκήνια του ΠΑΣΟΚ, επιμένουν ότι «ο Γερ. Αρσένης ενέδωσε, τελικά, στη φιλική πίεση του πρωθυπουργού και δέχτηκε να τεθεί επικεφαλής του νέου οικονομικού επιτελείου». Στην εκδοχή αυτή, ωστόσο, υπάρχει κάποιο κενό. Και είναι, βέβαια, αλήθεια ότι από τη στιγμή που ο Α. Παπανδρέου αποφάσισε να προχωρήσει στον ανασχηματισμό, είχε επανειλημμένα προτείνει στον τ. διοικητή της Εθνικής Τράπεζας ν' αναλάβει το νέο υπουργείο της Εθνικής Οικονομίας. Άλλο τόσο, όμως, είναι αλήθεια ότι ο Γερ. Αρσένης έθετε στον πρωθυπουργό ορισμένες προϋποθέσεις, για τη μετακίνησή-του από την Τράπεζα της Ελλάδας στο νέο υπουργείο: Να μπορεί λ.χ. να επιλέξει ο ίδιος τους άμεσους στενούς συνεργάτες-του... Και, προπάντος, να μπορεί, με τη σύμφωνη γνώμη του πρωθυπουργού, να δώσει μίαν άλλη ώθηση, μίαν άλλη κατεύθυνση, στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης.

ΤΗΝ «ΑΛΛΗ» αυτή πολιτική, ή τουλάχιστο το περίγραμμά-της, έδωσε με αρκετές λεπτομέρειες ο φιλοκυβερνητικός Τύπος: Η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην κατασκευή μεγάλων έργων, όπως είναι λ.χ. το αεροδρόμιο, «για τα οποία ο κ. Αρσένης γνωρίζει ότι υπάρχει ξένο επενδυτικό ενδιαφέρον»... Η κυβέρνηση θα προωθήσει την ίδρυση μικτών επιχειρήσεων, δημοσίου και ιδιωτών... Η κυβέρνηση θα πραγματοποιήσει δημόσιες επιχειρήσεις για να καλύψει παραγωγικούς τομείς, «στους οποίους η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν τολμά, δεν θέλει ή δεν επαρκεί να καλύψει»... Η κυβέρνηση δεν μπορεί να περιμένει την καλή προαίρεση των βιομήχανων: Όσοι από αυτούς «ανταποκριθούν στο κάλεσμα των καιρών», θα ενισχυθούν. Όλοι οι άλλοι, που θ' αρνηθούν να συμβάλλουν στην ταχύρρυθμη ανάπτυξη της χώρας, θα ξεπερασθούν από τα πράγματα», κλπ.

... Και η πρωθυπουργική ομιλία

ΟΛΑ ΑΥΤΑ, γράφονταν το πρωί και το μεσημέρι της περασμένης Δευτέρας, λίγες ώρες πριν από την πρώτη συνεδρίαση

του νέου υπουργικού συμβουλίου, στην οποία μίλησε ο πρωθυπουργός. Αλλά ο πρωθυπουργός, στην 30λεπτη ομιλία-του, περιορίστηκε σε γενικές διακηρύξεις, χωρίς να εξειδικεύσει στόχους ή δρόμους για την πραγματοποίησή-τους. Μίλησε, βέβαια, για κάποιο «νέο μοντέλο ανάπτυξης» και για την ανάγκη «επενδύσεων», που πρέπει να συμβαδίζουν με την αύξηση της παραγωγικότητας, αλλά δεν είπε τίποτε ούτε για την προέλευση των επενδύσεων, ούτε για παραγωγικούς τομείς που θα καλύψει ο δημόσιος τομέας, ούτε για βιομήχανους που, ενδεχόμενα, «θα ξεπερασθούν από τα πράγματα»... Δεν παρέλειψε όμως να πει ότι η οικονομία-μας δεν αντέχει «άλλες άκαιρες διεκδικήσεις» και ότι «για αρκετό καιρό (ακόμη), θα πληρώνουμε τις πρόχειρες και λαθεμένες επιλογές του παρελθόντος».

Η ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ομιλία άφησε έτσι μια στυφή γεύση σε όσους έσπευσαν να χαιρετήσουν την «αναδόμηση» ή που σύνδεσαν την είσοδο του Γερ. Αρσένη στην κυβέρνηση, με μίαν άλλη οικονομική πορεία. Εκτός πια, αν ο πρωθυπουργός έκρινε πως η αυτοσυγκράτηση είναι φρονιμότερη από τους υψηλούς τόνους του φιλοκυβερνητικού Τύπου.

Κάποια επί μέρους «προβλήματα»

Ο ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ δημιούργησε και κάποια άλλα ενδοκυβερνητικά «προβλήματα». Ορισμένοι υπουργοί λ.χ., αδυνατούν να εξηγήσουν γιατί ο Μ. Κουτσόγιωργας, υπουργός Προεδρίας, έγινε πρώτος τη τάξει υπουργός, με ενεργό συμμετοχή τόσο στο ΚΥΣΥΜ (Κυβερνητικό Συμβούλιο), όσο και στο ΚΥΣΕΑ (Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής και Άμυνας). Άλλοι πάλι δεν μπορούν να «εθισθούν στην ιδέα» ότι υπουργός Εργασίας έγινε ο μέχρι χθες υπουργός Συγκοινωνιών, Ευ. Γιαννόπουλος, στη θέση του Απ. Κακλαμάνη, που μετακινήθηκε στο υπουργείο Παιδείας... Ακόμα, πολλά λέγονται και άδονται για τη μη συμπερίληψη, στο νέο υπουργικό συμβούλιο, του πρώην υφυπουργού Εθνικής Άμυνας, Γ. Πέτσου. Μια ερμηνεία αναφέρει ότι ο πρωθυπουργός είχε «προσφέρει» στον Γ. Πέτσο τη θέση του υφυπουργού Εμπορίου, ότι ο Γ. Πέτσος απάντησε πως προτιμούσε να παραμείνει στη θέση του υφυπουργού Άμυνας και ότι, τελικά, ο πρωθυπουργός «έσβησε το όνομα του Γ. Πέτσου από τον κατάλογο των υπουργών». Φαίνεται, ωστόσο, ότι για τη μη συμπερίληψη του Γ. Πέτσου, υπάρχουν και άλλες — ουσιαστικότερες — ερμηνείες. Κάποιο πρόβλημα υπάρχει επίσης με την περίπτωση του πρώην υπουργού Συντονισμού, Απ. Λάζαρη, που φέρει βαρέως τον τρόπο με τον οποίο έγινε, την τελευταία στιγμή, η αντικατάστασή-του από τον Γερ. Αρσένη. Σχετικά λέγεται ότι ο Απ. Λάζαρης έχει κάτι κατά νου — υπό μορφή δηλώσεων — για τον τρόπο δουλειάς-του και, ειδικότερα, για την παρεμβολή ορισμένων μηχανισμών στη δουλειά-του.

ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ αυτά όμως, αποτελούν λεπτομέρειες, καθώς κύριος στόχος της «αναδόμησης» παραμένει — αυτό το επιστήμαιναι και η «Γουώλ Στρήτ Τζόρναλ» — η οικονομική ανόρθωση της χώρας.

ΓΙΑ ΤΗΝ ανόρθωση αυτή, ο πρωθυπουργός είπε πως δεν αρκεί μόνο η πολιτική βούληση της κυβέρνησης και πως χρειάζεται «η συμπαράσταση και συμπαράταξη όλου του ελληνικού λαού». Αλλά τη συμπαράσταση αυτή — συμπαράσταση στην υπόθεση της Αλλαγής — δεν την αρνήθηκαν οι Έλληνες εργαζόμενοι. Το μόνο που δε δέχονται, είναι τη μονόπλευρη λιτότητα, τις μονοσήμαντες «εκκλήσεις» και κάποιους ωραίους μύθους περί «αρμονικής συνεργασίας εργοδοτών - εργαζομένων». Ιδιαίτερα όταν οι μύθοι αυτοί καταρρακώνονται από τις απεργιακές κινητοποιήσεις ολόκληρων κλάδων εργαζομένων.

ΕΤΕΡΟΔΙΚΙΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ...

Πρωτοφανείς συνθήκες τρομοκρατίας αντιμετωπίζουν οι Έλληνες εργαζόμενοι στις αμερικάνικες βάσεις. Η κραταιά αυτοκρατορία της ΡΑΧ ΑΜΕΡΙΚΑΝΑ φροντίζει με κάθε τρόπο να υπενθυμίζει ότι θεωρεί κάθε «συμμαχικό» έδαφος ως αποικία και τους «συμμάχους» ως ιθαγενείς που μόνο η συγκατάβαση της δύναμης εμποδίζει τη χρησιμοποίηση κλασικών αποικιακών μεθόδων για το «σώφρονισμό» τους.

Έτσι στον απολυμένο πρόεδρο των υπαλλήλων αμερικανικών βάσεων στάλθηκαν έμμεσες προειδοποιήσεις με τη μέθοδο των «εμπιστευτικών ψιθύρων» ότι αν αποτολμήσει να εμφανιστεί στο χώρο της εργασίας-τους θα πυροβοληθεί, ενώ οι κινητοποιήσεις των υπαλλήλων κινηματογραφούνται από συνεργεία πρακτόρων των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών!

Θέλουμε να ελπίζουμε ότι λίγος χρόνος απομένει για τη συγχίση αυτών των αθλιότητων. Και ότι τουλάχιστον στις συζητήσεις για τις βάσεις — εάν η κυβέρνηση αποδεχτεί την παραμονή-τους για κάποιο διάστημα — δεν θα υπάρξει καμιά διαπραγμάτευση ούτε για τον πλήρη ελληνικό έλεγχο των δραστηριοτήτων-τους ούτε κατά μείζονα λόγο για το καθεστώς που διέπει την αμερικανική παρουσία στην Ελλάδα.

Με λίγα λόγια, η περιβόητη «ετεροδικία» οφείλει να καταργηθεί από την πρώτη ημέρα των διαπραγματεύσεων, όπως και όλες οι προνομίες που απολαμβάνουν τα μέλη των αμερικανικών στρατιωτικών αποστολών.

Αν και βέβαια πόσο καλύτερα θα ήταν, αν αντί να μιλάμε για τους όρους παραμονής των Αμερικάνων, μιλάγαμε για τους όρους αποπομπής-τους.

Αρκεί βέβαια να θέλουμε για να μπορούμε...

«ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ» ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ

Ως γνωστόν φιλοξενείται ακόμα στη χώρα-μας η «εν Αθήναις διπλωματική αντιπροσωπεία του Ισραήλ». Θα περίμενε κανείς ότι αυτόν τον καιρό, οι κύριοι αυτοί της «διπλωματικής» αντιπροσωπείας θα είχαν την ευαισθησία — ή τη νοημοσύνη — που επιβάλλει τη σιωπή ή την εν πάση περιπτώσει προβολή ενός «άλλου προσώπου», για το Ισραήλ (όπως π.χ. ότι υπάρχουν και κάποιου στη χώρα-τους που αντιστέκονται στον βρώμικο πόλεμο του Λιβάνου). Αντί γι' αυτό, έχουν αποδουθεί σε μια άθλια γκαϊμπελική προπαγάνδα εναντίον των αράβων γενικά και ειδικά εναντίον του ΡΛΟ το οποίο παρουσιάζουν ως... υπεύθυνο «γενοκτονιών» και «φασιστικό».

Η του είδους αυτού προπαγάνδα είναι κραυγαλέα, ψευδής αλλά και με κάθε μέτρο απαράδεκτη. Το να επιτρέπεται να διανέμονται αυτά τα έντυπα ίσως είναι κάποιου άλλου αρμοδιότητα

ΒΙΑ ΣΤΑ ΓΗΠΕΔΑ

Η βία στα γήπεδα, φαινόμενο που τείνει να λάβει παγκόσμιες διαστάσεις — ευημερεί πάντως στον τρίτο κόσμο και στην αναπτυσσόμενη Δύση προς το παρόν, εδραϊώνεται από Κυριακή σε Κυριακή και στην Ελλάδα.

Όπως συμβαίνει συνήθως με τα κοινωνικά φαινόμενα στη χώρα-μας, αρχίζουν ήδη να αναπτύσσονται δυο «σχολές» αντιμετώπισης της βίας των γηπέδων: η της ράβδου και η της πειθώς. Έτσι, οι μεν ζητούν από την Αστυνομία να «πατάξει» τους ταραξίες. Άλλοι αντίθετα, χωρίς να παραβλέπουν τη χρησιμότητα της Αστυνομίας, ζητούν την επικουρία της «σωφρονιστικής» παιδείας. Κρίνεται λοιπόν επιτακτική η εισαγωγή

στην εκπαίδευση μαθήματος «αθλητικής αγωγής» ώστε να εξημερωθούν τα αθλητικά ήθη και να κατασταλεί το πάθος της βίας από το φως της γνώσης.

Αν και κανείς δεν αμφιβάλλει ότι η πειθώ είναι προτιμότερη από τη ράβδο δεν μπορεί ταυτόχρονα να πιστεύει σοβαρά πως αρκεί μια ώρα διδασκαλίας τη βδομάδα — υπό τις γνωστές μάλιστα συνθήκες της εκπαίδευσης — για να εκκρίνεται τις πολυποικίλες αιτίες που συγκλίνουντας γεννούν τη βία των γηπέδων.

Γιατί η βία στα γήπεδα δεν είναι παρά η ορατή πλευρά της βίας που στοχεύει στην καθημερινή ζωή του νέου. Τη βία που ανθεί με τη φυσική ή ψυχολογική της μορ-

και πάντως θα έπρεπε να απασχολήσει το Υπουργείο Εξωτερικών αν είναι επιτρεπτή η συκοφάντηση αυτή άλλων χωρών και άλλων εθνών — θεωρούμε πάντως ότι είναι πέραν και κάθε επιτρεπτής «διπλωματικής» δραστηριότητας.

Αλλά τα πράγματα έχουν και άλλη όψη και μάλιστα την ουσιαστική.

Σύμφωνα με τις γνησιότερες φασιστικές παραδόσεις δρα και ενεργεί σήμερα η πολιτική ηγεσία του Ισραήλ. Και μάλιστα με τόση συνέπεια ώστε και τη δίωξη των παλαιών ναζί έχει σταματήσει αλλά και — αυτό είναι πιο σημαντικό — τους καλύπτει όπως είχε το ΑΝΤΙ καταγγείλει συγκεκριμένα στο παρελθόν. Γιατί επινοήθηκε και αυτή η συναλλαγή: η κάλυψη των παλαιών ναζί από τις μυστικές υπηρεσίες του Ισραήλ αποφέρει συνάλλαγμα και ανταλλάγματα στην Ιερουσαλήμ. Όσο για τη δραστηριότητα της Μοσάντ, τις σχέσεις-της με την περίφημη Σαβάρ του Σάχη, αλλά και τις διασυνδέσεις-της με τη CIA και τις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη ανθελληνικών και αντικυπριακών δραστηριοτήτων έγινε πρόσφατα μνεία σε δημοσίευμα των «ΝΕΩΝ» βασισμένο στις εκθέσεις της CIA που έγιναν γνωστές μετά την κατάληψη της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Τεχεράνη. Όταν λοιπόν βγαίνουν όλα αυτά τα σκοτεινά στο φως της δημοσιότητας, και όταν βλέπουμε καθημερινά τις ολοκληρωτικές μεθόδους εξόντωσης των Παλαιστίνων πρέπει να μην έχουμε πολλές αμφιβολίες πού έχει συντελεστεί η φασιστικοποίηση.

Αλλά εμάς εδώ στην Ελλάδα πρέπει και αλλοιώς να μας απασχολήσει η «διπλωματική» δραστηριότητα της εδώ αντιπροσωπείας του Ισραήλ. Σήμερα εξαντλείται σε χαρτοπόλεμο εναντίον των Αράβων — αύριο τι άλλη δραστηριότητα θα αναπτυχθεί άραγε στο πρόσφορο ελληνικό έδαφος που φιλοξενεί πλήθος Αράβων;

Και ένα άλλο ερώτημα που πραγματικά θα έπρεπε να απασχολεί τους πολιτικούς και τους διπλωματικούς του Ισραήλ — όσους έχουν ακόμα σώες τις φρένες: δεν έχουν αναλογισθεί ότι με όλες αυτές τις ενέργειες είναι αυτοί οι ίδιοι υπεύθυνοι για το όποιο αντισημιτικό και ρατσιστικό κλίμα αναπτύχθηκε εναντίον του Ισραήλ; Πόσο υποβοηθητικά θα δράσει η χείρα βοήθειας από τους αμερικανούς φίλους-τους και τα όποια άλλα αντιδραστικά και συντηρητικά κράτη και καθεστώτα; Αποφάσισαν ότι η επιβίωσή-τους είναι συνδεδεμένη με φασιστικές μεθόδους; Αυτό λοιπόν έμαθαν από τη δική-τους ιστορία;

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΕΝΗ ΜΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Με επιστολή-του προς την εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ» — που την κοινοποίησε ταυτόχρονα και στο ΑΝΤΙ — ο Φίλιπ Αιητζή διευκρινίζει ορισμένα σημεία από τη συνέντευξη-του στην εφημερίδα αυτή πριν λίγες βδομάδες.

Είναι φανερό ότι οι «διευκρινίσεις» αυτές αποκαθιστούν και το

φή στο εργοστάσιο — στο σχολείο, στο στρατόν. Δεν είναι παρά το αποτέλεσμα της ιδεολογικής αποσύνθεσης των παραδοσιακών κοινωνικών κανόνων και της διεξόδου των προτύπων «σεξ - βίας και καράτε» στις γειτονιές και στις παρέες. Είναι η βία η μόνη πράξη συμμετοχής στο θέαμα που οργανώνουν οι πολυποικίλοι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους. Είναι η βία η μόνη διέξοδος παρουσίας των ανθρώπων που από την εφηβεία, έστω και θολά, συνειδητοποιούν ότι η «μοίρα»-τους είναι στο περιθώριο των πάντων.

Βέβαια όλα αυτά δεν είναι τυχαίο που εκδηλώνονται στο ποδόσφαιρο και όχι στις Κυριακάτι-

κες λειτουργίες των εκκλησιών. Είναι γιατί στο ποδόσφαιρο με άλλο τρόπο, με τους παράγοντες, με τις εξαγορές, τις συναλλαγές, τον ανταγωνισμό, την υποδαύλιση «εκ των άνω» της επιθετικότητας, δημιουργείται το πιο πρόσφορο σκηνικό για την ανάληψη του μαινόμενου ρόλου.

Δεν υπάρχει λοιπόν θέμα βίας στα γήπεδα και μόνο. Υπάρχει πρόβλημα μιας σταδιακής αποξένωσης της νέας γενιάς από τα τρέχοντα κοινωνικά πρότυπα, που απαιτεί μια νέου τύπου κοινωνική στρατηγική, όχι για κάποια «ενσωμάτωση» αλλά για να μπορέσει η νέα γενιά να προσδιορίσει μόνη τον εαυτό-της.

Όσο είναι καιρός...

πραγματικό μέτρο των κρίσεων του Αιτήτη που διογκώθηκαν για ορισμένα γεγονότα, όπως η επίθεση του Foreign Report κατά του «ΕΘΝΟΥΣ».

Όπως σημειώνει ο Αιτήτης «... καθαρά υποθετικά σχόλια που έκανα πάνω στις πιθανές αιτίες επίθεσης του Foreign Report κατά του «ΕΘΝΟΥΣ» μοιάζει να έχουν μετατραπεί, στη δημοσιευμένη συνέντευξη σε πραγματικούς ισχυρισμούς».

Αυτά για την αλήθεια, μια και μόνο ό, τι είναι αληθινό είναι και εθνικό (χωρίς εισαγωγικά αυτή τη φορά)...

Ακολουθεί το γράμμα του Φίλιπ Αιτήτη:

Προς τον εκδότη του «ΕΘΝΟΥΣ»

Κύριε,

Έλαβα σε μετάφραση διάφορα τμήματα της πρόσφατα δημοσιευμένης συνέντευξής-μου. Μερικές διευκρινίσεις είναι απαραίτητες.

Η συμφωνία-μου για τη συνέντευξη ήταν να δείξω πως το Foreign Report του Economist, το Daily Telegraph και ο δημοσιογράφος Robert Moss δημοσίευσαν υπερβολικά, ακόμη και γελοία, ψέματα και διαστρεβλώσεις σχετικά μ' εμένα, για αρκετά χρόνια. Πίστευα πως η εμπειρία-μου θα βοηθούσε στην ανάλυση της επίθεσης κατά της εφημερίδας-σας.

Δεν έχω παρακολουθήσει τα εσωτερικά γεγονότα στην Ελλάδα λεπτομερώς, ούτε είμαι ενήμερος των ειδικών θέσεων και αρχών για την έκδοση της εφημερίδας-σας. Ο εκπρόσωπός-σας, πάντως, μου είπε ότι συνηγορείτε για την εξάλειψη των πυρηνικών όπλων και των ξένων βάσεων από την Ελλάδα και για μία ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική. Με απασχολεί το ότι καθαρά υποθετικά σχόλια που έκανα πάνω στις πιθανές αιτίες επίθεσης του Foreign Report κατά του «Εθνους», μοιάζει να έχουν μετατραπεί, στη δημοσιευμένη συνέντευξη, σε πραγματικούς ισχυρισμούς.

Όσον αφορά την πολιτική του ΠΑΣΟΚ, δε θα έλεγα ότι κάθε σημείο-της είναι εναντίον της Washington. Μάλλον, θα έλεγα ότι η Washington μπορεί να αντιταχθεί σε ορισμένες πολιτικές επιλογές που θα ελάττωναν την αμερικάνικη επιρροή στα ελληνικά πράγματα, που χρονολογείται από το 1947. Συγκεκριμένα συμπεράσματα είναι πάρα πολύ αυτονόητα για να αναφερθούν. Η επίθεση εναντίον του «Εθνους» δεν πιστεύω ότι εξισώνεται με μία επίθεση κατά του ΠΑΣΟΚ, ούτε συμπεραίνω ότι αποσκοπεί η αμερικάνικη κυβέρνηση να υποσκάψει την ελληνική κυβέρνηση.

Σχετικά με τις απεργίες, δεν θα έλεγα ότι η Washington «κερδίζει» από την συναισθηματικότητα των εργατών». Μάλλον, μιλώντας για τις απεργίες, είπα ότι μια μελέτη της ιστορίας και των διεθνών διασυνδέσεων των ηγετών των συνδικάτων που απεργούν, θα μπορούσε να υπαινιχθεί τους δεσμούς με το δίκτυο των εργατικών συνδικάτων της CIA. Αλλά θα πρέπει να είναι κανείς εξαιρετικά προσεκτικός να μην χρησιμοποιεί τις μεθόδους του Foreign Report για να δυσφημίσει τις νόμιμες ενέργειες των εργατικών συνδικάτων.

Τελικά, θα τόνιζα ότι πολλές χρήσιμες μελέτες είναι προσιτές που δείχνουν τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται από την αμερικάνικη διοίκηση με σκοπό να υποσκάπτουν και να ανατρέπουν τις σοσιαλιστικές κυβερνήσεις. Τα σχέδια είναι αρκετά εμφανή, και συγκεκριμένες πράξεις μπορούν να αναγνωρισθούν. Δεν μπορώ, όμως, να γνωρίζω αν η επίθεση κατά του «Εθνους» είναι ένα περιστατικό που εντάσσεται σε κάποιο σχέδιο. Αλλά, όπως είπα και στον απεσταλμένο-σας, ο καθένας πρέπει να είναι εν γνώσει του κινδύνου και να παραμένει άγρυπνος.

Φίλιπ Αιτήτης
Ιούνιος 1982

ΒΥΡΣΟΔΕΨΕΙΟΥ ΕΠΙΜΟΝΗ

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι είναι η τελευταία φορά που αναφερόμαστε στην περίφημη πια «ΕΥΡΩΔΕΡΜ», τον εφιάλτη της Κόνιτσας. Οι επικεφαλής του βυρσοδεψείου με «ανοιχτές επιστολές» στον πρωθυπουργό και πληρωμένες καταχωρήσεις στον ημερήσιο Τύπο, επιχειρούν να πιέσουν ώστε να ανακληθεί η απόφαση του πρώην Υπουργού Βιομηχανίας κ. Πεπονή που έθετε οριστικά τέρμα στις δραστηριότητες της ρυπαρογόνου και καταστροφικής για το ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον μονάδας-τους.

Βέβαια, δεν είναι καθόλου τυχαία η ενεργοποίηση αυτή της «ΕΥΡΩΔΕΡΜ», δεκαπέντε μέρες μετά την ανάκληση της άδειας λειτουργίας. Γνώστες των παρασκηνίων της εξουσίας ως παρακοιμώμενοι του κ. Αβέρωφ, φαντάζονται ότι με τον ανασχηματι-

Ο κ. ΑΒΕΡΩΦ ΑΠΕΠΛΕΥΣΕ...

Για τις χώρες της φαντασίας έβαλε πλήρη ο κ. Αβέρωφ, όπως απέδειξε η «επικοινωνία»-του με το λαό μέσω της «μονοκομματικής» ΕΡΤ... Αφού ανέπτυξε τις απόψεις-του για τα οικονομικά, διαβεβαίωσε πως φτάνει σύντομα η ώρα που η «ΝΔ» θα αναλάβει τα ηνία του κράτους (και θα υψώσει το καμουτσίκι της εξουσίας — αυτό δεν τ'ό 'πε στην ΕΡΤ αλλά στη Ναύπακτο, δύο μέρες πριν...).

Αυτή τη φορά ο κ. Αβέρωφ ήταν ιδιαίτερα προσεκτικός — και τηλεοπτικότερος. Αλλά για άλλη μια φορά η παρουςία-του έπεισε ότι ούτε ο ίδιος ούτε το κόμμα-του έχουν ελπίδες να επανακάμψουν με κοινοβουλευτικό τρόπο στην εξουσία. Η ομιλία του κ. Αβέρωφ ομοιάζε πολύ περισσότερο με αντιπολιτευτικό σχολιασμό οικονομικού συντάκτη, παρά ομιλία αρχηγού πολιτικού κόμματος εξουσίας. Και όσον αφορά την οικονομική κριτική-του, συμβαδίζει όντως με ένα τμήμα της δυσφορίας του μεγάλου κεφαλαίου και προνομιακών μεσοστρωμάτων με την οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Αλλά αυτά τα στρώματα αποτελούσαν ούτως ή άλλως τον κλασικό χώρο αναφοράς της «ΝΔ» και δεν αποτελεί πολιτικό κέρδος να υποδαυλίσουν από τηλεοράσεως τις ανησυχίες-τους.

Ο λαός όμως, ακόμα και αν αι-

σθάνεται οικονομική πίεση, ξέρεται καλά και το μέγεθος ευθύνης της «ΝΔ» για τη σημερινή κατάσταση αλλά κυρίως την ακόμα δυσμενέστερη θέση που του επιφυλάσσεται σε περίπτωση νίκης της Δεξιάς.

Αλλά η κύρια πλευρά της συνειδητής ή ανεπίγνωτης βεβαίω-τητας ότι δεν υπάρχει επαφή της «ΝΔ» με τις πλατιές μάζες του λαού, είναι η αποφυγή εκ μέρους του κ. Αβέρωφ πολιτικών αιχμών περί «μονοκομματισμών», «ολοκληρωτισμών» και «έλλειψης δημοκρατίας», συνηθισμένων άλλοτε μοτίβων της νεοδημοκρατικής ρητορείας. Φαίνεται ότι επιτέλους κάποιος μίλησε στον κ. Αβέρωφ για το αποσμητικό-του...

Αλλά εάν ένα κόμμα αισθάνεται με τόση σαφήνεια το κενό στο οποίο κινείται, πώς κατά μέζονα λόγο θα πείσει ότι του «ανήκει το μέλλον» ενώ έχει χάσει το παρόν και φέρει το βάρος ενός απωθητικού παρελθόντος;

Η «ΝΔ» ως τέτοιο σχήμα δεν έχει προοπτική. Ο κ. Αβέρωφ, λόγιος άνδρας επίσης, θα μπορούσε πολύ καλά να αισθανθεί τη θέση-του μέσα από το καθαφικό εκείνο «δεν έχει πλοίο για σε — δεν έχει οδό».

Εκτός εάν λαϊκότερα, απέπλευσε για το άγνωστο, με βάρκα την ελπίδα...

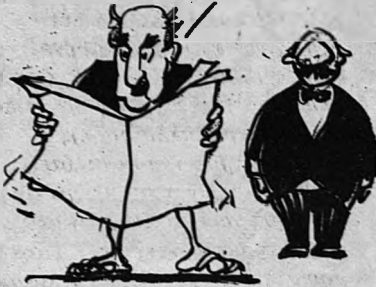
Καλό ταξίδι.

σμο θα βρουν ευνοϊκό έδαφος οι πιέσεις-τους, ελπίζοντας ότι η αλλαγή προσώπων θα συνεπιφέρει και αλλαγή πολιτικής.

Δεν έχουμε κανένα λόγο όμως να φανταζόμαστε, ότι η κυβέρνηση της Αλλαγής θα ικανοποιήσει τις επιθυμίες του κ. Εμμανουηλίδη.

Η δική-της δέσμευση είναι με το λαό και όχι με συμφέροντα που υπονομεύουν τη λαϊκή προοπτική. Ελπίζουμε — και πιστεύουμε — ότι οι «αναπτυξιακοί πόθοι» της «ΕΥΡΩΔΕΡΜ» θα μειώσουν οριστικά ανικανοποίητοι...

Ε...ΟΧΙ !!! ΠΑΛΙ "ΑΛΛΑΓΗ";
ΟΠΟΙΑ ΦΥΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΝΑ
ΚΟΙΤΑΞΕΙΣ ΣΕ ΜΥΡΛΑΙΝΕΙ
ΣΤΗΝ "ΑΛΛΑΓΗ"

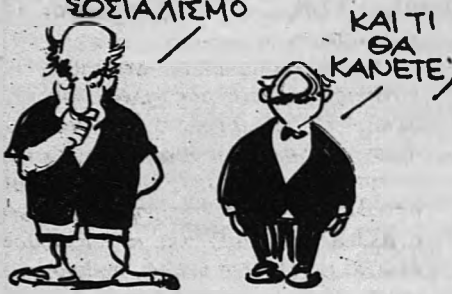
ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ ΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΚΑΙ ΠΑΝΟ ΠΟΥ ΛΕΣ
"ΜΕ ΕΚΦΡΑΖΕΙ"
"ΤΣΟΥΠ"
"ΑΜΑΓΗ"

ΑΣ ΗΞΕΡΑ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ
ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΡΩ ΚΑΤΙ ΝΑ
ΜΕ ΓΛΥΤΩΣΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΛΛΑΓΗ, ΟΠΩΣ Η ΑΛΛΑΓΗ
ΜΕ ΓΛΥΤΩΣΕ ΑΠ' ΤΟΝ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΙ ΘΑ
ΚΑΝΩ. ΣΗΜΑΣΙΑ ΕΧΕΙ ΠΟΣ
ΘΑ ΤΟ ΒΑΦΤΙΣΩ.

ΤΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΤΟ
ΦΤΙΑΧΝΩ ΕΓΩ. ΦΕΡΕ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕ-
ΝΕΙΑΚΟ ΜΕ ΛΕΥΚΟΜΑ ΝΑ ΨΑΞΩ
ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥΣ

ΣΩΣΤΑΙ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΩΡΑ
ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ Ο ΠΡΩΤΟΥΡΓΟΣ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ. ΦΕΡΕ ΜΕ
ΛΟΙΠΩΝ ΚΑΜΜΙΑ ΕΙΚΟΣΑΡΙΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΩΣ

...ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΜΕ
ΤΟΥΣ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟΥΣ
ΥΠΟΥΡΓΟΥΣ

ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΧΗ ΤΟΥΣ
ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ

ΝΑΙ!...

ΞΕΣΚΟΝΙΣΑ ΤΟ
ΣΑΚΑΚΙ ΣΑΣ,
ΒΟΡΤΕΙΣΑ ΤΑ
ΠΑΠΟΥΤΙΑ ΣΑΣ
ΚΑΙ ΕΨΗΣΑ ΤΟΝ
ΚΑΦΕ ΣΑΣ

ΚΑΛΑ! ΚΡΑΤΑ ΚΑΙ
ΓΙΑ ΣΕΝΑ ΕΝΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ

ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ;
ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΟΥΝ ΤΟΣΟΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ;

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ
ΚΥΡΙΕ

ΑΝΑΘΕΡΜΑΝΣΗ
ΤΩΝ
ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ

 ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ. Ύστερα από την πολιτική νεολεξία ήρθε — το περασμένο Σάββατο — η πολιτική πράξη κι' ακόμα παραπέρα — μπορούμε να το κρύψουμε; — η πολιτική έκπληξη. Οι αποδομημένοι συγκαταλέγονται στους αψιθύριστους. Οι ψιθυρισμένοι — και οι ψιλοκραγμένοι — όμως διατηρήθηκαν ή το πολύ - πολύ αναδομήθηκαν. Τέλειος ο αφηνιδασμός των εφημεριδογράφων. Οι προβλέψεις-τους αποδείχτηκαν άλλες για γέλια κι άλλες για κλάματα. Και ύστερα ήρθε η ώρα των σχολίων. Αντάξια των προβλέψεων... Στη ζώνη των γεγονότων λέγεται — και φαίνεται — ωστόσο πως υπερίσχυσαν οι Καστριώτες.

 ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ. Εφημερίδες. Οι «φιλικές» αμήχανες. Οι «εχθρικές» πολυμήχανες. Σάββατο μεσημέρι — λίγο πριν τελειώσουν τα ψέματα — σοβαρή και πολυμήχανη απευθύνει τάχατες... έκκληση στον Αντρέα. Οι τελευταίες φράσεις της... έκκλησης αφορούν — υποτίθεται — τον υφυπουργό Πέτσο. Τις παραθέτω: «... τον Πέτσο άστων εκεί που βρίσκεται! Μην αρχίζεις και κουνάς τον Πέτσο και μην τον βάζεις σε όποιο υπουργείο βρίσκεις υπογράφοντας μια απόφαση. Είναι καιρός να καταλάβουμε όλοι ότι την υπογραφή-μας την ψήφο-μας και τον Πέτσο-μας πρέπει να προσέχουμε πού τα βάζουμε».

 ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ. Ο Κώστας Λαλιώτης στην κυβέρνηση. Οι εφημερίδες δημοσιεύουν βιογραφικά στοιχεία του νέου — του πρώτου — υφυπουργού Αθλητισμού και Νέας Γενιάς. Κάθε εφημερίδα δημοσιεύει ό,τι νομίζει σημαντικότερο.

«Υπήρξε μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής στο Πολυτεχνείο». «Πτυχιούχος της Οδοντιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών». «Μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ». «Εκδότης της Εξόρμησης».

Βιογραφικό του Λαλιώτη από την «ΑΥΓΗ» της 4ης Ιουλίου:

«Άλλες σημαντικές αλλαγές που θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς στο χθεσινό ανασχηματισμό είναι η υπουργοποίηση ενός ακόμη μέλους του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ — του κ. Κ. Λαλιώτη — στη θέση του υφυπουργού Προεδρίας (Αθλητισμού και Νέας Γενιάς). Όπως είναι γνωστό ο κ. Κ. Λαλιώτης είχε

χαιρετίσει το πρόσφατο συνέδριο του ΚΚΕ Εσωτερικού».

 ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ. Ούτε Μαύρος, ούτε Γλέζος. Περισσεία τεχνοκρατών με παιδεία αμερικάνικων πανεπιστημίων και εμπειρία διεθνών οργανισμών. Το άνοιγμα στα αριστερά αντιπροσωπεύεται μάλλον από την υφυπουργοποίηση του φίλου-μου Θόδωρου Πάγκαλου. Ο Θόδωρος είναι ο πρώτος Λαμπράκης που γίνεται υφυπουργός. Επίσημη ανακοίνωση με βιογραφικό για το Θόδωρο: «Μέλος του ΚΚΕ μέχρι την 12η Ολομέλεια του 1968. Μέλος του ΚΚΕ Εσωτερικού μέχρι το 1972». Έσπευσα να πληροφορηθώ την τελευταία συμμετοχή του σημερινού υφυπουργού Εμπορίου σε ευθύνη σχετική με τους Λαμπράκηδες.

— Μα θα πρέπει να ήταν η συμμετοχή-του στην αντιπροσωπεία της «Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη» στο Forum που είχε οργανώσει το 1970 η ΠΟΔΝ στη Βαρσοβία: «Για τη Δημοκρατία στην Ελλάδα»... — Στη Βαρσοβία... για τη δημοκρατία... ψιθύρισα.

— Και έκτοτε; — Διάφορες πολιτικές, δημαρχιακές δημοσιογραφικές, οικολογικές ανησυχίες... — Η τελευταία; — Ίδρυσε μαζί με το Διονύση Σκάλο και άλλους φίλους «τους Πολίτες κατά του Νέφους». — Το ξέρει αυτό ο κ. Τρίτσης; — Μα ο κ. Τρίτσης είναι εναντίον του «Πολιτικού Νέφους»...

 Ο «ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΤΥΠΟΣ» — όργανο της «Πανελληνίου Ορθοδόξου Ενώσεως» — φιλοξενεί τις απόψεις του αρχιμανδρίτη-ιεροκήρυκα κ. Χριστόφορου Καλύβα πάνω στο

δακτυλιδόστομιες δακτυλιδόστομιες δακτυλιδόστομιες

● «ΦΙΛΗΣΥΧΟΙ πολίτες κοιμηθείτε ήσυχοι, η Παλαιστίνη είναι μακριά». (Χειρόγραφο αφίσσα της Ελληνικής Χριστιανοσοσιαλιστικής Οργάνωσης Νέων).

● «Μου λέει μια Σαμιώτισσα, που της είπα ότι πάω για γυμνασιάρχης, μου λέει: Εσείς ποιός ειδικότητας είστε; Αρρένων ή Θηλέων;».

(Από τους «Θύσανους» του «Φυλλάδιου» 5-6 που γράφει και εκδίδει ο συγγραφέας Γιώργος

αποτρόπαιο θέμα: «Φεμινισμός ή Σουφραζετισμός».

Ο κ. Καλύβας καταγγέλει: «Οι χρεωκοπημένες σουφραζέττες στηριζόμενες στο κλίμα ενός χυδαίου αριστερισμού, μεθυσμένες από την συμπαραστάσιν πολιτικών ηγετών της εποχής, προβάλλονται ως αμοραλίστριες και καταλύτρίες των πάντων επιμένοντας με την σπάθη της εξουσίας των ομογενωμόνων να επιβάλουν τας αρχάς του σατανισμού που αντιμάχεται τον χριστιανισμό. Είναι δε φοβερόν το γεγονός ότι έχουν παρασύρει σαν ολέθριον κύμα που επαφρίζει τας εαυτού αισχύνας και κοπελλίτσες του γυμνασίου ακόμη... να διαθέτουν και το παρθενικό-τους σώμα όλως ελευθέρως.. και προ του γάμου και μετά τον γάμον...».

Ο κ. Καλύβας επικαλείται: «Ο αρχαίος πρόγονός-μας φιλόσοφος Σεκουόνδος, ερωτηθείς τί πράγμα είναι η άπιστη και ανήθικη γυναίκα είπε: «Γυνή — τοιούτου φυράματος — είναι θηρίον — συνεστιαμένον, συνεγειρομένη μέριμνα, συμπλεκόμενη ασέλγεια, συντηρουμένη λέαινα, ιματισμένη έχιδνα, αυθαίρετος μάχη, συγκοιμωμένη ακρασία, καθημερινή ζημία, αμεριμνίας εμπόδιον, οικίας χειμών, ανδρός ακρατούς ναυάγιον, εύμορφος ερινύς, κεκοσμημένη σκύλλα, μοιχών κατασκευή, βίων ανάλωσις, ζών πονηρόν, αναγκαίον κακόν».

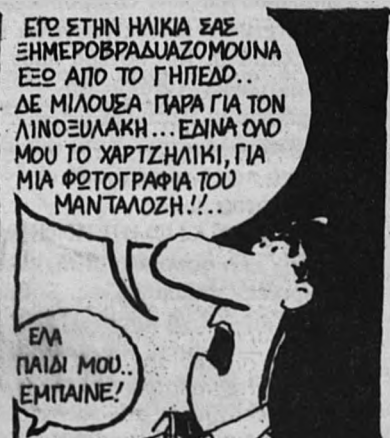
Ο κ. Καλύβας δονεί τα σήμαντρα του συναγεμμού: «Να ξεσηκωθούν οι Θεολογικές Σχολές, οι εκατό και πλέον Ιεράρχαι-μας, οι τέσσαρες χιλιάδες Θεολόγοι, οι τέσσαρες χιλιάδες Καλόγεροι, οι οκτώμισι χιλιάδες Ιερείς, το πλήθος των εχεφρονούντων Χριστιανών Ελλήνων και Ελληνίδων, τα Χριστιανικά Σωματεία.. Χτυπήστε τις καμπάνες πριν τις κατεβάσουν οι άθεοι μαρξισταί».

Ιωάννου).

● Ήμουν ίσως από τους λίγους που πίστευαν ότι μπορούσε η Ιταλία να κερδίσει την Βραζιλία. Δεν το έλεγα όμως για να μην πάω κόντρα στο ρεύμα που υπήρχε υπέρ των Βραζιλιάνων, Κ. Τσάκος.

(Από τις δηλώσεις προπονητών - ποδοσφαιριστών στο «Φως των Σπορ» ύστερα από τη νίκη της Ιταλίας επί της Βραζιλίας για το Μουντιάλ).

Δακτυλιδόστομος

Μακάριοι οι ειρηνοποιοί, ότι υιοί Θεού κληθήσονται...

«Η ισραηλινή επέμβαση στο Λίβανο δημιουργεί καταπληκτικές ευκαιρίες. Για μια αμερικανική δυναμική διπλωματική πρωτοβουλία σ' ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Η επάνοδος του status quo ante στο Λίβανο δεν είναι ούτε επιθυμητή ούτε εφικτή, αλλ' επίσης δεν είναι επιθυμητή ή εφικτή η συνέχιση του σημερινού Status quo στη Δυτ. Όχθη. Καί οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει ν' αξιοποιήσουν τα γεγονότα στο Λίβανο ώστε να ξεπεράσουν τον κατακερματισμό της πολιτικής τους και να συνδυάσουν μέσα σε μια συμπεριεκτική προσέγγιση τα τρία μεγάλα ζητήματα της Μέσης Ανατολής: τη λιβανική κρίση, τις συνομιλίες για την αυτονομία στη Δυτ. Όχθη και στη Γάζα, και τον κίνδυνο που διατρέχουν τα συμφέροντα της Δύσης στον Περσικό Κόλπο...

Οι υπεύθυνοι για την άσκηση της αμερικανικής πολιτικής δεν έχουν άδικο ν' ανησυχούν για τη στάση των Ισραηλινών de facto φίλων τους οι οποίοι χρησιμοποιούν αμερικανικό οπλισμό και διακυβεύουν αμερικανικά συμφέροντα χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με την Ουάσιγκτον. Αυτή η πρακτική δεν μπορεί να συνεχιστεί επ' άπειρον. Ωστόσο, στην παρούσα περίπτωση, τα αποτελέσματα (της Ισραηλινής πρωτοβουλίας) συνάδουν με την ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή, και συμφέρουν όλες τις μετριοπαθείς κυβερνήσεις της περιοχής καθώς και τις Ηνωμένες Πολιτείες...

Ο Λίβανος αποτελεί ευκαιρία για να επανέλθει η Αίγυπτος στο χώρο της αραβικής πολιτικής. Η Αίγυπτος δεν έχει κανένα συμφέρον από την κυριαρχία ξένων δυνάμεων στο Λίβανο, είτε είναι συριακές, είτε παλαιστινιακές, είτε ισραηλινές. Τα συμφέροντά της συμπλέουν με τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών, και των μετριοπαθών αραβικών κυβερνήσεων. Η Αίγυπτος μπορεί να παίξει έναν έντιμο ρόλο βοηθώντας να καλυφθεί το λιβανικό κενό...

Οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να δείξουν ότι κίνητρο των ενεργειών τους στο Λίβανο δεν είναι μόνο η προστασία των βορείων συνόρων του Ισραήλ αλλά και η επιθυμία ν' αποκαταστήσουν δίκαιη ειρήνη στην περιοχή. Γι' αυτό είναι επείγον να δοθεί συγκεκριμένο περιεχόμενο στις στάσιμες συνομιλίες για την αυτονομία της Δυτ. Όχθης και της Γάζας...

Όπως ακριβώς η Αίγυπτος μπορεί να καταστεί η αραβική χώρα - κλειδί για το Λίβανο, έτσι η Ιορδανία πρέπει να πάρει τη σκυτάλη των διαπραγματεύσεων σχετικά με τη Δυτ. Όχθη...

Μια αμερικανική πολιτική βασισμένη στην ανεξαρτησία του Λιβάνου, στην εκπλήρωση των ρεαλιστικών αραβικών προσδοκιών στη Δυτ. Όχθη, και στην περιφρούρηση της ισορροπίας δυνάμεων και των θεσμών της Αραβικής Χερσονήσου θα συμβίβαζε όλους-μας τους στόχους μ' εκείνους των φίλων-μας στην περιοχή, Αράβων και Ισραηλινών».

● Οι σκέψεις και οι προτάσεις αυτές, από άρθρο του Χένρυ Κισινγκερ που δημοσιεύτηκε στις 23 Ιουνίου στην «Ουάσιγκτον Ποστ», εκφράζουν την κοινή αντίληψη κι ελπίδα των Δυτικών και των Αράβων φιλοδυτικών γύρω από τα Μεσανατολικά. Ήδη, το περασμένο Σάββατο, το Παρίσι και το Κάιρο υπέβαλαν στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ κοινό «ειρηνευτικό» σχέδιο που, κατά τα διεθνή πρακτορεία ειδήσεων «αποβλέπει στο να επιτευχθεί άμεση κατάπαυση των εχθροπραξιών στο Λίβανο, λύση του παλαιστινιακού προβλήματος με διαπραγματεύσεις και άνοιγμα του δρόμου προς μια σταθερή ειρήνη στην περιοχή». Παρότι το κείμενο του σχεδίου δεν έχει δοθεί στη δημοσιότητα, συνδυάζοντας τα όσα έχουν «διαρρεύσει» σχετικά και το αλισβερίσι που προηγήθηκε μπορεί να πει κανείς ότι το γαλλοαίγυπτιακό σχέδιο νομιμοποιεί τ' αποτελέσματα της ισραηλινής εισβολής και εισηγείται τη διαδικασία ενός δεύτερου Καμπ Ντέιβιντ για τα βόρεια και ανατολικά σύνορα του Ισραήλ. Απ' αυτή την άποψη, θα μπορούσαν να γίνουν πιστευτές οι πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες η πρωτοβουλία Καΐρου - Παρισιού συγκεντρώνει την υποστήριξη

της Σαουδικής Αραβίας, της Ιορδανίας, των δεξιών Λιβανέζων, ισχυρών παραγόντων του αμερικανικού κατεστημένου, αλλ' ακόμη και του Εργατικού Κόμματος του Ισραήλ. Είναι βέβαιο ότι ο Μπένγκιν θα το απορρίψει (ακόμα και για λόγους τακτικής), και πιθανώς η Ουάσιγκτον θα εμποδίσει την ψήφισή του από το Συμβούλιο Ασφαλείας προβάλλοντας βέτο, αλλά κάτι τέτοιο δε θα σημαίνει ότι οι ενδιαφερόμενοι δε νομιμοποιούν τα τετελεσμένα της Ισραηλινής εισβολής. Άλλωστε, το δίδυμο Παρίσι - Κάιρο εμφανίζεται αυτή τη στιγμή ως το πιο κατάλληλο, για να παίξει το ρόλο του ειρηνοποίου κοινής αποδοχής.

Ο κίνδυνος να χαθεί για τη Δύση και τις φιλικές αραβικές κυβερνήσεις της η σημερινή ευκαιρία είναι βέβαια τεράστιος, και προέρχεται όχι μόνο από τους παρανοϊκούς του Τελ Αβίβ (ο Σαρόν είπε τις προάλλες ότι θα κάνει το Αμμάν πρωτεύουσα Παλαιστινιακού Κράτους!) αλλά και από τους δύο ηττημένους του σημερινού πολέμου: την Παλαιστινιακή Αντίσταση και τη Σοβιετοσυριακή Συμμαχία. Σε περίπτωση ισραηλινής εφόδου και παλαιστινιακού ολοκαυτώματος στη Δυτ. Βηρυτό, κάθε ελπίδα για «δυτική» ειρήνη κοινής αποδοχής θα έχει θαφτεί στα ερείπια της πολιορκημένης λιβανικής πρωτεύουσας. Η αξιοπιστία της Ουάσιγκτον μεταξύ των Αράβων φίλων της θα έχει τρωθεί ανεπανόρθωτα.

Απ' την άλλη μεριά, στέκεται ο μεγάλος απών της σημερινής σύγκρουσης, ο «σοβιετικός φίλος». Όσο βέβαιο είναι ότι δε γίνεται συνολική ρύθμιση χωρίς τη συμμετοχή της Συρίας, άλλο τόσο σίγουροι πρέπει να είμαστε ότι η Μόσχα, παρά την τωρινή φαινομενική αδυναμία της, θα κάνει το παν για να κρατήσει τη Συρία απ' έξω. Κι αυτό δεν πρέπει να είναι πολύ δύσκολο δεδομένου ότι το Ισραήλ αποκλείεται να διαπραγματευτεί την επιστροφή του Γκολάν. Άλλωστε, αν ο Άσσαντ είναι σίγουρος ότι με τη βοήθεια της Μόσχας μπορεί να σταθεί στην εξουσία και να αποφύγει ισραηλινή εισβολή στο έδαφός του, γιατί να μην παίξει εκ του ασφάλους το ρόλο του αδιάλλακτου υπερασπιστή της αραβικής υποθέσεως, την ώρα που τα άλλα καθεστώτα γύρω απ' το Ισραήλ θα είναι έτοιμα να «προδώσουν»; Μόνο κέρδη μπορεί ν' έχει από μια τέτοια στάση εκβιάζοντας τους πλούσιους «αδελφούς» του Κόλπου, και αυξάνοντας την επιρροή του μεταξύ της αραβικής κοινής γνώμης. Την ώρα, λοιπόν, που τα παζάρια συνεχίζονται πυρετωδώς, η απροσδόκητη μετάβαση του Άσσαντ στο θερινό ανάκτορο του Φαχντ, στο Ταΐφ, είναι ενδεικτική της αγωνίας του αραβοδυτικού άξονα να εξασφαλίσει τουλάχιστον την ανοχή της Δαμασκού απέναντι στις βραχυπρόθεσμες διευθετήσεις. Αμφίβολο!

Και οι Παλαιστίνιοι; Αυτοί παίζουν το τελευταίο χαρτί κάθε επαναστάτη, την απόφασή τους να πέσουν ως τον τελευταίο. Είναι πολύ γερό χαρτί, και το ξέρουν και οι ίδιοι και οι εχθροί τους. □

Χωρίς ανάκαμψη

Πού οδηγείται η Οικονομική Πολιτική;

και χωρίς παραγωγικές επενδύσεις

Οι διαστάσεις που πήρε ο κυβερνητικός ανασχηματισμός, έστω κι αν συνδυάστηκε με μία «αναδόμηση» των κυβερνητικών λειτουργιών, έρχονται σε εντονότατη αντίθεση με την απουσία διευκρινίσεων σ' ότι αφορά τις κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής που θ' ακολουθήσει η νέα κυβέρνηση. Εξάλλου η ομιλία του πρωθυπουργού στο νέο υπουργικό συμβούλιο, δεν έδωσε καμία νέα πληροφορία για το περιεχόμενο της «νέας φάσης της Αλλαγής». Η μόνη διαπίστωση που μπορεί να γίνει για την «αναδόμηση» της οικονομικής πολιτικής, είναι πως πρέπει να αρκεστεί κανείς στην ελπίδα ότι η άμεση πρωθυπουργική εποπτεία, πλαισιωμένη από ένα επιτελείο «αναγνωρισμένων» τεχνοκρατών, θα μπορέσει να διαμορφώσει ένα νέο προσανατολισμό.

Δεν χρειάζεται να καταφύγει κανείς στην επιχειρηματολογία των σχολιαστών της Δεξιάς — που έχουν χάσει τη μνήμη-τους σχετικά με την αποτελεσματικότητα των συνταγών που προτείνουν, όπως έχουν χάσει κάθε αίσθηση της πραγματικότητας όταν εκλιπαρούν τη σωτηρία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας από κάποιο κύμα κρατικού παρεμβατισμού — για να διαπιστώσει ότι η κυβέρνηση είναι αναγκασμένη να επανεξετάσει τη στάση-της απέναντι σε τρία ζητήματα καθοριστικά για την πορεία της οικονομίας, αλλά και γενικότερα για τις εξελίξεις στον κοινωνικό και πολιτικό τομέα: τη στασιμότητα της οικονομικής δραστηριότητας, τη δημοσιονομική πολιτική που αμφισβητήθηκε ήδη με την αμφίβολη τύχη του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας, και το ζήτημα της «ιδιωτικής πρωτοβουλίας» που, αν μη τι άλλο, δεν φαίνεται να αντιδρά θετικά στις νομοθετικές και άλλες παροτρύνσεις.

Είναι πια γεγονός ότι δεν επήλθε η αναμενόμενη ανάκαμψη της οικονομικής και ειδικότερα της βιομηχανικής δραστηριότητας, όπως δείχνουν τόσο η συνεχιζόμενη κάμψη του όγκου των λιανικών πωλήσεων (πτώση 6% περίπου το πρώτο τετράμηνο του 1982 σε σχέση με

την ίδια περίοδο του 1981, ενώ η κάμψη ήταν 3,4% για το σύνολο του 1981), όσο και οι δυσμενείς εκτιμήσεις και προβλέψεις της τελευταίας μηνιαίας έρευνας (Μαΐου) του Ινστιτούτου Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών. Η διαπίστωση έχει σημασία όχι σαν καταγραφή μιας μοιραίας εξέλιξης, αλλά σαν επίπτωση ορισμένων μέτρων οικονομικής πολιτικής. Διότι, σημαίνει κατ' αρχήν πως οι αναπροσαρμογές των αμοιβών της εργασίας που ξεκίνησαν από το δημόσιο τομέα και τις κατώτερες αμοιβές του ιδιωτικού, δεν είχαν κατά πάσα πιθανότητα σα συνολική επίπτωση την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών, παρόλο που έπρεπε σύμφωνα με την οικονομική πολιτική να έχουν ένα τέτοιο αποτέλεσμα: «εφόσον ο πληθωρισμός συγκρατηθεί στα όρια που προβλέπει η κυβέρνηση, θα υπάρξει η αναγκαία αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων, ιδιαίτερα των χαμηλότερων εισοδηματικών ομάδων του πληθυσμού των οποίων η ζήτηση στρέφεται κατά υψηλότερο ποσοστό σε εγχώρια προϊόντα, για να στηριχτεί μία περιορισμένη ανάκαμψη της οικονομίας», έγραφε στην ετήσια έκθεση προς τους μετόχους της Τραπέζης Ελλάδος ο κ. Αρσένης. Μ' αυτή τη λογική το συμπέρασμα δεν είναι μόνο ότι δεν είχαμε ανάκαμψη, αλλά και ότι δεν είχαμε «αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων». Κάτι που δεν είναι ακριβώς αποτυχία της οικονομικής πολιτικής, αλλά μη εφαρμογή-της. Και η απουσία ανάκαμψης δεν είναι παρά το φυσικό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι δεν μπορούσε να περιμένει κανείς μία τέτοια εξέλιξη μέσω των εξαγωγών, ούτε μέσω της οικοδομικής δραστηριότητας που φαίνεται να έχει φθάσει σε «ιστορικά» πλέον όρια, εξαιτίας κυρίως της ανακοπής του ρεύματος αστυφιλίας προς την περιοχή της πρωτεύουσας.

Σαν μη εφαρμογή αναγγελθείσα οικονομικής πολιτικής — με τις αντίστοιχες κοινωνικές επιπτώσεις — πρέπει να θεωρηθεί και η απόφαση του κ. Παπανδρέου να αναστείλει κατά ένα τρόπο

που δεν έχει ακόμα αποσαφηνισθεί πλήρως, την ισχύ του ΦΑΠ, μία απόφαση που τα αποτελέσματά-της δεν θα αφορούν μόνο τα έσοδα από το φόρο αυτό. Πρώτα, διότι, όπως είναι γνωστό, η διαδικασία εφαρμογής του φόρου αυτού θα χρησίμευε για μία γενικότερη «εξυγιάνση» των σχέσεων κράτους - φορολογουμένων. Το κυριότερο όμως είναι ότι ο φόρος αυτός είχε ενταχθεί σε μία περιορισμένη μεν αλλά πραγματική αύξηση της φορολογίας της περιουσίας και των επιχειρηματικών κερδών, που θα προσέφερε τους πόρους για την κάλυψη του δημοσίου ελλείμματος και για την προγραμματισμένη αύξηση ορισμένων κοινωνικών δαπανών. Η πρωθυπουργική απόφαση, πριν ακόμα οι εύπορες νοικοκυρές πάρουν τις κατσαρόλες-τους και βγουν στους δρόμους, έχει πολιτική και ταξική σημασία, πολύ περισσότερο από δημοσιονομική: σε πείσμα της άφθονης φιλολογίας για τη γραφειοκρατία και τις τρομερές διαστάσεις του δημοσίου τομέα, το πρόβλημα του δημοσίου ελλείμματος και του εξαιρετικά χαμηλού επιπέδου των κοινωνικών δαπανών είναι πρόβλημα χαμηλών εσόδων (μία εκτίμηση που κάνει και ο καθόλου σοσιαλιστικός ΟΟΣΑ), και η άσκηση μιας κοινωνικής πολιτικής είναι άμεσα συνάρτηση μιας αναδιανομής του εισοδήματος.

Παρά τις αισιόδοξες κυβερνητικές προβλέψεις για τις επιπτώσεις που θα έχει ο νέος νόμος περί κινήτρων (στο υπουργείο Συντονισμού, πριν τον ανασχηματισμό, προέβλεπαν για το 1982, εγκρίσεις που θα κάλυπταν 45 δισεκατομμύρια δραχμές), δεν φαίνεται από την πλευρά της εργοδοσίας και των οργανισμών που είναι σε θέση να γνωρίζουν αυτές τις εξελίξεις, να υπάρχει η παραμικρή ανάλογη αισιοδοξία, και το 1982 θεωρείται «χαμένο» από πλευράς επενδύσεων.

Η λειτουργία όμως του νόμου περί κινήτρων και η προτεραιότητα της «ιδιωτικής πρωτοβουλίας», πέρα από τις υπάρχουσες προβλέψεις, πρέπει να εξε-

τασθούν διαφορετικά ανάλογα με τη στρατηγική στην οποία εντάσσονται, και που μέχρι τώρα τουλάχιστον δεν είναι ακριβώς η ίδια για την κυβέρνηση και για το Σύνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών, που είναι η κύρια ενδιαφερόμενη εργοδοτική οργάνωση. Για τον ΣΕΒ, πάει καιρός τώρα που μία «αναπτυξιακή στρατηγική» καθορίζεται από τη λεγόμενη «οικονομία της προσφοράς», δηλαδή δεν στηρίζεται σε μία αύξηση της ζήτησης, αλλά τονώνεται από την αύξηση των κερδών και μπορεί κάλλιστα να συνυπάρχει με μία στασιμότητα των μακροοικονομικών μεγεθών: διότι δεν πρόκειται στην πραγματικότητα για μία προοπτική ανάπτυξης της αγοραστικής δύναμης και της συνολικής παραγωγικής δυνατότητας, αλλά για μία προοπτική μερικής τόνωσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, που τροφοδοτείται από την καθήλωση των αμοιβών (και άρα της ζήτησης) και τη γενναία κρατική ενίσχυση σε κίνητρα και πιστώσεις. Πρόκειται προφανώς για μία διαχείριση της κρίσης, ή καλύτερα για μία πολιτική ενίσχυσης των αναδιαρθρωτικών επιπτώσεων της κρίσης. Αλλά πρέπει κυρίως να γίνει κατανοητό ότι πρόκειται για μία «στρατηγική» που έχει σχέση με την τρέχουσα πραγματικότητα, με τη συνύπαρξη υπερχρεωμένων επιχειρήσεων και δυναμικών εξαγωγικών, με τη σχετική στασιμότητα των επενδύσεων, και την πραγματοποίηση σημαντικών εκσυγχρονιστικών επενδύσεων σε ορισμένες επιχειρήσεις και κλάδους.

Και η προσπάθεια της κυβερνητικής πολιτικής να τονώσει την «ιδιωτική πρωτοβουλία» με την ταυτόχρονη αύξηση της ζήτησης, των δημοσίων εσόδων, και με την προοπτική αύξησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας του δημόσιου, έρχεται φυσικά σε πλήρη αντίθεση με αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «εργοδοτική στρατηγική». Όταν ο τότε διοικητής της Τραπεζής Ελλάδος κ. Αρσένης διετύπωσε στο Συνέδριο του ΣΕΒ την ερώτηση:

«Τι προτιμάει άραγε ο ιδιωτικός τομέας, μία φιλελεύθερη οικονομία σε παρακμή ή μία δυναμική οικονομία που αφήνει άνετα περιθώρια στον ιδιωτικό τομέα να αναπτυχθεί μαζί με τον δημόσιο τομέα;», η απάντηση του νεοεκλεγέντος Προέδρου κ. Θ. Παπαλεξόπουλου στην ομιλία του ήταν σαφέστατη: «Ιδιαίτερη ανησυχία εμπνέουν οι σκέψεις για διεύρυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας του κράτους, που θα χειροτερεύσει ακόμη περισσότερο την παρούσα κατάσταση, με αρνητικές τελικά επιπτώσεις και στην ανάπτυξη». Η αλήθεια είναι ότι η ομιλία του κ. Αρσένη στο Συνέδριο του ΣΕΒ, ήταν κάτι περισσότερο από υπερά-

σπιση της κυβερνητικής πολιτικής, ήταν δηλαδή μία αρκετά ριζοσπαστική παραλλαγή-της, που τόνιζε τόσο τη σημασία της εσωτερικής αγοράς και της ανακατανομής του εισοδήματος, όσο και τον καθοριστικό ρόλο των δημοσίων επενδύσεων στη μεταποίηση. Επρόκειτο δηλαδή για μία τοποθέτηση που ήταν σε αρκετά διαφορετικό μήκος κύματος από τις πρωθυπουργικές διαβεβαιώσεις για την «προτεραιότητα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας», κατά τη γνωστή ξαφνική εμφάνιση του κ. Παπανδρέου στο Συνέδριο του ΣΕΒ.

Η οξύτητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει στη σημερινή φάση η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, οφείλεται στο γεγονός ότι έχει αμβλύνει ορισμένα κοινωνικά λεγόμενα χαρακτηριστικά της πολιτικής-της χωρίς συγχρόνως να επιτύχει κάποια αποτελέσματα από την πλευρά της δραστηριοποίησης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, δηλαδή της πραγματοποίησης ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων που έτσι κι αλλιώς δεν μπορούν να αποτελέσουν κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης, όταν δεν αυξάνεται η ζήτηση. Επιπλέον μετά την μέχρι τώρα διαχείριση της οικονομικής πολιτικής, έχει γίνει δύσκολη και η εφαρμογή της παραλλαγής που έχει διατυπώσει ο κ. Αρσένης, που θα ήταν στην πραγματικότητα μία ανατροπή της μέχρι τώρα πορείας και του «ρεαλισμού» που με τόση χαρά έχουν δει να διαφαίνεται οι σχολιαστές της Δεξιάς.

Σ' αυτές τις συνθήκες η «αναδόμηση» και οι επιλογές προσώπων που έγιναν, δεν σημαίνουν παρά ότι ο κ. Παπανδρέου αναλαμβάνει προσωπικά τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής με τη βοήθεια των πιο ικανών τεχνοκρατών που έχει στη διάθεσή-της η κυβέρνηση. Μένει να δούμε πως τα νέα επιτελεία θα διαχειριστούν τη σημερινή κρίσιμη καμπή, έχοντας υπόψη ότι η διαχείριση των αντιφάσεων-της μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει αυτό που ονομάζουμε οικονομική πολιτική.

Από την πρωθυπουργική ομιλία όμως διαφαίνεται μια συγκεκριμενοποίηση της «νέας φάσης» που θα πρέπει να επιβεβαιωθεί με την επικείμενη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής της νέας κυβέρνησης: ο συμβιβασμός των κοινωνικών στόχων με αναπτυξιακούς στόχους της ιδιωτικής πρωτοβουλίας παραμερίζεται σιωπηρά, για να αποκτήσει την πρωταρχική σημασία η προβληματική των οικονομικών μεγεθών, της «ανάπτυξης», των «επενδύσεων» και της «παραγωγικότητας». Μία προβληματική που οι ουδέτεροι όροι-της δεν μπορούν πλέον να κρύψουν το ταξικό-της περιεχόμενο. □

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΟΜΜΟΥΝΑ»

Κυκλοφορούν

ΠΑΝΤΣΙΕΡΙ - ΝΕΓΚΡΙ
ΤΡΟΝΤΙ

● Νεοκαπιταλισμός και
επαναστατικό κίνημα

Γ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ

● Κρίση του κεφάλαιου και
αυτονομία

ΝΤ. ΚΟΥΠΕΡ Α. ΧΕΛΛΕΡ

● Οι ριζικές ανάγκες

● Καταλήψεις σπιτιών στη
Δυτική Ευρώπη

● Αγγλία: Η εξέγερση των
νέων

(απο το Μπρίξτον στο Λίβερ-
πουλ)

● Ο καταληψίας

(Η εικονογραφημένη ιστορία των
καταλήψεων σπιτιών στη Δυτική
Γερμανία)

Ετοιμάζονται

ANTONIO ΝΕΓΚΡΙ

● Απο τον εργάτη μάζα
στον κοινωνικο προλετάριο

ΜΠΕΝΖΑΜΕΝ ΚΟΡΙΑ

● Το ατελείο και ο χρονομέ-
τρης

Γ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ

● Η μικρομεσαία δημοκρα-
τία

S.P.K. ΧΑΪΔΕΛΒΕΡΓΗΣ

● Οι «ψυχασθενείς» ενάν-
τια στο κεφάλαιο

Εκδόσεις «Κομμούνα»

Σουλίου 9

Τηλ. 3602.952 και 3602.644

Κυκλοφορούν 15 τόμοι

15

αντί

Η εργοδοτική πρόκληση

Προοίμιο νέων μεγάλων κοινωνικών συγκρούσεων στην Ιταλία

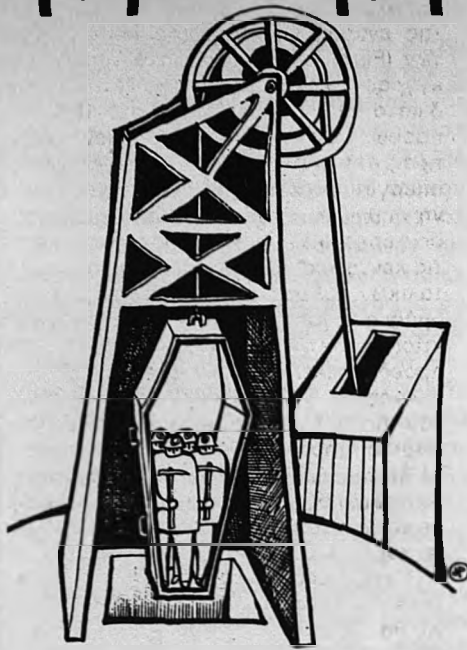
Οι πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις από την πρωτοβουλία των Ιταλών βιομηχάνων να καταγγείλουν μονομερώς την αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή στον ιδιωτικό τομέα.

του Δημήτρη Δεληολάνη

Η καταγγελία της συμφωνίας για την αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών («κινούμενη κλίμακα», όπως την ονομάζουν οι Ιταλοί) από μέρους της Συνομοσπονδίας Ιταλών Βιομηχάνων (Κονφιντούστρια) δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Ήδη από χρόνια, οι Ιταλοί βιομήχανοι και κυρίως η πιο αδιάλλακτη μερίδα-τους, συσπειρωμένη γύρω από τον διευθύνοντα σύμβουλο της Φιάτ, Ρομίτι, είχαν θέσει στο επίκεντρο όλων των οικονομικών προγραμμάτων-τους το θέμα του κόστους της εργασίας. «Στρεβλοί μηχανισμοί, όπως η κινούμενη κλίμακα», είχε δηλώσει ο πρόεδρος της Κονφιντούστρια, Μερλόνι, «δεν επιτυγχάνουν τίποτε άλλο από το να αυξάνουν τις πληθωριστικές πιέσεις που υπονομεύουν τις βάσεις της ιταλικής οικονομίας».

Η καταγγελία ότι η κινούμενη κλίμακα ενισχύει το πληθωριστικό ρεύμα ήταν εξάλλου έμμεσα διατυπωμένη και στο οικονομικό πρόγραμμα της κυβέρνησης Σπαντολίνι, πριν από ένα χρόνο: δέτοντας στο επίκεντρο του κυβερνητικού προγράμματος την καταπολέμηση του πληθωρισμού, ο ρεπουμπλικάνος Σπαντολίνι (που είναι, υπενθυμίζουμε, ο πρώτος μη χριστιανοδημοκράτης πρωθυπουργός της μεταπολεμικής Ιταλίας) είχε καθορίσει ένα ετήσιο ποσοστό 16% ως ανώτατο όριο κάθε μισθολογικής αύξησης, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα της οικονομίας. Αυτό το 16% συνέπιπτε αριθμητικά με το ρυθμό πληθωρισμού για το 1981. Αυτός ο μειωμένος ρυθμός θεωρείται προσωπική επιτυχία του Σπαντολίνι, αφού κατά τα προηγούμενα έτη διακυβαίνονταν μεταξύ του 23 και του 25%.

Ένα δεύτερο στοιχείο που ώθησε την Κονφιντούστρια να καταγγείλει τον μηχανισμό της κινούμενης κλίμακας ήταν η ετήσια έκθεση του διευθυντή της Τράπεζας της Ιταλίας, Τσάμπι: σύμφωνα με την έκθεση αυτή, που παρουσιάστηκε στους

εκπροσώπους των τριών οικονομικών υπηρεσιών μία μόλις μέρα πριν η Κονφιντούστρια καταγγείλει την συμφωνία για την κινούμενη κλίμακα, το ποσοστό πληθωρισμού θα αυξηθεί κατά το προσεχές έτος, φτάνοντας το 17,3%. Συγχρόνως η στρατιά των ανέργων θα φτάσει τα 3 εκατομμύρια 220 χιλιάδες άτομα το 1984 (δηλαδή το 14% του ενεργού πληθυσμού).

Ένα τρίτο στοιχείο ήταν η υπόθεση του «εφ' άπαξ» που εισπράττουν οι εργαζόμενοι όταν βγαίνουν στη σύνταξη. Το «εφ' άπαξ» αυτό είχε καταργηθεί το 1977, στα πλαίσια της πολιτικής της λιτότητας που είχε επιβάλλει η τότε κυβέρνηση «εθνικής αλληλεγγύης». Αλλά την άνοιξη του 1981, μία επιτροπή που υποστηρίζονταν από τα νεοαριστερά κόμματα κατάφερε να συγκεντρώσει τις 800 χιλιάδες υπογραφές που απαιτεί η ιταλική νομοθεσία, ζητώντας να διεξαχθεί δημοψήφισμα για την κατάργηση του νόμου του '77. Το δημοψήφισμα εγγυήθηκε από το ιταλικό συνταγματικό δικαστήριο και είχε ήδη αρχίσει η προεκλογική εκστρατεία όταν τα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού κατάφεραν στα τέλη του Μάρτη, ύστερα από μακροχρόνιες και βασανιστικές συζητήσεις, να επιφέρουν ορισμένες ουσιώδεις τροποποιήσεις στο νόμο αυτόν: το δημοψήφισμα, λοιπόν, αποφεύχθηκε την τελευταία στιγμή (αφού ο νόμος που θα καλούνταν οι ψηφοφόροι να καταργήσουν είχε στην ουσία ήδη καταργηθεί), αλλά οι εργοδότες βρέθηκαν από τη μία μέρα στην άλλη υποχρεωμένοι να καταβάλουν σημαντικά ποσά για τα «νέου είδους» εφ' άπαξ. Επρόκειτο για σοβαρό πλήγμα εναντίον της πολιτικής της μείωσης του κόστους εργασίας.

Η συμφωνία βέβαια μεταξύ Κονφιντούστρια και συνδικάτων για την κινούμενη κλίμακα χρονολογείται από τον Ιούνιο του 1975, άρα, κατ' ομολογία των ιδίων των συνδικαλιστών ηγετών, αντανάκλouse α-

φενός, μία άλλη κατάσταση στην οικονομία της Ιταλίας, κι αφετέρου έναν διαφορετικό συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ εργαζομένων και βιομηχάνων. Φτάνει να σκεφτεί κανείς ότι το σωτήριο εκείνο έτος οι Ιταλοί μεταλλεργάτες υπέγραψαν την πιο προωθημένη σύμβαση σε όλη την ευρωπαϊκή αυτοκινητοβιομηχανία.

Ο μηχανισμός της κινούμενης κλίμακας έπρεπε λοιπόν να αναθεωρηθεί, και πάνω σ' αυτό συμφωνούσαν και τα συνδικάτα και τα κόμματα της Αριστεράς. Αλλά η σύμπτωση απόψεων μεταξύ της Κονφιντούστρια και της συνδικαλιστικής συνομοσπονδίας που συμπεριλαμβάνει την CGIL (με κομμουνιστική πλειοψηφία), την CISL (καθολική) και την UIL (σοσιαλιστές και κεντρώα κόμματα πλύν των Χριστιανοδημοκρατών) σταμάτα εδώ. Γύρω από τον τρόπο και το χρόνο αναθεώρησης του μηχανισμού αυτού δεν υπήρξε ποτέ συμφωνία. Κατά το 1981, από πολλές μεριές αλλά κυρίως από το χώρο των σοσιαλιστών, είχε προωθηθεί η πρόταση να μεταβληθεί η αυτόματη αναπροσαρμογή των ημερομισθίων από τρίμηνη (όπως είναι τώρα) σε εξαμήνη. Παρόλο όμως που δεν απορρίφθηκε ποτέ, η πρόταση αυτή δεν περιλήφθηκε καν στο κυβερνητικό πρόγραμμα του Σπαντολίνι, ούτε αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο άμεσα ενδιαφερομένων.

Σ' ό,τι αφορά τη στιγμή που διάλεξε ο Μερλόνι για να καταγγείλει την συμφωνία για την κινούμενη κλίμακα, φαίνεται να υπακούει σε κριτήρια στενά συνδεδεμένα με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται εδώ και δύο χρόνια το ιταλικό συνδικαλιστικό κίνημα. Δεν αποτελεί πια μυστικό ότι ύστερα από την παταγώδη αποτυχία της «μικατάληψης» της Φιάτ το φθινόπωρο του 1980 (όταν, πρωτοφανές φαινόμενο, 40.000 εργαζόμενοι της αυτοκινητοβιομηχανίας διαδήλωσαν στο κέντρο του Τορίνου υπέρ του τερματισμού της απεργίας, αναγκάζοντας το συνδικάτο να υπογράψει όπως - όπως μία συλλογική σύμβαση που, στην ουσία, αποδεχόταν την υπαγωγή στο ταμείο ανεργίας απειρίοριστου αριθμού «περισσευούμενων» εργατών της Φιάτ), το ιταλικό συνδικαλιστικό κίνημα μαστίζεται από μια δεινή πολιτική κρίση.

Όποιες και αν ήσαν οι αιτίες εκείνης της ήττας (η συνδικαλιστική Αριστερά διέγινωσε μία «υπερβολική ταύτιση με τους θεσμούς», ενώ αντίθετη ήταν, φυσικά, η εκτίμηση των πιο μετριοπαθών στελεχών), γεγονός είναι ότι από την ημερομηνία εκείνη η διαπραγματευτική δύναμη των ιταλικών συνδικάτων μειώθηκε δραστικά.

Η πολιτική συζήτηση που κυριάρχησε στους κόλπους της συνδικαλιστικής συνομοσπονδίας κατά τον ενάμιση χρόνο που ακολούθησε, ήταν επόμενο να αναζητήσει τις πιθανές διεξόδους από την κρίση αυτή. Οι κομμουνιστές και ο Λουσιάνο Λάμα, γραμματέας του συνδικάτου CGIL, εντόπισαν τις βαθύτερες αιτίες της κρίσης στη βαθμιαία μείωση του ειδικού βάρους της βιομηχανικής εργατικής τάξης σε σχέση με το σύνολο του εργατικού δυναμικού που διακινείται στην αγορά της εργασίας.

Τα συνδικάτα, κατά τον Λάμα, βρίσκονται μπροστά σε ένα σοβαρό δίλημμα: ή θα καταφέρουν να γίνουν ο εκπρόσωπος όλων των εργαζομένων (και των ανέργων) ή θα αρκεστούν, αναγκαστικά, στην εκ των πραγμάτων αναποτελεσματική, υπεράσπιση των πιο ισχυρών κατηγοριών της εργατικής τάξης, όπως είναι αυτές που απασχολούνται στη βιομηχανία. Αντίθετα, για τον σοσιαλιστή Τζόρτζο Μπενβενούτο, γραμματέα της UIL, το νέο καθήκον των συνδικάτων είναι να περάσουν σε μία «εποικοδομητική επίθεση», με σκοπό την δημιουργία μιας νέας «βιομηχανικής κουλτούρας»: συγκεκριμένα, προτείνεται να συμβάλουν τα συνδικάτα όσο το δυνατόν περισσότερο στο σχέδιο αναδιοργάνωσης της ιταλικής βιομηχανίας, κερδίζοντας το δικαίωμα ελέγχου της εφαρμογής του σχεδίου ως αντάλλαγμα για τη συγκατάθεσή-τους στις «απαραίτητες θυσίες» στους τομείς του κόστους εργασίας και της απασχόλησης. Αλλά πριν ακόμη καταλήξει αυτή η συζήτηση, που αναγκαστικά μνημονεύσαμε πολύ σχηματικά, τέθηκε επειγόντως το πρόβλημα της ανανέωσης πολλών συλλογικών συμβάσεων που λήγουν αυτούς ακριβώς τους μήνες.

«Το πραγματικό αντικείμενο της τριμηνής επίθεσης της εργοδοσίας», τόνισε ο κομμουνιστής ομοσπονδιακός γραμματέας της CGIL, Μπρούνο Τρεντίν, «δεν είναι τόσο η κινούμενη κλίμακα: έτσι κι αλλιώς τα πρακτικά αποτελέσματα της νέας κατάστασης που διαμορφώθηκε θα αρχίσουν να διαφαίνονται μόνον από τον προσεχή Γενάρη. Ο πραγματικός στόχος είναι η ανανέωση των συλλογικών συμβάσεων που λήγουν αυτή την περίοδο». Αλλά παρόλο που ο Τρεντίν σκόπιμα δεν το αναφέρει, υπάρχει κι ένας δεύτερος στόχος που αφορά τις πολιτικές ισορροπίες στην κυβέρνηση συνασπισμού της Ρώμης.

Σύσσωμος πράγματι, ο ιταλικός πολιτικός κόσμος αναγνώρισε πίσω από την πρωτοβουλία της Κονφιντούστρια μία ύπουλη επίθεση εναντίον του Σπαντολίνι από μέρους της Χριστιανοδημοκρατίας, που δεν βλέπει την ώρα να ανακαταλάβει τον πρωθυπουργικό θώκο. Όχι μόνον επειδή ο πρόεδρος της Κονφιντούστρια Μερλόνι όσο κι ο μυστικοσύμβουλος-του, ο αδιάλλακτος Ρομίτι, είναι γνωστοί για τις διασυνδέσεις-τους με τον νέο γραμματέα της Χριστιανοδημοκρατίας Ντε Μίτα. Αλλά κι επειδή κατά τη διάρκεια του χειμώνα, η κυβέρνηση του Σπαντολίνι είχε επανειλημμένα υποσχεθεί στα συνδικάτα ότι, αφού αποδέχτηκαν το περίφημο όριο του 16% στις μισθολογικές αυξήσεις, κάθε μετατροπή του μηχανισμού της κινούμενης κλίμακας θα προέκυπτε μόνο κατόπιν συμφωνίας μεταξύ κοινωνικών εταίρων και οικονομικών υπουργείων. Η μονομερής ενέργεια της Κονφιντούστρια, όπως είναι λογικό, εξέθεσε τον Σπαντολίνι στα μάτια των συνδικάτων, τορπιλίζοντας το ίδιο το κυβερνητικό πρόγραμμα του 16%.

Το πρωί της 1 του Ιουνίου, μόλις έφθασε στις βιομηχανικές περιοχές η είδηση της εργοδοτικής επίθεσης, ένα αυθόρμητο α-

περγιακό κύμα ξέσπασε κυρίως στις μεγαλουπόλεις του ιταλικού Βορρά. Και «παράδοξως», την ίδια στιγμή που οι ηγέτες της ενιαίας Ομοσπονδίας Μεταλλεργατών (FLM) ανακοίνωναν στο Τύπο ότι οι εγγραφές εργαζομένων της Φιάτ στο συνδικάτο έχουν πέσει φέτος στο 15% του προσωπικού της επιχείρησης (εν σχέσει προς το περσινό 40%), η οχτώωρη γενική απεργία που κηρύχτηκε για τις 2 του Ιουνίου σημείωσε εκπληκτική επιτυχία: ογκώδεις εργατικές συγκεντρώσεις κατέλαβαν τις κεντρικές πλατείες των κυριότερων ιταλικών πόλεων. Στην Μπρέσια, μάλιστα, ομάδες εργατών κυκλώνουν κάθε τόσο το κτίριο όπου γίνονται οι συνεδριάσεις του προεδρείου της Κονφιντούστρια.

Αναπάντεχη αναζωογόνηση του ιταλικού συνδικαλιστικού κινήματος; Γεγονός είναι ότι παρόλο που τα πολιτικά-του προβλήματα εξακολουθούν να παραμένουν, το ιταλικό συνδικαλιστικό κίνημα κατάφερε να παρατάξει μία δύναμη που ξεπεράσε και τις πιο αισιόδοξες προβλέψεις.

Η κυβέρνηση, από την μεριά-της απείλησε την Κονφιντούστρια πως, σε αντίποινα, θα έθετε το θέμα των κρατικών παροχών στα ταμεία ανεργίας, φορτώνοντας το κόστος-τους στους βιομήχανους.

Η πρωτοβουλία της Κονφιντούστρια συνάντησε οξείες αντιδράσεις και μέσα στους κόλπους της εργοδοσίας. Η συνομοσπονδία των βιομηχανιών του δημοσίου (Ιντερσίντ) δεν την ακολούθησε στην καταγγελία της συμφωνίας για την κινούμενη κλίμακα, ενώ δημοσιογραφικές πληροφορίες ανέφεραν ότι πολλοί, και μέσα στην Κονφιντούστρια, άρχισαν να δισσώσονται για αυτή την πολιτική που επιδιώκει, πάση θυσία, την ολομέτωπη σύγκρουση. Η συνομοσπονδία μικρομεσαίων βιομηχάνων, τέλος, έκανε σαν να μην είχε συμβεί τίποτα και συνέχισε απτόητη τις μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις-της με τα συνδικάτα γύρω απ' αυτό το θέμα.

Με λίγα λόγια, ήδη πριν ξεσπάσει η δεύτερη γενική απεργία, που προγραμματίστηκε για τις 25 του Ιουνίου, η Κονφιντούστρια βρέθηκε σε πλήρη απομόνωση.

Στις 7 του μηνός ο Μερλόνι για να σπάσει τον κλοιό, έκανε γνωστή μια πλατφόρμα με 7 σημεία που αποτελούν, για την Κονφιντούστρια, την βάση των ενδεχόμενων διαπραγματεύσεων με τα συνδικάτα. Στην ουσία προτείνεται να μειωθεί το ποσοστό αυξήσεων που επιβαρύνει τους εργοδότες και να καθορίζονται οι αυξήσεις, σε ετήσια βάση, όχι με ίσο ποσοστό για όλους, αλλά κατά τρόπο που να ευνοεί τις ανώτερες μισθολογικές κατηγορίες εργαζομένων. Το συνδικάτο απ' την μια έκρινε ότι οι προτάσεις αυτές δεν διαφέρουν σε τίποτα από τα δεκάδες υπομνήματα που είχε κατά καιρούς υποβάλει η Κονφιντούστρια. Κι απ' την άλλη επιμένει: πρώτα η υπογραφή των νέων συλλογικών συμβάσεων κι ύστερα ίσως τον Γενάρη του '83, διαπραγματεύσεις για την αναθεώρηση του μηχανισμού της κινούμενης κλίμακας. Με αφετηρία, βέβαια, το σύστημα που ισχύει μέχρι σήμερα. □

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ & ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΣΕΙΡΑ: ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

«Η παράδοση σε σύγχρονες ιδεολογικές, επιστημονικές και αρχιτεκτονικές πρακτικές» σε κείμενα των Γ. Βώκου, Σ. Κονταράτου, Κ. Μοσκόφ, Τ. Παπαδόπουλου, Α. Προδρομίδη, Ν. Σκουτέρη-Διδασκάλου, Δ.Α. Φατούρου, Γ. Χατζηγώγα, Α. Χριστοφέλλη.

Κεντρική διάθεση:

Θεσ/ν/κη

Β. Κων/νου 33 · Τηλ. 280.715

Αθήνα:

έκδόσεις «ΙΘΑΚΗ» Πανεπιστημίου 25-29 · Τηλ. 32.29560

Η αφύπνιση της μουσουλμάνας

Πιό μπορεί να είναι το ειδικότερο κοινωνικό και πολιτικό περιεχόμενο του φεμινιστικού κινήματος στις μουσουλμανικές κοινωνίες; Την πολύμορφη ανατρεπτική δύναμη που αποδεδειγμένη ο αγώνας για τη χειραφέτηση της γυναίκας στον αραβικό κόσμο αναλύει η Αιγύπτια φεμινίστρια και συγγραφέας Ναουάλ ελ Σααντάουι.

Φυλακισμένη από το καθεστώς του Σαντάτ για την αντιπολιτευτική-της δράση, ευαισθητοποιεί την προοδευτική κοινή γνώμη των αραβικών χωρών χάρη στην τολμηρή συγγραφική δημιουργία-της. Τα βιβλία-της έχουν μεταφραστεί και γνωρίζουν μεγάλη επιτυχία στη Δυτ. Ευρώπη. Είναι παντρεμένη και ζει με τον γιατρό Σέριφ Χετάτα, βετεράνο κομμουνιστή συγγραφέα που έχει περάσει δέκα χρόνια στις αιγυπτιακές φυλακές.

Στο Κάιρο όπου ζει, τη συνάντησε πριν από δύο μήνες η ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ και συζήτησε μαζί-της για τη δουλειά-της και τη ζωή-της.

Χαμογελάει μ' όλο-της το πρόσωπο και σκέφτομαι: στο βάθος είναι μια γλυκιά γυναίκα. Με τ' άσπρα-της μαλλιά, τα έξυπνα κατάμαυρα μάτια-της, την απαλή φωνή-της θα μπορούσε ακόμα και «ρομαντική» να την πει κανείς. Αλλά όχι. Ολόκληρη η ζωή της Ναουάλ ελ Σααντάουι είναι μια διαμαρτυρία ενάντια σε κάθε εκμετάλλευση και καταπίεση. Τα βιβλία-της έχουν ξεσηκώσει εκατομμύρια γυναικών σ' όλα τα αραβικά κράτη κι οι αγώνες-της για την αφύπνιση της γυναίκας στις δύσκολες κοινωνίες του Ισλάμ κάνουν τις Ευρωπαίες κι Αμερικάνες φεμινίστριες να χωριούν. Τι να 'ναι άραγε ένα φεμινιστικό μυθιστόρημα γραμμένο στ' αραβικά; Μια φωνή πρώτα - πρώτα, η φωνή της Φερντάους, της πόρνης του Καΐρου που λέει δυνατά όλ' αυτά που ψιθυρίζουν, αιώνες τώρα, οι γυναίκες στα σεράγια και στα χαρέμια. Αυτό το ξέσπασμα της αράβισας λίγο πριν να την κρεμάσουν ξυπνάει τις θαμμένες μνήμες κάθε γυναίκας και ιδιαίτερα της μεσογειακής. Προσπαθώ εδώ και δυο μήνες να συναντήσω τη Ναουάλ στο Κάιρο αλλά μου λέει ευγενικά στο τηλέφωνο:

— Δεν έχω συνέρθει ακόμα από τη φυλακή· την άλλη φορά που θά 'ρθετε.

Στο μεταξύ ο μύθος μεγαλώνει: στην Αίγυπτο μιλούν παντού με θαυμασμό για τους αγώνες-της και στο Παρίσι τα βιβλία-της έχουν μεγάλη επιτυχία. Τελικά, με δέχτηκε. Σ' ένα μικρό διαμέρισμα, στο δρόμο προς τις πυραμίδες, σ' αυτό το Κάιρο των 12 εκατομμυρίων όπου κάθε άντρας, κάθε γυναίκα, κάθε παιδί είναι ένα πρόβλημα, διαβάξω πριν χτυπήσω το κουδούνι: Γιατρός Ναουάλ ελ Σααντάουι. Γιατρός Σέριφ Χετάτα.

— Επιτέλους, καλώς ήρθατε. Θα κάνω μια προσπάθεια γιατί δεν μπορώ ακόμα να καθήσω, πρέπει νά 'μαι ξαπλωμένη.

— Ο Σαντάτ σας φυλάκισε ως κομμουνίστρια;

— Όχι καθόλου, δεν ανήκω σε κανένα πολιτικό κόμμα, δεν δέχομαι καμιά εξουσία, θέλω πάντα να τα λέω έξω από τα

δόντια. Ο άντρας-μου, ο Σέριφ Χετάτα είναι κομμουνιστής από το 1945 και πέρασε 10 χρόνια στη φυλακή. Ο Σαντάτ με φυλάκισε γιατί έγραφα άρθρα εναντίον-του λέγοντας ότι ξεπουλάει τη χώρα-μας, το λαό-μας, τις παραδόσεις-μας στις πολυεθνικές και στην Αμερική. Αυτός βέβαια παρίστανε τον οραματιστή κι αυτά τ' έλεγε ειρήνη, πρόοδο, ελεύθερη οικονομία.

— Ίσως ξέρετε ότι είμαστε από τις ελάχιστες χώρες που δεν τον λιβάνισαν κι ούτε τον θρήνησαν.

— Οι άλλες δυτικές χώρες ακόμα και οι προοδευτικές φοβήθηκαν από την κρίση του πετρελαίου που άρχισε το '73. Πίστεψαν ότι το πυροτέχνημα του Σαντάτ θα εξασφάλιζε σταθερότητα στη Μέση Ανατολή.

— Ξέρετε ότι δεν στείλαμε ούτε αντιπροσωπεία, σα μέλος της ΕΟΚ, κατά την αποχώρηση των Ισραηλινών από το Σινά;

— Μα πραγματικά πιστεύετε ότι το πήραμε το Σινά; Σ' ένα κλίμα δυσπιστίας μέχρι την τελευταία στιγμή, με απειλές κι εξευτελισμούς, μας τό 'δωσαν και τώρα βρίσκεται κάτω από ιδιότυπο καθεστώς ελέγχου.

— Πέστε-μου όμως για τη φυλακισή-σας. Φαίνεστε πολύ ταλαιπωρημένη.

— Μ' έπιασαν, λοιπόν, και μ' έβαλαν μαζί με άλλες 12 πολιτικές κρατούμενες σ' ένα κελί. Ξέρετε, δεν είμαι και πολύ καλομαθημένη. Γεννήθηκα σ' ένα φτωχό χωριό, 40 χιλιόμετρα έξω απ' το Κάιρο και τα παιδικά-μου χρόνια ήταν γεμάτα μιζέρια. Τίποτα δεν με τρομάζει, ούτε η πείνα, ούτε η βρώμα, ούτε η κακομεταχείριση. Αλλά από την υγρασία πιάστηκε η μέση-μου γι' αυτό με βλέπετε σ' αυτά τα χάλια. Όταν δολοφονήθηκε ο Σαντάτ, οι δεσμοφύλακες πανηγύριζαν μαζί-μας. Δυο μήνες αργότερα ήρθαν να με πάρουν. «Πού με πάτε;» ρώτάω. Καμιά απάντηση. Ξαφνικά ανοίγει μια πόρτα και βρίσκομαι μπροστά στον Μουμπάρακ! «Θέλω αντιπολίτευση» λέει. «Άλλος είναι ο εχθρός-μας, δεν είσατε εσείς. Είσατε ελεύθερη να

γράφετε». Γράφουμε λοιπόν ο άντρας-μου κι εγώ σε διάφορες αριστερές εφημερίδες.

— Μα υπάρχει κομμουνιστικό κόμμα στην Αίγυπτο;

— Στην παρανομία πάντα, απαντά ο Σέριφ Χετάτα. Το 1976 ιδρύθηκε ένα κόμμα που μαζέψε όλες τις αριστερές δυνάμεις. Σαν κι αυτό που είχατε κι εσείς πριν νομιμοποιηθεί το δικό-σας. Το 1954, με φυλάκισε ο Νάσερ και βγήκα το 1964. Μόλις τώρα, πιο ψύχραιμος ύστερα απ' αυτή την εμπειρία, έγραψα ένα βιβλίο που κυκλοφορεί ήδη στο Λονδίνο: «Το μάτι με το σιδερένιο βλέφαρο». Τις καθημερινές αποφάσεις της φυλακής, τη δύναμη που έπρεπε νά 'χουμε, αυτά περιγράφω. Έχω γράψει πολλά βιβλία. Πολιτικά κείμενα, δοκίμια αλλά τα χρόνια που πέρασα στη φυλακή δεν έχω καταφέρει ακόμα να τα ξεπεράσω.

— Όταν ο Σέριφ βγήκε από τη φυλακή, συνεχίζει η Ναουάλ, εγώ είχα κιάλας παντρευτεί δυο φορές κι είχα χωρίσει. Ήμουν αποφασισμένη να μην ξαναζήσω με άντρα. Θα διαβάσατε στο βιβλίο-μου: «Το κρυμμένο πρόσωπο της Εύας» τη θέση που είχα πάρει για τη σύγχρονη γυναίκα στην Αίγυπτο. Με τον Σέριφ κατάλαβα ότι οι ιδέες για τις οποίες φυλακίστηκε ήταν οι ίδιες για τις οποίες αγωνιζόμουν. Δεν είναι ξέρετε απ' αυτούς τους σχιζοφρενείς μαρξιστές που άλλα λένε κι άλλα κάνουν στη ζωή-τους.

Ζήσαμε στην αρχή στο Κάιρο και μετά ο Σέριφ δέχτηκε μια θέση ως υπάλληλος του ΟΗΕ, στην Ινδία. Την αγαπήσαμε πολύ αυτή τη χώρα. Μετατέθηκε αργότερα στην Αιθιοπία και δούλεψα κι εγώ στον ΟΗΕ εκεί. Αναγκαστήκαμε όμως να πάρουμε μια μεγάλη απόφαση για τη ζωή-μας: να παραιτηθούμε κι οι δυο από τα Ηνωμένα Έθνη, γιατί σ' αυτό τον οργανισμό ή φθορά κι η αλλοτρίωση είναι μεγάλες. Δεν συμφωνούσαμε καθόλου μ' αυτό το σύστημα, κι αν συνεχίζαμε να δουλεύουμε με τις ίδιες συνθήκες θα ξεφεύγαμε

από τις αρχές-μας και θα χάναμε τον εαυτό-μας. Τώρα ζούμε από μια μικρή πελατεία: ο άντρας-μου είναι παθολόγος κι εγώ ψυχίατρος — κι από τα βιβλία-μας. Δεν θέλουμε να εξαρτιώμαστε απ' το επίσημο κράτος κι ούτε έχουμε σχέσεις με την επίσημη διανοήση της χώρας-μας. Τα περισσότερα βιβλία-μας εκδίδονται στη Βηρυτό κι έχουμε το μεγαλύτερο κοινό στη Συρία, στο Ιράκ, στις χώρες του Περσικού Κόλπου.

— Ταξιδεύετε πολύ;

— Ναι, με καλούν συχνά για διαλέξεις και συνέδρια, ιδιαίτερα στις αραβικές χώρες όπου έχω πάει παντού. Στο Μπαχρέιν που είναι γεμάτο Παλαιστίνιους και έχει μια πνευματική ζωή πολύ ανεπτυγμένη, πέντε χιλιάδες άνθρωποι είχαν έρθει όταν μίλησα. Το ίδιο και στο Κουβέιτ. Πριν να φυλακιστώ, μ' είχαν καλέσει στην Κοπεγχάγη, σ' ένα συνέδριο κι ήρθε κι η Τλιχάν Σαντάτ, επικεφαλής αντιπροσωπείας. Της είπα λοιπόν κάποια στιγμή μπροστά σε όλους: «Δεν εκπροσωπείτε τον αιγυπτιακό λαό, αλλά μόνο τον εαυτό-σας». Νομίζω ότι ήταν μια από τις αιτίες που φυλακίστηκα.

— Διαβάζοντας τα βιβλία-σας ένοιωσα ότι τα προβλήματα που αφορούν την Αιγύπτια γυναίκα δεν απέχουν πολύ από τα δικά-μας προβλήματα. Πρέπει όμως να πω ότι αυτά που περιγράφετε, τα ταμπού, η υποτίμηση, οι ταπεινώσεις σε μας γίνονταν πριν από 20-30 χρόνια. Γιατί στους Άραβες παραμένουν ακόμα;

— Μα εσείς δεν έχετε το Ισλάμ.

— Νομίζω ότι το πνεύμα της μουσουλμανικής θρησκείας ευνοεί την ισότητα μεταξύ άντρα και γυναίκας.

— Και βέβαια έτσι ήταν αρχικά. Η μουσουλμανική θρησκεία ευνοούσε τις γυναίκες περισσότερο από τη χριστιανική ή την βουδιστική. Αλλά οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, έτσι όπως διαμορφώθηκαν όλους αυτούς τους αιώνες, στις αραβικές κοινωνίες, επέβαλαν στη γυναίκα τη θέση που έχει σήμερα. Οι διάφοροι χαλίφες για να στηρίζουν τις θεωρίες τους χρησιμοποίησαν στίχους απ' το Κοράνιο. Η χειραφέτηση της γυναίκας επί της δυναστείας των Ομαγιαδών (Δαμασκός 661-750 μ.Χ.) έκανε ώστε ν' αναπτυχθεί μια ολόκληρη ερωτική γλώσσα στην ποίηση, κι έτσι η επικοινωνία μεταξύ των δύο φύλων έγινε πιο εύκολη. Από τον 9ο μέχρι τον 11ο αιώνα, στην αυλή της Βαγδάτης άνθισε μια άλλη ερωτική λογοτεχνία για ένα πολύ εξελιγμένο κοινό, τόσο αντρικό όσο και γυναικείο. Σήμερα ούτε φαντάζεστε τι διδάσκονται τα παιδιά-μας στα σχολεία. Γενικά, το εκπαιδευτικό σύστημα στη χώρα-μας είναι χαμηλό με εξαίρεση όσα κάνουν μερικοί φωτισμένοι δάσκαλοι. Αλλά αυτό δεν αρκεί.

— Πέστε-μου, είναι αλήθεια ότι ακόμα ισχύει η κλειτοριδεκτομή στην Αίγυπτο; Στα βιβλία-σας διαμαρτύρεστε για τον βάρβαρο ευνουχισμό της γυναίκας και τον καταγγέλετε με πολύ θάρρος.

— Όταν άρχισα την εκστρατεία κατά της κλειτοριδεκτομής πολλοί συνάδελφοί-μου, ακόμα και στο πανεπιστήμιο, μου έ-

λεγαν: υπονομεύεις τη ζωή των παιδιών-μας, την κοινωνία. Οι ίδιοι εφαρμόζαν στις κόρες-τους αυτό το έθιμο. Οι καθηγητές της Ιατρικής ούτε που τολμούσαν ν' αναφέρουν στους φοιτητές-τους τα ολέθρια αποτελέσματα αυτού του ακρωτηριασμού. Με τη συνενοχή όλων, λοιπόν, γονιών, γιατρών, κτλ. το έθιμο εξακολουθεί να ισχύει κατά ποσοστό 100% στα χωριά και 50% στις πόλεις.

— Και η Φερντάους; Γνωρίσατε πραγματικά αυτή τη γυναίκα;

Χαμογελάει αινιγματικά.

— Ναι, τη γνώρισα, υπήρξε μια γυναίκα με σάρκα και οστά. Ποτέ στη ζωή-μου δεν έχω συναντήσει άνθρωπο σαν αυτή. Ήταν ολόκληρη σαν ένα σπαθί έτοιμο να πέσει αμείλικτα σ' όλους-μας. Δεν θα ξεχάσω ποτέ το πρόσωπό-της. Φερντάους σ' αραβικά σημαίνει «παράδεισος». Και λίγο πριν εκτελεστεί, επειδή σκότωσε έναν άντρα, απευθύνθηκε «σαν μια φωνή από την κόλαση» προς όλες τις γυναίκες που υφίστανται τη σεξουαλική καταπίεση μιας κοινωνίας. Η υπόθεση θα μπορούσε νά 'ναι σενάριο για ταινία μελό αν δεν ήταν η πραγματικότητα, το δράμα της σύγχρονης αραβικής κοινωνίας. Δεν είναι τυχαίο ότι όλος ο μύθος ξετυλίγεται, στο κελί της Φερντάους, με τις πόρτες και τα παράθυρα κλειστά. Είναι ο μόνος χώρος που θα μπορέσουν να μιλήσουν ανοιχτά οι δυο γυναίκες — η πόρνη κι η συγγραφέας — μέχρι τη στιγμή που η πόρτα θ' ανοίξει για την εκτέλεση. Στη φυλακή που έζησα, οι μόνες γυναίκες που θαύμασα για τη λεβεντιά και το κουράγιο-τους ήταν οι πόρνες, οι κλέφτρες, οι ζητιάνες. Εμείς οι πολιτικές κρατούμενες είμαστε φοβισμένες μπροστά-τους. Όταν βγήκα, από τη φυλακή έγραψα ένα θεατρικό έργο όπου περιγράφω τους διάφορους χαρακτήρες που γνώρισα εκεί μέσα, αυτό το ακατέργαστο υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένες οι γυναίκες του υπόκοσμου και που μόνο στα χωριά μπορείτε ακόμα να συναντήσετε. Θα σας πάρω στο χωριό-μου μια μέρα να γνωρίσετε τα ξαδέρφια-μου που δουλεύουν στη γη ξυπόλυτα.

— Σας συγκρίνουν με τη Λιβανέζα συγγραφέα Λέιλα Μπααλμπάκι που τα γεμάτα ρομαντισμό βιβλία-της είναι σταθμός για τη γυναικεία λογοτεχνία. Σας συγκρίνουν ακόμα με τη Σύρια Γκάντα Σεμάν που γράφει ερωτικά μυθιστορήματα κι έχει κοινό σ' όλο τον αραβικό κόσμο.

— Α, όχι, δεν το δέχομαι. Εγώ ξεκίνησα σαν δοκιμιογράφος διαμαρτυρόμενη για το βόλεμα και τους συμβιβασμούς της κοινωνίας-μας. Τα βιβλία-μου δεν ήταν ευχάριστα παρ' όλο που δέκα έχουν γίνει μπεστ-σέλερ.

— Πόσα έχετε γράψει;

— Δεκάξι όλα κι όλα. Πέντε βιβλία με διηγήματα, έξι μυθιστορήματα και πέντε δοκίμια. Τώρα τελειώνω ένα θεατρικό έργο.

— Έχετε ποτέ ταξιδέψει στην Ελλάδα;

— Όχι ποτέ και θά 'θελα πολύ τώρα με τη σοσιαλιστική κυβέρνηση. Θέλω να συναντήσω την υπουργό πολιτισμού, να καθήσουμε οι δυό-μας και να τα πούμε. Σας

βεβαιώνω ότι θά 'χουμε πολλά να πούμε. Οι Έλληνες που έζησαν στην Αίγυπτο δεν ήταν σαν τους άλλους. Μη νομίζετε ότι ήταν όλοι πλούσιοι μπαμπακέμποροι κι αφεντάδες. Στα χωριά υπήρχαν πολλοί μπακάληδες που πουλούσαν οινόπνευμα-τώδη μια κι οι Αιγύπτιοι δεν μπορούσαν. Μας αγαπούσαν και τους αγαπούσαμε. Στο πανεπιστήμιο πολλοί Έλληνες ήταν προοδευτικοί.

«Θυμήθηκα τον Τσίρκα στις «Ακυβέρνητες Πολιτείες»: Τη λεκάνη και τα εικονίσματα μπορείτε να τα πάρετε. Ακόμα και το τραπέζι με τον κίτρινο μουςαμά. Μα τους δρόμους και το βουητό του μαχαλά, το λαχάνιασμα του Γιούνες, αυτά όλα θα μείνουν πίσω, δεν κλείνονται σε βαγόνια. Και δίχως αυτά τι παίρνετε μαζί-σας; Τι-ποτα.»

ΗΛΙΑ ΓΚΡΗ

ΣΤΑ ΓΙΟΦΥΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ
ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΗΛ. 3635413

ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΙΣ ΜΠΟΡΧΕΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ
ΠΑΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ • ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ
ΧΟΥΛΙΟ ΚΟΡΤΑΣΑΡ • ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ
ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ • ΤΑΚΗΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΣΑΡΗΣ • ΕΛΕΝΗ ΚΑΛΟΚΥΡΗ
ΣΤΙΒ ΧΕΛΕΡ • ΤΖΟΕΛ ΓΚΟΛΑΝΤΣΤΑΙΝ
ΑΘΗΝΑ ΣΧΙΝΑ • ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ
ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΠΑΙΔΑΝΝΟΥ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΙΤΣΟΣ-ΜΥΛΩΝΑΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ • ΝΑΣΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Ο 15ος τόμος

ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»

«Εδώ γεννιέσαι μισοζώντανος κι επιβιώνεις μισοπεθαμένος»

Ανταπόκριση του Παύλου Νεράντζη από το Ελ Σαλβαδόρ

Ελ Σαλβαδόρ: Στο Σαν Φρανσίσκο Γκοτέρα της περιοχής Μορασάν, ο πόλεμος μαίνεται εδώ και μήνες. Το Μέτωπο Φαραμπούντο Μαρτί έχει καταλάβει το μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής, αλλά κάθε βήμα οπισθοχώρησης των κυβερνητικών δυνάμεων πληρώνεται με νέους νεκρούς ανάμεσα στον άμαχο πληθυσμό.

Εδώ, όσο πουθενά αλλού, ισχύει η φράση: «Πρώτα σε σκοτώνουν και μετά σε ρωτούν ποιός είσαι».

Στο Μορασάν ξαναβιώνουν οι κοινότητες κατά το πρότυπο των «στρατηγικών χωριών» του Βιετνάμ. Παράγκες κατασκευασμένες από άχυρο, χαρτόνια ή λαμαρίνες με δάπεδο το χώμα. Παιδιάκια, δεκάδες παιδάκια, με τα πρόσωπα βρώμικα και τις κοιλιές πρησμένες. Γέροι με πρόσωπα σκαμμένα από τις ταλαιπωρίες, που κάθονται επί ώρες αμίλητοι. Γυναίκες χωρίς ηλικία, παραμορφωμένες από τις ταλαιπωρίες και τις αλεπάλληλες γέννες. Όσο για τους άνδρες, αυτοί λείπουν. Είτε στα βουνά με τους αντάρτες, είτε καταταγμένοι στο στρατό.

Οι «εσωτερικοί» πρόσφυγες

Στο Σαν Φρανσίσκο, τη μεγαλύτερη πόλη της περιοχής, τα τρία στρατόπεδα περιστοιχίζονται από αγκαθωτά σύρματα και η έξοδος επιτρέπεται μόνο με ειδική άδεια. Πριν δύο μήνες θέλησε να βγει ένα παιδί 10 χρονών για να δει τον πατέρα-του. Δεν ξαναγύρισε ποτέ. Λίγες μέρες αργότερα, το βρήκαν δολοφονημένο σ' ένα κοντινό χωράφι...

«Είμαι απ' την επαρχία του Σαν Μιγκέλ», λέει μια γυναίκα από ένα στρατόπεδο. «Άφησα το χωριό-μου γιατί μερικοί άνδρες ήρθαν σπίτι-μας και μας απείλησαν ότι θα μας σκοτώσουν. Ένας πληροφοριοδότης της ORDEN μας κατηγορήσε ότι ανήκουμε στη χριστιανική κοινότητα. Ο άνδρας-μου μου είπε να μη φοβάμαι, γιατί ο Θεός θα μας προστάτευε. Αυτό έγινε τον περασμένο Αύγουστο.

Δεν πέρασε πολύς καιρός και οι άνδρες της Εθνοφυλακής επέστρεψαν. Ευτυχώς δεν ήμασταν σπίτι-μας εκείνη τη μέρα. Αργότερα έμαθα ότι οι ίδιοι μαζί με άλλους, της ORDEN, πήγαν στο σπίτι μιας χωρικής που ήταν 8 μηνών έγκυος. Την βίασαν, της έκοψαν το κεφάλι και την κοιλιά μ' ένα μαχαίρι και πέταξαν το έμβρυο στους σκύλους. Την βρήκαν οι campesinos φρικτά διαμελισμένη. Μετά απ' αυτό φοβηθήκαμε αφήσαμε το χωριό και ήρθαμε σ' αυτό το κέντρο προσφύγων».

Δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι έχουν εγκαταλείψει τα σπίτια-τους πανικοβλημένοι. «Το φρικτότερο είναι ο φόβος», είπε ένας εκπρόσωπος της Croce Verde («Πράσινος Σταυρός», το Ίδρυμα Πρώτων Βοηθειών στο Ελ Σαλβαδόρ). «Αυτοί οι άνθρωποι έχασαν τα πάντα. Έρχονται εδώ χωρίς τίποτα, εκτός από το φόβο. Ακόμα και μέσα στο στρατόπεδο φοβούνται. Επανειλημμένα η κυβέρνηση έχει κατηγορήσει την εκκλησία ότι εδώ μέσα κρύβει αντάρτες».

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει από διεθνείς οργανισμούς για τα ανθρώπινα δικαιώματα και εκπροσώπους των Ηνωμένων Εθνών, οι πρόσφυγες, δεν φοβούνται τους αντάρτες, ούτε αυτή καθ' αυτή τη βία. Φεύγουν, ωστόσο, κυνηγημένοι απ' τις φρικαλεότητες των ενόπλων δυνάμεων και των παρακρατικών οργανώσεων. «Los Soldados», οι στρατιώτες, απαντούν και τα μικρά παιδιά που αποτελούν το 60% του προσφυγικού πληθυσμού.

Η Ραφαέλα Αντράντε έχει γεννήσει 14 φορές. Και αυτή ήρθε εδώ στο στρατόπεδο γιατί έχασε το σπίτι-της. Τέσσερα από τα παι-

διά-της έχουν πεθάνει. Τον περασμένο Ιούνιο είχε αρρωστήσει η Αναστασία, μόλις ενός χρόνου. Την πήγαινε στο νοσοκομείο κάθε μέρα γιατί παρουσίαζε υψηλό πυρετό. Οι νοσοκόμες της έδιναν γάλα σε σκόνη. Πέρασε έτσι βδομάδες στο νοσοκομείο, αφήνοντας μόνα τα παιδιά-της. Ξαφνικά ο Φρανσίσκο, 4 χρονών, αρρώστησε και μέσα σε 4 μέρες πέθανε. Τώρα αγωνιά για τ' άλλα παιδιά. Δίπλα-της μια στοίβα από χάρτινα κιβώτια. Είναι η βοήθεια από την Ευρώπη που ήρθε διαμέσου της Νικαράγουας την περασμένη βδομάδα: γάλα σε σκόνη, ρύζι, αλεύρι, ίσα-ίσα τ' αναγκαία. Σε κάθε πρόσφυγα αναλογούν το μήνα 1300 γρμ. φασόλια, 1 κιλό γάλα σε σκόνη, 1300 γρμ. κρέας, μισό κιλό λάδι, 400 γρμ. βρώμη και 1 κιλό ρύζι.

«Τρόφιμα υπάρχουν», μου είπε η καλόγρια Χουάν, μια κοκκινομάλα Ιρλανδέζα της ιεραποστολής. «Είναι η βοήθεια που μας στέλνει η Διεθνής Καριτάς, που έχει αναλάβει τη συγκέντρωση κάθε βοήθειας απ' όλες τις χώρες. Μόνο που είναι σα να μην την έχουμε. Τα κιβώτια μπλοκάρονται στο Σαν Σαλβαδόρ και σπάνια φτάνουν εδώ. Η κυβέρνηση δεν μας τα στέλνει με τη δικαιολογία ότι οι δρόμοι είναι χαλασμένοι και υπάρχουν χιλίες δυσκολίες για να μεταφερθούν. Στην πραγματικότητα όμως δεν θέλουν να μας τα στείλουν».

Δέκα χιλιάδες πρόσφυγες μένουν έτσι αβοήθητοι και εγκαταλειμμένοι σ' ένα τόπο, όπου δεν υπάρχει καμία αρχή εκτός από το στρατό, τρεις Δομινικανούς και τρεις καλόγριες που ζουν μαζί-τους εδώ και μια δεκαετία.

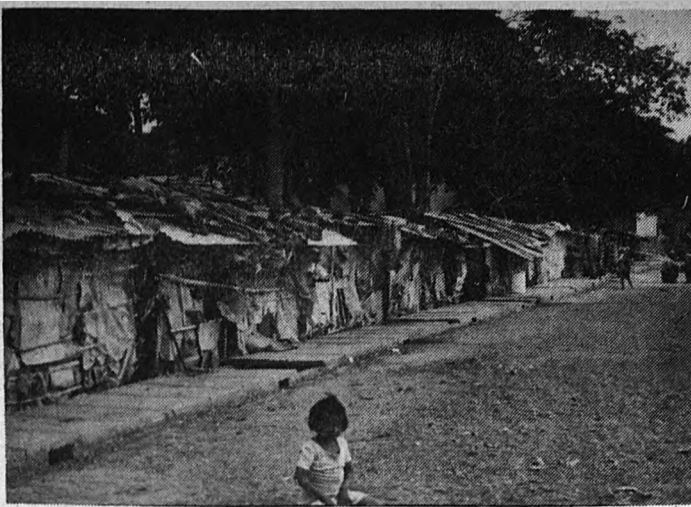
Δέκα χιλιάδες πρόσφυγες μένουν μακριά απ' τα μάτια του κόσμου, αφού καμία ξένη αντιπροσωπεία δεν φτάνει μέχρι εδώ και κανένας δεν διαμαρτύρεται για τους θανάτους τόσων και τόσων παιδιών. «Σε τρεις μήνες έχασα 80 παιδιά» είπε ένας εθελοντής γιατρός από τη γαλλική οργάνωση «Ιατρική Δίχως Σύνορα». «Είναι μια απίστευτη εμπειρία γι' αυτό το λαό, μια τραυματική εμπειρία και πολύ περισσότερη για τα παιδιά αυτά που υποφέρουν πριν πεθάνουν. Το πρόβλημα δεν είναι μόνον η κακή διατροφή, αλλά και οι αρρώστιες που παρουσιάζονται εξαιτίας των κακών συνθηκών διαβίωσης. Οι διάρροιες, οι μολύνσεις, οι αφυδατώσεις, οι πνευμονίες είναι καθημερινά φαινόμενα».

Τον περασμένο Δεκέμβριο μετά τη σφαγή του Μοσότε έφθασαν στο Σαν Φρανσίσκο 4.000 πρόσφυγες και καθημερινά φτάνουν καινούριοι που τρομοκρατημένοι προσπαθούν να βολεψτούν όπως όπως. Και όσο κι αν πρόκειται για ιστορίες με κοινά χαρακτηριστικά, η κάθε μια έρχεται να προσθέσει το δικό-της τόνο στο δράμα του Σαλβαδοριανού λαού.

Φυλακισμένοι στη χώρα-τους

Το Σοκόρο Χιουρίντικο είναι ένα στρατόπεδο χιλίων περίπου προσφύγων στο κέντρο του Σαν Σαλβαδόρ. Από χωριό σε χωριό καταλήγουν εδώ όσοι νομίζουν ότι στην πρωτεύουσα η κατάσταση θα είναι καλύτερη. Αλλά και δω ζουν με το τίποτα. Από πουθενά βοήθεια.

Ο χώρος κάποτε ήταν γήπεδο και η Αρχιεπισκοπή, στην οποία και ανήκει, το μετέτρεψε σε μια τεράστια παραγκούπολη. Δύσκολο να μπει κανείς μέσα και ακόμα πιο δύσκολο να βγει. Απ' όσους το επιχειρήσαν οι περισσότεροι δεν επέστρεψαν, για να βρεθούν αργότερα δολοφονημένοι. Χρειάστηκε μια ολόκληρη διαδικασία και η έκδοση ειδικής άδειας από τον αρχιεπίσκοπο Ριβέρα για να μπορέσω να το επισκεφτώ.

Καλύβια από χαρτόνια, λαμαρίνες με δάπεδα από χώμα... Αυτή είναι η ζωή χούντα. Δεξιά, αντάρτες της οργάνωσης LP-28 στην περιοχή του Ουζουλουτάν.

Τη στιγμή που έφθασα, υπήρχε μεγάλη αναταραχή. Είχαν έρθει 81 καινούριοι, τη φορά αυτή από ένα προάστιο της πρωτεύουσας. Το πρωί εκείνο δυνάμεις των ανταρτών είχαν επιτεθεί στο Κεντρικό Εκλογικό Συμβούλιο και οι παρακρατικοί είχαν απειλήσει τους κατοίκους ότι αν δεν εγκατέλειπαν τα σπίτια-τους σε 24 ώρες, θα τους σκότωναν όλους. «Οι στρατιώτες θεωρητικά δεν έχουν το δικαίωμα να μπουν μέσα στο στρατόπεδο, αλλά πολλές φορές έρχονται και τρομοκρατούν τον κόσμο» λέει ο Χοσέ, δάσκαλος και υπεύθυνος του στρατόπεδου. «Στις 17 Ιανουαρίου βασάνισαν μπρος στα μάτια όλων έναν άνδρα. Μας τρομοκρατούν, μας απειλούν, δίνουν δεκάρες στα μικρά παιδιά και έχουν το θράσος να λένε ότι μας προστατεύουν. Συνολικά υπάρχουν 10 στρατόπεδα προσφύγων σ' όλη τη χώρα, αλλά η Αρχιεπισκοπή δυσκολεύεται πολύ να τα ελέγξει. Εδώ σε μας υπάρχουν διάφορες επιτροπές, όπως για την εκπαίδευση, την παραγωγή, τον εκκλησιασμό, το φαγητό, την ασφάλεια, κ.ά. Προσπαθούμε να οργανωθούμε, αλλά οι δυσκολίες είναι τεράστιες. Την τελευταία φορά που ήρθε γιατρός εδώ, ήταν πριν δεκαοκτώ μήνες. Μετά την επίσκεψή-του τον βρήκαν μαχαιρωμένο. Από τότε δεν ήρθε κανένας γιατί φοβούνται. Το 25-30% των παιδιών-μας πεθαίνουν. Δύσκολα να έρθει κάποιος από τον έξω κόσμο να μας βοηθήσει.

Μόνοι-μας φτιάχνουμε τα ρούχα-μας. Όσοι ξέρουν γράμματα διδάσκουν τους άλλους».

— Ποιά λύση πιστεύεται ότι μπορεί να δοθεί στην κρίση του καθεστώτος;

— «Τα κόμματα που συμμετείχαν στις εκλογές εκφράζουν την ολιγαρχία. Για ό,τιδήποτε γίνεται υπεύθυνοι είναι η χούντα, ο στρατός και οι παρακρατικές ομάδες. Αυτοί εξοντώνουν το λαό-μας. Όλοι πιστεύουμε ότι κάποια μέρα, αργά ή γρήγορα, το FDR-FMLN με τη συμπαράσταση του λαού θα νικήσει. Ήδη υπάρχει έτοιμο το επαναστατικό κυβερνητικό πρόγραμμα. Οι στρατιώτες ψάχνουν να βρουν τους αντάρτες, αλλά βρίσκουν το λαό. Γιατί αντάρτες και λαός ζουν μ' έναν πόθο: την επανάσταση».

Ενάμιση εκατομμύριο πρόσφυγες

Το 85% των 4,7 εκατομμυρίων Σαλβαδοριανών έχει ένα δολοφονημένο στην οικογένειά-του, ενώ όλοι σχεδόν είχαν μια άμεση εμπειρία με βασανιστήρια. Πεντακόσιες χιλιάδες είναι οι πρόσφυγες στο εσωτερικό και ένα εκατομμύριο αυτοί που έχουν ζητήσει καταφύγιο σ' άλλες χώρες.

Μέρες ολόκληρες περπατούν μέσα στα βουνά, πολλές φορές χωρίς τρόφιμα, μέχρι να φτάσουν στα σύνορα.

«Το ελκικότερο πετούσε πολύ χαμηλά, σχεδόν πάνω από τα δέντρα. Μπορούσαμε να διακρίνουμε το στρατιώτη πίσω απ' το οπλοπολυβόλο. Είδαμε ένα αγόρι να πέφτει στα νερά του ποταμού, χτυπημένο στην πλάτη. Μετά ακολούθησαν κι άλλοι, κι άλλοι...».

Μ' αυτά τα λόγια η Υβόν Ντάιλιγκ, εθελόντρια σε στρατόπεδο προσφύγων αφηγήθηκε τη σφαγή 600 αόπλων campesinos από το Σαλβαδοριανό και Ονδουριανό στρατό, ενώ προσπαθούσαν να περάσουν τον ποταμό Σούμπουλ στις 15 Μαΐου του '80. Το γεγονός, αν και είχε επαναληφθεί λίγους μήνες νωρίτερα στον ποτα-

500.000 και πλέον εσωτερικών προσφύγων που κυνηγήθηκαν από τη φασιστική

μό Λέμπας, διαψεύσθηκε από την πρεσβεία του Σαλβαδόρ στην Ουάσιγκτον, ενώ το Στέιτ Νητπάρτμεντ δήλωσε ότι οι περισσότεροι ανάμεσα στους νεκρούς ήταν αντάρτες.

Σύμφωνα με την Επιτροπή Προσφύγων των Ηνωμένων Εθνών από τις αρχές του 1980 μέχρι τον Ιούλη του '81, 70 χιλιάδες πρόσφυγες κατέφυγαν στις Ονδούρες, 90 χιλιάδες στη Γουατεμάλα, 110 χιλιάδες στο Μεξικό, 20 χιλιάδες στη Νικαράγουα, 8 χιλιάδες στην Κόστα-Ρίκα και 2 χιλιάδες στον Παναμά. Και βέβαια οι κακουχίες συνεχίζονται αμείωτες για όσους κατόρθωσαν να περάσουν τα σύνορα. Στις Ονδούρες λ.χ. πυροβολούνται από το στρατό, και δεν τους επιτρέπεται η έξοδος από τα στρατόπεδα. Στην περιοχή του Λα Βιριντούτ πεντακόσια τουλάχιστον παιδιά κινδύνευαν να πεθάνουν από την πείνα στις αρχές του χρόνου.

Στο Μεξικό όσοι φθάνουν, έχουν ελάχιστες πιθανότητες να πάρουν άδεια παραμονής ή να βρουν δουλειά. Πέρσι γύρω στους 60 χιλιάδες, εισήλθαν παράνομα στις Ηνωμένες Πολιτείες, πληρώ-

Ο παρανοϊκός δολοφόνος και ηγέτης των φασιστικών ομάδων ΝΤ' ΑΜ ΠΟΥΙΖΟΝ.

νοντας σύμφωνα με την επιτροπή Αλληλεγγύης στο Σαλβαδοριανό Λαό (CISPES) 500 ως 1500 \$ σε λαθρεμπόρους και αξιωματικούς των τελωνείων. Ακόμα δεν είναι λίγοι αυτοί που πεθαίνουν στην έρημο της Αριζόνας. Συνολικά, στις ΗΠΑ υπάρχουν 250 χιλιάδες Σαλβαδοριανοί που ζουν σ' άθλιες συνθήκες διαβίωσης, πιεζόμενοι καθημερινά απ' την κυβέρνηση Ρήγκαν να εγκαταλείψουν το αμερικανικό έδαφος. Η ASESAH (Σαλβαδοριανή Οικουμενική Ένωση), η Σαλβαδοριανή Ευαγγελική Επιτροπή και το Εθνικό Κέντρο για τα δικαιώματα των Μεταναστών επανειλημμένα κατ'αγγελίαν την αμερικανική κυβέρνηση, που εξαναγκάζει τους πρόσφυγες να επιστρέψουν στο Σαλβαδόρ, αφού πρώτα υπογράψουν εν αγνοία-τους μια σχετική δήλωση.

Η μόνη χώρα που δέχεται ελεύθερα τους Σαλβαδοριανούς είναι η Νικαράγουα, αν και είναι οικονομικά αδύνατη για να απορροφήσει τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό-τους.

Έτσι επαληθεύεται ένας στίχος που δεκαετίες πριν είχε γράψει ένας Σαλβαδοριανός ποιητής με αφορμή τη σφαγή 8 χιλιάδων campesinos το 1931: «Σ' αυτή τη χώρα όλοι γεννιούνται μισοζώντανοι και επιβιώνουν μισοπεθαμένοι»

Η αντιφοιτητική συμπεριφορά θεσμοθετείται και συσπειρώνει τους καθηγητές του Πολυτεχνείου

Από το 1975 οι σπουδαστές της Αρχιτεκτονικής Σχολής ζήτησαν την απομάκρυνση του επί θητεία καθηγητή της Αρχιτεκτονικής Σχολής. Σ. Σίνου για την αντιφοιτητική συμπεριφορά που επέδειξε στα χρόνια της δικατορίας.

Από το 1975 το ΕΔΠ της Αρχιτεκτονικής Σχολής διαπιστώνοντας τη διακοπή επικοινωνίας ανάμεσα στο δάσκαλο και τους διδασκόμενους κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο Σ. Σίνος δεν έπρεπε να εκλεγεί γιατί, όχι μόνο δεν θα βοηθούσε την αναδιοργάνωση της σχολής αλλά η παρουσία-του θα ναρκοθετούσε κάθε προσπάθεια συνεννόησης μεταξύ των φοιτητών, του ΕΔΠ και των καθηγητών για τη βελτίωση των σπουδών.

Από το 1975 η πλειοψηφία των καθηγητών της Αρχιτεκτονικής Σχολής διαπίστωσε την ανεπάρκεια του Σ. Σίνου σαν καθηγητή στην έδρα μορφολογίας και ρυθμολογίας όπως αυτή εκφράστηκε στην ομόφωνη έκθεση της εισηγητικής επιτροπής των καθηγητών και στην ψηφοφορία κατά την οποία όλοι οι καθηγητές της αρχιτεκτονικής πλην του κ. Μπούρα τον κατηψήφισαν.

Δυστυχώς η πρόβλεψη του ΕΔΠ της Αρχιτεκτονικής Σχολής επαληθεύτηκε. Ο Σ. Σίνος που εξελέγει το 1977 από τους καθηγητές των άλλων σχολών του ΕΜΠ σ' όλη τη διάρκεια της θητείας-του δεν μπόρεσε να περάσει το κατώφλι της Αρχιτεκτονικής σχολής γιατί δεν του το επέτρεψαν οι φοιτητές. Το 1980 που έληξε η θητεία-του ξαναέβαλε υποψηφιότητα. Πάλι η εισηγητική επιτροπή τον έκρινε ακατάλληλο για την έδρα' πάλι το ΕΔΠ επεσήμανε την αδυναμία-του να λειτουργήσει σαν Πανεπιστημιακός δάσκαλος' πάλι οι φοιτητές παρουσίασαν πλήθος νέα στοιχεία που στοιχειοθετούσαν την αντιφοιτητική στάση αυτού του ανθρώπου στα 5 χρόνια της θητείας-του στη διάρκεια της οποίας δεν έκανε ούτε ένα μάθημα — ενώ εμισθοδοτείτο κανονικά — και δεν μπόρεσε να λειτουργήσει σε κανένα επίπεδο με κανένα από τους πανεπιστημιακούς φορείς, ενώ η παρουσία-του και μόνη πόλωνε συνεχώς κάθε προσπάθεια ανανέωσης της σχολής.

Δεν μπορούμε ύστερα απ' όλα αυτά να πιστέψουμε όσα ακούσαμε σχετικά με την «εκλογή» του Σ. Σίνου στην έδρα Μορφολογίας της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ.

Δεν μπορούμε να δεχθούμε ότι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι που οφείλουν με το παράδειγμα-τους να διδάξουν πριν απ' όλα την ανθρωπινή αξιοπρέπεια, τη μετριοπάθεια και το σεβασμό της ουσίας των νόμων, την ήρεμη και συνετή σκέψη και δράση, τη σοφή επισημονική κρίση, την ταπεινότητα του σοφού.

Δίδαξαν ακόμα μια φορά — ότι στο χώρο-τους — είναι άλλα τα κριτήρια που κυριαρχούν: πάθη και μισαλλοδοξία, αυταρχικότητα

του Ρεπόρτερ

τα και επινοητικότητα στους ελιγμούς, έλλειψη σεβασμού της επιστημονικής και της πανεπιστημιακής προσφοράς, κουρέλιασμα κάθε στοιχείου απ' αυτά που κρύβει η έννοια δάσκαλος, είτε αυτός είναι ταγμένος να διδάξει στο νηπιαγωγείο ή στο πανεπιστήμιο.

Έτσι ονόμασαν καθηγητή έναν άνθρωπο που τόσα χρόνια καταξεδιέλλε τον τίτλο-του, αδιαφορώντας για αυτούς που κλήθηκε να διδάξει, αγνοώντας ότι η διδασκαλία είναι πρώτα «ΠΡΟΣΦΟΡΑ» και σαν τέτοια προϋποθέτει μια σχέση αξιοπρεπούς ανταλλαγής ιδεών, αλληλοσεβασμού, και αλληλοεκτίμησης.

Ένα πρόσωπο, που έχει αναστατώσει επί εκατό συνεχή χρόνια τη λειτουργία της αρχιτεκτονικής σχολής.

Το ΜΕΓΑ ερώτημα είναι ΠΟΙΟΙ θέλουν να ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΝ και ΓΙΑΤΙ τον Σ. Σίνο στην Αρχιτεκτονική Σχολή:

Οι 25 καθηγητές που αποφάσισαν ποιός θα είναι ο καθηγητής της Μορφολογίας - Ρυθμολογίας για την Αρχιτεκτονική Σχολή είναι:

6 της σχολής ηλεκτρολόγων

5 της σχολής μηχανολόγων

5 της σχολής χημικών

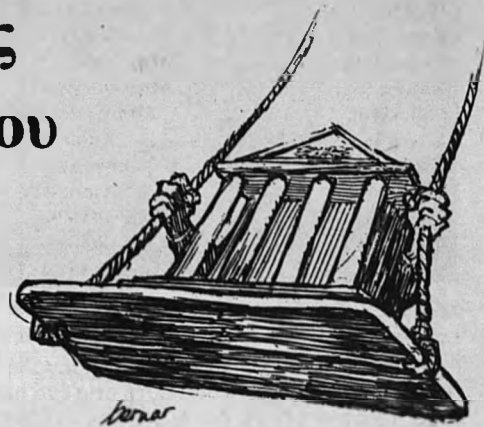
και από 2 των σχολών μεταλλειολόγων, τοπογράφων και πολιτικών μηχανικών.

Οι καθηγητές της Αρχιτεκτονικής Σχολής ήταν αντίθετοι για την εκλογή στη μεγάλη πλειοψηφία-τους' μόνο δύο — ο κ. Μπούρας (ιστορία της αρχιτεκτονικής) και η κ. Μουρίκη (ιστορία τέχνης) ψήφισαν υπέρ του κ. Σίνου. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο κ. Μπούρας σαν μέλος της επιτροπής που εισηγήθηκε στο Σύλλογο Τακτικών Καθηγητών του ΕΜΠ σχετικά με την καταλληλότητα των υποψηφίων, την πρώτη φορά (1975) είχε δηλώσει ότι:

«... Δεδομένου ότι το έργο των αμφοτέρων των υποψηφίων δεν καλύπτει πλήρως το περιεχόμενο της υπό πλήρως έδρας και ότι αμφοτέρων τόσο το μορφολογικό έργο όσο και το συνθετικό είναι λίαν περιορισμένα εις σημασίαν η επιτροπή λυγείται μη δυναμένη να προτείνει ένα εκ των υποψηφίων δια την κατάληψιν της υπό πλήρως έδρας...», καθηγητές: Λιάπης, Λαμέρας, Μπούρας.

Και τη δεύτερη 26.9.81:

«Ο υποψήφιος Σ. Σίνος δεν υπέβαλε επιστημονικές εργασίες και υπόμνημα περιέχον πληροφορίες σχετικά με τις σπουδές και τη δράση-του όπως προβλέπεται από το Νόμο και κατά συνέπεια η επιτροπή προχωρά στη

κρίση μόνο του άλλου υποψηφίου...», καθηγητές: Λιάπης, Μπούρας, Ζήβας.

Μετά από τις δύο αυτές δηλώσεις ο κ. Μπούρας ψήφισε για καθηγητή και τις δύο φορές τον Σ. Σίνο(!)

Αυτός λοιπόν μόνο ο αρχιτέκτονας καθηγητής και οι υπόλοιποι 24 — τελειώς ακατάλληλοι λόγω ειδικότητας να κρίνουν θέλουν να επιβάλλουν τον Σ. Σίνο σαν καθηγητή στην Αρχιτεκτονική Σχολή.

Και τώρα: ΓΙΑΤΙ αυτοί οι 25 καθηγητές προτείνουν στον υπουργό παιδείας να διορίσει σαν καθηγητή της Αρχιτεκτονικής Σχολής τον Σ. Σίνο,

— όταν γνωρίζουν πολύ καλά ότι όλο αυτό το διάστημα των τελευταίων 7 ετών με μια σειρά από αυθαίρετες, αντιεκπαιδευτικές, αντιπαιδαγωγικές και παράτυπες ενέργειες προκειμένου να επιβάλλει *de facto* την παρουσία-του στη σχολή,

— καταρράκωσε την εκπαιδευτική διαδικασία,

— δηλητηρίασε τις σχέσεις μεταξύ των διδασκόντων και διδασκόμενων στη σχολή,

— προκάλεσε έντονες αντιδικίες στο χώρο του διδακτικού προσωπικού,

— κλόνησε το κύρος της σχολής.

Κι ότι εξαιτίας της πολιτείας-του σ' αυτά τα χρόνια, η Αρχιτεκτονική Σχολή συνταράχθηκε και ταλαιπωρήθηκε από αλληπάλληλες απεργίες, αποχές, καταλήψεις της έδρας ή και της σχολής, από άγονες συζητήσεις και συνεδριάσεις στα πλαίσια-της ή και στο χώρο της Συγκλήτου όπου επανειλημμένα έφθασε το αδιέξοδο που δημιουργούσε η παρουσία-του, από καταγγελίες που έφθασαν μέχρι να προκαλέσουν ερώτηση στη Βουλή των τότε Βουλευτών του ΠΑΣΟΚ Πεπονίη, Παπαδόπουλου, Κακλαμάνη και αίτηση του Δ.Σ. των σπουδαστών στο Συμβούλιο Επικρατείας για ακύρωση της εκλογής-του.

Όλα αυτά με όλες τις λεπτομέρειες τα γνώριζαν καλά οι 25 καθηγητές που προτείνουν στον υπουργό παιδείας να διορίσει στην Αρχιτεκτονική Σχολή τον Σ. Σίνο σαν καθηγητή ή αλλοιώτικα που του προτείνουν να υπονομεύσει συνειδητά την ήρεμη εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην Αρχιτεκτο-

Για την ιστορία, οι 25 καθηγητές (με τις σχολές που εκπροσωπούν) και που ψήφισαν τον Σ. Σίνο είναι οι παρακάτω:

Αλεξανδρίδης	Ηλεκτρολόγων
Τικτόπουλος	Χημικών
Παππάς	Μηχανολόγων
Καμπούρης	Χημικών
Κουρεμένος	Μηχανολόγων
Χαϊνης	Μηχανολόγων
Μαρκέτος	Τοπογράφων
Σανδρής	Χημικών
Παντελίδης	Τοπογράφων
Σαραβάκος	Χημικών
Μυλωνάς	Ηλεκτρολόγων
Αυγουστίδης	Μεταλλειολόγων
Μουρίκη	Αρχιτεκτόνων
Ευφραιμίδης	Πολιτικών
Νικολόπουλος	Ηλεκτρολόγων
Διάμεσης	Ηλεκτρολόγων
Πανάγος	Μεταλλειολόγων
Δασκαλόπουλος	Ηλεκτρολόγων
Μπούρας	Αρχιτεκτόνων
Αγγελόπουλος	Μηχανολόγων
Τεγόπουλος	Ηλεκτρολόγων
Αθανασιάδης	Μηχανολόγων
Θεοχάρης	Πολιτικών
Λοΐζος	Χημικών
Παρισάκης	

νική Σχολή που είναι τόσο απαραίτητη τα χρόνια που έρχονται.

Κι αναρωτιόμαστε ΓΙΑΤΙ επιμένουν οι 25 τακτικοί καθηγητές;

Μήπως γιατί πιστεύουν ότι ο Σ. Σίνος είναι ένας άνθρωπος αναντιρρήτου επιστημονικού κύρους; Μα οι ποιο ειδικοί ανάμεσά-τους, οι αρχιτέκτονες, οι εισηγητές που όρισε ο σύλλογος καθηγητών, απεφάνθησαν ότι δεν είναι κατάλληλος για να διδάξει το μάθημα της μορφολογίας - ρυθμολογίας (βλέπε εισηγητικές εκθέσεις '76 και '81, βλέπε πρακτικά εκλογής '77).

Μήπως γιατί πιστεύουν ότι, ακόμη κι αν δεν είναι εκπληκτικός επιστήμονας είναι όμως άριστος δάσκαλος;

Μα τα γεγονότα τους έχουν αδιάσειστα διαψεύσει. Για πρώτη φορά στα Ελληνικά Πανεπιστημιακά Χρονικά καθηγητής επί επτά χρόνια κάνει τα πάντα — ΤΑ ΠΑΝΤΑ — για να πείσει τους φοιτητές-του και τους συνεργάτες-του ότι είναι καλός δάσκαλος αποδεικνύοντας καθημερινά το αντίθετο...

Μήπως λοιπόν αντιδρούν γιατί δεν θέλουν ν' απομακρυνθεί ένας καθηγητής απ' το πανεπιστήμιο για αντιφοιτητική συμπεριφορά, απομάκρυνση που φοβούνται πως θα ανοίξει τους ασκούς του Αϊόλου, ή μήπως γιατί η Αρχιτεκτονική Σχολή του ΕΜΠ βρίσκεται στον ΚΑΚΟ ΔΡΟΜΟ και πρέπει να αλλάξει κα-

τεύθυνση κι αυτό μπορεί να γίνει με την ανατροπή του συσχετισμού δυνάμεων που υπάρχει σήμερα; Αυτό λοιπόν προτείνουν ο καθηγητής των χημικών Πρύτανης Παρισάκης και ο καθηγητής των μηχανολόγων αντιπρύτανης Κουρεμένος; Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά που ο Σύλλογος Τακτικών Καθηγητών του ΕΜΠ παραβιάζει θεμελιωμένες απόψεις των σχολών. Πολλές φορές δεν εκλέχθηκαν άνθρωποι που ήταν απόλυτα αποδεκτοί από αυτές, γιατί δεν ταίριαζαν οι απόψεις-τους, με τις απόψεις της πλειοψηφίας του Συλλόγου Τακτικών Καθηγητών.

Όμως είναι η ΠΡΩΤΗ φορά που — μprostά στους κινδύνους που δημιουργεί για το καθηγητικό κατεστημένο ο νέος νόμος πλαίσιο — έγινε εκλογή μέσα σε τέτοιο κλίμα φανατισμού και τρομοκρατίας.

Κι αναρωτιέται κανείς μετά από τα πρωτοφανή αυτά γεγονότα, ποιά επιστημονικά, αξιοκρατικά ή δημοκρατικά κι ανθρώπινα κριτήρια μπορούν να επικαλεσθούν όσοι καθηγητές δεν καταδικάζουν πρώτα ξεκάθαρα την αντιδεοντολογική αυτή διαδικασία που ακολουθήθηκε, όσοι δεν διαμαρτύρονται έντονα και επώνυμα για αυτή την άθλια «κωμωδία» που παίχτηκε στο ΕΜΠ.

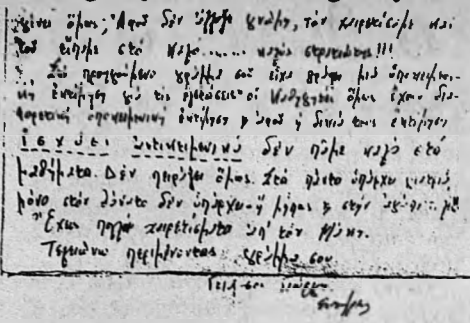
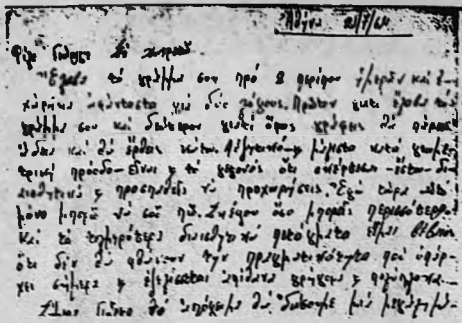
Ίσως μια τέτοια διαμαρτυρία θ' αποτελούσε μίαν αύρα καθαρού αέρα μέσα στο τέλμα της πανεπιστημιακής ζωής.

Ταξιδεψτε φετος στην Ελλαδα

Χαρειτε τον τοπο μας
Ελληνικος Οργανισμος Τουρισμου
 Αμερικης 2 Αθηνα τηλ. 32.23.111

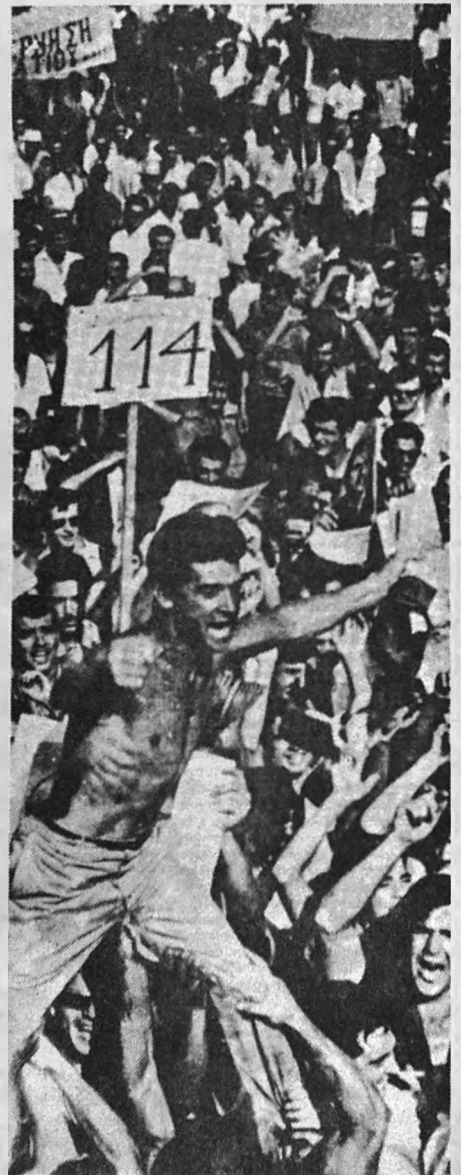
Ο άλλος μύθος για τον Σωτήρη Πέτρουλα

Πάνω, φωτοτυπία γράμματος του Σ. Πέτρουλα με ημερομηνία 21.7.64. Δίπλα, η σημαία του «114» που κρατάνε οι σύντροφοί-του στη κηδεία του Πέτρουλα. Κάτω, από τις κινητοποιήσεις της νεολαίας και του λαού τον Ιούλιο του 1965.

και οι αγώνες της γενιάς του «114»

Η περίοδος των αγώνων του «114» και του «15%» έχει μια ξεχωριστή θέση στους αγώνες της νεολαίας και του λαού-μας για τη δημοκρατία. Είναι όμως και μια περίοδος, η οποία, μετά τη μεταπολίτευση και τη νομιμοποίηση των κομμουνιστικών κομμάτων, πέρασε σε «δεύτερη» μοίρα σε σχέση με την αντίσταση ενάντια στη χούντα, τη Νομική και την εξέγερση του Νοέμβρη του 1973.

Ανάμεσα στα πολλά γεγονότα εκείνης της περιόδου, η δολοφονία του Σωτήρη Πέτρουλα στις 21 Ιουλίου 1965, σε διαδήλωση, σημάδεψε αυτή τη φάση των λαϊκών αγώνων. Φέτος κλείνουν δεκαεφτά χρόνια από τότε. Και πρέπει να σημειώσουμε, ότι και αυτή η περίοδος των προσπαθειών του λαού-μας κινδυνεύει να μετατραπεί — αν δεν μετατραπεί — σε μια συνήθη επέτειο με ότι συνοδεύει παρόμοιες εκδηλώσεις. Αυτή όμως η στάση απέναντι στην ιστορία του προοδευτικού κινήματος οδηγεί στην υποβάθμιση και την παράκαμψη των στοιχείων, που σε κάθε φάση υπήρχαν και υπάρχουν στους αγώνες της νεολαίας και του λαού. Εξαφανίζονται οι διαφορετικές απόψεις, οι τάσεις, οι αντιθέσεις, οι συγκρούσεις στο εσωτερικό των προοδευτικών δυνάμεων. Υποβαθμίζονται οι κοινωνικές διαστάσεις πολιτικών συγκρούσεων και οι πολιτικές διαστάσεις κοινωνικών αντιθέσεων. Και μένει τελικά από τα γεγονότα το «ηρωικό» στοιχείο, ο μύθος και γιατί όχι η ιδεολογική χρήση και η χρησιμοποίησή-τους εκ των υστέρων. Έτσι όμως κινδυνεύουμε να μείνουμε χωρίς ιστορία, χωρίς την ιστορία-μας, χωρίς αυτά που οδήγησαν το κίνημά-μας στις μεγάλες εξάρσεις και χωρίς εκείνα που προκάλεσαν την κρίση. Τα γεγονότα εκείνης της περιόδου είναι και πολύπλοκα και σημαντικά. Είναι γεγονός ότι τότε στην ΕΔΑ, στη ΔΝ Λαμπράκη, στο φοιτητικό χώρο αλλά και στην υπόλοιπη δημοκρατική παράταξη υπήρχαν διαφορετικές απόψεις για πολλά προβλήματα και διαφορετική αντιμετώπιση και διαφωνίες

για αρκετά και σημαντικά ζητήματα όχι μόνο τακτικής αλλά και στατηγικών προσανατολισμών των λαϊκών αγώνων.

Τα κείμενα και τα ντοκουμέντα που δημοσιεύει σήμερα το ANTI προφανώς δεν φιλοδοξούν να καλύψουν όλο το εύρος και τις διαστάσεις των γεγονότων εκείνης της περιόδου ούτε να καλύψουν τις εξελίξεις, τις απόψεις και τις αντιθέσεις που υπήρχαν στο φοιτητικό κίνημα. Με την επέτειο της δολοφονίας του Σωτήρη Πέτρουλα οι άγνωστες επιστολές που μας παραχώρησε ο Γ. Α. Χατζόπουλος¹ και που δημοσιεύουμε για πρώτη φορά εδώ περιγράφουν την κατάσταση που επικρατούσε τότε στη «ΔΝ Λαμπράκη» και δίνουν στοιχεία για αντιθέσεις και διαφορετικές απόψεις στους κόλπους του κινήματος των Λαμπράκιδων. Από την άλλη, οι αποφάσεις του ΚΣ της ΔΝΑ για την περίπτωση του Μάκη Παπούλια και του Σωτήρη Πέτρουλα, είναι ενδεικτικές του τρόπου και των μεθόδων αντιμετώπισης των διαφορετικών απόψεων στους κόλπους της οργάνωσης για τον προσανατολισμό του νεολαιίστικου κινήματος, αλλά και των προβληματισμών, συζητήσεων και αναζητήσεων εκείνης της περιόδου. Ενδεικτικές ακόμα και των απόψεων που διαμορφώθηκαν σε επίπεδο ηγεσίας της ΔΝΑ για μια σειρά προβλήματα λειτουργίας αλλά και δράσης της οργάνωσης. Βέβαια αναζητήσεις και συζητήσεις παρόμοιες για μια σειρά πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα εκείνης της περιόδου απασχολούσαν και το παράνομο ΚΚΕ και την ΕΔΑ αλλά και ευρύτερες δυνάμεις της Αριστεράς. Πολλά από αυτά ήρθαν στην επιφάνεια τελικά μετά τη διάσπαση του ιστορικού ΚΚΕ, το 1968.

Το ANTI δημοσιεύει επίσης ένα κείμενο — μαρτυρία του Στ. Ράμφου για εκείνη την περίοδο, στο οποίο περιέχονται στοιχεία, αλλά και σκέψεις και προσωπικές εκτιμήσεις τόσο για το φοιτητικό κίνημα όσο και για την Αριστερά με τη μορφή που λειτουργούσε και δρούσε τότε.

1. Ο Γιώργος Α. Χατζόπουλος ήταν φοιτητής της Νομικής Αθηνών το 1956-62. Μέλος στην παράνομη ΕΠΟΝ 1955-1958, διευθυντής-αρχισυντάκτης της «Πανσπουδαστικής» 1957-62 και μέλος του Γραφείου Σπουδάζουσας της Ν. ΕΔΑ 1958-1961. Επίσης δούλεψε ως διευθυντής της εφημερίδας των Βορείων

Προστίμων «Πρωτοπορία», 1966-1967. Την περίοδο 1966-67 ήταν συντάκτης του περιοδικού των ΦΝΧ «Αντιμπερλιαστής» και μέλος της κίνησης. Από το 1968 μέχρι σήμερα είναι διευθυντής των εκδόσεων ΚΑΛΒΟΣ.

Στα πάντα υπάρχει γιατρεία - μόνο στο θάνατο δεν υπάρχει...

ΕΦΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΠΕΤΡΟΥΛΑ

Παρουσιασμένα από τον Γιώργο Χατζόπουλο

Τα επτά γράμματα του Σωτήρη Πέτρουλα που παρουσιάζω εδώ, δημοσιεύονται για πρώτη φορά. Όλα είναι γραμμένα το 1964, από το Φλεβάρη μέχρι τον Οκτώβρη. Παραλήπτης των επιστολών αυτών του Σωτήρη ήμουν εγώ. Τα έστελνε — σε πολιτικές διευθύνσεις — στην Κόρινθο, στο Γύθειο και στη Νεάπολη της Κοζάνης. Κοντά στις πόλεις αυτές υπήρχαν οι στρατιωτικές μονάδες, όπου υπηρετούσα τότε τη θητεία-μου. Η «τεθλασμένη» τούτη αποστολή ήταν αναγκαίο μέτρο αυτοπροστασίας από τους χαφιέδες, που πάντοτε αφθονούσαν στον ελληνικό στρατό.

Το περιεχόμενο των επιστολών, κατά βάση, δεν αφορά στενά προσωπικά θέματα. Παρότι η τέτοια επικοινωνία προϋπέθετε την ύπαρξη ανεπτυγμένης και στενής προσωπικής σχέσης. Οι γραμμές-τους ξεχειλίζουν από πληροφορίες, εκτιμήσεις και σκέψεις για το γενικότερο πρόβλημα της εποχής εκείνης: τους προσανατολισμούς του κινήματος της νεολαίας. Η πολιτική φύση του περιεχόμενου επέβαλε ένα ακόμη αυτοέλεγχο στην επικοινωνία. Τα πράγματα γράφονταν και δεν γράφονταν με το όνομά-τους. Τα πρόσωπα μνημονεύονται με μικρά ονόματα, με παρατσούκλια, με ιδιαίτερα (καμιά φορά και γραφικά) εξωτερικά γνωρίσματα, ενώ κάπου κάνει ακουστική παραποίηση επωνύμου. Ο σκοπός ήταν να παραπλανηθεί ο ενδεχόμενος καταδότης, που, παρά τα άλλα μέτρα, θα τα έβαζε στο χέρι. Η ιδιοτυπία τούτη των επιστολών κάνει αναγκαίο τον υπομνηματισμό από τον αποδέκτη-τους. Ζητώ προκαταβολικά την κατανόηση του αναγνώστη αν κάπου έχασα το μέτρο του αναγκαίου.

Η δημοσίευση των επιστολών αυτών του Σωτήρη, σήμερα — δεκαεφτά χρόνια από τότε που έπεσε — είναι διπλά χρήσιμη. Αυτό πιστεύω. Επειδή (μαζί με τις πράξεις-του και τα άλλα στοιχεία που είναι γνωστά γι' αυτόν) δείχνουν το ηθικό, ψυχικό και διανοητικό επίπεδο του φίλου-μας που χάσαμε. Κι επειδή αποτελούν μια «εις ανύποπτον» κατάθεση για την εποχή εκείνη και για την κατάσταση τότε στην αριστερή νεολαία και στις οργανώσεις-της. Συναίμα, ο χρόνος που μεσολάβησε πρακτικά μηδένισε τις προϋποθέσεις για την όποια καπηλεία ή άλλη ασεβή χρησιμοποίησή-τους. Και, πάντως, ο σκοπός είναι «να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα»...

Γ.Α. Χατζόπουλος

Έτσι δολοφονήθηκε ο Σ. Πέτρουλας. Το τόξο που είναι σημειωμένο δείχνει το Σωτήρη.

1.

Φίλε Γιώργη, Γειά-σου

Είναι δυο μέρες που έλαβα το γράμμα-σου. Θέλησα να σου γράψω αμέσως, αλλά, νά σου γράψω σήμερα, γιατί στο μεταξύ η ζωή (σε όλες τις εκδηλώσεις-της και ιδιαίτερα σ' αυτές που έχουν μεγάλη κινητικότητα και των οποίων έχουμε εμείς θεώρηση)¹ κυλά ασταμάτητα. Να σου γράψω και για την στρατιωτική ζωή δεν το διακινδυνεύω αφού συ την ζεις και όχι εγώ. Σκέφτομαι πως θα με ονομάτιζες αν σου έγραφα — σκέψου-το όμως. Απ' την στρατιωτική-σου ζωή είναι αρκετό το ότι είσαι καλά και έχεις βρει πολλούς γνωστούς «Πανεπιστήμιους»². Τι άλλο να ζητήσεις;

Γιώργη, εμείς εδώ είμαστε όλοι καλά. Ζητάς πληροφορίες και λες ότι ενδιαφέρεσαι ως και για τις απόπειρες αυτοκτονίας. Σκέφτηκα προς στιγμή να σου στείλω — εσωκλειστών — ειδήσεις γάμων-γεννήσεων-βαφτίσεων-θανάτων-αυτοκτονίας-δεξιώσεων... Τι λές; Είναι καλή η σκέψη-μου; Γράψε-μου γρήγορα εάν.. επιτρέπεται για να

Αθήνα, 8.2.64

σου στείλω.

Τι να σου γράψω, αλήθεια στα σοβαρά. Είναι τόσες οι ειδήσεις και τέτοιες που αν τις μάθεις, Γιώργη, θα σκιρτήσεις. Σου λέω αλήθεια. Από το Εθνικό Συμβούλιο της ΕΦΕΕ που έγινε, μέχρι την «Πανσπουδαστική»³ που τώρα βγήκε — απ' την Δευτέρα — αλλά μετ' εμποδίων και μάλιστα πολύ σοβαρών. Συνδέεται με την έκθεση⁴ — όχι την ίδια την έκθεση, αλλά με τον Κύριο Νίκο⁵ που βγήκε ένα άρθρο-τον — και μέσα μπλέκονται ο Αριστείδης⁶, ο Γρηγόρης⁷, ο Αντρέας⁸, ο Τάκης⁹. Το θέμα βρίσκεται εν εξελίξει. Πάντως λόγω του χειρισμού παραιτήθηκαν ο Άρης¹⁰ και όλα τα άλλα παιδιά εκτός απ' τον Γιάννη Γιαν¹¹...

Είχα μια συζήτηση πάλι πολύ κατατοπιστική με τον Τάκη⁹ που είτανε και ο Γρηγόρης⁷ — για να μαθαίνει... Είτανε πράγματι ενδιαφέρονσα πολύ και αποκαλυπτική...

Ξέρουμε για την έκθεση και την είδαμε και αυτήν και αυτούς. Οπωσδήποτε δεν έχουμε να χάσουμε καθόλου.

Τι άλλο να σου γράψω ή μάλλον τι να σου πρωτογράψω. Και έτσι δεν σου γράφω τίποτε και τελειώνω περιμένοντας γράμμα-σου που να μου λες πότε θα έρθεις με άδεια για να συναντηθούμε αμέσως. Σε χαιρετώ

Γειά χαρά
Σωτήρης.

2.

Αθήνα, 17 Απρίλη 1964

Φίλε Γιώργη, Γειά-σου

Η διαφορά στις ημερομηνίες των γραμμάτων είναι 11 μέρες. Φυσικά* το γράμμα-σου το πήρα αργότερα — στις 10/4 όμως η καθυστέρηση να σου γράψω καταλαβαίνεις από πού προέρχεται. Ίσως να έπαιζε και δευτερεύοντα ρόλο η σχετικότητα του χρόνου, που εδώ η εβδομάδα — ιδιαίτερα αυτή την εποχή — είναι μέρα ενώ σε σας ίσως... δεν ξέρω γράψε-μου εσύ για ακρίβεια Γιώργη, τώρα που σου γράφω για την σχετικότητα του χρόνου θυμήθηκα ότι διαβάζω κάτι περί χρόνου — Αϊνστάιν κλπ. Αν μπορείς — έχεις χρόνο, διάθεση και όχι άλλες ασχολίες — στο γράμμα-σου γράψε-μου πλατιά πάνω σ' αυτό το ζήτημα και αν θέλεις θα σου γράψω και εγώ.

Χαίρουμαι ιδιαίτερα που είσαι στην ιδιαίτερη Πατρίδα-μου¹² αν και είσαι μόνος. Δυστυχώς επειδή, όπως ξέρεις, έφυγα μικρός απ' εκεί, δεν έχω γνωστούς καθόλου για να σε γνωρίσω.

Είναι κρίμα που λείπεις τώρα απ' την Αθήνα* έπρεπε να σουνα εδώ. Δεν ξέρω σε τι βαθμό (ένταση) φτάνει ο απήρχος απ' τα εδώ συμβαίνοντα, πάντως αν και δεν φαίνονται απ' όλους είναι πολύ-πολύ δυνατά. Σήμερα το βράδυ γνώρισα — αν και δεν συστηθήκαμε — το φίλο-σου τον Στέλιο¹³ τον Δικηγόρο. Κάναμε μια συζήτηση και είτανε πολλά άτομα και έτσι τον γνώρισα. Μου έκανε πολλή καλή εντύπωση.

Είχα συναντηθεί με τον Άγγελο¹⁴ και ίσως να σε πρόλαβε στην Κόρινθο από τότε δεν μου έγραψε γράμμα. Επίσης συνάντησα μια μέρα και τον Τάκη¹⁵ — για τον οποίο είχα επιφυλάξεις όπως σουχα πει — και είτανε απόλαυση η συμπεριφορά-του, με τα νεύρα-του, τις φωνές-του κτλ. Άλλο να σου γράφω, και άλλο να τον έβλεπες* ειδικά εγώ που τον ήξερα αλλοίως.

Όταν είχες έρθει πάνω, είτανε εδώ και ο

Ντίνος¹⁶. Τον συνάντησα δια μέσου του αδελφού-του Άγγελου¹⁷, και αυτός μου είπε ότι είσυνα εδώ. Αλλά την άλλη μέρα που ήλθα για να σε βρω είχες φύγει. Μεγάλη ατυχία. Έπρεπε να κατέβαινες στην σχολή να με εύρισκας. Συζήτησα με τον Ντίνο — μου είπε ότι είχατε συζητήσει και εν κατακλείδι είπαμε να ξανα συναντηθούμε, αλλά ο Ντίνος με τις δουλειές-του και εγώ με τις εκλογές της Σχολής¹⁸ χαθήκαμε. Όμως τον συνάντησα την Τρίτη στις 14 του μηνός που είτανε εδώ περαστικός και συζητήσαμε αρκετά πλατιά...

Γιώργη, η «δουλειά»¹⁹ πάει καλά — συζητάμε και με τον Άρη¹⁰ — που έχει κάνει καταπληχτικές προόδους — και με τον Τάκη τον Πανύψηλο²⁰ και πάλι βλέπουμε. Προχωράμε όπως περίπου τάχαμε πει. Έχουμε να γίνουν μεγάλες «πλάκες»²¹ μάλλον γρήγορα. Εγώ με τα 2 κορίτσια²² (το μεγάλο το διοπτροφόρο και το μικρότερο) έχω μεγάλες «πλάκες». Μετά απ' την τελευταία συζήτηση που σουχα πει, πιάστηκαν επ' αυτοφώρω που έλεγαν εν γνώση-τους — με την θέλησή-τους, συνειδητά — ψέματα. Το τι έγινε και το τι θα γίνει δεν λέγεται.

Θάθελα να σου γράψω πολλά ακόμη, αλλά όπως καταλαβαίνεις έχω πάρα πολλές δουλειές τώρα. Γι' αυτό τελειώνω και περιμένω γράμμα-σου. Θα σου ξαναγράψω σύντομα μετά τις «πλάκες» που θάχουμε.

Αν τυχός έρθεις στην Αθήνα βρές-με οπωσδήποτε. Έλα στην Σχολή και ρώτησε* αν δεν με βρεις εκεί έλα σπίτι — Αυτοκίνητο Λόφου Σκουζέ²³. Τέρμα, ρώτησε και θα με βρεις. Στην χειρότερη περίπτωση άφησέ-μου παραγγελία.

Σε χαιρετώ φιλικά
Σωτήρης

Υ.Γ. Δεν σου έγραψα τίποτα για τον Μάκη²⁴ γιατί είναι αυτονόητο ότι μαζί κάνουν με τις «δουλειές»... Είναι καλά και σε χαιρετά...

Σωτήρης

18.4.64. Μούπε ο Μάκης να μην το στείλω διότι αλλάζεις διεύθυνση.

3.

Αθήνα 27.4.1964

Φίλε «Λοιπέ»²⁵, Γειά-χαρά

Σου γράφω μετά ένα δεκάλεπτο που έλαβα το γράμμα-σου. Αυτό για δυο λόγους.

Πρώτον* εάν αφήσω για αύριο θα σου γράψω

οπωσδήποτε τον άλλο μήνα* και, δεύτερον, σου είχα ετοιμάσει γράμμα (στο εσωκλείω)²⁶, αλλά μου είπε ο Μάκης ότι άλλαζες διεύθυνση.

Γιώργη διευθύνσεις δεν ξέρω των παιδιών που ζητάς αλλά θα μάθω και θα σου γράψω. Ειδικά για τον Μπενακόπουλο¹⁶ και τον Παπασπύρου¹⁴.

Ο Μάκης²⁴ ξέρεις εκλέχτηκε Σύμβουλος του Εθνικού Συλλόγου Σπουδαστών ΑΣΟΕΕ. Είναι τώρα μήνας και πλεόν.

Για τις «πλάκες» που σου γράφω στο πρώτο γράμμα (Διάβαστο πρώτο) έχουν αρχίσει και ολοένα μεγαλώνουν. Μου φαίνεται ότι θα αρχίσω να κρατάω Ημερολόγιο. Όμως ακόμα δεν φτάσανε στο ζενίθ. Ελπίζω ότι θα φτάσουν σε λίγο καιρό.

Ένα περιστατικό. Μια μέρα σε ομίληση είχε έρθει μαζί με το μικρότερο κορίτσι²² και ο «Φουκαρράς»²⁷. Το τι έγινε δεν λέγεται. Φαντάσου ότι με έδειχνε εμένα στα κρυφά στον «Φουκαρρά» και όλο τούλεγε - τούλεγε. Παρά λίγο ναρχόταν και το μεγάλο το διοπτροφόρο²² όμως δεν ήρθε. Κρίμα-κρίμα! Έχεις χαιρετισμούς από το Μάκη.

Τρελλάθήκαμε Γιώργη-μου, στα τρεξίματα. Γιατι έχουμε και διάβασμα για τις εξετάσεις και πρέπει να φτιάξουμε δυο μελέτες για το Πανσπουδαστικό Συνέδριο²⁸ που θα αρχίσει στις 11 του Μάη. Επιπλέον — να μην το ξεχνάμε — έχουμε — εγώ ιδίως — τραβήγματα με τα κορίτσια. Τι να γίνει.

Φίλε «λοιπέ», μην στεναχωριέσαι καθόλου για το αξίωμα που τον ξέφυγες. Είναι καλλίτερα. Σκέψου έγνοιες που θάχες. Ενώ τώρα ούτε όπλο να καθαρίζεις κλπ. Ποιός την τύχη-σου. Σε ζηλεύω. Αν έχεις καιρό και όρεξη κάνε δυο ή μάλλον τρία πράγματα: 1ον ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ. 2ον Μια μελέτη για τις επιδράσεις της μοναξιάς και απομόνωσης στην ψυχολογική κατάσταση του ατόμου (θυμήσου τον Φρόντ). 3ον Τα περί χρόνου (Αϊνστάιν) που σου γράφω στο πρώτο γράμμα.

Τίποτε άλλο δεν σου γράφω. Περιμένω απάντησή-σου. Ως τότε

Γειά χαρά
Σωτήρης

4.

Αθήνα, 29.5.64

Φίλε Γιώργη, Γειά-σου

Μόνο δυο λόγια σου γράφω κυρίως γιατί

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΗΠΤΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

1. Με τη διατύπωση αυτή ο Σωτήρης υπενθυμίζει τις κοινές αντιλήψεις και το ενδιαφέρον για τα προβλήματα και τις διαδικασίες που συντελούνταν στη σπουδαστική κατά κύριο λόγο, οργάνωση της Νεολαίας της ΕΔΑ, αλλά αφορούσαν το κίνημα της νεολαίας γενικότερα. Για περισσότερα βλέπε τα άρθρα-μου στην «Ελευθεροτυπία» 28.2.1982 και ιδίως 24.3.82 (στα πλαίσια της έρευνας για τη «γενιά του 1-1-4»).

2. Εννοεί γνωστούς και φίλους από διάφορες ανώτατες σχολές που τότε είχαν μαζικά καταταχτεί στο στρατό (ΚΕΝ Κόρινθου). Ο ιδιαίτερος λόγος για τη μαζική αυτή κατατάξη είναι η απώλεια της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας από το κόμμα της ΕΡΕ στις εκλογές της 3ης Νοέμβρη 1963, που εξελίχτηκε αργότερα σε εκλογικό θρίαμβο της Ένωσης Κέντρου στις εκλογές της 18 Φλεβάρη 1964. Δηλαδή ελπίζαμε ότι θα αλλάξει το κλίμα στο δοκιμαστήριο αυτό κάθε καταπιεστικής μεθόδου που λέγεται στρατός.

3. Πρόκειται για τη γνωστή δεκαπενθήμερη φοι-

τητική επιθεώρηση «Πανσπουδαστική» που εκδιδόταν στην Αθήνα από φοιτητές όλων των σχολών από το 1956 μέχρι το 1967. Αποτέλεσε το μαζικό οργανωτικό φοιτητικού κινήματος που έδωσε συνοχή και ιδέες στο κίνημα της νεολαίας τότε.

4. Έκθεση φωτογραφιών με αντιαποικιακό-αντιιμπεριαλιστικό περιεχόμενο που οργάνωσαν οι «Φίλοι των Νέων Χωρών» (ΦΝΧ) στην αίθουσα-τους, οδός Ασκληπιού 3, στην Αθήνα, το Γενάρη του 1964.

5. Νίκος Ψυρούκης* ο γνωστός συγγραφέας, ηγετικός παράγοντας τότε στους ΦΝΧ.

6. Αριστείδης Μανωλάκος* στέλεχος του φοιτητικού κινήματος και μέλος του Κεντρικού Συμβουλίου της ΝΕΔΑ τότε.

7. Γρηγόρης Γιάνναρος* στέλεχος του φοιτητικού κινήματος και μέλος του ΚΣ της ΝΕΔΑ τότε.

8. Αντρέας Λεντάκης* στέλεχος του φοιτητικού κινήματος και μέλος του ΚΣ της ΝΕΔΑ τότε.

9. Τάκης Μπενάς* ο γνωστός αντιστασιακός και

γραμματέας του ΚΣ της ΝΕΔΑ τότε.

10. Άρης Ζεπάτος* φοιτητής Νομικής και μέλος του Γραφείου της «Σπουδάζουσας» της ΝΕΔΑ και της Συντακτικής Επιτροπής της «Πανσπουδαστικής» τότε.

11. Γιάννης Γιαννουλόπουλος* φοιτητής φιλοσοφικής, συνδικαλιστικό στέλεχος και αρχισυντάκτης της «Πανσπουδαστικής» τότε.

12. Ο Σωτήρης γεννήθηκε στο 1942 στο Οίτυλο της Μάνης. Εγώ υπηρετούσα τότε (Απρίλης 1964) στο Γύθειο.

13. Στέλιος Μπαμπάς* νέος τότε δικηγόρος, ηγετικός παράγοντας στους ΦΝΧ.

14. Άγγελος Παπασπύρου* στρατευμένος φοιτητής της ΑΣΟΕΕ, στέλεχος της ΝΕΔΑ.

15. Τάκης Τασόπουλος* στρατευμένος φοιτητής, στέλεχος της ΝΕΔΑ τότε.

16. Ντίνος Μπενακόπουλος* στρατευμένος φοιτητής του ΕΜΠ, στέλεχος της ΝΕΔΑ τότε.

17. Άγγελος Μπενακόπουλος παλαιό στέλεχος της σπουδαστικής οργάνωσης της ΝΕΔΑ.

18. Εννοεί τις εκλογές για το ΔΣ του Συλλόγου

είναι απίθανα περίπλοκες οι συνθήκες της τωρινής περιόδου που διανύω — ένας παράγοντας και οι εξετάσεις — αλλά κυρίως γιατί δεν έχω νέα-σου. Σου είχα γράψει προ μηνός εκτενέστατα και δεν έχω λάβει γράμμα-σου. Γράψε-μου σε παρακαλώ αμέσως.

Γιώργη, δεν σου γράφω κανένα νέο και γιατί δεν έχω, αλλά κυρίως γιατί θέλω πρώτα να δω το αποτέλεσμα των εν δυνάμει καταστάσεων που διαδραματίζονται.

Σε παρακαλώ γράψε-μου και κυρίως μήπως θα πάρεις καμιά άδεια για να έρθεις κάτω στην Αθήνα.

Σε χαιρετώ φιλικώτατα

Σωτήρης

Υ.Γ. Έχεις χαιρετίσματα από το Μάκη.

5. Φίλε Γιώργη, σε χαιρετώ²⁹ **Αθήνα, 21.7.64**

Έλαβα το γράμμα-σου προ 8 περίπου ημερών και echάρηκα αφάνταστα για δυο λόγους. Πρώτο, γιατί έλαβα το γράμμα-σου και δεύτερον, γιατί όπως γράφεις, θα πάρεις άδεια και θα έρθεις κάτω. Αυξητικό — και μάλιστα κατά γεωμετρική πρόοδο — είναι και το γεγονός ότι σκέφτεσαι — έστω — διαισθητικά και προσπαθείς να προχωρήσεις. Εγώ τώρα αυτό μόνο μπορώ να σου πω. Σκέψου όσο μπορεί περισσότερο. Και τα τολμηρότερα διαισθητικά πετάγματα είμαι βέβαιος ότι δεν θα φθάνουν την πραγματικότητα, που υπάρχει σήμερα και εξελίσσεται απίθανα γρήγορα και πολύπλοκα...

Σήμερα, Γιώργη, το απόγευμα θα δώσουμε μια μεγάλη μάχη³⁰. Μια μάχη ζωής ή θανάτου, για την συνέχιση της ύπαρξης ή μη «του εαυτού-μας» σαν τέτοιοι. Το αποτέλεσμα δεν ξέρω τι θα είναι! όχι από πλευράς δικής-μας αλλά από γενικότερης αντιμετώπισης — προβλέπω μάλλον ότι παρά την Νικηφόρα έκβαση της δικής-μας μάχης, ο αγώνας θα χαθεί από έλλειψη ενιαίας διοίκησης και συντονισμού της δράσης όλων. (Σε αρέσει η στρατιωτική ορολογία; Τα καταφέρνω ή όχι; Τι λες φίλε «Λοιπέ»!!)²⁵.

Πολλά θέλω να σου γράψω, όμως, μη μπορώντας τώρα τελειώνω περιμένοντας γράμμα-σου για το πότε θα κατέβεις κάτω.

Κάτι τελευταίο. Ο Μήτσος³¹ — ο αδελφός του Μάκη — πήγε στρατιώτης. Έχει μια

βδομάδα που παρουσιάστηκε στην Κόρινθο. Διευθύνση δεν ξέρω γι' αυτό δεν σου στέλνω — καταλαβαίνεις ότι αυτό μας σκατάεψε ως ένα βαθμό. Τι να γίνει όμως; Αφού δεν άλλαξε γνώμη, τον χαιρετίσαμε και του είπαμε στο καλό... καλός στρατιώτης!!!

Στο προηγούμενο γράμμα σου είχα γράψει μια υποκειμενική εκτίμηση για τις εξετάσεις³² οι καθηγητές όμως έχουν διαφορετική υποκειμενική εκτίμηση, κι αφού η δικιά-μας εκτίμηση ισχύει αντικειμενικά, δεν πάμε καλά στα μαθήματα. Δεν πειράζει όμως. Στα πάντα υπάρχει γιατριά, μόνο στον θάνατο δεν υπάρχει — ή μήπως και στην αγάπη³³ τι λές;!!

Έχεις πολλούς χαιρετισμούς από τον Μάκη.

Τελειώνω περιμένοντας γράμμα-σου

Γειά-σου Γιώργη

Σωτήρης

6. **Αθήνα, 25.9.64**

Αγαπημένε φίλε Γιώργη, σε χαιρετώ

Ήθελα να σου γράψω από την Δευτέρα αλλά ανέβαλλα γιατί αναβλήθηκε και το «πάρτυ»²¹ που είχαμε προγραμματίσει και έτσι δεν θα είχα νέα.

Το «πάρτυ» έγινε χτες βράδυ και είμασταν 9 στην αρχή και έπειτα μείναμε 8. Δεν είχε έρθει η «Μαμά» με τα γυαλιά γιατί λείπει όπως ξέρεις. Είχε έρθει όμως η «ακόλουθός-της»²². Είχαμε μεγάλη «πλάκα», όμως εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι ότι το παιχνίδι που είχαμε σκαρώσει δεν πήγε όπως θέλαμε. Και αυτό γιατί προέκυψαν τόσες τεχνικές λεπτομέρειες που δεν είτανε δυνατόν να τις παρακάμψουμε δίχως να θιγεί η ουσία του παιχνιδιού. Τότε όμως τι να το κάνεις. Έτσι τελειώσαμε κατά τις 2.30 τη νύχτα το «πάρτυ» και τώρα σκεφτόμαστε τις λεπτομέρειες για να κάνουμε κανένα άλλο.

Γιώργη, θάθελες να σου γράψω κι άλλα, αλλά επειδή απ' ενός διαβάζω τώρα που σου γράφω στατιστική³⁴ θέλεις αλήθεια να σου στείλω καμιά χιλιάδα τύπους για να περνάς την ώρα σου;... — απ' ετέρο δεν έχω πιο ενδιαφέροντα πράγματα απ' το «πάρτυ», τελειώνω εδώ.

Γειά χαρά

Σωτήρης

7. **Αθήνα, 26.10.64**

Φίλε Γιώργη, Γειά-χαρά

Σου γράφω δυο λόγια μόλις τελειώσα τις

εξετάσεις-μου. Είναι αλήθεια ότι πέρασε πολύς καιρός που δεν σου έγραφα. Θα καταλαβαίνεις τους λόγους. Δεν είτανε, Γιώργη, μόνο το διάβασμα³⁵ αν και για να πούμε την αλήθεια, όπως μου γράφες, η χρονιά — δεν λέω η επιστήμη — δεν καταχτιέται με επικλήσεις³⁶ θέλει τρομερή μάχη, δεν παραδίδει από μόνη-της τα όπλα, δηλ. δεν πεθαίνει ειρηνικά... όπως δεν πεθαίνει κανείς ειρηνικά³²... δεν συμφωνείς; Συνείπια του διαβάσματος όλων-μας είτανε και η ολοκληρωτική αδυναμία να ξανασυναντηθούμε με τα παιδιά σε κανένα «πάρτυ»²¹. Σκέψου ότι απ' όσο ξέρω κανείς δεν πήγαινε σε «πάρτυ» γιατί απλούστατα δεν γινότανε. Έτσι τώρα που τελειώσαμε τις εξετάσεις έχει να καεί το πελεκούδι. Ήδη ετοιμάζουμε όχι «πάρτυ» αλλά «δεξίωση». Σύντομα πρέπει νάχω νέα.

Στις εξετάσεις-μου πήγα καλά και είμαι βέβαιος ότι έχω περάσει την χρονιά κι έτσι τελείωσαν τα βάσανα. Πάντως κουράστηκε φέτος τρομερά. Επί ένα μήνα διάβασα μερόνυχτα — δίχως να βγαίνω απ' το σπίτι παρά για τους διαγωνισμούς. Και ο Μάκης πήγε καλά κι ελπίζω ότι κι αυτός θα ξεμπερδέψει.

Δεν ξέρω αν σου γράψε η Άννα³³ για τις φασαρίες που έγιναν. Ελπίζω να σου έχει γράψει. Πάντως έτσι πούρθανε τα πράγματα δεν γινότανε νομιζω τίποτε άλλο, αν και στην διαδικασία και στις ιδιαίτερες πλευρές θέλει τεράστια συζήτηση. Θα δούμε τώρα από δω κι εμπρός. Υπάρχει μια ωραιότατη σκέψη. Αν γίνει πράξη επιτυχημένη, θα αφήσει εποχή.

Τελειώνοντας σου γράφω ένα πρόβλημα που έχει αρχίσει να μ' απασχολεί σοβαρά. Ο καθηγητής-μας ο Φουρκιώτης, μας διδάσκει ότι το «δίκαιο προϋπήρξε της οικονομίας». Παραπέμπει δε στον Stamler — γερμανό καθηγητή του Αστικού Δικαίου αν δεν κάνω λάθος.

Αν μπορείς στείλε-μου καμιά πληροφορία για το βιβλίο του Stamler³⁷ υπάρχει μεταφρασμένο; πού; κλπ. — ή ακόμα στείλε-μου σκέψεις-σου, γιατί προγραμματίζουμε να αντικρούσουμε αυτή την άποψη.

Σε χαιρετώ

Σωτήρης.

των Σπουδαστών της ΑΣΟ και ΕΕ.

19. «Δουλειά» εννοεί τη συστηματική προσπάθεια για τη συσπείρωση και το συντονισμό της δραστηριότητας όλων των αντιρεφορμιστικών στελεχών της αριστερής νεολαίας³⁸ οι απαρχές της διαδικασίας αυτής βρίσκονται στις εργασίες του Β' Συνεδρίου της ΕΔΑ, το Δεκέμβριο του 1962.

20. Τάκης Παππάς³⁹ φοιτητής της Νομικής σχολής, στέλεχος της Νεολαίας και μέλος του Γραφείου της «Σπουδάζουσας» τότε.

21. «Πλάκες»⁴⁰ «Πάρτυ»⁴¹ «Δεξίωση»⁴² έτσι ονομάζει συνθηματικά ο Σωτήρης τις εσωοργανωτικές συγκρούσεις στη ΝΕΔΑ⁴³ αυτό για συνωμοτικούς λόγους, επειδή ο παραλήπτης των επιστολών ήταν στρατιώτης.

22. Πρόκειται γι'α τους Τάκη Μπενά και Γρηγόρη Γιάνναρο⁴⁴ βλέπε σημ. 7 και 9.

23. Η διευθύνση του Σωτήρη ήτανε: Κτήμα Λουκί-σα, Λόφος Σκουζέ, Τ Τ 210, Αθήνα.

24. Μάκης Παπούλιας⁴⁵ φοιτητής της ΑΣΟ και ΕΕ, μαζικό στέλεχος της νεολαίας και μέλος του Γρα-

φείου της Σπουδάζουσας της ΝΕΔΑ.

25. «Λοιπός Οπλίτης»⁴⁶ κάτι σαν ανθυποστρατιώτης: μειωτικός χαρακτηρισμός για ικανούς στρατιώτες από τους οποίους αφαιρούσαν ορισμένα δικαιώματα (π.χ. κατοχή όπλου). Εμένα με ονόμασαν «λοιπό» μετά τον χαρακτηρισμό-μου ως Γ' κατηγορίας (δρώντας κι επικίνδυνο) κομμουνιστή με την φ. 123.2/10/9678/8.4.64/ΓΕΣ/2ΕΓ, με έστειλαν σε πειθαρχική μονάδα κλπ.

26. Είναι το προηγούμενο γράμμα με ημερομηνία 17.4.1964.

27. «Φουκαρράς»⁴⁷ συνωμοτική παραποίηση του ονόματος του Νίκου Καρρά, στελέχους της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΔΑ τότε.

28. Εννοεί το Ε' Πανσπουδαστικό Συνέδριο.

29. Το γράμμα αυτό του Σωτήρη είναι γραμμένο ένα χρόνο ακριβώς πριν τη δολοφονία-του στις 21 Ιουλίου 1965. Αξίζει να προσεχτεί ιδιαίτερα το περιεχόμενό-του. Εντύπωση προκαλεί ο στοχασμός-του για τα θέματα του Αγώνα, του Έρωτα και του Θανάτου.

30. «Μάχη»⁴⁸ αναφέρεται στην επικείμενη αναμέ-

τρηση σε κλίμακα πανσπουδαστική, ανάμεσα στην ριζοσπαστική αντίληψη που αντιπροσωπεύει ο Σωτήρης, ο Μάκης Παπούλιας και άλλοι και συμμεριζόταν η πλειοψηφία της σπουδαστικής οργάνωσης και στη ρεφορμιστική τακτική που ακολουθούσε το ΚΣ της ΝΕΔΑ, ως προς τη φύση και τους στόχους του κινήματος της νεολαίας. Μετά από ένα ακριβώς χρόνο έπεφτε σε μίαν άλλη μάχη, πολεμώντας τους πραιτοριανούς των ανακτόρων.

31. Δημήτριος Παπούλιας⁴⁹ μαθηματικός, στέλεχος της ΝΕΔΑ και μέλος του Γραφείου της Σπουδάζουσας τότε.

32. Ειρωνεύεται τις θεωρίες για την «ειρηνική συνύπαρξη», το «ειρηνικό πέραςμα στο σοσιαλισμό» και την «ειρηνική άμυνα» που λάνσασε τότε η ηγεσία του ΚΚΣΕ και αναμασούσε εδώ η ηγεσία της Αριστεράς (ΚΚΕ-ΕΔΑ).

33. Άννα Γέμελα⁵⁰ στέλεχος της νεολαίας της ΕΔΑ στην Ελευσίνα και μέλος της κίνησης των ΦΝΧ τότε.

Απόφαση του «ΚΣ» σχετικά με την περίπτωση του Σωτήρη Πέτρουλα

1. Το ΚΣ παράλληλα με την περίπτωση του Μ.Π. εξέτασε και όλες τις πλευρές που παρουσιάζει η περίπτωση του φ. Σ. Π.

— Στην έρευνα του προβλήματος, που έγινε τόσο από το ΚΣ όσο και κατά την συζήτηση στο Γραφείο της Σπουδάζουσας προκειπται το συμπέρασμα, ότι ο φ. Σ. Π. ανέπτυξε μέσα στις γραμμές της οργάνωσης μια παράλληλη δραστηριότητα, σχετικά με τα προβλήματα της συγκρότησης της οργάνωσης, της γραμμής-της, των προσανατολισμών-της, των μορφών δράσης-της κλπ.

— Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τις απόψεις, που υπεράσπισε σε ανοιχτή συζήτηση έξω από το Θέατρο «Διάνα» μετά την αναγγελία της ενοποίησης, όλη τη δουλειά, που γινόνταν σε βάρος του κύρους της Οργάνωσης για «καμπιοντόνους» κλπ. και το γεγονός ότι πριν είκοσι μέρες ακόμα δήλωνε υπεύθυνα ότι είχε ανάγκη να σκεφθεί αν θα... προσχωρήσει στην καινούρια οργάνωση και ζητούσε πίστωση χρόνου γι' αυτό, εκφράζοντας έτσι κατά τον πιο ανοιχτό τρόπο και τον πιο επίσημο την αντίθεση των απόψεών-του, σαν σύνολο, στην ίδια την αναγκαιότητα της δημιουργίας της ΔΝΑ και την γραμμή-μας.

— Όλα αυτά συντελούνται μέσα σ' ένα κλίμα στενών και επιστήθιων σχέσεων με τον Μ. Π.

2. Εν τούτοις το ΚΣ θεωρεί ότι οι ευθύνες του φ. Σ. Π. δεν είναι οι ίδιες με του Μ. Π. που αποτελεί το κέντρο, τον εγκέφαλο της διαβρωτικής δραστηριότητας σε βάρος της οργάνωσης, όπως εκθέτουμε στη σχετική ανακοίνωσή-μας.

3. Με βάση τα πιο πάνω θεωρούμε ότι ο φ. Σ. Π. με όλη τη στάση-του έβλαψε σημαντικά την όλη υπόθεση της οργάνωσης, δεν βοήθησε καθόλου, αντίθετα δυσκόλεψε τη συσπείρωση γύρω στη γραμμή-μας, συντέλεσε σημαντικά, να διαβρωθεί το κύρος-της, και, τελικά, η όλη-του στάση είναι στάση ανθρώπου που δεν πιστεύει στην ίδια την οργάνωσή και

τη γραμμή-της. Η δε τοποθέτηση-του απέναντι σ' αυτά τα προβλήματα υπήρξε καθαρά εικονική.

— Με βάση όλα αυτά, όλη τη δραστηριότητα που έβλαψε σημαντικά την υπόθεση της οργάνωσης μέχρι σήμερα, το ΚΣ αποφασίζει:

α) Να επιβάλει στον φ. Σ. Π. την ποινή της βαριάς μομφής.

β) Να συνοδεύεται αυτή με αυστηρή κριτική των απόψεών-του και όλης-του της δραστηριότητας μέσα στην οργάνωση.

γ) Θεωρεί ότι δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν εισηγητής των θέσων-μας στην προσυνοδιστική δουλειά της οργάνωσης, και

δ) Θεωρεί επίσης, ότι δεν μπορεί να παίξει καθοδηγητικό ρόλο σε μια οργάνωση που αποτελεί νέα, ανώτερη φάση στο νεολαιίστικο κίνημα της χώρας-μας και στην οποία την γραμμή δεν πιστεύει.

4. Το ΚΣ πιστεύει ότι αν ο ίδιος με ειλικρίνεια δει όλο το πρόβλημα, θα βοηθηθεί, ώστε σε σύντομο χρονικό διάστημα να δει όλες τις πλευρές-του και σωστά να επανοποθετηθεί απέναντι σ' αυτές, ενώ, αντίθετα, η συνέχιση της ίδιας τακτικής και δραστηριότητας, θα οξύνει το πρόβλημα και θα το περιπλέξει πάρα πέρα.

5. Κατά τη γνώμη του ΚΣ η περίπτωση του φ. Σ. Π. δείχνει παραστατικά ένα γενικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει το κίνημα της νεολαίας σ' αυτό το ανώτερο στάδιο που έχει μπει.

— Στο στάδιο αυτό, που το νεολαιίστικο κίνημα της πατρίδας-μας παλεύει ενάντια στους ποικιλνυμούς εχθρούς και πρωτ' απ' όλα τις ίδιες τις δυνάμεις του φασισμού — Δεξιά, ξένους, παλάτι, ολιγαρχία κλπ., που η διάλυσή-της έχει γίνει, όπως το ίδιο το κόμμα της ΕΔΑ διαπιστώνει, ο κύριος στόχος της επίθεσης της Δεξιάς κατά της δημοκρατίας, που εναντίον-μας χρησιμοποιούνται όλες οι ανέντιμες και βρωμερές μέθοδοι από τη συκοφαντία και το ψεύδος μέχρι τις ανοιχτές

τρομοκρατικές επιθέσεις, στο στάδιο αυτό που ο συνδυασμός από μέρους της οργάνωσης-μας της πολιτικής δράσης με όλες τις μορφές μιας πλούσιας πολιτιστικής δράσης, κάνει καθαρό στους αντιπάλους-μας ότι χάνουν την μάχη στη νεολαία, στη σημερινή τέλος περίοδο που στο χώρο της νεολαίας αναμετρώνται οι τρεις πολιτικές παρατάξεις σε μια «Ολυμπιάδα», όπως χαρακτηριστικά γράφει ο αστικός Τύπος, δεν είναι δυνατόν να πάει η οργάνωσή-μας στη μάχη αυτή με χειροπέδες στα χέρια, τις χειροπέδες που αποτελούν οι διάφορες «απόψεις» περί της σκοπιμότητας της ύπαρξής-της, αυτές που λολιδωρούν και υπονομεύουν τις μορφές δράσης-της, «απόψεις» και συζητήσεις που υποσκάπτουν το κύρος-της, κλονίζουν την εμπιστοσύνη σ' αυτήν.

— Η όλη στάση του φ. Σ. Π. (και κατά ένα άλλο τρόπο, ολόκληρου του γραφείου της ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΣΑΣ) δεν βοήθησαν την οργάνωση να εξοπλιστεί γι' αυτή τη μάχη όσο γίνεται πιο καλά.

— Το διδάγμα που βγαίνει απ' όλες αυτές τις καταστάσεις, είναι ότι πρέπει να τελειώνουμε με όλες αυτές τις συγχύσεις και τις ταλαντεύσεις και να γίνει ξεκάθαρο σε όλους-μας ότι αντεπαναστατική επιτυχία είναι ασφαλώς το χτύπημα της οργάνωσης με όποιον τρόπο και όχι η δημιουργία-της, όπως αναγράφονταν στις σημειώσεις του Μ. Π.

6. Το ΚΣ καλεί όλα τα μέλη και τα στελέχη της οργάνωσης, πέρα από οποιοσδήποτε απόψεις σε επί μέρους ζητήματα της δουλειάς-μας, να δώσουν ενιαία και αταλάντευτα τη μάχη για την πιο δυνατή συσπείρωση γύρω στη γραμμή-μας, γύρω στην οργάνωσή-μας, που ήδη στην ίδια τη ζωή, στην ανοικτή σύγκρουση με τον αντίπαλο, έχει κριθεί τόσο η ιστορική αναγκαιότητα της δημιουργίας-της, όσο και η ορθότητα της γενικής-της γραμμής και των προσανατολισμών-της.

Αθήνα 9.3.1965 Το ΚΣ της ΔΝΑ

Απόφαση του «ΚΣ» σχετικά με την περίπτωση του Μάκη Παπούλια

1. Το ΚΣ ύστερα από καινούρια συγκεκριμένα στοιχεία που περιήλθαν σε γνώση-του σχετικά με τη δραστηριότητα μέσα στις γραμμές-μας του μέλους του γραφείου της Σπουδαστικής Οργάνωσης Μ. Π. οδηγήθηκε στην ανάγκη να ερευνηθεί ολόκληρο αυτό το θέμα που από καιρό απασχολεί την οργάνωση και να προβεί στη λήψη των απαραίτητων μέτρων, σύμφωνα με τις απασχολούμενες αρχές λειτουργίας της οργάνωσης και με γνώμονα τα συμφέροντα, την περιωρόρηση της ενότητας-της, τη συσπείρωση μελών και στελεχών γύρω στις γραμμές-της.

2. Πριν προχωρήσουμε στην έκθεση των στοιχείων που συγκροτούν βαριά παραβίαση των πιο στοιχειωδών οργανωτικών αρχών από μέρους του Μ. Π. που αιτιολογούν τη λήψη των οργανωτικών μέτρων, είναι ανάγκη καθαρά να κάνουμε γνωστό στην οργάνωση, ότι από παλιότερες ενδείξεις κι άλλες ενέργειες ο Μ. Π. όλα τα τελευταία χρόνια, συστηματικά και επίμονα, μεθοδικά, προγραμματισμένα και οργανωμένα, ανέπτυξε δραστηριότητα με σκοπό την ύπονόμηση του

κύρους και της γραμμής της οργάνωσης, την διάβρωση των γραμμών-της, τον προσεταιρισμό μελών-της σε αντιλήψεις αντίθετες με τη γραμμή-της και τη γραμμή του κινήματος γενικά και τελικά την ουσιαστική απόσπασή-τους, προς όφελος ομάδων και κέντρων έξω από την οργάνωση, εχθρικών προς την οργάνωση και το κίνημα. Στη βάση αυτής-του της αντίληψης το ΚΣ και το ίδιο το γραφείο της Σπουδαστικής Οργάνωσης είχαν και από παλιά προσπαθήσει να επιστρέψουν στον ίδιο τον ενδιαφερόμενο τις πλευρές αυτές της δραστηριότητάς-του το πού αυτές οδηγούν και να τον καλέσουν σε μια προσπάθεια επανοποθέτησής-του απέναντι σ' όλα αυτά τα ζητήματα, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Αντίθετα, όλον τον τελευταίο χρόνο και ιδιαίτερα μετά τη συγχώνευση και τη δημιουργία της ΔΝΑ αυτή η δραστηριότητα του Μ. Π. η αντικειμενικά, τουλάχιστον, εχθρική εντάθηκε και κορυφώθηκε.

3. Από τα στοιχεία που κατέχει η οργάνωση, από την διερεύνηση αυτών των στοιχείων σε συζήτηση μαζί-του και στο όργανό-του, απ'

την πολιτική τέλος εκτίμηση της όλης στάσης και δράσης-του, προκύπτει ότι:

α) Ο Μ. Π. όπως και ο ίδιος αναγνωρίζει, από τα πρώτα βήματά-του στο αριστερό κίνημα βρέθηκε σε προσωπική επαφή και ανεπτυγμένες σχέσεις (συζητήσεις, μελέτη βιβλίων κλπ.) με τον τροτσκισμό. Το φαινόμενο για κίνη την περίοδο, το αποδίδει στην ανωριμότητά-του ισχυριζόμενος ότι από καιρό έχει ξεκαθαρίσει αντίληψη για τον τροτσκισμό. Το ΚΣ έχει αντίθετα κάθε δικαίωμα να πιστεύει ότι στο σύνολο των «απόψεών»-του και της δραστηριότητάς-του, είχαν πάντα και έχουν και σήμερα τη θέση-τους οι εχθρικές τροτσκιστικές αντιλήψεις. Και οι σχέσεις-του με γνωστούς τροτσκιστές που ποτέ δεν διακόπησαν και εξακολουθούν μέχρι σήμερα να διατηρούνται όπως των: Καλαποθαράκου, Γκόγκωρνα, Γιανουλλάτου, Μπεκιάρη, που έχει στην αντζέντα-του του 1965, τα τηλέφωνα-τους και τη διεύθυνση του σπιτιού του δεύτερου απ' αυτούς. Η από μέρους-του προσπάθεια να εξηγήσει τον τύπο των σχέσεων-του μαζί-του υπήρξε ανεπιτυ-

χής και σε καμιά περίπτωση δεν πείθει.

β) Από ένα χρόνο και πάνω, ο Μ. Π. βρέθηκε σε στενή επαφή και συνεργασία με την κίνηση των ΦΝΧ καταγγελλόμενη σαν εχθρική από το κίνημα και προσωπικά με τον Ψ. Σε σύσταση πριν ένα χρόνο ακόμα, του γραφείου της Οργάνωσής-του να διακόψει αυτές τις σχέσεις, αρχικά δήλωσε πως δεν αντιλαμβάνεται την κακή πλευρά αυτών των σχέσεων και τελικά αποδέχτηκε τη σύσταση της οργάνωσης. Αυτό ήταν στα λόγια. Γιατί στην πράξη — αντίθετα — δυνάμωσε αυτούς τους δεσμούς και αναδείχθηκε, ο ίδιος, σε κέντρο αυτής της δραστηριότητας σε βάρος της οργάνωσής-μας προς όφελος της «κίνησης» στην πάλη-τους ενάντια στη γραμμή του κινήματος.

— Απόδειξη του γεγονότος είναι, ότι σε περίοδο εντονότατης δουλειάς στο μαζικό σπουδαστικό κίνημα, στην οποία ο ίδιος από την ιδιότητά-του στην οργάνωση είχε σοβαρότατες ευθύνες, όχι μόνο εύρισκε το χρόνο, αλλά θεωρούσε απαραίτητες και αναγκαίες τις πολυώρες συνεργασίες με τον Ψ. Από τις 21 του Γενάρη (παραμονή έναρξης των εργασιών του Ε. Σ.,) και τις 2 του Φλεβάρη (επομένη της λήξης-του) πραγματοποίησε 2 ώρες και 3 ώρες συνεργασίες με τον Ψ., στις ώρες που μεσολαβούσαν ανάμεσα στη μαζική δουλειά και στις βραδυνές εργασίες του καθοδηγητικού οργάνου της σπουδάζουσας. Και συγκεκριμένα στις 21 του Γενάρη ώρα 4, στις 25, 3-5, στις 26, 4-7, στις 27, 5-7, στις 2 του Φλεβάρη, 4-6.

— Σε ερώτημα του Κ Σ: «Ποιά είναι η τοποθέτησή-του απέναντι στην κίνηση» απάντησε με γενικότατες, ότι είναι μια κίνηση που ασχολείται μόνο με το Εθνικό ζήτημα και ό,τι έχει σχέση μ' αυτό και σε μια πλατωνικής σημασίας δήλωση, είπε πως «Προχωρούν με μια νέα μεθοδολογία ως προς την πάλη των ιδεών», «δεν έχουν σαφείς απόψεις», «παίρνουν ότι σωστό από Κίνα, Κούβα, Ρωσία ,

Φοιτητές της Εμπορικής στην Πορεία Ειρήνης. Δεξιά στη φωτογραφία διακρίνεται ο Σωτήρης Πέτρουλας που κρατάει πάνω.

δεν έχουν την προοπτική κόμματος» κτλ.

— Τέλος, μιλώντας για τις σχέσεις με «κίνηση», Ψ., κτλ. σε μια καθαρά παραπλανητική προσπάθεια δήλωσε ότι επρόκειτο δήθεν περί θεωρητικών συζητήσεων και διερευνήσεων, χωρίς να τοποθετηθεί καθόλου απέναντι στο πρόβλημα της αδίσταχτης παραβίασης των καλύτερων συστάσεων της οργάνωσης με τη συνέχιση και πύκνωση των επαφών και συνεργασιών, τη συμμετοχή-του στις εκδηλώσεις της κίνησης κλπ. Η προσπάθειά-του εξήγησης και αυτών των φαινομένων υπήρξε μια διαφανής και διάτρητη απόπειρα συγκατάληψης της δραστηριότητάς-του, με σκοπό την παραπλάνηση, για άλλη μια φορά της οργάνωσης και την αποφυγή των κρίσιμων για τον ίδιο μέτρων, που θα ανέκοπταν τη δραστηριότητά-του μέσα στις γραμμές-μας.

γ) Στη βάση όλης της παλιότερης και της πρόσφατης δραστηριότητάς του Μ. Π. βρίσκεται η εχθρική, στάση-του απέναντι στη γραμμή του κινήματος και της οργάνωσης. Ο ίδιος ανώδυνα εντελώς χαρακτηρισέ τον σύνολο της στάσης-του με τα λόγια: «Το πλήθος των διαφωνιών-μου έχει φθάσει σε σημείο ώστε να μην μπορώ να βρίσκομαι σε καθοδηγητικό πόστο». Η αντικομματική-του αυτή στάση έχει την πηγή-της στα κάθε λογής αντικομματικά κέντρα που σήμερα αναπτύσσονται στη χώρα-μας μιαν εχθρική για το κίνημα δραστηριότητα.

— Χαρακτηριστικό παράδειγμα των δήθεν «απόψεών-του» που δεν είναι απόψεις αλλά σαφής προσπάθεια διάβρωσης, είναι και οι ιδιόχειρες σημειώσεις-του που αναφέρουν «Απολιτικοποίηση από πλευράς ΕΔΑ της νεολαίας - Προ-πο, κάμπιες» - «απολιτικοποιώντας η ΕΔΑ τη νεολαία εξασφαλίζει την ηγεσία-της, αλλά δολοφονεί το έθνος», «αντεπαναστατική επιτυχία η δημιουργία των Λαμπρόκηδων».

— Η προσπάθειά-του να αποδώσει σ' άλλους αυτές τις «απόψεις» τις οποίες όμως σημειώσε κατά την συζήτηση για να προβληματισθεί πάνω σ' αυτές δεν πείθει κανένα, όχι μόνο γιατί η ίδια η εξήγηση δεν μπορεί να πείσει ούτε τον πιο καλοπροαίρετο και αφελή ακόμα, αλλά και κυρίως για τον πρόσθετο λόγο ότι είναι γνωστή η ίδια η ουσία των απόψεών-του — η ταυτόσημη — απέναντι στη δημιουργία της ΔΝΑ τη συγχώνευση και τη σημερινή γραμμή του νεολαϊστικού κινήματος. Όπως επίσης είναι θέμα κοινής αντίληψης, η προσπάθειά-του να περάσει αυτές τις «απόψεις»

Πρόταση της οργάνωσης της ΔΝΑ της ΑΣΟΕΕ

Η Συνδιάσκεψη της οργάνωσης της ΑΣΟΕΕ της ΔΝΑ αποφασίζει επί των αποφάσεων του ΚΣ των επιβαλλόντων ποινές στους φίλους Μάκη Παπούλια και Σωτήρη Πέτρουλα τα κάτωθι:

I. Τα αναφερόμενα στοιχεία υπό του ΚΣ δεν πείθουν για την ενοχή των δύο φίλων.

II. Το ΚΣ δεν έλαβε υπόψη-του την συγκεκριμένη δραστηριότητα των δύο φίλων γενικά και ιδιαίτερα στην Σχολή-τους.

III. Θεωρεί απαράδεκτη την υποψία για τροτκιστικές ιδέες που αποδίδεται στον φ. Μάκη Παπούλια και κατ' επέκταση και στον φ. Σωτήρη Πέτρουλα.

IV. Θεωρεί ότι η ενέργεια του ΚΣ δεν είναι πλανημένη και στηρίζεται σε εσφαλμένη ε-

του όπου μπορεί, υπό τον τύπο των «ελευθέρων συζητήσεων», των «αναζητήσεων» και των «προβληματισμών», όπως ο ίδιος χαρακτηρίζει αυτή τη δραστηριότητα, εκμεταλλευόμενος τις αρχές της ελευθερίας της κριτικής μέσα στις γραμμές-μας και περνώντας με το ψευδώνυμο του δήθεν προβληματισμού, τη διαβρωτική-του προσπάθεια.

δ) Το ΚΣ της Οργάνωσης παίρνοντας υπόψη-του: 1. όλα τα στοιχεία για την δραστηριότητα του Μ. Π. την συζήτηση και έρευνα που έγινε στο όργανό-του γι' αυτήν, το γεγονός ότι ο ίδιος και είχε προειδοποιηθεί παλιότερα και είναι γνώστης των αρχών λειτουργίας της οργάνωσης και έχει πλήρη συνείδηση των ενεργειών-του, και 2. ότι και σήμερα, με απόλυτη συνείδηση προσπαθεί να αποτρέψει τα εις βάρος-του απαιτούμενα οργανωτικά μέτρα, για να συνεχίσει τη δραστηριότητά-του, θεωρεί ότι δεν πρόκειται για την περίπτωση ενός μέλους-μας παραπλανημένου που κάνει λάθη, αλλά για στοιχείο που δρα συνειδητά, διαβρωτικά και αντικομματικά μέσα στις γραμμές-μας, χωρίς καμιά ελπίδα διόρθωσής-του, γι' αυτό το λόγο. Αποφασίζει:

Την διαγραφή-του από τις τάξεις της Οργάνωσης και την ανακοίνωση της ποινής-του στις σπουδαστικές οργανώσεις Αθήνας - Θεσσαλονίκης και στα καθοδηγητικά όργανα των πόλεων Αθήνας - Πειραιά - Θεσσαλονίκης.

ε) Το ΚΣ έχοντας συνείδηση του οδυνηρού μέτρου της διαγραφής, πιστεύει ότι το μέτρο αυτό στην συγκεκριμένη περίπτωση του Μ. Π. θα συμβάλει στην πιο περα συστήριση μελών και στελεχών της Σπουδαστικής Οργάνωσης γύρω στις γραμμές-μας, θα ξεκαθαρίσει και θα περιφρουρήσει την ενιαία αντίληψη όλων-μας για την τήρηση των αρχών λειτουργίας της οργάνωσης, θα οδηγήσει στο ίδιο το δυνάμωμα της οργάνωσης και το ξεπέρασμα των σημερινών επικινδύνων αδυναμιών-της.

Με την πεποίθηση αυτή, καλεί όλα τα μέλη-μας τους πρωτοπόρους αγωνιστές φοιτητές της Αθήνας να δυναμώσουν την πάλη-τους, τον αυτοελεγχό-τους, την αγωνιστική προσπάθεια για το ολόπλευρο ανέβασμα της οργάνωσης σαν σύνολο και του κάθε μέλους χωριστά, περιφρουρώντας την εφαρμογή της αποφάσεως και βγάζοντας απ' αυτή τα αναγκαία συμπεράσματα για το καλό του κινήματός-μας.

Αθήνα 9.3.1965

Το ΚΣ της ΔΝΑ

κτίμηση στοιχείων, αλλά ενέχει πολιτική σκοπιμότητα.

V. Οι τέτοιες αποφάσεις του ΚΣ είναι απόδειξη της λαθεμένης νοοτροπίας που επικρατεί στην αντιμετώπιση των αντίθετων απόψεων.

VI. Με αυτή-του την απόφαση το ΚΣ αντικειμενικά δεν οφείλει την σπουδαστική οργάνωση αλλά αντίθετα την ζημιώνει.

VII. Ζητά την αναθεώρηση πριν της Παν/κης Συνδιάσκεψης των αποφάσεων του ΚΣ και την αποκατάσταση των δύο φίλων, μαζί με την αυτοκριτική του ΚΣ για αυτές τις αποφάσεις.

Αθήνα 16.3.1965

Η Συνδιάσκεψη της οργάνωσης της ΔΝΑ της ΑΣΟΕΕ

Η γενιά του «15%» και του «114»

ΜΙΑ ΑΦΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΕΛΙΟΥ ΡΑΜΦΟΥ

Η έρευνα για την «γενιά του 114» έφερε στο φως νέα στοιχεία, συγκίνησε πολλούς, άνοιξε την συζήτηση γύρω από την ιστορία του φοιτητικού κινήματος την προδικτατορική περίοδο. Η απήχηση της σχετικής αρθρογραφίας της «Ελευθεροτυπίας» (με την ευθύνη του Π. Μακρή) υπογραμμίζει την αναγκαιότητα ενός απολογισμού που δεν έγινε ποτέ, εξ αιτίας της δικτατορίας και της «ιστορικής παρέμβασης» της πολυσυζητημένης «γενιάς του Πολυτεχνείου».

Το άρθρο του Στέλιου Ράμφου που δημοσιεύει το ANTI αποτελεί μια προφορική-του αναδρομή που συμβάλλει σ' έναν διάλογο που ελπίζουμε να συνεχιστεί...

Το χρονικό μιας περιόδου μένει στην γραφικότητα των αναμνήσεων και την νοσταλγία των μνημοσύνων' η ιστορία-της ανασυνθέτει την πλοκή των παραγόντων για να δείξει τις πραγματικές-τους δυνατότητες στην ρευστή σχέση μεταξύ πράξεως και συνειδήσεως της πράξεως.

Η ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Θα καταλάβουμε τους φοιτητικούς αγώνες για τις ακαδημαϊκές ελευθερίες και την αναγέννηση της παιδείας (1961-1963), αν εκκινήσουμε από το Πρώτο Πανσπουδαστικό Συνέδριο του 1957 και την περίοδο που ακολούθησε τον ουσιαστικό τερματισμό των διαδηλώσεων για την Κύπρο. Η περίοδος αυτή εκτείνεται μέχρι το 1959 και χαρακτηρίζεται από στενά συνδικαλιστικό πνεύμα διότι η λόγω των προσφάτων γεγονότων του ανταρτοπολέμου μειονεκτούσα Αριστερά δεν μπορούσε να δραστηριοποιηθεί παρά από δρόμους υλικών διεκδικήσεων. Η συνδικαλιστική πολιτική επέτρεψε μια πρώτη διεύρυνση της αντικυβερνητικής φοιτητικής κινήσεως, αλλά συγχρόνως προκάλεσε μοιραίο αποπροσανατολισμό γιατί παρέβλεπε το ίδιο το περιεχόμενο της φοιτητικής ζωής, την ανάγκη δηλαδή πνευματικής οικοδομής και επιστημονικής συγκροτήσεως. Μπορεί οι αγώνες να διεξάγονταν εν ονόματι της μορφώσεως, η μόρφωση ωστόσο και η πνευματική ζωή δεν εύρισκαν ισόβαρο αντίκρισμα στην οργανωτική υπόσταση και στην πρακτική του φοιτητικού κινήματος. Κάποια εκδρομή και κάποια θεατρική παράσταση, να η πολιτιστική δραστηριότητα ενός πετυχημένου φοιτητικού συλλόγου!

Του ριζικού αυτού αποπροσανατολισμού κορύφωμα είναι το Δεύτερο Πανσπουδαστικό Συνέδριο (Απρίλιος 1959). Το συνέδριο είναι επιτυχία της Αριστεράς, η οποία με τα αιτήματα των όρων σπουδής και διαβίωσης που προβάλλει, κατορθώνει να διαμορφώσει κλίμα αντιδικίας μεταξύ του φοιτητικού κόσμου και της κυβέρνησεως. Όμως εκεί όπου όλα έδειχναν ότι θα έληγε με σειρά υλικών διεκδικήσεων, την τελευταία ημέρα οι μέχρι στιγμής στενά συνεργαζόμενοι με την Αριστερά θέτουν το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα και ανατρέπουν άρδην την κατάσταση: η στάση της Αριστεράς ήταν έκδηλα αρνητική απέναντι στην πρόταση ψηφίσματος υπέρ της Βορείου Ηπείρου και το συνέδριο έληξε με πλήρη απομόνωση-της. Απεδείχθη ότι στον φοιτητικό χώρο η συνδικαλιστική ενότητα δεν μπορούσε να αντιπαραταχθεί με ελπίδες επιτυχίας στην ιδέα την εθνική.

ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΟΦ

Η τελευταία ημέρα του Δευτέρου Πανσπουδαστικού Συνεδρίου έκανε την Δεξιά να συνειδητοποιήσει ότι στην τακτική των συνδικαλιστικών διεκδικήσεων είχε την ευχέρεια να αντιτάξει αποτελεσματικά μια πολιτική εθνικιστική και να στρέψει κατ' αυτό τον τρόπο τον μεγάλο αριθμό των φοιτητών εναντίον της Αριστεράς, που δεν θα ήταν εύκολο να προβάλλει πειστικά τα συνδικαλιστικά αιτήματα και να δημιουργεί πράγματα στην κυβέρνηση, αφού εθνικά μειοδοτούσε.

Όντως μετά λίγους μήνες ιδρύεται και κάνει την εμφάνισή-της

η Εθνική Κοινωνική Οργάνωση Φοιτητών (ΕΚΟΦ), η οποία εκτός των οπαδών της ΕΡΕ περιλαμβάνει στην πρώτη φάση-της και εθνικιστές οπαδούς του στρατηγού Γρίβα - Διγενή. Η παρουσία της οργανώσεως αυτής έθετε αυτομάτως την φοιτητική πολιτική κατάσταση επί νέας βάσεως γιατί ο αριστερός συνδικαλιστής δεν είχε πια να καταγγείλει επί αστοργία το κράτος, είχε να ξεκαθαρίσει τη θέση-του απέναντι στους συναδέλφους. Η δημιουργία επομένως της ΕΚΟΦ ήταν εύστοχη κίνηση της Δεξιάς, απέτυχε δε επειδή ο εθνικισμός-της υπήρξε εξίσου πρόσχημα και ρητορεία με την συνδικαλιστική αγωνία των αριστερών. Έτσι αν πολύ γρήγορα η ΕΚΟΦ σάρωσε στις εκλογές των φοιτητικών συλλόγων του 1960, πολύ γρήγορα επίσης κατέρρευσε, μη έχοντας τρόπο να αρθεί στο ύψος των απαιτήσεων της ιδεολογικής-της σκευής. Το Τρίτο Πανσπουδαστικό Συνέδριο της Θεσσαλονίκης (Δεκέμβριος 1960), οι πολλαπλασιαζόμενες ασχημίες των εκοφικών και πάνω απ' όλα η επίθεση εναντίον των γραφείων της εφημερίδας Μακεδονία, απέδειξαν ότι η κομματική εκμετάλλευση ιερών και οσίων δεν έχει άλλη κατάληξη από την αφρίζουσα ροπαλοφόρο εθνικοφροσύνη.

Αυτή η τροπή των πραγμάτων έβγαλε από το αδιέξοδο τους αριστερούς, τους έδωσε την δυνατότητα να ανασυνταχθούν και να δημιουργήσουν ένα μέτωπο δημοκρατικής ενότητας, το οποίο επεκράτησε στις εκλογές του 1961 και πρακτικά έθεσε εκτός μάχης την ΕΚΟΦ. Τώρα όμως δεν κυριαρχούν τα τετριμμένα συνδικαλιστικά αιτήματα, αλλά εκείνα της ακαδημαϊκής ελευθερίας και του πανεπιστημιακού ασύλου, αρχές για τον σεβασμό των οποίων ο σπουδαστής νοιώθει ιδιαίτερα ευαίσθητος. Το φοιτητικό κίνημα ξεπερνά πια την συνδικαλιστική-του φάση και με την έναρξη του ανενδότου αγώνως, που κηρύσσει ο Γεώργιος Παπανδρέου, αναπτύσσεται σε επίπεδο ανώτερο. Στο αίτημα της πνευματικής ελευθερίας οι φοιτητές προσθέτουν το αίτημα της πολιτικής, αλλά κατ' αυτό τον τρόπο δίνουν στην τελευταία βάθος και ευρύτητα, διότι την εντάσσουν φυσιολογικά στην μεγάλη προοπτική μιας αναγεννήσεως της παιδείας. Από το 1-14 περνούμε στο 15%.

ΤΟ 15% ΚΑΙ ΤΟ Δ' ΠΑΝΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Με ευρύτατη κινητοποίηση για την αναγέννηση της παιδείας και με το Τέταρτο Πανσπουδαστικό Συνέδριο κορυφώνονται οι αγώνες μιας επταετίας, χωρίς όμως και να ολοκληρώνονται. Η αναγέννηση της παιδείας ως εθνική επιταγή προβάλλει εκ των κάτω αυθόρμητα και εκρηκτικά, αλλά επειδή το βαθύτερό-της περιεχόμενο έμενε αδιευκρίνιστο, συρρικνώνεται στο αίτημα μιας ιδιαίτερης κρατικής φροντίδος: οι φοιτητές ζητούν από την κυβέρνηση να διαθέσει το 15% των τακτικών εξόδων του προϋπολογισμού για την εκπαίδευση. Έτσι ο διεκδικητισμός, υπό μορφήν αυ-

τή τη φορά γενικής απαιτήσεως θεωρουμένης πρακτικώς ανεφίκτου και γι' αυτό πολιτικά επωφελούς, έρχεται και πάλι να καλύψει το κενό των ιδεών και των κατευθύνσεων, την ευθύνη του οποίου φέρει εξ ολοκλήρου η πνευματική ηγεσία του τόπου. Οι φοιτηταί εκ των πραγμάτων εμπνέονται και επηρεάζονται από το έργο των καθιερωμένων διανοητών, που εν προκειμένω έβλεπαν το εκπαιδευτικό ζήτημα από τη σκοπιά του λεγόμενου εκσυγχρονισμού, της εξυπηρετήσεως δηλαδή των αναγκών του κράτους και της οικονομίας, εισηγούμενοι αντίστοιχες μεταρρυθμίσεις κατά τα ξένα πρότυπα. Υπήρχαν βεβαίως και εκείνοι που συνέδεαν την δεοντολογία της εκπαιδευτικής μεταβολής με την πνευματική-μας αναγέννηση αλλά δεν έβρισκαν στον φοιτητικό κόσμο απήχηση, διότι αφ' ενός ήσαν παράγοντες του εν ισχύει ανεπαρκούς συστήματος, αφ' ετέρου — κι αυτό είναι το σπουδαιότερο — η προβληματική που παρουσίαζαν δεν υπερέβαινε τα όρια σωστών μεν, πλην αναφομοιώτων ή εν πάση περιπτώσει ακατεργάστων θεωρητικών αρχών. Και από στενή πολιτική άποψη η ενθουσιώδης φοιτητική κινητοποίηση ασφαλώς απέδωσε (είχε άλλωστε ήδη αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση για την τότε κυβέρνηση Καραμανλή, με την απόφαση των Ανακτόρων να ανεβάσουν εις την εξουσία τον Γ. Παπανδρέου, απόφαση που εξήγει εν πολλοίς γιατί ο ξεσηκωμός του 15% συνήντησε ασυνήθη ανεκτικότητα εκ μέρους της Αστυνομίας και του συντηρητικού τύπου), από ευρύτερη όμως άποψη είχε αρνητικά αποτελέσματα, γιατί υπέτασσε τους αγώνες των σπουδαστών στις σκοπιμότητες των κομμάτων. Με τούτο το βαρύ παθητικό, το φοιτητικό κίνημα φθάνει στο Τέταρτο Πανσπουδαστικό Συνέδριο.

Σκοπός του συνεδρίου ήταν να ενώσει τις φοιτητικές δυνάμεις επί εθνικής κλίμακος και ταυτοχρόνως να προσφέρει το πρόγραμμα που θα κατοχύρωνε την περαιτέρω αυτοδύναμη ανάπτυξη-τους. Και στα δύο απέτυχε, μολονότι τυπικά εξεπλήρωσε τον προορισμό-του εις το ακέραιο, αφού δημιούργησε την εθνική φοιτητική ένωση και χάραξε με τις αποφάσεις-του τακτικές επιδιώξεις και θεωρητικές αρχές. Απέτυχε όχι τόσο εξ αιτίας ωμών κομματικών παρεμβάσεων, όσο εξ αιτίας της ανετοιμότητας των ίδιων των φοιτητών, οι οποίοι και στις καλύτερες των περιπτώσεων δεν ήταν σε θέση να ανταποκριθούν στο δύσκολο τούτο έργο με τις προσηλαμβάνουσες παραστάσεις που διέθεταν. Όπως έδειξαν τα πράγματα, το πνεύμα της ενότητας και της αυτονομίας ήταν στο συνέδριο σαφώς ισχυρότερο από το κομματικό, επειδή όμως δεν προχωρούσε πέραν της διαμαρτυρίας κατά των εκβιασμών και των συναλλαγών, την στιγμή που κατά κοινή πεποίθηση έπρεπε να ιδρυθεί η φοιτητική ένωση, οι κομματικοί μηχανισμοί επεκράτησαν. Το πρόβλημα ήταν η κοινή πεποίθηση, η οποία για τους υπέρμαχους της αυτονομίας μπορεί να ερμηνεύεται ψυχολογικά, δεν δικαιώνεται ωστόσο επ' ουδενί, αφ' ής στιγμής όλοι οι δρόμοι οδηγούσαν στην εκ των άνω γραφειοκρατική οργάνωση. Βασίζόμενη σε συνδικαλιστικές φορείς ετερόκλητους και όχι σε οργανικούς θεσμούς ιδιοφυείς, σε ζωντανά δηλαδή κύτταρα του πανεπιστημιακού χώρου τα οποία ήταν σχεδόν ανύπαρκτα, η εθνική φοιτητική ένωση μοιραία θα έχανε κάθε δυνατότητα να αναπτυχθεί σε δικό-της έδαφος και να ακτινοβολήσει από εκεί, για να παραδοθεί άνευ όρων στα κόμματα και να χρησιμοποιηθεί ευτελώς ως όργανο των επιδιώξεών-τους. Δεν ήταν δυνατόν το φοιτητικό κίνημα να αναπτυχθεί προς την αυτονομία μόνο και μόνο επειδή θα υπήρχε εθνική ένωση — ένα οργανωτικό σχήμα κατοχυρωμένο νομικά — όπως και δεν ανεπύχθη. Έτσι την ίδια στιγμή που ιδρύεται η εθνική ένωση χωρίς προϋποθέσεις αυτοδυναμίας, την ίδια στιγμή κομματικοποιείται αναφανδόν, το δε φοιτητικό κίνημα εκφυλίζεται ραγδαία, για να φθάσει στην σημερινή-του έκπτωση.

Η «ΠΑΝΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ»

Δεν θα προσθέσω τίποτε αν διηγηθώ λεπτομέρειες και περιστατικά αυτής της ιστορίας. Αντίθετα προέχει να σαφηνισθούν τα όσα ήδη εξέθεσα περί αυτοπεριορισμού του φοιτητικού κινήματος και γι' αυτό θα δώσω ένα διαφωτιστικό παράδειγμα: Θα μιλήσω για το θετικότερο δημιούργημα και την πιο χαρακτηριστική συνάμα έκφραση αδυναμίας του αυτονομιστικού ρεύματος στο φοιτητικό χώρο: την εφημερίδα «Πανσπουδαστική».

Η «Πανσπουδαστική» πρωτοεκδόθηκε το 1955 και για μια ολόκληρη περίοδο (μέχρι το 1960) δεν ξεχωρίζει από οιοδήποτε ε-

παγγελματικό συνδικαλιστικό φύλλο. Την εκδίδουν παιδιά με γνησιότητα και μαχητικότητα, των οποίων ωστόσο η όραση έμενε καθηλωμένη στην διεκδικητική όψη του φοιτητικού κινήματος. Εάν παραιοφύουν στις σελίδες-της φιλολογικές συνεργασίες, τούτο εξυπηρετεί μάλλον ανάγκες οικονομίας της ύλης παρά αίτημα ουσιαστικό. Επρόκειτο για τυπικό κλαδικό έντυπο της Αριστεράς, χωρίς ιδιαίτερη απήχηση και βάρος. Αλλά από τις αρχές του 1960, πολύ πριν προκληθεί δηλαδή στους κόλπους του φοιτητικού κινήματος η ένταση μεταξύ υποβολιμαίας διεκδικητικής πολιτικής και ιδιοπροσώπου του αναπτύξεως, είχε εκδηλωθεί στην «Πανσπουδαστική» κρίση που οδήγησε σε εσωτερικές ανακατατάξεις. Ακολουθεί μια μεταβατική περίοδος (τεύχη 25-31, Νοέμβριος 1960 — Οκτώβριος 1961) κατά την οποία οι υπέρμαχοι της διεκδικητικής αντίληψης απεχώρησαν και άνοιξε νέα περίοδος στην ζωή της εφημερίδας.

Η «Πανσπουδαστική» που αφήνει εποχή αρχίζει από το τεύχος 32 (Νοέμβριος 1961) και φθάνει μέχρι το αφιέρωμα στην παιδεία του τεύχους 45-46, το οποίο κυκλοφορεί λίγες ημέρες πριν από το Τέταρτο Πανσπουδαστικό Συνέδριο (Μάιος 1963). Αν κατά την προηγούμενη περίοδο το φύλλο είναι συνδικαλιστικό, μετά το συνέδριο ακολουθεί την πορεία του φοιτητικού κινήματος και γίνεται κομματικό, στεγνό και κατάψυχρο στις άτεγκτες βεβαιότητες και τους μικροϋπολογισμούς-του. Παρά την εξωτερική ομοιότητα και την φαινομενική συνέχεια τα πράγματα έχουν μεταβληθεί άρδην: ο πυρήνας της παλιάς φρουράς έχει αποσυρθεί (ο τελευταίος των βετεράνων παρατήθηκε ενώ τυπωνόταν το τεύχος 47, μετά από ωμή επέμβαση της ΕΔΑ κατά την οποία αφαιρέθηκε πραξικοπηματικά από το τυπογραφείο στοιχειοθετημένο και ήδη σελιδοποιημένο άρθρο του αριστερού ιστορικού Ν. Ψυρούκη, που εξέθετε το Κυπριακό υπό το πρίσμα της ενώσεως!!!)· η ιδιοκτησία του εντύπου έχει μεταβιβασθεί μυστικά σε κομματικό μέλος εμπιστοσύνης· ο έλεγχος της συντακτικής επιτροπής είναι ασφαλής. Όχι ότι η «Πανσπουδαστική» της ακμής δεν χρηματοδοτείται και ελέγχεται από το τότε κόμμα της Αριστεράς, αλλά τα στελέχη-του που διηύθυναν το έργο της συντάξεως, επεδίωκαν εκ πεποιθήσεως, παρά την εκ διαμέτρου αντίθετη πολιτική γραμμή, να στρέψουν το φοιτητικό κίνημα προς αυτοδύναμη έκφραση, ενώ συγχρόνως έδιναν μάχη ανανεώσεως στους κόλπους του κόμματος. Η επιβίωση της εφημερίδας δεν ωφειλόταν σε ευρύ πνεύμα των υπευθύνων του κόμματος ή στις όντως υφιστάμενες διχογνωμίες, που δημιουργούσαν κλίμα ανοχής και αναμονής, ωφειλόταν στο ότι το αυξανόμενο κύρος και η ακτινοβολία-της έφεραν σε αμηχανία την κομματική γραφειοκρατία και έκαναν την κατά πλειοψηφία μη κομματική συντακτική-της επιτροπή πρακτικώς αναντικατάστατη. Το μόνο που έμενε στην ηγεσία της Αριστεράς ήταν να κάνει την ανάγκη φιλοτιμία και να περιμένει την κατάλληλη στιγμή για να επιβάλλει την θέλησή-της. Τούτο φαίνεται από το εξής περιστατικό: όταν σε μια φάση οξύτατης διαφωνίας για το εντόνως πολιτιστικό περιεχόμενο του τεύχους 42 η Αριστερά διέκοψε την οικονομική επιχορήγηση, η «Πανσπουδαστική» παρέκαμψε με ευκολία το εμπόδιο γιατί το μεν τυπογραφείο — παρακομματικό — άνοιξε αμέσως πίστωση και η στοιχειοθεσία προχώρησε χωρίς καθυστέρηση, φίλος δε — από τους χρηματοδότες της ΕΔΑ — πρόσφερε κρυφά το αναγκαίο ποσό και το ανεπιθύμητο τεύχος εκκυκλοφόρησε με ιδιαίτερη επιτυχία λόγω ακριβώς των περιεχομένων-του (αποκαλύψεις περί Δεδοπούλου, ανέκδοτο δοκίμιο του Σεφέρη κ.ά.). Επηκολούθησε συμβιβασμός κατά τον οποίο η Αριστερά δέχτηκε τα κρίσιμα αιτήματα αυτοπροσδιορισμού που προέβαλε η συντακτική επιτροπή της εφημερίδας.

Η «Πανσπουδαστική» λοιπόν, ως έντυπο και ως χώρος πολιτιστικής πρωτοβουλίας (υπενθυμίζω τον ποιητικό διαγωνισμό, την θεατρική σκηνή, την έκθεση ζωγραφικής) είτε — το κυριώτερο — απλής καθημερινής συναντήσεως, ήταν υγιές κύτταρο του πανεπιστημιακού οργανισμού και αναγνωρίζονταν τέτοιο. Η επιτυχία-της έγκειται στο πνεύμα που ενεσάρκωνε, την ειλικρινή δηλαδή πεποίθηση ότι η φοιτητική ζωή και το φοιτητικό κίνημα δεν μπορεί να καθορίζεται εκ των έξω, διότι εκείνο που προέχει στην λειτουργία των ανωτάτων σχολών είναι η καλλιέργεια πνευματικών αξιών και η ανάγκη της πραγματικής επιστημονικής συγκροτήσεως σε ατμόσφαιρα ελευθερίας και συναδελφικότητας. Η πολιτική σ' αυτή την προοπτική όχι μόνο δεν απορριπτόταν, αλλά προέκυ-

πτε οργανικά μέσα από τον ιδιαίτερο δεσμό του φοιτητή ως πνευματικού ανθρώπου με την κοινωνία, ποτέ από την κομματική-του τοποθέτηση. Και δεν ενεδράκωνε απλώς η «Πανσπουδαστική» ωρισμένο πνεύμα, είχε και το θάρρος να διακηρύξει στο τεύχος 45-46 την πεποίθησή-της ανοιχτά, αδιαφορώντας για τις εκρήξεις οργής των υπευθύνων της Αριστεράς, και όχι μόνο το θάρρος να την διακηρύξει αλλά και το κύρος να την μεταβάλλει σε καταστατική θέση του Τετάρτου Πανσπουδαστικού Συνεδρίου, του οποίου το σχετικό σημείο των αποφάσεων δεν δημοσιεύθηκε ως γνωστόν ποτέ, με την ευγενική φροντίδα πάντοτε των γιογομένων.

Η ΠΑΝΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ ΩΣ ΑΔΙΕΞΟΔΟ

Την ώρα όμως που η «Πανσπουδαστική» λειτουργεί όπως ανέπτυξα, την ίδια ώρα παρουσιάζει εγγενείς περιορισμούς, που συν τω χρόνω γίνονται αντίφαση ανυπερέβλητη. Οι περιορισμοί αυτοί οφείλονται αφ' ενός στην νεαρή ηλικία του επιτελείου-της και αφ' ετέρου στην ιδεολογία της υλικής προόδου που ενστερνίζονταν, ιδεολογία η οποία, αν και στην πιο ελαστική-της εκδοχή, εμπόδιζε εκ προοιμίου καθολικώτερες συνθέσεις και γνησιώτερη πνευματικότητα. Έτσι ενώ έβλεπαν την πνευματική ιδιοσυστασία του φοιτητικού κινήματος, δεν συνειδητοποιούσαν ότι το πανεπιστήμιο εις το οποίο το κίνημα τούτο γεννιέται και αναπτύσσεται, δεν κερδίζει τίποτε με τον τεχνοκρατικό εκσυγχρονισμό. Και όχι μόνο δεν κερδίζει τίποτε αλλά φθείρεται ανεπανόρθωτα διότι ο εκσυγχρονισμός αυτός οδηγεί σε απόλυτη προσαρμογή της ανωτάτης εκπαίδευσης στις ανάγκες των επιχειρήσεων και του κράτους, σε μαζική παραγωγή διπλωματούχων επαγγελματιών και όχι σε καλλιέργεια των γραμμάτων και των επιστημών, σε δημιουργία πολιτισμού. Ούτε λόγος βεβαίως να γίνεται για τις προεκτάσεις μιας τέτοιας συνειδητοποιήσεως, αφού το πανεπιστήμιο των υποψηφίων συνταξιούχων μπλέκεται μοιραία στους διεκδικητικούς πολιτικούς αγώνες και καταντά εστία μαρασμού και διχασμού, όπως σήμερα, εν αντιθέσει προς το πανεπιστήμιο του πολιτισμού και της πνευματικής ζωής υψηλής τάσεως, που λειτουργεί στην κοινωνία σαν παράγων καθάρσεως και εθνικής ενότητας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αντινομίας που περιέγραψα είναι η κριτική της «Πανσπουδαστικής» στον ακαδημαϊκό λόγο του Παναγιώτη Κανελλόπουλου, τότε αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος υπεστήριξε (εναντίον της κυβερνητικής πολιτικής που προσανατολιζόταν σταθερά σε προσαρμογή της εκπαίδευσης εις τα δεδομένα της οικονομικής αναπτύξεως) ότι χρειαζόμαστε παιδεία «ανεπίκαιρη, αντικοινωνική και ανιστορική», εννοώντας ότι δεν επιτρέπεται η παιδεία να υπηρετεί την υλική παραγωγή, αλλά να συγκροτεί, ως θεσμός, χώρο καλλιέργειας πνευματικών αξιών και επιστημονικής έρευνας. Στον λόγο αυτό του ακαδημαϊκού, ο οποίος μετέφερε εις τα καθ' ημάς τις αντιδράσεις της Ευρώπης προς την παιδεία - εργοστάσιο, η «Πανσπουδαστική» (τεύχος 33) απαντά υποστηρίζοντας την ανάγκη μιας λειτουργιστικής παιδείας, και χωρίς να το θέλει την πολιτική της κυβερνήσεως, πιστή σε μια ιδεολογία προόδου που εταύτιζε την οικονομική ανάπτυξη με την κοινωνική, ενώ αυτή ακριβώς η ταυτότητα αποτελεί την ουσία της κρίσεως του σημερινού πολιτισμού και της παιδείας.

Άλλο, επίσης χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι η παντελής α-

πουσία των θεμάτων της ιθαγενείας και της παραδόσεως από τα περιεχόμενα της εφημερίδος. Τούτο όχι διότι έλλειπε εκείνο τον καιρό η συνείδηση της καταβολής που χάνεται, αλλά επειδή ο κοσμοπολιτισμός της ιστορικής μαρξιστικής ιδεολογίας δεν άφηνε τους συντάκτες της «Πανσπουδαστικής» να νοιώσουν την αγωνία της ρίζας. Σημειώνω πως η σχετική συζήτηση είχε σε άλλους κύκλους ήδη ανάψει και πως μια συντροφιά νέων, λίγο μεγαλύτερων από την ομάδα της «Πανσπουδαστικής», έθεταν το πρόβλημα με έντυπο που εξέδιδαν, «το Σύνορο», έντυπο το οποίο η «Πανσπουδαστική» παρακολουθούσε, χωρίς όμως την εσωτερική διαθεσιμότητα που θα επέτρεπε, δεν λέω αποδοχή, αλλά κάποιο διάλογο. Η απουσία του ελληνικού πολιτισμού — αρχαίου, βυζαντινού, νεωτέρου — από τις σελίδες της εφημερίδος εντυπωσιάζει τον προσεκτικό αναγνώστη, ενώ αντιθέτως είναι έντονη η παρουσία μεγάλων και μικρών ονομάτων της Δύσεως (Πικασσό, Λεκορμπυζιέ, Μπέκετ, Κομένιους, Ρουσό, Αντονιόνι, Αλαίν Ρενέ), που προβάλλουν σαν οδηγητικά πρότυπα στα εξώφυλλα, τα οπισθόφυλλα ή τα «σαλόνια»-της. Και όταν δημοσιεύονται συνεργασίες του Σεφέρη ή του Ελύτη, το κίνητρο είναι η προσφορά ανεκδότητων έργων-τους, όχι ο προβληματισμός για την πολιτιστική παράδοση και την πνευματική πορεία του τόπου. Για ποιά παιδεία και ποιάν αναγέννηση να μιλήσει κανείς εφ' όσον δεν έχει επίγνωση της ρίζας;

Τις αντινομίες αυτές η «Πανσπουδαστική» ήταν αδύνατο να τις ξεπεράσει, όπως είχαν τα πράγματα. Αν υποθέσουμε ότι εξακολουθούσαν να την εκδίδουν, υπό ευνοϊκές συνθήκες, τα ίδια πρόσωπα και μετά το Τέταρτο Πανσπουδαστικό Συνέδριο, είναι βέβαιο ότι σε διάστημα μηνών θα έφθανε σε πλήρες αδιέξοδο, αδιέξοδο που αντιμετώπισαν αμέσως μετά οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές και που δεν μπορούσε να αποτελεί θεμέλιο ομαδικής προσπάθειας αλλά υπόθεση προσωπικής αγωνίας, αφού απαιτούσε μακροχρόνια αναδιπλώση και ανασύνταξη σε διαρκή διάλογο εσωτερικό. Όμως η ιστορία-της και η σημασία της μικρής φωτεινής τροχιάς την οποία διέγραψε δεν εξαντλούνται εδώ. Ξαν διαρκής προσπάθεια ζητήσεως εαυτού στις συμπληγάδες των αντιφάσεων και των υποβολιμαίων σκοπιμοτήτων, η «Πανσπουδαστική» διατηρεί την αξία-της μέχρι σήμερα όχι ως μοντέλο προς παθητική απομίμηση, αλλά ως εφελτήριο για έξοδο στο μέλλον: η πανεπιστημιακή αναγέννηση θα προέλθει από δημιουργική επανενεργοποίηση της ιδρυτικής αποστολής των Ανωτάτων Ιδρυμάτων, επανενεργοποίηση εις την οποία ο φοιτητικός παράγων μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά εάν απαλλαγ, από τον ζυγό των πολιτικών κομμάτων. Και θα απαλλαγ, όταν, υπό την ευεργετική επίδραση σταθερών κυττάρων πνευματικής ζωής, αρχίσει να αποκτά αυτοσυνειδησία. Τέτοιο καταλυτικό ρόλο μπορεί κατ' εξοχήν να διαδραματίσει και το έντυπο που ξεκινώντας από το σταυρικό σημείο της «Πανσπουδαστικής» θα το υπερβή και θα φανερώσει την πραγματική όψη και ιδιοτυπία του πανεπιστημιακού χώρου σε διδάσκοντες και διδασκόμενους. Το αίτημα αυτοσυνειδησίας ως αίτημα αποκαταστάσεως οδηγούσε μυστικά τη γεννιά του 1-1-4 και του 15% κι αυτό ακριβώς την σημείωσε ανεξίτηλα, για να την σπρώξει αργότερα ανένταχτη ενεργά στο περιθώριο, με την αξιοπρέπεια που δίνει η μετοχή στην υψηλή προσπάθεια μιας έστω στιγμής.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Εκδόσεις «Σύγχρονα Θέματα»

Α. ΒΡΥΧΕΑ - Κ. ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ

**Απόπειρες Μεταρρύθμισης της
Ανώτατης Εκπαίδευσης
1911-1981**

ΝΑΙ ΜΕΝ, ΑΛΛΑ...

ΝΑΙ ΜΕΝ

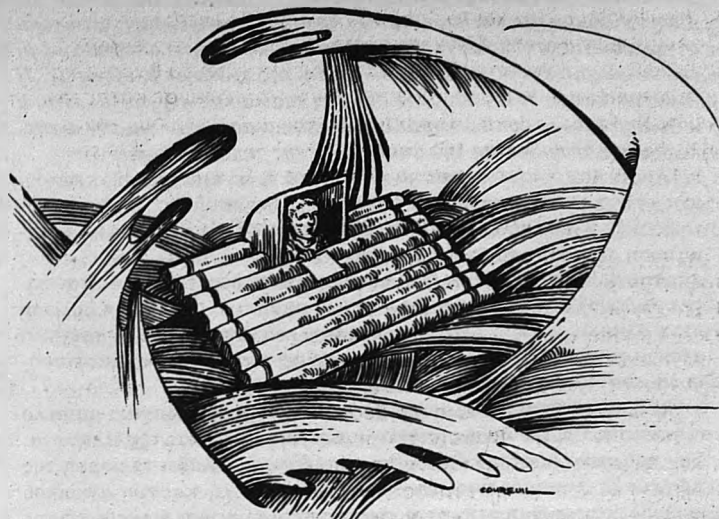
**υπάρχουν κι άλλα έντυπα για Συλλέκτες
ΑΛΛΑ**

ένα είναι τό πίο υπεύθυνο!

**ή Συλλεκτική
'Επιθεώρηση**

Οι προϋποθέσεις ενός νέου διεθνούς συστήματος

του Μάριου Νικολινάκου

Το κείμενο που ακολουθεί ήταν η εισήγηση που παρουσιάστηκε στη διεθνή συνδιάσκεψη για «μια νέα διεθνή δημοκρατική τάξη» που έλαβε χώρα στην Πόλη του Μεξικού, από τις 2 έως τις 6 Σεπτεμβρίου 1981. Η συνδιάσκεψη αυτή οργανώθηκε από το Κέντρο Κοινωνικών και Οικονομικών Ερευνών του Τρίτου Κόσμου, που εδρεύει στο Μεξικό, και από τη Διεθνή Ένωση Δημοκρατικών Νομικών και έλαβαν μέρος επιστήμονες από όλο τον κόσμο. Έχουν παραλειφθεί όλες οι υποσημειώσεις. Τη μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο έκανε η Αγγέλα Αρτέμη.

1. Η ανάγκη για μια ιστορική προσέγγιση

Από το 1974, η απαίτηση για μια Νέα Διεθνή Οικονομική Τάξη (ΝΔΟΤ) μπήκε στην ημερήσια διάταξη και πολλές συζητήσεις έχουν γίνει παγκόσμια πάνω σ' αυτό το θέμα. Μια σειρά από εκθέσεις συντάχθηκαν, σαν αποτέλεσμα της πλατιά αναγνωρισμένης ανάγκης, για μια αναδιαμόρφωση της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ η γενική κατάσταση των διεθνών υποθέσεων φαίνεται να χειροτερεύει και να επιδεινώνεται σε αντίθεση προς τις συστάσεις των ειδικών. Αυτό ισχύει όχι μόνο όσον αφορά την ευημερία, την ανεργία, την εισοδηματική ανισότητα, τη λιμοκτονία κτλ., αλλά και σε σχέση προς τον ανταγωνισμό των εξοπλισμών, που αποκτίσε μια δραματική και πιθανώς κρίσιμη πτυχή πρόσφατα, μετά την αναγγελία του Προέδρου Ρήγκαν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα παραγάγουν τη βόμβα νετρονίου. Η ΝΔΟΤ ερμηνεύεται με διάφορους τρόπους, ότι σημαίνει είτε «εξαιρέσεις από καθιερωμένους κανόνες», είτε «περισσότερες παραχωρήσεις από τις αναπτυγμένες χώρες» προς τις υπανάπτυχτες (ΥΑΧ), είτε «θεμελιακή διαρθρωτική αλλαγή, με τη μορφή νέων θεσμών και μιας μετατόπισης των σχέσεων ισχύος», είτε «κανόνες και περιορισμούς», υπό την έννοια της «εξαίρεσης από παλιούς υπέρ νέων κανόνων» ή της αναδιάρθρωσης «της ολότητας των οικονομικών, πολιτικών, ακόμα και πολιτιστικών σχέσεων».

Η παρούσα συνδιάσκεψη φαίνεται πως αποδέχεται αυτόν τον τελευταίο ορισμό και στόχο της ΝΔΟΤ. Στην Κοινή Διακήρυξη των δύο οργανισμών που συγκάλεσαν αυτή τη συνδιάσκεψη, ο σκοπός που διατυπώνεται είναι μια «Νέα Διεθνής Τάξη», πέρα από την οικονομική, που θα πρέπει επίσης να είναι «δημοκρατική», καθώς οι «λαοί» τοποθετούνται στο κέντρο της νέας διεθνούς τάξης.

Όλες οι διακηρύξεις των διεθνών επίσημων οργάνων ή οι μακροί κατάλογοι των συστάσεων των διαφόρων επιτροπών περιλαμβάνουν μέχρι σήμερα αρκετά ευστόχους ορισμούς, σκοπών και στόχων, ακόμα και δομών. Περιλαμβάνουν επίσης καλά ελεξεργασμένες στρατηγικές του τι πρέπει να γίνει και πως θα πρέπει να επιτευχθεί. Όμως είναι, κατά τη γνώμη μου, ανιστορικές. Πρώτον, επειδή αγνοούν το γεγονός ότι κάθε «διεθνής οικονομική τάξη» που υπήρξε μέχρι σήμερα ήταν το προϊόν ιστορικών αιτιών, συνθηκών και αποτελεσμάτων. Οι «διεθνείς οικονομικές τάξεις» που γνωρίζουμε στην ιστορία υπήρξαν το αποτέλεσμα του διεθνούς καταμερισμού εργασίας ανάμεσα σε κράτη, κράτη κάθε μορφής ή τύπου, δηλ. ανεξάρτητα κράτη, προτεκτοράτα, αποικίες κτλ., που, με τη σειρά-του, υπαγορευόταν από τις σχέσεις ισχύος ανάμεσα στα κράτη, οι οποίες τέλος καθορίζονταν από τις τακτικές σχέσεις στα κατά καιρούς ηγετικά έθνη.

Κατά συνέπεια, οποιαδήποτε ΝΔΟΤ ή μια «Νέα Δημοκρατική Διεθνής Τάξη» δεν μπορεί παρά να είναι ιστορική, όχι αποτέλεσμα ευσεβών πόθων. Αν θέλουμε επομένως να συμβάλουμε σε μια τέτοια νέα διεθνή τάξη, που θα είναι πιο δίκαιη, ισότιμη και δημοκρατική, θα πρέπει να ερευνήσουμε τις ιστορικές συνθήκες και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν αυτές ν' αλλάξουν. Δεύτερον, οι διακηρύξεις είναι ανιστορικές επειδή αγνοούν το «υποκείμενο», ή τον «πρωταγωνιστή» των αναγκαίων αλλαγών, δεδομένου ότι οι αναγκαίες αλλαγές περνούν από συγκρούσεις συμφερόντων κάθε είδους — μεταξύ τάξε-

ων, λαών, κρατών, συστημάτων — και η ιστορική πείρα υπαγορεύει ότι οι συγκρούσεις βρίσκουν λύσεις μόνο με συμβιβασμούς, ο χαρακτήρας των οποίων καθορίζεται από το συσχετισμό των δυνάμεων ανάμεσα στα διάφορα μέρη. Οι στόχοι ή οι στρατηγικές τείνουν να είναι διανοητικά παιχνίδια αν δεν αναφέρονται στο ιστορικό υποκείμενο που μπορεί να επιδιώκει τους στόχους και να εφαρμόζει τις στρατηγικές.

Πρόθεση αυτής της εργασίας είναι να ερευνήσει το πρόβλημα της Νέας Διεθνούς Τάξης σε μια ιστορική προοπτική. Δύο προτάσεις είναι θεμελιακές απ' αυτή την άποψη και θεωρούνται σε τούτο το πλαίσιο σαν αξιωματικές δηλώσεις:

Πρώτη πρόταση: Το οικονομικό υπόβαθρο κάθε νέας διεθνούς τάξης έχει πρωταρχική σημασία και είναι θεμελιακό. Δεν μπορεί να υπάρξει καμιά νέα διεθνής τάξη, αν ο διεθνής καταμερισμός εργασίας δεν είναι διαρθρωμένος με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργεί εισόδημα για όλους και να προσφέρει τα απαραίτητα αγαθά που χρειάζεται κάθε άτομο. Η ΝΔΟΤ είναι η προϋπόθεση οποιασδήποτε «νέας» διεθνούς τάξης, είτε είναι δημοκρατική είτε όχι.

Δεύτερη πρόταση: Κάθε σκέψη για μια νέα διεθνή τάξη είναι ουτοπική και άχρηστη, αν δεν επιλυθεί το πρόβλημα του ανταγωνισμού των εξοπλισμών. Αυτό, όχι μόνο επειδή από οικονομική άποψη ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών απορροφά τεράστια κεφάλαια, περιορίζοντας έτσι τις υπάρχουσες δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά επίσης επειδή φέρνει την ανθρωπότητα στο χείλος της καταστροφής. Φαίνεται ότι το πρωταρχικό δίλημμα σήμερα για την ανθρωπότητα δεν είναι η οικονομική ανάπτυξη, αλλά η κατάργηση του πολέμου σαν μέσου διευθέτησης διαφορών από τη μία πλευρά, ή ο δρόμος προς την καταστροφή-της από την άλλη. Το πρόβλημα είναι ωστόσο ότι η «ανθρωπότητα» δεν είναι ένα ιστορικό υποκείμενο που παίρνει αποφάσεις. Οι αποφάσεις λαμβάνονται από κυβερνήσεις, ή ηγέτες, ή όργανα που έχουν επίσης τη δύναμη να τις εφαρμόσουν.

Απ' αυτή την άποψη, κάθε σκέψη για μια νέα διεθνή τάξη υπόκειται στον περιορισμό ότι ο κόσμος δεν θα καταστραφεί από έναν πυρηνικό πόλεμο. Πρόκειται για μια υπόθεση η οποία, κάτω από τις σημερινές συνθήκες, είναι δυστυχώς πολύ ρεαλιστική.

2. Μερικές σκέψεις πάνω στον όρο «δημοκρατική»

Το αίτημα που προβάλλει από το κύριο ντοκουμέντο της παρούσας συνδιάσκεψης, ότι η Νέα Διεθνής Τάξη πρέπει να είναι δημοκρατική, θέτει το ερώτημα τι σημαίνει «δημοκρατική», αν το «δημοκρατικός» μπορεί να εφαρμοστεί σε μια κοινότητα κρατών πέρα από την κοινότητα των ανθρώπων, καθώς και αν το «δημοκρατικός» είναι πραγματοποίηση και υπό ποιους όρους.

Μια πρώτη προσέγγιση για τον ορισμό του «δημοκρατική» γίνεται στην Κοινή Διακήρυξη των δύο οργανώσεων της συνδιάσκεψης, όπου δηλώνεται ότι η ανθρωπότητα, μπροστά στην παρούσα κρίση, αναζητά νέες πρωτότυπες και επαναστατικές εναλλακτικές λύσεις:

«Αυτή η προοπτική απαιτεί τη δημιουργία μιας νέας τάξης πραγματικά διεθνούς, που δεν μπορεί να οικοδομηθεί εις βάρος κανενός και θα

συμπεριλαμβάνει επομένως τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών υποκειμένων. Θα είναι επομένως δημοκρατική». «Η συμμετοχή όλων των κοινωνικών υποκειμένων στα εθνικά κράτη κι εκείνη των εθνών του Τρίτου Κόσμου στη διεθνή κοινωνία είναι μια αντικειμενική αναγκαιότητα, τόσο για την επεξεργασία των μεγάλων πολιτικών αποφάσεων, όσο και για την ανακατανομή των καρπών της συλλογικής εργασίας. Η δημοκρατία που βασίζεται στην άσκηση της λαϊκής κυριαρχίας είναι η μοναδική εναλλακτική λύση απέναντι στον αυταρχισμό για την αποτελεσματική πραγμάτωση της απελευθέρωσης του λαού» (σελ. 5).

Σ' αυτό τον ορισμό πρέπει να γίνει κριτική, ως προς το ότι, πρώτον, αναφέρεται στην οργανωτική πλευρά της δημοκρατίας, όχι στη λειτουργική, δεύτερον, δεν αναφέρεται στις προϋποθέσεις για την πραγμάτωση της δημοκρατίας, επομένως κάθε νόημα της δημοκρατίας παραμένει καθαρός formalισμός, τρίτον είναι δεοντολογικός και επιτακτικός, αλλά όχι πρακτικός. Γιατί τι μπορεί να σημαίνει η δήλωση ότι η «λαϊκή κυριαρχία είναι η μοναδική εναλλακτική λύση απέναντι στον αυταρχισμό», όταν είναι δεδομένο ότι αυτή η κυριαρχία είναι απύσχα παντού, σχεδόν χωρίς εξαιρέσεις;

Η δημοκρατία υπήρξε στην πραγματικότητα ένα ιδανικό μοντέλο οργάνωσης της κοινωνίας από τον καιρό της Πολιτείας του Πλάτωνα. Σαν πρακτικό σύστημα διακυβέρνησης έχει προσλάβει τη μορφή της Αθηναϊκής Δημοκρατίας τον καιρό του Περικλή και του αγγλικού κοινοβουλευτικού συστήματος, που έγινε το σύστημα διακυβέρνησης της αστικής τάξης αφοτό η τάξη αυτή κέρδισε την εξουσία, ουσιαστικά σε όλα τα ηγετικά βιομηχανικά έθνη, μετά τη Γαλλική Επανάσταση του 1789, και αργότερα σε διάφορες άλλες χώρες. Όμως ως ποιο βαθμό υπήρξε δημοκρατικό το κοινοβουλευτικό σύστημα και πού; Ή κάτω από ποιές συνθήκες; Η δήλωση στην Κοινή Διακήρυξη ότι «η δημοκρατία περνά κρίση» (σελ. 5) είναι γεγονός, αλλά ήταν πάντα γεγονός σε κάθε χώρα, αν θεωρήσεις κανείς τη δημοκρατία όχι σαν μια έννοια που ορίζει μια ιδανική αφηρημένη δομή, αλλά σαν ένα ιστορικό σύστημα διακυβέρνησης. Πρέπει να τεθεί το ερώτημα αν η παρούσα κρίση της δημοκρατίας συνδέεται με την παρακμή της αστικής τάξης σήμερα και με την εμφάνιση της εργατικής τάξης με την ευρεία έννοια, δηλ. συμπεριλαμβανόμενων όλων εκείνων που ασκούν ένα εξαρτημένο επάγγελμα και όχι μόνο των χειρωνακτών — και που αμφισβητούν την άσκηση της εξουσίας από την αστική τάξη, άσκηση μέχρι σήμερα αποκλειστική, ακόμα και σε ένα κοινοβουλευτικό καθεστώς που διακήρυξε ότι όλοι είναι ίσοι μπροστά στο νόμο.

Αυτό μας φέρνει στη θεμελιακή σκέψη, ότι η δημοκρατία, αν πρόκειται να έχει κάποια πρακτική σημασία, πρέπει να εξεταστεί μέσα στο πλαίσιο του συσχετισμού των πολιτικών δυνάμεων, όχι αφηρημένα. Η διακυβέρνηση είναι ζήτημα εξουσίας και η δημοκρατία είναι ένα είδος διακυβέρνησης. Το πρόβλημα δεν είναι ποιος θα έπρεπε να ασκεί την εξουσία και να κυβερνά, αλλά ποιος μπορεί να ασκεί την εξουσία. Γιατί η λειτουργία μιας κοινωνίας σαν ταξικό σύστημα δεν είναι ηθικό ζήτημα, αλλά ζήτημα δύναμης. Η δημοκρατία στην πραγματικότητα ήταν πάντα μια απόπειρα είτε να περιοριστεί και να ελεγχθεί η εξουσία, είτε να κατανομηθεί σε μια ισότιμη βάση. Στην πράξη λειτουργήσε πάντα προς το συμφέρον αυτών που μπορούσαν να χειραγωγούν το θεσμικό πλαίσιο και να το χρησιμοποιήσουν προς όφελός-τους. Η δημοκρατία σαν στόχος πρέπει να εξεταστεί κατά συνέπεια σαν ένα πολιτικό ζήτημα, όχι σαν μια ηθική προσταγή, γιατί τα ηθικά ζητήματα είναι αναποτελεσματικά και οδηγούν σε απογοήτευση αν απουσιάζουν οι προϋποθέσεις για την εκπλήρωσή-τους. Επί πλέον, τα ηθικά ζητήματα, αν θεωρείται ότι έχουν ένα πρακτικό περιεχόμενο και ότι δεν είναι μόνο μεταφυσικές κατηγορίες, είναι χρήσιμα και βοηθούν μόνο αν είναι πραγματώσιμα. Τελικά, αποστολή-μας δεν είναι να σκεφτόμαστε μόνο έναν πιο δίκαιο, πιο ισότιμο και ειρηνικό κόσμο, αλλά και πως να τον κάνουμε τέτοιο.

Από αυτή τη σκοπιά, μια «δημοκρατική» Νέα Διεθνής Τάξη μπορεί να έχει κάποιο νόημα μόνο αν ανακαλύψουμε και πραγματώσουμε τις πραγματικές προϋποθέσεις μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Τουλάχιστον οι ακόλουθες θεμελιακές προϋποθέσεις πρέπει να εκπληρώνονται προς το σκοπό αυτό: ισότητα ευκαιριών, ίση συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων και στην ευθύνη, σχετική ισότητα στο εισόδημα και στην ευμυρία, κατάρτηση των μέσων εκμετάλλευσης άλλων. Αυτές οι προϋποθέσεις ισχύουν τόσο για μια δημοκρατική κοινότητα ατόμων όσο και εθνών. Όμως η δημιουργία αυτών των προϋποθέσεων δεν είναι ζήτημα συμφωνίας, ηθικής πειθούς, ή κατηγορηματικών προταγών, ή παραίτησης από θέσεις ή δικαιώματα. Είναι ζήτημα δύναμης, αντικειμενικού εξαναγκασμού. Η δημοκρατία ορίζεται από την

πραγματική κατανομή της εξουσίας, όχι από νομικούς κανόνες και καταστατικά. Τα τελευταία είναι σημαντικά μόνο αν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα της κατανομής της εξουσίας. Αλλιώς, παραμένουν ένα τυπικό πλαίσιο που εξωραϊζει τα καλότερα όνειρά-μας, τα οράματά-μας και τους πόθους-μας, τα οποία παραμένουν ωστόσο τέτοια, χωρίς να μετατρέπονται σε πραγματικότητα.

3. Προς ένα νέο τρόπο παραγωγής

Το να προσεγγίσουμε το ζήτημα του μέλλοντος της ανθρωπότητας σε μια ιστορική προοπτική, σημαίνει πως πρέπει να προσπαθήσουμε να ανακαλύψουμε τις αντικειμενικές αλλαγές που πραγματοποιούνται για να έχουμε τη δυνατότητα να τις επηρεάσουμε.

Η λεγόμενη κρίση του πετρελαίου του Νοεμβρίου 1973 είναι μια ριζική καμπί στην ιστορία, ίσης σημασίας κατά την άποψή-μου με γεγονότα όπως π.χ. η Γαλλική Επανάσταση, που σημάδεψαν την εποχή του καπιταλισμού. Η άρνηση του ΟΠΕΚ να δώσει πετρέλαιο στη Δύση σημαίνει, το τέλος αυτής της εποχής. Σημαίνει την αρχή της μεταβατικής περιόδου προς ένα νέο σύστημα παραγωγής και τον τερματισμό της αποικιοκρατικής εποχής. Για πρώτη φορά, το Νοέμβριο του 1973, οι πρώην αποικίες και εξαρτημένα έθνη αναποδογύρισαν την κατάσταση και υπαγόρευσαν τα ίδια, την πορεία των γεγονότων. Ο Νοέμβριος του 1973 σημαίνει στην πραγματικότητα μια μεταβίβαση της ισχύος σε έθνη που ως τότε ήταν εξαρτημένα. Ο κόσμος έχει γίνει από τότε πιο πολύπολος και πολύπλευρος, η αντίθεση των συμφερόντων πιο έντονη και περίπλοκη.

Αν η «κρίση του πετρελαίου» του Νοεμβρίου 1973 σημαίνει την καμπί που οδήγησε επίσης στο αίτημα για μίαν αναμόρφωση της παγκόσμιας τάξης, οι αλλαγές είχαν αρχίσει να πραγματοποιούνται ήδη από τη δεκαετία του εξήντα και επιταχύνθηκαν τη δεκαετία του εβδομήντα. Το αίτημα για μια «νέα διεθνή τάξη» αντικατοπτρίζει στην πραγματικότητα τη νέα κατάσταση που δημιουργήθηκε απ' αυτές τις αλλαγές, μια κατάσταση που πρέπει ωστόσο να νοείται σαν μια δυναμική διαδικασία. Τα πάντα μεταμορφώνονται με μεγάλη ταχύτητα, επιφέροντας ριζικές αλλαγές στον καταμερισμό και το συσχετισμό δυνάμεων, καθώς και στη διαμόρφωση συμφερόντων, και αποκαλύπτοντας την ανεπάρκεια του θεσμικού πλαισίου, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Από την άποψη αυτή, η «νέα» διεθνής τάξη δεν μπορεί να νοηθεί παρά σαν μια δυναμική ιστορική διαδικασία. Η μορφή που θα προσλάβει θα καθοριστεί από το νέο συσχετισμό συμφερόντων και δυνάμεων, όπως αυτός θα διαμορφωθεί από τη δράση των δυνάμεων της ιστορίας. Γι' αυτό το λόγο, τα τυπικά αιτήματα για μια «νέα» διεθνή τάξη ή οποιαδήποτε τέλεια σκιαγράφηση του θεσμικού πλαισίου αυτής της «νέας» τάξης είναι άχρηστα, αν δεν νοούνται σαν πολιτικές διαδικασίες, αν δηλ. δεν αναφέρονται στις σχέσεις ισχύος και τις πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις που δρουν σήμερα. Οι στόχοι δεν μπορούν να διατυπώνονται άσχετα από τα ιστορικά υποκείμενα και από τα μέσα για την επίτευξή-τους. Η ιστορική αποστολή που έχουμε μπροστά-μας δεν είναι να απεικονίσουμε μια «νέα» διεθνή «Πολιτεία» σαν τον Πλάτωνα, αλλά να ερευνήσουμε τις διαλεκτικές σχέσεις της δύναμης σ' αυτή τη στιγμή της ιστορίας και να συνειδητοποιήσουμε πρώτα που οδηγούνται και από ποιές δυνάμεις και δεύτερον, να δούμε με ποιά μέσα μπορεί κανείς να τις επηρεάσει, ώστε να φτάσουμε σε κάποιους νέους συσχετισμούς δυνάμεων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, που θα είναι πιο ανθρώπινοι και πιο «δημοκρατικοί».

Η κρίση στην οποία βρίσκεται η ανθρωπότητα από το 1973 φαίνεται πως βαθθαίνει και είναι παρόμοια μ' εκείνες τις κρίσεις που σημάδεψαν τις νέες εποχές της ιστορίας μέχρι σήμερα. Κοιτάζοντας πίσω από τα επιφανήματα και κάτω από την επιφάνεια των αλλαγών που πραγματοποιούνται, η ανάλυση διαπιστώνει τη θεμελιακή αντίθεση ανάμεσα στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων από τη μια πλευρά, και των παραγωγικών σχέσεων από την άλλη. Όταν οι παραγωγικές δυνάμεις, λέει ο Μαρξ αναπτύσσονται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην μπορεί να αποτελεί πια φορέα-τους το πλαίσιο των κοινωνικών σχέσεων, τότε σπάζουν τις σχέσεις αυτές. Η τεχνολογική πρόοδος ήταν τόσο γρήγορη μετά το 1960, ώστε επαναστατικοποίησε την ίδια την παραγωγική διαδικασία, καθώς και το κοινωνικό πλαίσιο. Η γοργή ανάπτυξη της μικρο-ηλεκτρονικής δημιουργεί τεράστια κοινωνικά προβλήματα στην κοινωνική οργάνωση της παραγωγής και της διανομής τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Δεδομένου ότι η κοινωνική οργάνωση της παραγωγής και της διανομής καθορίζονται από ταξικές σχέσεις, και κατά συνέπεια από σχέσεις εξουσίας, η πίεση που ασκείται από τη νέα τεχνολογία είναι αισθητή στο επίπεδο της εξου-

σίας. Οι παλιές σχέσεις εξουσίας αντιδρούν στη μεταβολή-τους και την υποκατάσταση-τους από νέες, αφού τούτο σημαίνει νέες ταξικές σχέσεις, δηλ. ότι νέες τάξεις θα επικρατήσουν στο συσχετισμό των δυνάμεων.

Δεν είναι αναγκαίο να υπογραμμίσουμε εδώ τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία μεταβάλλει ριζικά τις παραγωγικές δυνάμεις και τις δυνατότητες που ανοίγει, για την ανθρωπότητα. Πολλά έχουν γραφεί πάνω σ' αυτό το θέμα, στην πραγματικότητα περισσότερο σχετικά με τη μεταφορά της τεχνολογίας παρά σχετικά με τη ριζική αλλαγή των ιδιών των παραγωγικών τεχνικών, που οδηγεί στη μαζική παραγωγή προϊόντων. Είναι ωστόσο σημαντικό να προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις αλλαγές που έχουν επιτευχθεί ως σήμερα, οι οποίες υποδηλώνουν την κίνηση προς ένα νέο τρόπο παραγωγής, που χρειάζεται ένα θεσμικό πλαίσιο.

α) Η διεθνοποίηση της παραγωγής

Το φαινόμενο της διεθνοποίησης έχει προσλάβει σήμερα την ώριμη και τελική μορφή-του. Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής ήταν πάντα υπερεθνικός. Στην αποικιοκρατική εποχή και μέχρι σήμερα, στο επίπεδο του προϊόντος. Η εξωτερική αγορά ήταν πάντα ένα συστατικό στοιχείο της καπιταλιστικής ανάπτυξης, όπως ήταν και η εισαγωγή πρώτων υλών. Σε μια μεταγενέστερη φάση της καπιταλιστικής ανάπτυξης, η εξαγωγή χρηματικού κεφαλαίου υπήρξε η ιστορική μορφή που προσέλαβε η διεθνοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας τη δεκαετία του εξήντα οδήγησε στη διεθνοποίηση της ίδιας της παραγωγικής διαδικασίας. Το κεφάλαιο άρχισε να εξάγεται τώρα με τη μορφή πραγματικών μέσων παραγωγής. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις (ΠΕΕ) υπήρξαν ο φορέας αυτών των εξελίξεων. Η μεταφορά της παραγωγής σε άλλες χώρες υπήρξε το αποτέλεσμα της στενότητας της εθνικής αγοράς για την παράγουσα επιχείρηση από τη μια πλευρά και της αύξησης του κόστους της παραγωγής από την άλλη. Η στενότητα της εθνικής αγοράς πρέπει να νοηθεί σχετικά. Η νέα τεχνολογία έκανε δυνατή τη μαζική παραγωγή διαρκών καταναλωτικών αγαθών με σχετικά χαμηλό κόστος και κατά συνέπεια σε χαμηλές τιμές, πράγμα που σύντομα, περίπου στο τέλος της δεκαετίας του εξήντα, οδήγησε τις καπιταλιστικές χώρες σε έναν φυσικό κορεσμό της αγοράς. Φυσικό, με την έννοια ότι οι χαμηλές τιμές έδωσαν τη δυνατότητα σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού να αποκτήσει όλα τα νέα προϊόντα, έτσι ώστε δεν ήταν πια δυνατή η επέκταση της εσωτερικής αγοράς, παρά μόνο με καινοτομίες στα νέα προϊόντα. Όμως ακόμα κι αυτό το εύρημα δεν μπορούσε να επιταχύνει για καιρό τη διαδικασία της υποκατάστασης των παλιών με νέα προϊόντα και ν' αυξήσει έτσι τη ζήτηση, καθώς οι καινοτομίες ήταν λίγο-πολύ περιθωριακές και χρειάζονταν χρόνο.

Έτσι, οι εξωτερικές αγορές ήταν απαραίτητες και η δημιουργία-τους μια επείγουσα ανάγκη. Αυτή η διαδικασία δεν ήταν ωστόσο πια εύκολη, δεδομένου ότι οι μισθοί αυξανόταν ανάλογα, αυξάνοντας έτσι σημαντικά το κόστος της παραγωγής. Οι αυξήσεις της τιμής του πετρελαίου το Νοέμβριο του 1973 έκαναν αδύνατη την παραγωγή και εξαγωγή με κέρδος για πολλούς κλάδους των βιομηχανικών χωρών του κέντρου. Το ποσοστό του κέρδους μηδενίστηκε ή έγινε ακόμα και αρνητικό, πράγμα που οφειλόταν επίσης στον ανταγωνισμό που υπήρχε στην παγκόσμια αγορά.

Έτσι ήταν απαραίτητο να μετατοπιστεί η ίδια η παραγωγή σε χώρες με χαμηλό επίπεδο μισθών, ώστε να ελαχιστοποιηθεί το κόστος. Η διαδικασία εκβιομηχανισμού που παρατηρείται σε μερικές χώρες, όπως στην Ταϊβάν, τη Βραζιλία, το Μεξικό, την Αργεντινή, την Ισπανία, την Ελλάδα, τη Ν. Κορέα, το Ισραήλ, τη Μάλτα, τη Σιγκαπούρη κ.ο.κ., πραγματοποιήθηκε ακριβώς με την εισαγωγή ξένου κεφαλαίου από τις ΠΕΕ και οδήγησε σε μια αναδιάρθρωση της παγκόσμιας οικονομίας. Κλάδοι έντασης εργασίας — όπως τα αυτοκίνητα, τα υφάσματα και τα παπούτσια —, κλάδοι εξαρτημένοι από πρώτες ύλες — όπως τα χημικά, η σιδηροβιομηχανία ή άλλες εξορυκτικές βιομηχανίες, — οι κλάδοι επεξεργασίας τροφίμων, ή κλάδοι που ρυπαίνουν πολύ το περιβάλλον μεταφέρονται σε ΥΑΧ όπου η παραγωγή είναι φθηνότερη. Αυτές οι μέθοδοι εμφανίζονται σε κάποια στιγμή σαν μια στρατηγική υποκατάστασης των εισαγωγών στις ΥΑΧ, αργότερα σαν μια στρατηγική προώθησης των εξαγωγών. Έχει γίνει σήμερα πιο επικεντρωμένη για τις ΠΕΕ να παράγουν στο εξωτερικό και να εισάγουν αγαθά στις χώρες προέλευσής-τους. Η διαρθρωτική κρίση των βιομηχανικών χωρών, όπως παρουσιάζεται με τη μορφή μεγάλης ανεργίας και ποσοστών πληθωρισμού οφείλεται σ' αυτές τις εξελίξεις.

Η διεθνοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας εγκαينιδιάστηκε στην πραγματικότητα από τις ΠΕΕ και πραγματοποιείται στο πλαίσιο του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος, ωστόσο παρουσιάζεται επίσης στις σοσιαλιστικές χώρες, με τρεις τρόπους. Πρώτον, με τη μορφή των ΠΕΕ που επενδύουν οι ίδιες και παράγουν στις σοσιαλιστικές χώρες. Η Γιουγκοσλαβία, η Σοβιετική Ένωση, η Κίνα προώθησαν μια τέτοια συνεργασία με το ξένο κεφάλαιο, είτε με τη μορφή κοινών επιχειρήσεων, είτε με τη μορφή ξένων εταιρειών που παράγουν μόνες-τους σ' αυτές τις χώρες. Δεύτερον, με τη μορφή του καταμερισμού της εργασίας ανάμεσα στις ίδιες τις σοσιαλιστικές χώρες. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις χώρες της ΚΟΜΕΚΟΝ. Τρίτον, με τη μορφή της εγκατάστασης παραγωγικών ή εμπορικών μονάδων σε καπιταλιστικές χώρες, συνήθως με τη μορφή κοινών επιχειρήσεων.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η διαδικασία διεθνοποίησης της παραγωγής δεν συμβαίνει μόνο με τη μορφή της πραγμάτωσης της παραγωγής διάφορων αγαθών σε διάφορες χώρες. Από την άποψη των τεχνικών πλευρών της παραγωγικής διαδικασίας, η διεθνοποίηση εσωτερικοποιήθηκε. Με άλλα λόγια, μέσα στην ίδια ΠΕΕ τα διάφορα τμήματα ενός τελικού προϊόντος παράγονται σε διάφορα εργοστάσια εγκατεστημένα σε διάφορες χώρες. Η παραγωγή αξίας που ενσωματώνεται σ' ένα τελικό προϊόν αποτελείται έτσι από αξίες που παράγονται κάτω από διάφορες «κοινωνικά αναγκαίες» μονάδες χρόνου. Η διαδικασία της συσσώρευσης ξεπερνά έτσι τα εθνικά σύνορα. Από οικονομική άποψη, τα εθνικά σύνορα τείνουν να χάσουν τη σημασία-τους και να γίνουν αναχρονιστικά. Ακόμα χειρότερο: αρχίζουν να εμποδίζουν τη διαδικασία της διεθνοποίησης που επιβάλλεται από την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η ΕΟΚ, καταργώντας τα οικονομικά κρατικά σύνορα ανάμεσα στα κράτη-μέλη-της, αποτελεί απ' αυτή την άποψη την πρώτη απόπειρα, σ' ένα περιφερειακό επίπεδο, να προσαρμοστεί το θεσμικό πλαίσιο προς την κατεύθυνση που υποδεικνύει η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων.

β) Η παρακμή του εθνικού κράτους

Στο πλαίσιο των παραπάνω εξελίξεων, και η οργάνωση της παγκόσμιας κοινωνίας σε εθνικά κράτη, που είναι ένα προϊόν των τελευταίων 2-3 αιώνων τείνει να γίνει αναχρονιστική. Αν το εθνικό κράτος, συγκροτημένο σαν μια ταξική δύναμη, ήταν η κατάλληλη ιστορική μορφή που έδινε τη δυνατότητα της συσσώρευσης του κεφαλαίου και της ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας, στις βιομηχανικές χώρες, οι δυνάμεις που οδήγησαν στη διεθνοποίηση της παραγωγής κάνουν το εθνικό κράτος ανεπαρκές να στηρίξει τις νέες εξελίξεις. Το εθνικό κράτος βρίσκεται σε αντίφαση προς τη διαδικασία της διεθνοποίησης.

Είναι πολύ ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι το ίδιο το εθνικό κράτος προωθεί τη διαδικασία της διεθνοποίησης σ' αυτό το αρχικό στάδιο. Οι κυβερνήσεις των βιομηχανικών χωρών προσπαθούν να δημιουργήσουν θετικές προϋποθέσεις στο εξωτερικό, να επεκτείνουν την επιρροή-τους και να ελέγχουν τις αγορές και τις πρώτες ύλες, για να διευκολύνουν τις κινήσεις του κεφαλαίου στο εξωτερικό, υποστηρίζοντας έτσι τη διεθνή δραστηριοποίησή-του. Οι κυβερνήσεις των ΥΑΧ είτε προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό κλίμα για το ξένο κεφάλαιο, είτε να ελέγξουν τη δραστηριότητά-του. Το εθνικό κράτος ωστόσο, που καθόρθως να επηρεάσει την παραγωγική διαδικασία στο εσωτερικό των συνόρων-του, τουλάχιστον σε μεγάλο βαθμό, γίνεται ανίκανο να επεκτείνει την επιρροή-του έξω από αυτά. Οι παραγωγικές δυνάμεις έχουν αναπτυχθεί περισσότερο απ' ό,τι μπορεί να αντέξει η εσωτερική αγορά, και η παραγωγική διαδικασία, σαν σύνολο, πραγματοποιείται στο πλαίσιο μιας διεθνούς οικονομίας. Οι μεγάλες μεταναστευτικές κινήσεις που πραγματοποιούνται σ' όλο τον κόσμο από τη δεκαετία του εξήντα και μετά διεθνοποιώντας την αγορά εργασίας, κάνουν πολύ φανερή την παραπάνω αντίφαση. Οι εργάτες, θεωρούμενοι σαν εργατική δύναμη, απασχολούνται σε ξένες χώρες, στερούνται ωστόσο τα δικαιώματά-τους σαν πολίτες, αφού η τελευταία ιδιότητα συνδέεται με το εθνικό κράτος προέλευσής-τους.

Όπως επισημάνθηκε ήδη, η αντίφαση στην οποία οδηγήθηκε το εθνικό κράτος από την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων βρίσκεται στο αρχικό-της στάδιο. Οι κυβερνήσεις προσπαθούν να ελέγξουν την κατάσταση με διεθνείς συμφωνίες, οι οποίες ωστόσο είναι ανεπαρκείς σαν ένα μέσο ελέγχου των διαδικασιών, δεδομένου ότι η εφαρμογή-τους παραμένει μια δυνατότητα του εθνικού κράτους, έτσι ώστε τα αντίθετα συμφέροντα που επικρατούν στο εσωτερικό των κρατών και μεταξύ-τους κάνουν τις παραπάνω συμφωνίες αναποτελεσματικές. Η ΕΟΚ, σαν ένα θεσμικό πλαίσιο που περιορίζει ως κάποιο βαθμό την

αυτονομία του εθνικού κράτους, υποδηλώνει επίσης απ' αυτή την άποψη τις λύσεις που θ' αναζητηθούν στο μέλλον.

γ) Η διεθνοποίηση των τάξεων

Αυτό το φαινόμενο, που επίσης βρίσκεται στην αρχική-του φάση, είναι ταυτόχρονα το αποτέλεσμα και η αιτία των παραπάνω εξελίξεων. Οι εξελίξεις αυτές υποδηλώνουν ότι η διαμόρφωση μιας διεθνούς τάξης κεφαλαιοκρατών γίνεται όλο και πιο φανερή, μιας τάξης που τώρα σκέφτεται «διεθνώς», έχει συμφέροντα και γίνεται οικονομικά δραστήρια σε πολλές χώρες. Οι διευθυντές των ΠΕΕ πρέπει να θεωρηθούν στοιχεία μιας τέτοιας διεθνούς τάξης κεφαλαιοκρατών, που βρίσκεται στην αρχή της διαμόρφωσής-της. Οι «διευθυντές» των πετρελαιοπαραγωγών χωρών που κερδίζουν από την εκμετάλλευση του πετρελαίου είναι η δεύτερη συστατική ομάδα αυτής της «διεθνούς» αστικής τάξης, που σε τούτο το στάδιο είναι «διεθνής» ως προς τον οικονομικό-της ρόλο, αλλά εθνική στην πολιτική λειτουργία-της. Είναι αλήθεια ότι αυτή η διεθνής αστική τάξη αντιπροσωπεύει αντιφατικά συμφέροντα. Αυτό ωστόσο δεν είναι τίποτε το καινούριο, καθώς τέτοιες αντιφάσεις επικρατούσαν και ανάμεσα στους εθνικούς καπιταλιστές. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ο τρόπος με τον οποίο οι εκπρόσωποι αυτής της διεθνούς αστικής τάξης, χρησιμοποιώντας τις κυβερνήσεις των χωρών προέλευσής-τους προσπαθούν να ελέγχουν τις πολιτικές δυνάμεις σε τρίτες χώρες, για να ελέγχουν τις αγορές και τις πρώτες ύλες. Οι εθνικές αστικές τάξεις στις ΥΑΧ ενσωματώνονται σ' αυτή τη διεθνή αστική τάξη και γίνονται πολιτικοί εκπρόσωποί-της σε εθνικό επίπεδο. Είναι επίσης σημαντικό να παρατηρήσουμε ότι αυτή η διεθνής αστική τάξη, με τους δεσμούς-της με τις εθνικές κυβερνήσεις, προσπαθεί να τις κάνει να λάβουν τα αναγκαία μέτρα ώστε η κατάσταση να μην αλλάξει διεθνώς. Πάνω στη βάση του κοινού συμφέροντος για τη διατήρηση της παρούσας κατάστασης γίνεται έκδηλη η συνοχή της νέας αστικής τάξης. Η υποστήριξη δικτατοριών είναι σήμερα το μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται αυτός ο στόχος.

Απέναντι σ' αυτή τη διεθνή αστική τάξη βρίσκεται μια ουσιαστικά διεθνοποιημένη αλλά διχασμένη εργατική τάξη, που γι' αυτό το λόγο είναι ανίσχυρη σαν διεθνής τάξη, παρ' όλο που κερδίζει δύναμη σαν εθνική εργατική τάξη. Η «βαλκανοποίηση» της εργατικής τάξης οφείλεται στην τεχνολογική πρόοδο, την διαρκώς εργαζόμενη εξειδίκευση και τη θεσμοποίηση των εθνικών διαφορών που εκδηλώνεται στο βιοτικό επίπεδο και τις συνθήκες εργασίας τόσο στις μητροπόλεις, όσο και στην περιφέρεια. Υπάρχουν ωστόσο ενδείξεις ενοποίησης μέσα από τις δραστηριότητες των εργαζόμενων στις ΠΕΕ, καθώς και μέσα από το γεγονός ότι η διεθνής κινητοποίηση της εργατικής δύναμης γίνεται σήμερα γενικά αναγκαία. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που επικρατούν λ.χ. στις βιομηχανικές χώρες οδηγούν σε μια εξαγωγή αυτής της ανεργίας σε τρίτες χώρες, όπου οι ΠΕΕ εγκαθιστούν εργοστάσια. Η κίνηση των μεταναστών από ΥΑΧ σε βιομηχανικές χώρες αντικαθίσταται πρόσφατα από ένα αντίθετο ρεύμα μεταναστών από τις δεύτερες στις πρώτες χώρες. Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί φυσικά ότι αυτό δημιουργεί πρόσθετες αντιθέσεις στις ΥΑΧ, που ο πληθυσμός-τους παραμένει άνεργος.

δ) Η άνοδος των εργατικών τάξεων

Ένα άλλο σημαντικό φαινόμενο είναι η τεράστια πόλωση της πλειονότητας του πληθυσμού σε κάθε χώρα. Αυτό συμβαίνει κάτω από διαφορετικές συνθήκες και αιτία τόσο στις βιομηχανικές, όσο και στις ΥΑΧ. Στις πρώτες, η εργατική τάξη, που περιλαμβάνει αυτούς που ασκούν ένα εξαρτημένο επάγγελμα, που τους προσφέρεται είτε από το κεφάλαιο είτε από το κράτος, αποτελούν πάνω από το 80% του συνολικού πληθυσμού. Στις δεύτερες, η εργατική τάξη αποτελείται απ' όλους τους απασχολούμενους, αλλά και από τους ανέργους και τους υποαπασχολούμενους, στον παραδοσιακό τομέα. Η εργατική τάξη έχει γίνει πραγματικά η κύρια τάξη, χωρίς να έχει ωστόσο κερδίσει την εξουσία, με εξαίρεση τις σοσιαλιστικές χώρες, ή μερικές ΥΑΧ. Η πολιτική εξουσία βρίσκεται ακόμα στα χέρια της αστικής τάξης, ενώ το θεσμικό πλαίσιο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας φαίνεται ανεπαρκές για να εκφράσει τη νέα κατάσταση. Η παρατηρούμενη υπεροχή και δύναμη της εκτελεστικής εξουσίας σε όλες τις χώρες, σε βάρος του κοινού βουλίου, δεν είναι παρά η απόπειρα από μέρους της αστικής τάξης να προστατέψει τη θέση-της και να ελέγξει την κατάσταση. Άσχετα από την πολιτική-της έκφραση — είτε αυτή είναι σοσιαλιστική, κομμουνιστική, σοσιαλδημοκρατική, είτε ριζοσπαστική — είναι γεγο-

νός ότι η εργατική τάξη προσπαθεί να βρει έναν τρόπο για ν' αποκτήσει την εξουσία. Αυτό δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι επιδιώκει το σοσιαλισμό σύμφωνα με την κλασική θεωρία του Μαρξ. Είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι εργατικές τάξεις προσπαθούν να κερδίσουν την εξουσία, ακόμα κι αν η πολιτική συμπεριφορά-τους είναι συχνά περισσότερο ενστικτώδης παρά συνειδητή, γιατί αντιστοιχεί στις αντικειμενικές αλλαγές. Ο τρόπος με τον οποίο αυτό το γεγονός θα επηρεάσει τους πολιτικούς θεσμούς ή τις δομές των οικονομικών και πολιτικών συστημάτων δεν μπορεί να προβλεφθεί ή να προδιαγραφεί σήμερα. Πρέπει να συνειδητοποιηθεί ωστόσο ότι νέοι θεσμοί μιας άμεσης δημοκρατίας γίνονται αναγκαίοι, ακόμα κι αν παραμένουν τυπικοί. Ακόμα και σε περιπτώσεις δικτατοριών ή αυταρχικών καθεστώτων, οι θεσμοί αυτοί θα διακηρύσσονται και θα ασκούνται εν ονόματι της εργατικής τάξης και όχι πια εν ονόματι του «λαού». Παραδείγματα αυτού του γεγονότος υπάρχουν ήδη στις ΥΑΧ.

ε) Η σπανιότητα πρώτων υλών και ενεργειακών πηγών

Από την αρχή της δεκαετίας του εβδόμηντα, η ανθρωπότητα συνειδητοποίησε κάποια ασυμφωνία ανάμεσα στην αύξηση του πληθυσμού και τους διαθέσιμους πόρους. Η θεωρία του Μάλθους τείνει να ισχύσει και πάλι στην «εποχή της ευημερίας». Η έκθεση προς τον Αμερικανό Πρόεδρο με τον τίτλο «GLOBAL 2000», περιγράφει ένα ζοφερό κόσμο στο 2000 μ.Χ. και επαναλαμβάνει τις ζοφερές προβλέψεις που διατυπώθηκαν στην Έκθεση Meadows της Λέσχης της Ρώμης στην αρχή της δεκαετίας του εβδόμηντα. Δεν υπάρχει λόγος η χώρα να προχωρήσουμε σε λεπτομέρειες εδώ. Είναι σημαντικό μόνο να επισημάνουμε ότι αυτή η σπανιότητα, σε συνδυασμό με τα διαφορετικά συμφέροντα ανάμεσα σε πλούσιες και φτωχές χώρες, ανάμεσα σε κατόχους πρώτων υλών και σε κατόχους τεχνολογίας για την εκμετάλλευσή-τους, οδηγεί είτε σε πολέμους, σαν νέος ελέγχος και εκμετάλλευσή-τους, είτε στην ανάγκη κάποιου σχεδιασμού, που μπορεί να είναι αποτελεσματικός μόνο αν πραγματοποιηθεί κατά κάποιον τρόπο κεντρικά.

ς) Ο σχεδιασμός σαν αναγκαιότητα

Η σπανιότητα των πρώτων υλών και των ενεργειακών πηγών, η κρίση των αγορών και η επενδυτική κρίση, μαζί με την αύξηση του πληθυσμού, την ανεργία και τον πληθωρισμό, που οφείλονται σε οικονομικούς παράγοντες και στην πρακτική ανυπαρξία ενός διεθνούς νομισματικού συστήματος, καθιστούν αναγκαία τη χρησιμοποίηση του σχεδιασμού σαν μέσου για τη λειτουργία της οικονομίας, τόσο βραχυπρόθεσμα, όσο και μακροπρόθεσμα. Ο μηχανισμός της αγοράς δεν κατόρθωσε να λύσει το πρόβλημα της οικονομικής ανάπτυξης στις ΥΑΧ. Ούτε το μοντέλο του κεντρικού σχεδιασμού, παρ' όλο που αναμφισβήτητα υπήρξε πιο αποτελεσματικό απ' αυτή την άποψη στις σοσιαλιστικές χώρες απ' ό,τι ο μηχανισμός της αγοράς στις ΥΑΧ. Φαίνεται πως γίνεται αναγκαία μια ενσωμάτωση του μηχανισμού της αγοράς στο σχεδιασμό, ο σχεδιασμός καθ'αυτός γίνεται ωστόσο η κύρια και αποκλειστική μέθοδος λειτουργίας της οικονομίας κάτω από τις προαναφερόμενες συνθήκες. Σχεδιασμός διάφορων μορφών και χαρακτήρα ασκείται απ' αυτή την άποψη σχεδόν παντού, ακόμα και στις βιομηχανικές καπιταλιστικές χώρες.

η) Η κοινωνικοποίηση της διαδικασίας αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης

Το κράτος προνοίας χαρακτηρίζεται από μια μετατόπιση της ευθύνης για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης από το άτομο στο κράτος. Το εκπαιδευτικό σύστημα, η υγεία, η κατοικία, μεταβιβάζονται όλο και πιο πολύ στην ευθύνη του κράτους, ενώ ακόμα και η ψυχαγωγία γίνεται όλο και πιο πολύ ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος. Τα συστήματα ασφάλισης και συνταξιοδότησης εξασφαλίζουν τη ζωή στο φθινόπωρό-της, ενώ τα κοινωνικά προγράμματα στέγασης ανταποκρίνονται στην ανάγκη της εξασφαλισμένης στέγασης για όλους, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής-τους. Φαίνεται ότι η τάση είναι μόνο η τροφή, η ένδυση και ο επαρκής εφοδιασμός με διαρκή καταναλωτικά αγαθά να παραμένουν στην αρμοδιότητα του ατόμου. Η υπεραξία διοχετεύεται στο κράτος, που φροντίζει για τη διαδικασία της αναπαραγωγής γενικά, για τη διαδικασία αναπαραγωγής της συσσώρευσης του κεφαλαίου με δημόσιες επενδύσεις και για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης μέσω της λειτουργίας της κοινωνικής πρόνοιας. Αυτό συμβαίνει στις ΥΑΧ, αλλά ακόμα και στις βιομηχανικές χώρες ένα αυξανόμενο μέρος της υπεραξίας περνά στα χέρια του κράτους.

Αυτή η τάση δεν αντιφάσκει προς την τάση της παρακμής του κράτους που αναφέρθηκε πιο πάνω. Αυτό που επιδεινώνεται είναι το εθνικό κράτος, όχι το κράτος καθαυτό. Το κράτος σαν διοίκηση αντίθετα κερδίζει έδαφος και γίνεται χαρακτηριστικό στοιχείο των νέων εξελίξεων.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι εξελίξεις τις δύο τελευταίες δεκαετίες δείχνουν ότι το κεφάλαιο πράγματι συσσωρεύεται και συγκεντρώνεται στις μεγάλες εταιρείες, κυρίως ΠΙΕΕ, αλλά ότι το κράτος επίσης συσσωρεύει κεφάλαιο με τη μορφή του δημόσιου πλούτου. Αυτές οι δύο παράλληλες κινήσεις θα είναι κρίσιμες για τις μελλοντικές εξελίξεις, τουλάχιστον στις βιομηχανικές χώρες.

Οι κινήσεις που αναλύονται παραπάνω είναι στην πραγματικότητα σε μια αρχική φάση, απλώς διακρίνονται, ωστόσο καθαρά. Αποτελούν ταυτόχρονα τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα πραγματοποιηθεί το αίτημα για μια νέα διεθνή τάξη. Η σκιαγράφηση της νέας τάξης, αν αγνοηθούν τα παραπάνω γεγονότα, θα οδηγήσει αναγκαστικά σε αποτυχίες. Ένας νέος τρόπος παραγωγής συνυπάρχει για ένα διάστημα με τον παλιό που αντικαθιστά. Στοιχεία του παλιού τρόπου παραγωγής θα επιβιώσουν ακόμα και μετά την επικράτηση του νέου τρόπου παραγωγής. Φαίνεται πως η ανθρωπότητα έχει ήδη μπει στη μεταβατική περίοδο προς ένα νέο τρόπο παραγωγής, που δεν μπορεί να προβλεφθεί η διάρκειά της. Η δυναμική των αλλαγών υποδηλώνει ωστόσο ότι αυτή η μεταβατική περίοδος θα είναι πολύ σύντομη σε σύγκριση με τους αιώνες που χρειάστηκαν οι προηγούμενοι τρόποι παραγωγής για να καθιερωθούν. Ίσως γύρω στο έτος 2000 θα είναι ήδη πολύ έκδηλα τα κύρια χαρακτηριστικά του νέου τρόπου παραγωγής.

4. Τα μελλοντικά προβλήματα και μερικά επίμαχα θέματα

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα αυτή τη στιγμή είναι:

α) **Πληθυσμιακή έκρηξη.** Ακόμα και οι χαμηλότερες προβολές της αύξησης υποδηλώνουν ότι στις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα ο πληθυσμός της γής θα είναι περισσότερος από 7 δισεκατομμύρια άνθρωποι, σε σύγκριση με τα σημερινά 4 δισεκατομμύρια. Αυτή η εξέλιξη μπορεί να προβλεφθεί, παρά το γεγονός ότι το ποσοστό αύξησης καθαυτό επιβραδύνεται. Το πρόβλημα είναι: Πρώτον, αν οι λίγοστοι πόροι της γής μπορούν να συντηρήσουν έναν τέτοιο μεγάλο πληθυσμό, δεύτερον, πώς να προσφερθεί απασχόληση σε όλους αυτούς τους ανθρώπους εξασφαλίζοντάς-τους έτσι ένα ελάχιστο εισόδημα. Δεδομένου ότι οι ρυθμοί αύξησης είναι ψηλοί στις ΥΑΧ και ότι αυτές οι χώρες, σαν εθνικά κράτη, είναι ανίκανες να επιταχύνουν μια γοργή αναπτυξιακή διαδικασία που θα επιφέρει μια μείωση του ποσοστού αύξησης, μπορεί να προβλεφθεί ότι η πληθυσμιακή έκρηξη μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλες συγκρούσεις ανάμεσα σε πλούσιες και φτωχές χώρες.

β) **Πείνα.** Υπολογίζεται ότι 400 ως 500 εκατομμύρια άνθρωποι υποφέρουν από κακή διατροφή και πείνα στις ΥΑΧ, ενώ, σύμφωνα με την έκθεση Brandt πολλοί περισσότεροι από τους μισούς ανθρώπους της γής έχουν λιγότερη τροφή απ' ό,τι θεωρεί απαραίτητο η ιατρική επιστήμη. Η αύξηση του πληθυσμού που προβλέπεται παραπάνω μετά το έτος 2000 θα πραγματοποιηθεί κατά 90% στις ΥΑΧ. Η παραγωγή τροφίμων δεν αυξάνεται επαρκώς, ενώ οι τιμές των αγροτικών προϊόντων αυξάνονται. Από την άλλη πλευρά, ο μηχανισμός της αγοράς και η προστατευτική πολιτική που ακολουθούν τα βιομηχανικά έθνη δημιουργούν ανισορροπίες ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση. Οι άνθρωποι που πεινούν δεν μπορούν ν' αγοράσουν τρόφιμα επειδή οι τιμές-τους είναι ψηλές κι αυτοί είναι φτωχοί.

Τα «βουνά του βουτύρου» στην ΕΟΚ, που δημιουργήθηκαν σαν αποτέλεσμα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, είναι το πιο γνωστό παράδειγμα σ' αυτή την περίπτωση.

γ) **Ρύπανση.** Η ρύπανση είναι το αποτέλεσμα της σύγχρονης τεχνολογίας. Το πρόβλημα έχει γίνει πιο κρίσιμο κάτω από καπιταλιστικές συνθήκες, δεδομένου ότι η εφαρμογή της τεχνολογίας πραγματοποιήθηκε χωρίς να υπολογίζονται οι επιπτώσεις στην ποιότητα της ζωής. Η πρόοδος δημιούργησε αρνητικά αποτελέσματα, οι ποσοτικοί στόχοι βρίσκονται σε αντίθεση προς την ποιοτική πλευρά της ανάπτυξης. Φαίνεται ότι η ανάπτυξη τείνει να αντιφάσκει προς την ποιότητα της ζωής και τελικά να είναι αυτοκαταστροφική, παρ' όλο που το πρόβλημα δεν τίθεται στις ΥΑΧ, όπου δεν είναι εξασφαλισμένο ούτε το ελάχιστο βιοτικό επίπεδο. Οπωσδήποτε, η ρύπανση προσλαμβάνει μια δρα-

Ο χειρότερος ἐχθρὸς τοῦ ταξιδιοῦ εἶναι ἡ ἀναβολή. Αποτέλεσμα: Ρουτίνα. Πλήξη καὶ ἀνία. Περιορισμένος ὁρίζοντας. Γι' αὐτὸ **τουλάχιστον** μὴν ἀναβάλετε τὸ τηλεφώνημα πού θὰ φέρει στὰ χέρια σας ΔΩΡΕΑΝ τὸ πρόγραμμα ἐκδρομῶν ΜΑΝΟΣ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39, 4ος ΟΡΟΦΟΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΙΚΗΣ 10, 4ος ΟΡΟΦΟΣ
ΤΗΛ. ΚΕΝΤΡΟ: 3250.711 (10 ΓΡΑΜΜΕΣ)

ΣΕΙΡΑ ΦΥΛΛΑΔΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΡΑΣ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

(ἀνέκδοτο διήγημα)

Ν. Γ. ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ

ΒΟΡΟΦΡΥΝΗ

BORIS VIAN

ΔΡΑΚΩΛΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

Πλατεία Σταδίου 5, 'Αθήνα 501, τηλ. 7228.263
Διανομή στην 'Αθήνα: Σόλωνος 114, τηλ. 3630.214

ματική διάσταση, καθώς καταστρέφει το φυσικό περιβάλλον που εξασφαλίζει την ανθρώπινη ζωή.

δ) Οικονομική ανάπτυξη. Όλες οι επίσημες εκθέσεις καθώς και έρευνες του ΟΗΕ επισημαίνουν ότι το χάσμα ανάμεσα σε πλούσια και φτωχά έθνη μεγαλώνει διαρκώς. Η Διεθνής Τράπεζα επισημαίνει στην τελευταία ετήσια έκθεσή-της ότι το μέλλον των ΥΑΧ και των πρωτογενών παραγωγών φαίνεται σκοτεινό στη δεκαετία του '80. Ιδιαίτερα η Αφρική νότια της Σαχάρας αντιμετωπίζει στασιμότητα και φτώχεια. Ο Gunnar Myrdal επίσης επισήμανε πέρσι ότι η κατάσταση εξελίσσεται προς μια καταστροφή, αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα.

ε) Το ενεργειακό πρόβλημα. Παρ' όλο που οι έρευνες για νέες πηγές ενέργειας εντατικοποιήθηκαν μετά το 1973, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι πηγές ενέργειας είναι περιορισμένες και ότι οι αυξήσεις των τιμών διατάραξαν την ισορροπία και τις δομές που υπήρχαν μέχρι εκείνο το χρόνο. Οι αυξήσεις των τιμών του πετρελαίου δημιούργησαν ανεπιλύτα προβλήματα για το εμπορικό ισοζύγιο των φτωχών χωρών, εμποδίζοντας έτσι ακόμα και την πολύ αργή ανάπτυξη που μπορούν να επιτύχουν.

ζ) Ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών. Σύμφωνα με την έκθεση Brandt σχεδόν 450 δισεκατομμύρια δολάρια δαπανήθηκαν στον κόσμο για εξοπλισμούς το 1979, ενώ οι βιομηχανικές χώρες ξόδεψαν μόνο 20 δισεκατομμύρια δολάρια για επίσημες ιδιωτικές επενδύσεις. Έχει υπολογιστεί ότι τα μισά χρήματα που ξοδεύονται κάθε χρόνο για εξοπλισμούς θα μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες τροφίμων και περιθαλψής στις αναπτυσσόμενες χώρες τα επόμενα δέκα χρόνια. Άλλωστε, ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών και η πρόσφατη έναρξη του νέου δρόμου επανεξοπλισμού των δύο υπερδυνάμεων, των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, μετά την απόφαση του Ρήγκαν να παραγάγει τη βόμβα νετρονίου, δημιουργούν μια κατάσταση όπου ένας πυρηνικός πόλεμος δεν είναι πια μια μικρή πιθανότητα.

Για την αντιμετώπιση του θεμελιακού προβλήματος απ' όλα αυτά, του προβλήματος της οικονομικής ανάπτυξης, έχουν διατυπωθεί προτάσεις τόσο από επιτροπές, διεθνή όργανα και οργανώσεις, όσο και από ειδικούς, και έχουν αναπτυχθεί στρατηγικές. Θα έρθουμε σ' αυτές στο τελευταίο μέρος της εργασίας. Είναι σημαντικό ωστόσο να διατυπώσουμε εδώ ορισμένες αμφιβολίες και να κάνουμε κριτική ορισμένων ζητημάτων που τέθηκαν σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη των ΥΑΧ.

α) Η άποψη της αυτόνομης ανάπτυξης

Πολλοί ειδικοί υποστήριζαν πολύ καιρό ότι ο μόνος τρόπος να αναπτυχθούν οι ΥΑΧ είναι να αποσυρθούν από το διεθνή καταμερισμό εργασίας στον οποίο εξαναγκάστηκαν από τις καπιταλιστικές χώρες την εποχή του ιμπεριαλισμού και ν' ακολουθήσουν μια αυτόνομη διαδικασία ανάπτυξης. Κι εγώ ο ίδιος είχα υποστηρίξει αυτό το δόγμα σε προηγούμενες εργασίες. Μια παραπέρα μελέτη της παγκόσμιας κατάστασης καθώς και των τάσεων διεθνοποίησης που περιγράφηκαν προηγουμένως θέτουν ωστόσο το ερώτημα, αν μπορεί ακόμα να υποστηριχτεί η ιδέα μιας αυτόνομης ανάπτυξης. Αυτόνομη ανάπτυξη σημαίνει μια διαδικασία συσσώρευσης κεφαλαίου μέσα σε μια εθνική οικονομία βασισμένη κυρίως στην εσωτερική αγορά. Αν αυτό ήταν το ιστορικό μοντέλο που ακολουθούσαν οι τώρα εκβιομηχανισμένες καπιταλιστικές χώρες, πιστεύω ότι είναι αμφίβολο αν μπορεί πια να σταθεί κάτω από συνθήκες διεθνοποίησης της παραγωγής. Η σύγχρονη τεχνολογία απαιτεί μεγάλες αγορές, μεγαλύτερες από τις εθνικές. Πέρα από τη συσσώρευση κεφαλαίου, για να προωθηθεί μια γοργή ανάπτυξη χρειάζεται περισσότερο αποτελεσματική απ' ό,τι είναι δυνατό να υπάρξει στις ΥΑΧ. Το πολύ χαμηλό βιοτικό επίπεδο σ' αυτές τις χώρες περιορίζει τις δυνατότητες εθνικής αποταμίευσης ή ακόμα και την καθιστά αδύνατη. Το ξένο κεφάλαιο γίνεται έτσι απαραίτητο. Ακόμα και στην ομάδα των λεγόμενων αναπτυσσόμενων χωρών — όπως στις πετρελαιοπαραγωγικές χώρες — μια αυτόνομη διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης φαίνεται, εξαιτίας του μεγέθους-τους, είτε αδύνατη είτε αναχρονιστική. Μια αυτόνομη διαδικασία ανάπτυξης θα σήμαινε απομόνωση — λ.χ. η περίπτωση της Αλβανίας — που είναι σήμερα αδύνατη. Όχι μόνο οι παραγωγικές δυνάμεις έχουν αναπτυχθεί πέρα από τα όρια που υπαγορεύουν τα σύνορα των εθνικών οικονομιών αλλά ακόμα και τα καταναλωτικά πρότυπα και οι πολιτιστικές βάσεις έχουν προωθηθεί μια διαδικασία ενοποίησης που υποστηρίζει τα πρότυπα της διεθνοποίησης. Το μεγάλο ερώτημα που τίθεται είναι πώς να αντισταθεί κανείς στην κατεύθυνση που έχει πάρει η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και να συγκεντρωθεί μέσα στα όρια του εθνικού κράτους, που βαθμιαία εξαφανίζεται σαν οικονομική μονάδα.

β) Η άποψη της «κατάλληλης τεχνολογίας»

Η «κατάλληλη» τεχνολογία προπαγανδιζόταν επί χρόνια σαν πανάκεια για τις ΥΑΧ. Οι εκθέσεις των διάφορων επιτροπών που αναφέρθηκαν ήδη συνιστούν κι αυτές το ίδιο μέτρο: την «κατάλληλη» τεχνολογία. Η πραγματικότητα εξελίχθηκε ωστόσο αντίθετα προς αυτές τις συστάσεις. Η εξαιρετικά ανεπτυγμένη τεχνολογία επικρατεί σ' ολόκληρο τον κόσμο σαν αποτέλεσμα του ηγετικού ρόλου που παίζουν οι ΠΕΕ στην παραγωγή και τη μεταφορά της τεχνολογίας. Η παραγωγή τεχνολογίας καθορίζεται από τη λογική του κέρδους και από τη στιγμή που υπάρχουν οι τεχνικές δυνατότητες για την παραγωγή εργαλείων που αντικαθιστούν τα χέρια των εργατών, τα εργαλεία αυτά θα παραχθούν, παρά τις συστάσεις των πολιτικών ή των ειδικών. Οι οικονομικοί νόμοι που διέπουν την παγκόσμια αγορά, μέρος της οποίας είναι κάθε εθνική αγορά, και όχι οι ευσεβείς πόθοι των ειδικών ή των πολιτικών, είναι εκείνοι που καθορίζουν το είδος της τεχνολογίας που παράγεται. Κάτω από συνθήκες μιας διεθνοποιημένης αγοράς και οικονομίας, η εφαρμογή «κατάλληλης» τεχνολογίας θα σήμαινε χαμηλότερη παραγωγικότητα και μεγαλύτερο κόστος. Η «κατάλληλη» τεχνολογία μπορεί να λύσει ως ένα βαθμό το πρόβλημα της απασχόλησης στις φτωχές χώρες, αλλά αυτό θα απαιτούσε οι χώρες αυτές να αποσυρθούν από την παγκόσμια αγορά. Σήμερα πρέπει να θέσουμε το ερώτημα αν η αποχώρηση από την παγκόσμια αγορά ή «αποσύνδεση» μπορεί πραγματικά να οδηγήσει στην ανάπτυξη, ή μπορεί να σημαίνει μια στρατηγική καθυστέρησης. Άλλωστε, η «κατάλληλη» τεχνολογία θα ήταν δυνατή μόνον αν μπορούσε να σταματήσει η παραγωγή σύγχρονης τεχνολογίας στις βιομηχανικές χώρες. Εάν είναι ανόητο να συστήσει κανείς μια τέτοια πολιτική στις βιομηχανικές χώρες, είναι εξ ίσου ανόητο να ζητάει από τις ΥΑΧ να εφαρμόσουν κατάλληλη τεχνολογία σαν μια λύση του προβλήματος της ανάπτυξής-τους.

γ) Το ζήτημα της οικονομικής βοήθειας

Η έκθεση Brandt υπογραμμίζει και πάλι την ανάγκη της οικονομικής βοήθειας σαν ένα μέσο για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης παρ' όλο που καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα ως τώρα υπήρξαν απογοητευτικά κι άλλες μελέτες αποκάλυψαν τη σκληρή αλήθεια ως προς την οικονομική βοήθεια. Στην πραγματικότητα χρησιμοποιήθηκε για την προώθηση των συμφερόντων των ΠΕΕ και των συμφερόντων των χορηγών χωρών. Οι ΥΑΧ λίγο ωφελήθηκαν από τη βοήθεια, πέρα από το γεγονός ότι το μέγεθος-της υπήρξε ελάχιστο.

Η οικονομική βοήθεια είναι μια ψευδής έννοια. Χρησιμοποιήθηκε σαν ηθικό αξίωμα για τη λύση προβλημάτων που η λύση-τους καθορίζεται από καθαρά οικονομικά συμφέροντα. Η βοήθεια σαν φιλανθρωπία δεν θα μπορούσε επομένως να συμβάλει σε καμιά λύση. Χρησιμοποιήθηκε καταχρηστικά και δημιούργησε ψευδαισθήσεις για χρόνια. Στην πραγματικότητα το κεφάλαιο μπορεί να κινείται από τις πλούσιες στις φτωχές χώρες είτε όταν αυτό δικαιολογείται από ειδικά συμφέροντα — αυτό συμβαίνει όταν οι ΠΕΕ εγκαθίστανται σε μια ΥΑΧ ή όταν μια κυβέρνηση μιας πλούσιας χώρας επιθυμεί να υποστηρίξει τη δική-της βιομηχανία μέσω ενός δανείου ή μιας ενίσχυσης που δίνει σε μια κυβέρνηση μιας ΥΑΧ, με τον όρο ότι η χρήση του χρήματος που χορηγείται θα πραγματοποιηθεί μέσα στη χορηγό χώρα, — ή αν εξαναγκαστούν, με τον τρόπο που οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες, αυξάνοντας τις τιμές του πετρελαίου από το 1973, πραγματοποίησαν μια πραγματική κίνηση χρηματικών και κεφαλαιϊκών πόρων από τις βιομηχανικές χώρες προς αυτές. Το σύνθημα «εμπόριο αντί για βοήθεια» είναι υγιές στην περίπτωση που οι δύο παραπάνω δυνατότητες είναι είτε ανεπιθύμητες είτε ανέφικτες. Είναι καλύτερα να ξέρι κανείς ότι στον οικονομικό κόσμο δεν γίνονται δώρα, παρά να υπολογίζει σε μεταφορές κεφαλαίου που δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν, αν δεν υπαγορεύονται από καθαρά οικονομικά συμφέροντα. Αυτή είναι η σκληρή πραγματικότητα. Κάθε απόπειρα να συζητηθούν αυτά τα ζητήματα στο επίπεδο της ηθικής, καταλήγει είτε στη μεταφυσική είτε σε ψευδαισθήσεις, ακόμα κι αν είναι πικρά να το κατανοήσει κανείς αυτό.

δ) Οι κώδικες συμπεριφοράς

Κάτω από τις παρούσες συνθήκες, πολλές κρατικές αρχές δέχονται τις δραστηριότητες των ΠΕΕ σαν φορέων ανάπτυξης, απαιτούν παρ'

όλα αυτά τη θέσπιση κωδίκων συμπεριφοράς με σκοπό να δεσμευτούν αυτές οι δραστηριότητες, να τεθούν υπό έλεγχο και ν' αποφευχθούν οι καταχρήσεις δύναμης και η εκμετάλλευση.

Αυτή είναι μια άλλη αυταπάτη του ίδιου είδους με την προηγούμενη, γιατί οι ηθικοί κώδικες δεν μπορούν να δεσμεύσουν τις ΠΕΕ, όταν μέσω των δεσμών-τους με πολιτικές ομάδες και κυβερνήσεις, ή συχνά μέσω της δωροδοκίας, μπορούν να επιδιώξουν τους στόχους-τους. Αυτό που είναι αποτελεσματικό είναι η ύπαρξη αληθινής δύναμης για τον έλεγχό-τους και η εφαρμογή μιας αυστηρής νομοθεσίας προς τον σκοπό αυτό. Εκεί όπου οι κώδικες συμπεριφοράς δεν συμβαδίζουν με πραγματική δύναμη για την εφαρμογή-τους, παραμένουν αναποτελεσματικοί. Γι' αυτό το λόγο, οι ΠΕΕ υποστηρίζουν ανοιχτά ή έμμεσα δικτατορικά αντιδημοφιλή καθεστώτα, που τους δίνουν τη δυνατότητα να δρουν και να αγνοούν οποιοδήποτε κώδικα συμπεριφοράς. Το ζήτημα είναι: α) αν η δραστηριότητα των ΠΕΕ μπορεί να αντικατασταθεί από άλλους θεσμούς, π.χ. υπερεθνικές δημόσιες επιχειρήσεις που φυσικά θα υποστηρίζουν τα συμφέροντα των χωρών προέλευσής-τους, αλλά που μπορούν να ελεγχθούν πιο εύκολα και αποτελεσματικά. β) Στην περίπτωση που αυτό δεν μπορεί να γίνει, ή παράλληλα με αυτό, αν η πολιτική εξουσία στις φιλοξενούμενες χώρες είναι αρκετά ισχυρή ώστε να ελέγχει τις δραστηριότητες των ΠΕΕ. Οι ηθικοί κώδικες συμπεριφοράς είναι και στην περίπτωση αυτή εκτός τόπου, αν βασίζονται μόνο στους καλούς τρόπους και την ηθική ακεραιότητα των διευθυντών.

5. Τελικές σκέψεις πάνω στη μετάβαση προς μια Νέα Διεθνή Τάξη

Από την προηγούμενη ανάλυση μπορούμε τώρα να βγάλουμε συμπεράσματα ως προς τα ακόλουθα σημεία:

α) Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα δημιουργούν αδιέξοδα. Μπορεί κανείς να τα συνειδητοποιήσει και να συστήσει τα αναγκαία μέτρα για την έξοδο από την κρίση και την επίλυση των αντιφάσεων. Οι συστάσεις ή ακόμα και οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση των προβλημάτων έχουν ωστόσο έναν ηθικό και θεωρητικό χαρακτήρα, αν δεν υποστηρίζονται από ένα πρακτικό σύστημα εφαρμογής μέτρων.

β) Το αίτημα για μια νέα διεθνή τάξη έχει πολιτικό χαρακτήρα, επειδή αναφέρεται κατά πρώτο λόγο σε οικονομικά προβλήματα. Όλα τα οικονομικά προβλήματα είναι πολιτικά προβλήματα. Τα πολιτικά προβλήματα λύνονται με τη δύναμη. Μια νέα διεθνής τάξη, με τη μορφή ενός νέου τρόπου παραγωγής, έχει οπωσδήποτε αρχίσει να διαμορφώνεται. Οι αντιφάσεις που δημιουργήθηκαν μετά το σημαντικό ιστορικό γεγονός της λεγόμενης κρίσης του πετρελαίου το Νοέμβριο του 1973 θα βρουν τη λύση-τους αργά ή γρήγορα. Κατά συνέπεια το αίτημα για μια νέα διεθνή τάξη αναφέρεται στο περιεχόμενο και την ειδική διάρθρωση και δομή αυτής της τάξης, όχι στην πραγμάτωσή-της.

γ) Πέρα από τη θεωρητική και δεοντολογική αξία των σκιαγραφήσεων αυτής της μελλοντικής νέας διεθνούς τάξης, είναι επιτακτικό να αναζητηθούν πολιτικές λύσεις. Αυτές αναφέρονται στα κοινωνικά και συλλογικά υποκείμενα των συμφερόντων, καθώς και στις μεθόδους για την εξισορρόπηση αντιθετικών συμφερόντων και για την επίτευξη συμβιβασμών. Αυτά τα υποκείμενα είναι κυβερνήσεις, τάξεις, κοινωνικές ομάδες ή διεθνείς οργανώσεις.

δ) Το αίτημα για μια νέα δημοκρατική διεθνή τάξη εν ονόματι των λαών σημαίνει ότι τα συμφέροντα των εργατικών τάξεων, που αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού σε κάθε χώρα, θα πρέπει να επικρατήσουν σε βάρος των ιδιωτικών συμφερόντων ενός ατομικού ή ομαδικού χαρακτήρα. Απ' αυτή την άποψη, μια πρακτική προσέγγιση στις πολιτικές λύσεις είναι η υποστήριξη δημοκρατικών καθεστώτων που αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα των μαζών.

ε) Οι γενικές στρατηγικές για την επίλυση των μελλοντικών προβλημάτων του κόσμου έχουν μικρή αξία, αφού δεν συνοδεύονται από τα κατάλληλα όργανα για την εφαρμογή-τους. Οι γενικές στρατηγικές κατά συνέπεια δεν συμβιβάζονται με τα σημερινά υποκείμενα λήψης αποφάσεων, που είναι κυρίως κυβερνήσεις που εκπροσωπούν ταξικά συμφέροντα. Οι γενικές στρατηγικές θα ήταν κατάλληλες, αν μπορούσαν να αναφέρονται σε μια παγκόσμια κυβέρνηση, που θα είχε τη δύναμη να τις εφαρμόσει. Δεδομένου ότι η ανθρωπότητα είναι μακριά από τη δυνατότητα του να έχει μια τέτοια παγκόσμια κυβέρνηση, οι πρακτικές λύσεις θα βρεθούν με την εξυπηνάδα των λαών και τη δύναμη που θα έχουν για να επιβάλουν την ικανοποίηση των συμφερόντων-

τους. Απ' αυτή την άποψη θα αναζητηθούν και θα βρεθούν νέες προσεγγίσεις της ανάπτυξης, θα γίνουν νέοι συνασπισμοί τάξεων, θα τεθούν πιθανότατα νέοι στόχοι, θα επινοηθούν νέοι τρόποι και μέθοδοι για την επίτευξή-τους.

στ) Αν η προηγούμενη ανάλυση σχετικά με τις ενδείξεις της κίνησης προς έναν νέο τρόπο παραγωγής είναι σωστή, πρέπει να συμπεράνουμε ότι οι λύσεις πρέπει να αναζητηθούν μέσα στο πλαίσιο των τάσεων και των κινήσεων που παρατηρούνται, αν δεν υπάρχει τρόπος ή δύναμη για να σταματήσουν ή να επηρεαστούν. Το να αντιταχθεί κανείς στις αντικειμενικές δυνατότητες που διαμορφώνουν τις πραγματοποιούμενες δυναμικές αλλαγές θα είναι σαν να προσπαθεί να διατηρήσει και να διακωδικοποιήσει τις υπάρχουσες δομές. Δεδομένου ότι τα παρατηρούμενα φαινόμενα που υποδηλώνουν τη μετάβαση προς έναν νέο τρόπο παραγωγής καθορίζονται από τις δυνάμεις της πραγματικότητας, που πηγάζουν από την ισχύ των συμφερόντων και την πολιτική εξουσία στην οποία βασίζονται, κάθε λύση που προτείνεται ή η υποστηρίζεται προς αυτή την κατεύθυνση έχει περισσότερες δυνατότητες να πετύχει παρά οποιαδήποτε άλλη που την αγνοεί.

ζ) Αφού οι λύσεις που αναζητούνται για τα προβλήματα της ανθρωπότητας έχουν πολιτικό χαρακτήρα και εξαρτώνται από σχέσεις ισχύος, θα εφαρμοστούν είτε με διαπραγματεύσεις και συμφωνίες είτε με πολέμους. Η πρώτη μέθοδος εφαρμόστηκε για πολύ καιρό, δεν οδήγησε ωστόσο στα επιθυμητά αποτελέσματα. Οι διαπραγματεύσεις είναι κουραστικές, διαρκούν πολύ και καταλήγουν σε συμβιβασμούς. Οι πόλεμοι από την άλλη πλευρά τείνουν να παραμένουν ένα μέσο για την επίλυση τοπικών προβλημάτων. Το οπλοστάσιο των ατομικών όπλων που υπάρχει ήδη επιφέρει μια ισορροπία τρόμου ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις. Η αύξηση του αριθμού των κυβερνήσεων που κατέχουν την ατομική βόμβα αυξάνει ωστόσο τον κίνδυνο ενός ατομικού πολέμου, παρ' όλο που τα καταστροφικά αποτελέσματα που θα έχει επεργούν ταυτόχρονα εναντίον του πολέμου. Το παιχνίδι παίζεται παρ' όλα αυτά μέσα σε πολύ στενά όρια, που γεitonεύουν πάρα πολύ με τον αληθινό κίνδυνο. Η μετάβαση στη νέα διεθνή τάξη θα πραγματοποιηθεί κατά πάσα πιθανότητα μέσα από μικρούς τοπικούς ή περιφερειακούς πολέμους και μέσα από διαπραγματεύσεις, που θα οδηγήσουν σε διεθνείς συμφωνίες οι οποίες θα περιέχουν συμβιβασμούς και διαρκώς νέες ισορροπίες συμφερόντων. Ένας παγκόσμιος πόλεμος μπορεί ν' αποφευχθεί μόνο χάρη στις καταστροφικές επιπτώσεις που έχουν τα νέα όπλα.

η) Η νέα διεθνής τάξη θα είναι δημοκρατική μόνο στο βαθμό που οι εργατικές τάξεις, οι οποίες αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού, θα κερδίσουν την εξουσία σε κάθε χώρα. Η επίτευξη μιας δημοκρατικής παγκόσμιας κοινωνίας είναι νοητή μόνο κάτω από μια παγκόσμια κυβέρνηση και υπό την προϋπόθεση λίγο ή πολύ ίσων σχέσεων ισχύος ανάμεσα σε κράτη ή έθνη. Δεδομένου ότι τα οικονομικά συμφέροντα καθορίζουν τις σχέσεις ανάμεσα στα έθνη, είναι μάλλον ουτοπικό να περιμένει κανείς ότι οι ηθικές επιταγές θα εφαρμοστούν στις διακρατικές σχέσεις. Όπως αναφέρθηκε ήδη, η δημοκρατία είναι ένα σύστημα διακυβέρνησης, όχι ένα σύστημα ηθικών κανόνων. Δεδομένου ότι η διακυβέρνηση είναι πάντα μια ταξική σχέση, είναι επόμενο πως μόνο οι ίσες σχέσεις ισχύος μπορούν να εξασφαλίσουν τους κανόνες δημοκρατικής διακυβέρνησης.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

Πλατεία Σταδίου 5 - Αθήνα 501,
τηλ. 72.28.263
Διανομή στην Αθήνα: Σόλωνος 114,
τηλ. 36.30.214

Πραγματοποιήθηκε η γενική συνέλευση των μετόχων της Εθνικής Τράπεζας

Πραγματοποιήθηκε στις 11 Ιουνίου η ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Κατά τη διάρκειά-της ο Διοικητής της Τράπεζας καθηγητής κ. Γ. Α. Μαγκάκης, με την παρουσία των Υποδιοικητών κ. Γ. Μίρκου και Κ. Γεωργουτσάκου και των λοιπών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, διάβασε την Έκθεση των πεπραγμένων της Τράπεζας κατά τον προηγούμενο χρόνο 1981.

Στην αρχή της ομιλίας-του ο Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας κ. Γ. Α. Μαγκάκης αναφέρθηκε στις οικονομικές εξελίξεις του 1981 τόσο στο διεθνές όσο και στον ελληνικό χώρο. Ιδιαίτερα τόνισε τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία γενικά και ο τραπεζικός τομέας ειδικότερα.

Αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης, υψηλός ρυθμός πληθωρισμού, υποτονικότητα στην επενδυτική δραστηριότητα, αύξηση της ανεργίας, υποχώρηση των πραγματικών αποδόχων των εργαζομένων, μεγάλα ελλείμματα στην δημοσιονομική διαχείριση και το ισοζύγιο πληρωμών αποτελούν τα κύρια προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Σ' αυτά, θα πρέπει να προστεθεί η εμφάνιση στο προσκήνιο όλων των δυσχερειών των επιχειρήσεων που χαρακτηρίζονται σήμερα ως προβληματικές. Η κατάσταση που δημιουργήθηκε υπήρξε αποτέλεσμα συρροής παραλείψεων και αδυναμιών των φορέων της οικονομικής πολιτικής και των ιδίων των επιχειρήσεων.

Εξάλλου, η επιτάχυνση του ρυθμού της πιστωτικής επέκτασης στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας, κατά το 1981, είπε στην συνέχεια ο κ. Μαγκάκης, έγινε στην πράξη με τέτοιο τρόπο, που οδήγησε σε περαιτέρω χαλάρωση της οικονομικής δραστηριότητας, με παράλληλη ενίσχυση των πληθωριστικών πιέσεων. Η αλόγιστη πιστωτική επέκταση είχε ως αποτέλεσμα τη συνέχιση της διαρροής σημαντικών ποσών, από τις πιστώσεις που χορηγήθηκαν, σε κερδοσκοπικές τοποθετήσεις και στην κατανάλωση. Οι συνθήκες αυτές συνέβαλαν στην ενίσχυση των αντι-

Ο μέχρι σήμερα Διοικητής κ. Γ. Α. Μαγκάκης μιλά στη συνέλευση των Μετόχων.

παραγωγικών δομών της οικονομίας και στη διατήρηση των διαρθρωτικών προβλημάτων.

Όσον αφορά τα προβλήματα του τραπεζικού τομέα ο Διοικητής κ. Γ. Α. Μαγκάκης τόνισε ότι στο χρόνο που πέρασε συμπιέστηκαν ακόμα περισσότερο τα ήδη στενά περιθώρια πιστωτικών και χρεωστικών τόκων που έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια κάτω από την περιοριστική επίδραση των πιστωτικών μέτρων. Πέρα όμως απ' αυτό, η συσταλτική πολιτική που εφαρμόστηκε τα χρόνια αυτά είχε σαν συνέπεια ένα διαρκώς αυξανόμενο τμήμα από τις εισρέουσες στις εμπορικές τράπεζες καταθέσεις να δεσμεύεται σε χαμηλότοκες τοποθετήσεις, οι αποδόσεις των οποίων δεν καλύπτουν, όπως είναι γνωστό, το κόστος των καταθέσεων, με δυσμενείς επιπτώσεις στη συνολική αποδοτικότητα των τραπεζών. Η συνεχής μείωση του περιθωρίου μεταξύ πιστωτικών και χρεωστικών τόκων ασκεί πίεση στα αποτελέσματα των τραπεζών και περιορίζει τη δυνατότητά-τους για ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό, στοιχεία απόλυτα αναγκαία για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητάς-τους στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Επιπλέον, κάτω από τις σημερινές συνθήκες

θεωρείται απαραίτητο να εξασφαλιστεί στις τράπεζες ένα ικανοποιητικό επίπεδο αποδοτικότητας για να αντιμετωπιστούν χωρίς παρενέργειες και οι αυξημένες ανάγκες που προκύπτουν από τις οφειλές των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων και από τις ρυθμίσεις που προωθούνται για τη ριζική επίλυση του όλου προβλήματος, με τον πιο σύμφορο από κοινωνική και οικονομική άποψη τρόπο.

Για το τρέχον έτος ο κ. Γ. Α. Μαγκάκης ανέφερε ότι οι οικονομικές εξελίξεις στους πρώτους μήνες επιτρέπουν τη διατύπωση της άποψης ότι βασικά μεγέθη της οικονομίας που συνδέονται με την ύφεση, τον πληθωρισμό και το ισοζύγιο πληρωμών, θα διαμορφωθούν ικανοποιητικά. Ιδιαίτερα στον τομέα των ιδιωτικών επενδύσεων αναμένεται βελτίωση του κλίματος χάρη στην άρση της αβεβαιότητας που επικρατούσε προεκλογικά, την αποσαφήνιση στο καθεστώς των κινήτρων και την απόφαση της Κυβέρνησης να στηρίξει πιστωτικά επενδυτικά προγράμματα σε πραγματικά παραγωγικές δραστηριότητες, ιδιαίτερα μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Γενικά το 1982 θα πρέπει να θεω-

ρηθεί για την ελληνική οικονομία περίοδος μεταβατική, κατά την οποία γίνονται προσπάθειες να αντιμετωπιστούν επείγοντα προβλήματα που κληροδοτήθηκαν από το παρελθόν. Παράλληλα όμως αναμένεται ότι θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που θα επιτρέψουν στη συνέχεια την εφαρμογή ενός μακροχρονιότερου προγράμματος για την αναδιάρθρωση των δομών της οικονομίας και την επίτευξη ανώτερου επιπέδου ανάπτυξης.

Στη συνέχεια της ομιλίας-του ο Διοικητής κ. Γ. Α. Μαγκάκης αναφέρθηκε στις εξελίξεις που σημειώθηκαν το 1981 στην Εθνική Τράπεζα και στα σοβαρά προβλήματα στα οποία βρέθηκε αντιμέτωπη η νέα Διοίκηση μόλις ανέλαβε τα καθήκοντά-της. Το πιο επείγον από αυτά θεωρείται εκείνο των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων. Πολλές απ' αυτές ήταν στα πρόθυρα της αναστολής ή και της οριστικής διακοπής των εργασιών-τους, γεγονός που θα είχε ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Πρώτο μέλημα της Διοίκησης ήταν η άμεση πιστωτική στήριξή-τους στο βαθμό που χρειάζεται για να μην αναστείλουν τις εργασίες-τους, μέχρι τη ριζική αντιμετώπιση των δυσχερειών-τους. Η οριστική όμως επίλυση των

προβλημάτων-τους δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσα στα πλαίσια του τραπεζικού συστήματος. Το μέγεθος και οι ιδιομορφίες του σοβαρού αυτού θέματος απαιτούν την ενεργό συνεργασία και τη χρηματοδοτική συμπαράσταση και των φορέων της οικονομικής πολιτικής, χωρίς τις οποίες φαίνεται ότι είναι αδύνατο να δοθεί οριστική λύση.

Όσον αφορά την περίπτωση της χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων ο κ. Γ. Α. Μαγκάκης είπε ότι η ταχεία αναμόρφωση των κανόνων της Αποφ. Ν.Ε. 197/78 και η κατάργηση των υποεπιτροπών βιοτεχνικών δανείων θα δώσουν τη δυνατότητα στις τράπεζες να υλοποιήσουν σωστά και γρήγορα τα εξαιρετικώς ευνοϊκά μέτρα της Κυβέρνησης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Στα πλαίσια της νέας πιστωτικής πολιτικής που εφαρμόζει η Εθνική Τράπεζα καθιερώνονται ορθολογικά κριτήρια για την αυστηρή και κατά προτεραιότητα επιλογή των προγραμμάτων εκείνων, που έχουν αναπτυξιακό χαρακτήρα και συμβάλλουν στην προώθηση της επενδυτικής και παραγωγικής δραστηριότητας και των εξαγωγών. Στα νέα κριτήρια λαμβάνεται αποφασιστικά υπόψη ο αναπτυξιακός δυνα-

μισμός των επιχειρήσεων, οι ικανότητες και οι επιδιώξεις των φορέων-τους και γενικά τα στοιχεία εκείνα που, σύμφωνα με τη σύγχρονη επιχειρηματική και τραπεζική αντίληψη, εξασφαλίζουν ταυτόχρονα την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, την πρόοδο των επιχειρήσεων και την ομαλή εξυπηρέτηση των δανείων.

Άλλο βασικό χαρακτηριστικό της νέας πιστωτικής πολιτικής της Τράπεζας είναι η συνεχής παρακολούθηση των παρεχόμενων δανείων, ώστε να είναι υπό έλεγχο η εξέλιξή-τους, με σκοπό τη διασφάλιση της χρησιμοποίησής-τους σύμφωνα με τα κυβερνητικά προγράμματα και τους πιστωτικούς κανόνες.

Τελειώνοντας ο κ. Γ. Α. Μαγκάκης είπε ότι τα γερά θεμέλια της Εθνικής Τράπεζας και η προσπάθεια εκσυγχρονισμού-της, που ήδη άρχισε, επιτρέπουν κάθε αισιοδοξία ότι το πρώτο Πιστωτικό Ίδρυμα της Χώρας θα έχει νέες επιτυχίες και ότι ο ρόλος-του στην Εθνική Οικονομία θα γίνει ακόμα πιο αποτελεσματικός στα πλαίσια της γενικότερης Κυβερνητικής Πολιτικής που ο σκοπός-της είναι να θεμελιώσει τη νέα αναγεννητική εξόρμηση του Έθνους.

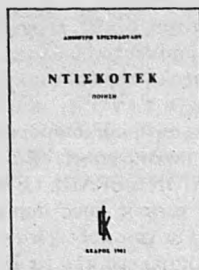
ΚΕΔΡΟΣ: ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ
Κριτικά Κείμενα

ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΦΑΡΣΑ
Μυθιστόρημα

ΔΗΜ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
ΝΤΙΣΚΟΤΕΚ
Ποίηση

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ
ΩΔΙΝΕΣ
Ποιήματα

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΑΓΓΕΛΑΚΗ - ΡΟΥΚ
ΕΝΑΝΤΙΟΣ ΕΡΩΤΑΣ
Ποιήματα

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ
ΑΣΤΡΑΔΕΝΗ
Μυθιστόρημα

ΜΑΡΣΑ ΔΟΥΚΑ
ΠΟΥ 'ΝΑΙ ΤΑ ΦΤΕΡΑ;
Νουβέλα

ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ - ΜΙΛΙΕ
ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ
Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6 (Πάροδος 'Ακαδημίας) Τηλ. 36.15.783

Διεθνής Ερυθρός Σταυρός και Γενοκτονία

Από τον Κλεάνθη Γρίβα πήραμε το κείμενο που δημοσιεύουμε σήμερα στη στήλη του «επισημαινουμε». Αναφέρεται στη στάση του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού στα τελευταία γεγονότα στο Λίβανο. Φιλοξενούμε, αντί του συνήθους θέματος της στήλης, το σχόλιο αυτό πιστεύοντας ότι, τόσο ο ΔΕΣ, όσο και οι προοδευτικές και δημοκρατικές δυνάμεις σ' ολόκληρο τον κόσμο πολλά — οπωσδήποτε περισσότερα — θα μπορούσαν να κάνουν, απ' ό,τι έπραξαν, τουλάχιστον για τον άμαχο πληθυσμό στο Λίβανο και ιδιαίτερα για τους άμαχους Παλαιστίνιους.

Η ισραηλινή εισβολή και η προγραμματισμένη γενοκτονία των Παλαιστίνιων, άρχισε στις 6 του Ιουνίου. Και μέχρι τις 16 του μήνα, οπότε και αποκλείστηκε η Βηρυτός, υπήρχε μεγάλη άνεση στη μεταφορά κάθε είδους έμψυχου και άψυχου υλικού στα θύματα της επίθεσης. Όμως κατά «παράδοχο» τρόπο, δεν κινήθηκε κανείς. Οι Υπερδυνάμεις και τα Αραβικά Κράτη, η Περσία και η Τζαμαχίρια, η ΕΟΚ και οι διεθνείς οργανισμοί. Όλοι μπλεγμένοι σε μια ένοχη σιωπή, ενώ το αίμα έρεε. Όμως το αίμα στερείται δικής-του φωνής κι έχει ανάγκη από κάποιο διαμεσολαβητή που θα μεταφέρει την κραυγή-του. Και δεν βρέθηκε κανείς. Γιατί επρόκειτο για το αίμα των Άλλων... Κανείς. Ούτε καν ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, αυτή η «ευαίσθητη χορδή» της συλλογικής-μας συνείδησης.

Στις δέκα κρίσιμες μέρες, από τις 6 μέχρι τις 16 του Ιουνίου, ο ΔΕΣ θα μπορούσε αν όχι να προλάβει, τουλάχιστον να περιορίσει το μαζικό φονικό, απλά και μόνο με την αποστολή δέκα, είκοσι, εκατό ειρηνικών ιατρικών ομάδων, που από την ίδια-τους τη φύση, θά 'παιζαν αναγκαστικά ένα τριπλό ρόλο.

ΠΡΩΤΟ θα κάλυπταν ιατροφαρμακευτικά τα θύματα της εισβολής. ΔΕΥΤΕΡΟ θα κατέδειχναν έμπρακτα τη συμπαράσταση της παγκόσμιας κοινής γνώμης στους Παλαιστίνιους πράγμα που λειτουργούσε σαν ύψιστης σημασίας ηθικό αντιστήριγμα. ΚΑΙ ΤΡΙΤΟ (ΚΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟ) θα διασφάλιζαν το στοιχείο της Διεθνούς Μαρτυρίας, πράγμα που αναγκαία θα περιορίζε την έκταση των ανθρωποσφαγών αμάχων με βάση το αναμφισβήτητο γεγονός ότι η παρουσία Αυτόπτων Μαρτύρων και μόνο, επενεργεί αποτρεπτικά ή ανασταλτικά σε κάθε εγκληματία.

Κι αντί για τούτη τη σπουδαιότητα συνεισφορά-του, ο ΔΕΣ περιορίστηκε στη συγκέντρωση και αποστολή ιατροφαρμακευτικού υλικού. Για δέκα κρίσιμες μέρες, αναλόγηκε στην αποστολή περιβαλψιακού υλικού στα θύματα των σφαγών, την στιγμή που μπορούσε να τις προλάβει. Είναι κι αυτή μια ιδιόμορφη «πολιτισμένη» γραφειοκρατική αντιστροφή του ιπποκράτειου «Κάλλιον προλαμβάνειν παρά θεραπεύειν» σε «ΚΑΛΛΙΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΕΙΝ ΠΑΡΑ ΠΡΟΛΑΜΒΑΝΕΙΝ». Και μάλιστα, απ' αυτούς τους ίδιους τους θεράποντες της επιστήμης του Ιπποκράτη. Για να αποδειχθεί γι' άλλη μια φορά, πως ο ΔΕΣ δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα από τα άλλοθι της ένοχης συνείδησης της μισής ανθρωπότητας που στηρίζει την ύπαρξή-της στην εξόντωση της άλλης μισής.

Δεν ξέρω πόσες αμπούλες, επιδέσμους και χειρουργικά νυστέρια συγκέντρωσε και έστειλε ο ΔΕΣ στον Λίβανο. Εκείνο που ρωτάω είναι:

ΠΟΣΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΓΙΑΤΡΩΝ έστειλε στα θύματα της ισραηλινής επίθεσης, στο κρίσιμο δεκαήμερο μεταξύ 6ης και 16ης Ιουνίου;
ΠΟΣΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΑΝΤΡΕΣ, ΓΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ έσωσε (με την παρουσία-του) από την σφαγή;
ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΠΑΙΞΕ τον αποτρεπτικό ρόλο που όλοι περίμεναν πως θα παίζει;

Υπάρχει θέμα ευθύνης για την ολιγωρία του ΔΕΣ; Σίγουρα όχι. Όπως δεν υπάρχει θέμα ευθύνης για την ολιγωρία του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, των Αραβικών Κρατών, των «Πολιτισμένων» χωρών και των ποικιλώνων δήθεν «αντι-ιμπεριαλιστικών πρωτοποριών». Το γιατί ευεξήγητο, τουλάχιστον για όσους δεν εθελουφλούν: Ο λόγος ύπαρξής-τους δεν βρίσκεται στην υπεράσπιση της Ανθρώπινης Ζωής, αλλά του Κρατικού Συμφέροντος.

Όμως ένας τέτοιος κυνισμός θα ήταν σε προσωπικό επίπεδο

ειδησεις

● «ΤΑΡ» στην αρχαία Ιρανική διάλεκτο σημαίνει χορδή και είναι η ρίζα της λέξης κιθάρα σε όλες τις γλώσσες. Με αυτή την ονομασία θα κυκλοφορεί κάθε τέσσερις μήνες το θεωρητικό περιοδικό κιθάρας ΤΑΡ. Φιλοδοχεί να καλύπτει όλους τους μουσικούς χώρους, που η κιθάρα έχει «παίξει» ενεργό μέρος (κλασική-τζάζ, φόλκ-Ποπ-Ροκ κτλ.). Και παράλληλα να καλύψει ένα κενό στο χώρο του μουσικού περιοδικού Τύπου. Από τα περιεχόμενα του πρώτου τεύχους, που είναι φροντισμένο με αγάπη για τη μουσική και πάθος για την κιθάρα διακρίνουμε τις συνεντεύξεις του Λάκη Ζώη και του David Russell και τα άρθρα του Κυρ. Τζωρτζινάκη, Γ. Μονεμβασίτη, Γ.-Α. Θεοχάρη, Γ. Π. Αυγερινού και άλλων με θέματα για την κιθάρα και την μουσική. Η

διεύθυνση του περιοδικού είναι: Λεωφ. Πεντέλης 16, Χαλάνδρι. Τηλ. 68.14.733.

● Το Χανιώτικο Θεατρικό Εργαστήρι ετοιμάζει για το καλοκαίρι τη «Διαθήκη» του Μάριου Ποντίκα. Το συντονισμό της παράστασης κάνει η Ελπίδα Μπραουδάκη, τα σκηνικά και τα κοστούμια είναι του Γιάννη Κύρου και η μουσική του Σταμάτη Κραουνάκη. Τους ρόλους παίζουν ερασιτέχνες κάτοικοι των Χανίων. Το Εργαστήρι δημιουργήθηκε στα Χανιά για να δώσει την ευκαιρία σε διάφορες κοινωνικές ομάδες να εκφραστούν μέσα από την τέχνη. Τη δουλειά-του, την παρουσιάζει σε λαϊκές γειτονιές και σε χωριά. Παράλληλα με τη «Διαθήκη» οι συνεργάτες του Χανιώτικου Θεατρικού Εργαστηρίου οργανώνουν με μαθητές και χωρικούς μικρές θατρικές εκδηλώσεις που εντάσσονται στα πανηγύρια και τις γιορτές κάθε χωριού.

α φ ό ρ η τ ο ς και σε μαζικό επίπεδο πολιτικά επικίνδυνος. Χρειάζεται λοιπόν ένα άλλοθι στην ένοχη συνείδησή-μας. Και δεν υπάρχει καλύτερο απ' τον ΔΕΣ...

Τι έκανε ο ΔΕΣ στην γενοκτονία των Παλαιστίνιων; Μα ότι θά έκανε καθένας από μας προσωπικά, όταν αυτόπτες μάρτυρες της δολοφονίας ενός παιδιού δεν κάνουμε τίποτα για την αποτροπή-της και στη συνέχεια ειδοποιούμε το... ασθενοφόρο. Τι ισοφαρίζουμε μ' ένα, εκ των υστέρων, τηλεφώνημα; Σίγουρα όχι τη ζωή που χάθηκε. Τι ισοφαρίζουμε με μια, εκ των υστέρων, καρδιά με περιθάλψιακό υλικό; Σίγουρα ούτε μια από τις χιλιάδες των ζωών που αφανίστηκαν.

Όμως κάναμε το καθήκον-μας. Μ' ένα τηλεφώνημα εξασφάλισαμε το Προσωπικό-μας Άλλοθι. Μ' ένα πλοίο με υλικό, διασφάλισαμε το ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ-ΜΑΣ ΑΛΛΟΘΙ. Φρόντισε γι' αυτό η Τηλεφωνική Εταιρεία ή ο ΔΕΣ...

Αλλά το ζήτημα δεν βρίσκεται στο σε ποίο βαθμό καλυφθήκαμε απέναντι στους άλλους, αλλά στο σε ποίο βαθμό πείσαμε τον εαυτό-μας. Αν πραγματικά πιστεύουμε πως ο ΔΕΣ έπαιξε το ρόλο «εφ' ω ετάχθη», πάει καλά. Αν όμως δεν πειστήκαμε γι' αυτό, τότε οι καμμένες από τις φωσφορίζουσες βόμβες, σάρκες ενός παιδιού θα «πολιorkούν το κοίταζε τη δουλειά-σου με την αγωνία-του»... Μέχρι να συνειδητοποιήσουμε ότι δουλειά-μας ΕΙΝΑΙ Η ΠΡΟΛΗΨΗ κι όχι η θεραπεία.

Και μέχρι τότε, τα ισραηλινά στρατεύματα που πολιορκούν τώρα τη Βηρυτό, θα πολιορκούν ασφυκτικά και τη δικιά-μας ασημαντή ύπαρξη για όσα κάναμε και κυρίως για όσα δεν κάναμε για την ματαίωση της Πολιορκίας.

Χτες οι χιτλερικοί μας διδάξαν πως εξοντώνεται ο Εβραίος. Σήμερα οι ισραηλινοί μας μαθαίνουν πως αφανίζεται ο Παλαιστίνιος. Αύριο ίσως οι άραβες μας διδάξουν πως εξολοθρεύεται ο Ισραηλίτης. Και μεθαύριο κάποιοι άλλοι θα μας δώσουν το Μέγιστο Μάθημα του Ολοκληρωτικού-μας Αφανισμού. Θύματα και θύτες ταυτόχρονα της παράλογης αρχής «κάλλιον θεραπεύειν παρά προλαμβάνειν» που κανονάρχει τη ζωή-μας. Και μέχρι τότε η Ελπίδα (αν έχει κάποιο νόημα στην εποχή-μας) θα καίει τον Άνθρωπο που ενέπνευσε τον Ποιητή: Πάντα απροσάρμοστος

ανεδαφικός
Δεν είχες καταλάβει πως η μόνη μουσική που συντελούσε στο γενικό καλό

είταν ο χτύπος των σφυριών

των βαποριών τα φλάουτα

κ' οι παλμικές δονήσεις των συρμάτων

την ώρα που περνούν οι διαταγές

για τις εκτελέσεις.

(Άρης Αλεξάνδρου «Συνομιλώ άρα Υπάρχω»)

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

της Ντόρας Ηλιοπούλου-Ρογκάν

Έκθεση σύγχρονου κινέζικου κεντήματος στο «Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων»

Πρόκειται για μια πολύ αξιόλογη δουλειά που δημιουργήθηκε στην Κίνα — συνεχίζοντας μια παράδοση χιλιετηριδών — στην περίοδο 1964 - 1977. Στα κεντήματα αυτά που είναι φιλοτεχνημένα με διαφορετικές σε τύπο βελονιές — ανάλογα με την επαρχία ή την εθνική μειονότητα — καθώς και με διαφορετικές σε υλικό κλωστές - μαλλί, μετάξι, ανθρώπινες τρίχες — απεικονίζονται θέματα από την καθημερινή ζωή, νεκρές φύσεις, λουλούδια, πουλιά — καθώς και κατασκευές της σύγχρονης τεχνολογίας (διυλιστήρια, γέφυρες, κ.ά.)

Προϊόντα, το καθένα μιας συλλογικής δουλειάς αποτελούν ένα είδος διακόσμησης για το σύγχρονο κινέζικο σπίτι καθώς και αντικείμενα καθημερινής χρήσης (παπούτσια, μαξιλαροθήκες, σεντόνια, κ.ά.). Μερικά από τα κεντήματα που προορίζονται αποκλειστικά για τον διάκοσμο του σπιτιού και άλλων ανάλογων χώρων είναι φιλοτεχνημένα και από τις δυο πλευρές — σωστά θαύματα τεχνικής και υπομονής.

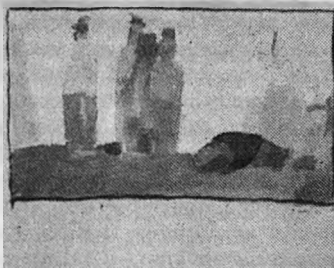
Πρόκειται για μια έκθεση που εντυπωσιάζει τόσο με το περιεχόμενο-της αυτό καθ' εαυτό όσο και με το ότι μας κάνει να συνειδητοποιήσουμε την τελειότητα με την οποία συνεχίζεται μια παράδοση τώτων χιλιάδων χρόνων δίχως να μολεύτει από το σαράκι της προχειρότητας.

Δυο νέες γυναίκες δημιουργοί στην «Ω ρ α»

Πρόκειται για την Μ. Κάσση

και την Μ. Στεφάνου που παρουσίασαν τη δουλειά-τους στα πλαίσια της όγδοης συνάντησης Νέων Δημιουργών που οργανώνεται εδώ και οκτώ χρόνια από το Πνευματικό Καλλιτεχνικό Κέντρο «ΩΡΑ».

Η Κάσση γεννήθηκε στο 1954 στην Αθήνα σπούδασε στην ΑΣΚΤ με δάσκαλο τον Γ. Μόραλη. Ασχολήθηκε παράλληλα με την κεραμική και παρουσίασε για πρώτη φορά σε ατομική έκθεση τη δουλειά-της, τώρα στην «Ωρα». Κατορθώνει ήδη στη φάση που βρίσκεται να ανανεώνει, κάθε φορά, τη σύνθεσή-της εκφραζόμενη άλλοτε με έναν παραστατικό και άλλοτε με έναν ημι-παραστατικό μέχρι και αφηρημένο τρόπο. Με έναυσμα «νεκρές

φύσεις», διάφορα αντικείμενα που βλέπει καθημερινά στο atelier-της δημιουργεί τα έργα-της πλάθοντας σχεδόν στην κυριολεξία τα ερεθίσματά-της, μέσ' από το φως-χρώμα.

Η Μ. Στεφάνου γεννήθηκε το 1955 στην Αθήνα και τέλειωσε την ΑΣΚΤ με δασκάλους τον Μιτράρα και τον Γέτση. Στην τωρινή πρώτη-της ατομική έκθεση παρουσιάζει ηθελημένα παραμορφωμένες ανθρώπινες μορφές πλάσμενες μέσ' από ευρηματικές χρωματικές αντιθέσεις και ενισχυμένες από ιδιόμορφες χαράξεις.

Η λαϊκή ζωγραφική του Γ. Μητράκα «Νέες Μορφές»

Ο αυτοδίδαχτος αυτός καλλιτέχνης - κοινωνικός λειτουργός στο επάγγελμα έχει απεικονήσει στα έργα που παρουσίασε εδώ χαρακτηριστικούς τύπους του λαού-μας — καπετάνιους, βοσκούς, γεωργούς — και σκηνές από την καθημερινή ζωή στην ύπαιθρο. Μερικές φορές γράφει ο ίδιος πάνω στις φιλοτεχνημένες

με την τεχνική του αυγού συνθέσεις-του, τις σκέψεις-του και τους προβληματισμούς-του. Υπάρχει μια χαρακτηριστική αδρότητα στις δημιουργίες του Μητράκα που εντυπώνεται καιρια και στον θεατή παρά την ηθελημένη σχηματοποίηση ορισμένων τύπων.

Αναδρομική έκθεση ζωγραφικής του Δ. Σακελλαρίδη:

Η μνημειακή σε αριθμό συνθέσεων και σε «έκφραση» έκθεση του έργου του Δ. Σακελλαρίδη που οργανώθηκε στην Εθνική Πινακοθήκη έδωσε την ευκαιρία στο αθηναϊκό κοινό να γνωρίσει από κοντά τη δουλειά του εγκατεστημένου από το 1950 στο Παρίσι Έλληνα καλλιτέχνη.

Στις δημιουργίες-του ο ζωγράφος εκδηλώνεται με έναν προσωπικό συμβολισμό στον οποίον έχουν αποκρυπτογραφηθεί έμμεσα τα βιώματα και οι μνήμες-του. Τα έργα αυτά εκφράζουν στην κάθε περίπτωση ένα συναισθηματικό καταπίεσης, θλίψης, μελαγχολίας, αφανισμού, κοντολογής το ανθρώπινο δράμα στην καθημερινότητά-του καθώς και στις «εξάρσεις»-του εξαιτίας ειδικών καταστάσεων και στιγμών. Υπάρχει στο έργο του Σακελλαρίδη κάτι που δεν αναλύεται ούτε και περιγράφεται επακριβώς αλλά που πάντοτε — δίχως καμιά εξαίρεση — μηνύεται και περνάει ακόμη και στον λιγότερο ενημερωμένο θεατή. Οι α-

γώνες του ανθρώπου, σα μονάδα και σα σύνολο, που έχουν εμπνεύσει τα έργα-του μας αγγίζουν καιρία όταν τα βλέπουμε. Κι αυτό επειδή ο ζωγράφος έχει εφεύρει το δικό-του πρίσμα παρουσίσεως αμόλετο από κάθε λύση - κλισέ.

Στην ενότητα των δέκα έργων με το γενικό τίτλο «μυθολογία του καιρού-μας» που επίσης συμπεριλαμβάνονται στην έκθεση ο Σακελλαρίδης ολοκληρώνει τον προσωπικό τρόπο προσέγγισης του ανθρώπινου μύθου.

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ

αφραζε

διαβαζε

διαδιδε

την ΑΥΓΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΖΩΛΟΧΩ ΠΛΗΤΗΣ 17, 36-37 980

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΑΡΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΙΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΣ/ΑΣΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ "Ελεύθερος Τύπος"

καμε στ' αντίσκηνα του πειθαρχείου.

Εδώ, για κείνους που δε γνωρίζουν, το «πειθαρχείο» ήτανε κάπως ψηλότερα από το γενικό καταυλισμό και σε απόμερη θέση που δε φαινότανε από κάτω. Έφεπτε πλευρικά μιας χωνευτής μεσαριάς (σαν σπάτουλα) κι εδώ τ' αντίσκηνα ήτανε σε μικρές σειρές που δεν ξεπερνούσανε, νομίζω, τα πέντε. Ανάλογος αριθμός και προς τα κάτω, που μετρούσανε οι αράδες, πρέπει το σύνολο των σκηνών να ήτανε γύρω στις τριάντα.

Γενικά, η όλη εικόνα του τοπίου έδειχνε ησυχαστική και ένας ξένος περαστικός εύκολα θα μπορούσε να υποθέσει πως εδώ πρέπει να παραθερίζουνε... φιλόσοφοι τουρίστες!

Αλλά τη φαινομενική αυτή αρμονία των πραγμάτων τη χαλούσανε ο Καραφώτης με τον Πλιάκα. Επίσημοι βασανιστές του τάγματος είχανε αναγάγει σε σπορ ψυχαγωγίας τον τραμπουκισμό-τους και την κακία και μέρα - νύχτα ικανοποιούσαν το διεστραμμένο αυτό γούστο-τους κατά το κέφι και την όρεξη που είχαν. Εννοείται πως, το διδυμο αυτό της βαρβαρότητας, σαν κύρια αποστολή-του είχε την «κατεργασία» και τον «σοφρωνισμό» των αμετανοήτων που δε λέγανε να λογικευτούν και να υπογράψουν δήλωση. Όμως για ποικιλία του πράγματος γενικεύανε τη δικαιοδοσία-τους και με ξαφνικές επιδρομές στους καταυλισμούς των λόχων. Ψηλά το άντρο-τους και πλάι στο διοικητήριο του Γ. Τζανετάτου, είχανε καλή παρατήρηση κι ακουστικότητα κι άμα τους ενοχλούσε κάποιος ψιθυριστός διάλογος ή κάποια κίνηση, νυχτερινή, προς τα ουρητήρια επέδραμαν τότε τον κατήφορο και βαρούσανε όπου φτάνανε κι όσο άντεχαν τα χέρια-τους. Μαζί με το δούλεμα του ξύλου πέταγαν και πολλές βλαστήμιες. Μα τις γαυγίζανε και τις μασούλαγαν με τέτοια νευρικότητα που ποτέ-μου δεν μπόρεσα να καταλάβω τι λέγανε.

Μου δώσανε όμως την ευκαιρία με την «πενθήμερο φυλάκιση». Άλλη αδυναμία-τους και τούτη — να περιποιούνται τους τιμωρημένους — μας ξυπνήσανε το πρώτο βράδυ σε προχωρημένα μεσάνυχτα. Ζουφωμένοι μες κάτω από την κουβέρτα δεν καταλάβαμε στην αρχή. Θαρρήσαμε πως κάποιοι καυγάδιζαν για προσωπικά-τους ζητήματα αλλά μια δυνατή κλωτσιά μ' έβγαλε απ' αυτή την πλάνη.

— Το κορόιδο μου κάνεις ρέξέ!!! κατάλαβα τη φωνή του Καραφώτη και ήταν η πρώτη φορά που είχα προσωπική γνωριμία μαζί-του.

Πήγα να φορέσω τις αρβύλες-μου κι εκεί έφαγα τη δεύτερη. Με ζωστήρα αυτή τη φορά, φάνηκε η διαφορά αμέσως και παρατήθηκα γρήγορα από την προσπάθεια προτού μού 'ρθει και η τρίτη.

Τα ίδια, περίπου, και τ' άλλο βράδυ, είχαμε καλή κατάβλη πλέον πως μπήκαμε σε διαφορετικό κλίμα ζωής που το κυριότερο χαρακτηριστικό-της ήταν η... ακαταστασία του προγράμματος! Ο Καραφώτης να μας ξυπνάει με αιφνιδιαστικές εφόδους, ο Πλιάκας να μας υποχρεώνει, όλη μέρα, να κουβαλάμε πέτρες κατά το γνωστό παράδειγμα του Σισυφου και μόνον ο Δούκαρης, που είχε σαν ιδιοκτησία-του την πρώτη σκηνή της κάτω σειράς, έδειχνε να 'ναι αμέτοχος και όξω από το δράμα-μας. Ατάραχος και πάντα μελιχρως έπαιζε τον Πρίγκιπα της αγαθότητας

και του εφησυχασμού και μου την έδινε, κατακούτελα, όποτε γύριζε να με κοιτάξει με κείνη την αυτάρεσκη επίδειξη της αταρξίας-του.

Η μόνη παρηγοριά-μου κι εμψύχωση η κλεφτή κουβέντα με τους άλλους της κατηγορίας-μου. Έτσι, στ' αρπαχτά και στα γρήγορα γιατί κι αυτή η απλή τυπική συνομιλία μας ερέθιζε τον Καραφώτη και τον Πλιάκα και είχε τις επιπτώσεις-της. Και θυμάμαι, τώρα, πως ανάμεσα σε κείνα που κρυφολέγαμε ειπώθηκε, την τρίτη μέρα, και τούτο.

— Για να δούμε ρε παιδιά, μπορεί να μας αφήσουνε σήμερα εξαιτίας του Παύλου.

— Ποιανού Παύλου; ρώτησα εντελώς χαζά.

— Το βασιλιά-μας ντε! Δεν γιορτάζει σήμερα;

Αλλά που τέτοια χάρη από τη... Χάρη-του! Ρέψαμε και τα πέντε μερόνυχτα κι όταν πια ξαναμπήκαμε στις σκηνές του λόχου νομίσαμε πως γυρίσαμε στα σπίτια-μας. Εκεί κουβέντιασα και την περίπτωση του Δούκαρη. Δηλαδή, τότε έμαθα τ' όνομά-του και την άλλη ιδιότητα του ποιητή.

— Α, αυτός είναι ο μόνιμος του κρατητηρίου! Εκείνα που περάσατε σεις, τούτες τις πέντε μέρες, αυτός τ' έχει... χορτάσει χωρίτερα και δεν ασχολούνται άλλο μαζί-του.

Από τότε, καλοκαίρι του '49, έτυχε να 'χω μια συνάντηση (πριν τέσσερα χρόνια) σ' ένα χαμηλό σημείο της Πανεπιστημίου. Ίσως να πήγαινε και στις «ΤΟΜΕΣ» γιατί θαρρώ πως εκεί κοντά ήταν και τα γραφεία-τους.

Διατηρημένα τα βασικά χαρακτηριστικά-του δεν δυσκολεύτηκα να τον γνωρίσω και του συστήθηκα. Αναφέρθηκα με λίγα λόγια στο παλιό εκείνο περιστατικό και μισογέλασα. Για την ακρίβεια, εκείνος χαμογέλασε μόνον — όπως και τότε — και προχώρησε να φύγει. Τότε θυμήθηκα πως είχα μαζί-μου ένα αντίτυπο από τα «ΓΙΟΡΤΑΣΙΜΑ» και του το έδωσα να το παρουσιάσει. Έκανε πάλι να φύγει και του ξαναφώναξα.

— Αφιέρωση δε σου έκανα. Δεν μου το δίνεις να σημειώσω δυο λόγια;

Ήταν η μόνη στιγμή που είδα το χαμόγελό-του να πλαταίνει περισσότερο.

— Μα δεν είμαι εγώ ο ειδικός που θα το κρίνω. Θα το δώσω στα παιδιά και κείνοι ξέρουνε... και εννοούσε τη συντακτική επιτροπή και τους συνεργάτες-του που οι περισσότεροι ήταν νέοι.

Αυτή η συνάντηση στάθηκε και η μοναδική γιατί ως την ημέρα που πέθανε δε τον ξανάδα. Ενώ, αντίθετα, τον Καραφώτη τον βλέπω συχνά. Τον παίρνει το μάτι-μου σε δρόμους της συνοικίας Γκύζη και ίσως εκεί θα πρέπει να μένει. Ο ίδιος δε με θυμάται βέβαια (που να βρει άκρη ο άνθρωπος με τόσους που είχε βασανίσει) αλλά εγώ έχω σημαδέψει τόσο καλά τη φυσιογνωμία-του που τον ξεχωρίζω από χιλιόμετρα. Και μου κάνει, αλήθεια, εντύπωση η τόση οικειότητα που έχει με τους αστυνομικούς. Τους χαιρετάει με τα μικρά-τους ονόματα ενώ όταν έχει να κάνει με αξιωματικό του σηκώνει απλώς το χέρι — δείγμα φιλικής εκδήλωσης αλλά και κάποιου σεβασμού.

Φαίνεται, πως εκείνη η παλιά προσφορά-του, πρέπει να μετράει ακόμη έτσι που συμπεριφέρεται με τέτοιον αέρα και ζει το ρόλο του υπερεθνικόφρονα!

Casabella

Ville Giardini

μηνιαία ιταλικά
αρχιτεκτονικά περιοδικά

τα βρίσκετε
μεταφρασμένα
σε βιβλιοπωλεία της
αθηνάς και θεσ/νίκης

KENENTY 79 819 577
824 502

ΔΕΛΦΩΝ 1 842 129

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ 7 6918320

(ΠΕΡΙΦ.ΛΥΚΑΒ.) 6463513

ΑΘΗΝΑ

γραφτείτε συνδρομητές

τιμές γνωριμίας
ισχύουν μέχρι 30 Σεπτεμ
ή για συνδρομές
από Μάρτη 82

Casabella ετήσια 4200
εξαμην 2300

Ville Giardini ετήσια 3800
εξαμην 2100

πληρωμή

— με ταχ επιταγή
αρχιτεκτονική βιβλιοθήκη
ΚΕΝΕΝΤΥ 79 Θεσ/νικη
— με εμβάσμα στην εθνική τ.ε.
υποκ 25 Μαρτίου Θεσ/νικη
αρ. λογ. 211/440245-65

Βιβλίο-παρουσίαση

ΧΡΗΣΤΟΣ Ζ. ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ
Τα ιδεολογικά δεσμά
Εκδ: Οδυσσέας, Αθήνα 1982

Μελέτη η οποία έχει θέμα την πολιτική και την ιδεολογία. Παράλληλα ο συγγραφέας αναπτύσσει κριτικές απόψεις, όχι μόνο για την πολιτική, το ρόλο του πολίτη κτλ. αλλά και την ιδεολογία στις σύγχρονες κοινωνίες. Στη βιομηχανική εποχή, τονίζει, οι ιδεολογικές δεσμεύσεις έγιναν και πιο «αυστηρές» και πιο «ολοκληρωτικές». Με βασική θέση ότι «η ιδεολογία, η κάθε ιδεολογία, επιβάλλει στον άνθρωπο τις δεσμεύσεις της που πηγάζουν από το τέλος - το σκοπό που έχει προκαθορίσει» συμπεραίνει ότι, «μόνο οι λίγες αυθόρμητες εξεγέρσεις των λαών ανοίγουν το δρόμο για την απελευθέρωσή τους, γιατί ανοίγουν το δρόμο για την αμφισβήτηση της ίδιας της ιδεολογίας και επιτρέπουν στο άτομο να μετατραπεί από οπαδό σε πολίτη. Πολίτης, που αμφισβητεί οποιοδήποτε καθορισμό άνωθεν και δέχεται μόνο τη δική του επιλογή, την αυτονομία του».

ΑΡ. ΜΑΝΕΣΗΣ - Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Το Σύνταγμα του 1975
Εκδ: Σάκουλα, Θεσσαλονίκη 1981

Είναι η τέταρτη αναθεωρημένη έκδοση που περιέχει συλλογή των βασικών κειμένων που ισχύοντος Συνταγματικού Δικαίου που επιμελούνται οι καθηγητές Αρ. Μάνεσης και Γ. Παπαδημητρίου. Μετά τη συνοπτική παρουσίαση της συνταγματικής ιστορίας-μας και των βασικών χαρακτηριστικών του Συντάγματος του 1975 παρατίθενται, χρονολογικός πίνακας της ελληνι-

κής συνταγματικής ιστορίας, οι σημαντικότερες Συντακτικές Πράξεις και τα ψηφίσματα της περιόδου 1974-75, το κείμενο του Συντάγματος και ο Κανονισμός της Βουλής.

ΕΛΛΗ ΝΕΖΕΡΙΘ

Διπλός Διάλογος
Εκδ: Γνώση, Αθήνα 1982

Σατιρικό πεζογράφημα, γραμμένο με την τεχνική των ποιημάτων. Η συγγραφέας κινείται ταυτόχρονα σε μια σύνθετη διάρθρωση θέσεων και αντιθέσεων. Η λιτότητα του λόγου και η παραλλαγή της εικόνας βοηθάει στη δημιουργία διάθεσης στον αναγνώστη μέχρι την τελευταία σελίδα του βιβλίου. Ο παράλληλος διάλογος στις σελίδες, που συμβαίνει στην σκηνή των ηρώων είναι ένα ενδιαφέρον εύρημα.

ΔΑΝΑΗ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ

Οψόμεθα εις Φιλίππους
Εκδ: Μαυρίδης, Αθήνα 1981

Συλλογή με διηγήματα. Η συγγραφέας είναι γνωστή από δοκίμια, δημοσιογραφικές έρευνες καθώς και από το βιβλίο «Ταξίδια με το Πολικό» που βραβεύθηκε από την «Ένωση Ελλήνων Συγγραφέων και Δημοσιογράφων Τουρισμού». Τα διηγήματα που περιέχει ο τόμος είναι γραμμένα με ευαισθησία και ζωντάνια.

ΠΕΤΕΡ ΒΑΪΣ

Η Ανάκριση
Μετ: Πέτρος Μάρκαρης
Εκδ: Ιθάκη, Αθήνα 1982

«Η Ανάκριση» παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 1966, από την «Ελεύθερη Λαϊκή Σκηνή» του Βερολίνου με σκηνοθεσία του Έρβιν Πισκάτορ. Είναι ένα «θεατρικό ντοκουμέντο» που γράφτηκε με βάση τα πρακτικά της δίκης του Άουσβιτς, που έγινε το 1964 στη Γερμανία. Ο συγγραφέας

γεννήθηκε το 1916 στο Νοβαβέλ, κοντά στο Βερολίνο. Εβραϊός στην καταγωγή, εγκατέλειψε, με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, τη Γερμανία κι εγκαταστάθηκε στη Σουηδία. Πέθανε το 1982. Άλλα γνωστά έργα του: «Η καταδίωξη και η δολοφονία του Μαρά», «Τραγούδι για το Λουζιτανικό Σκιάχτρο», «Διάλογος για το Βιετνάμ», «Νύχτα με επισκέπτες», «Ο Τρότσκι στην Εξορία» κ.ά.

ANNY ΒΡΥΧΕΑ - ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ

Απόπειρες μεταρρύθμισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης (1911-1981)

Εκδ: Σύγχρονα Θέματα, Αθήνα 1982.

Το βιβλίο αποτελεί συλλογή κειμένων που συνοδεύονται από ένα εκτεταμένο εισαγωγικό σημείωμα. Με τα ντοκουμέντα και το ενημερωτικό αλλά και ως ένα βαθμό ερμηνευτικό κείμενο, επιχειρείται μια πολιτική ανάγνωση των εισηγητικών εκθέσεων, των σχεδίων νόμων, των πορισμάτων επιτροπών παιδείας, των αντιδράσεων της κυβέρνησης, των πολιτικών κομμάτων, των καθηγητών, των φοιτητών και του ΕΑΠ. Το βιβλίο αρχίζει με τις απολύσεις των καθηγητών το 1910. Παρουσιάζει αναλυτικά τον πρώτο σύγχρονο οργανισμό που ψηφίστηκε το 1911 με την κυβέρνηση Βενιζέλου και τις εργασίες της κοινοβουλευτικής επιτροπής παιδείας. Στη συνέχεια αναφέρεται μέχρι τον αναγκαστικό νόμο του 1938. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται τα δύο νομοθετικά διατάγματα (1958 και 1959) όπως και η έκθεση της Επιτροπής Παιδείας το 1958. Στο υπόλοιπο τμήμα παρουσιάζεται πολύ αναλυτικά το σχέδιο νόμου της κυβέρνησης Στεφανόπουλου το 1966 και οι αντιδράσεις σ' αυτό.

Τέλος το τελευταίο μέρος, μετά από σύντομη αναφορά στο σχέδιο νόμου της χούντας, σχολείται αποκλειστικά με τις εξελίξεις μετά τη μεταπολίτευση, μέχρι το 1981. Παράλληλα αναφέρεται στις αντιδράσεις των καθηγητών, των φοιτητών και του ΕΑΠ και προσπαθεί να αναλύσει τις «στρατηγικές» που εκφράζονται σε κάθε σχέδιο για τη διαδικασία κατάργησης της έδρας.

ΤΖΟΥΛΙΑΝ ΜΠΕΚ

Η ζωή του θεάτρου
Εκδ: Οδυσσέας, Αθήνα 1982

Το Λιβινγκ Θάτερ, ιδρύθηκε από την Τζούντιθ Μαλίνα και τον Τζούλιαν Μπεκ στη Νέα Υόρκη το 1947. Η δεκαετία του '60 ήταν η κύρια περίοδος της εξορίας και της περιπλάνησής-του στην Ευρώπη· ακολούθησε η φυλάκισή του θιάσου στη Βραζιλία το 1971. Το βιβλίο αυτό είναι το ημερολόγιο εκείνου του ταξιδιού, γεμάτο οράματα, σκέψεις, διαλόγους, όνειρα, ποιήματα και στοχασμούς. Καταγράφει ένα ταξίδι με αφετηρία το αλλοτριωμένο τοπίο του κόσμου της τέχνης και του θεάτρου της Ν. Υόρκης και προορισμό τον παγκόσμιο αγώνα, για την αναρχοκομμουνιστική αλλαγή.

ΒΟΛΦΓΚΑΝΚ ΜΠΟΡΧΕΡΤ

Μικρό ανθολόγιο
Μετ: Μ. Λαχανάς
Εκδ: Γραφή, Αθήνα 1982

Συλλογή με ποιήματα και πεζά του Β. Μπόρχερτ «Παιδί της ομίχλης του Αμβούργου και του Έλβα. Παιδί της αλήθειας που φέρνει πίκρα και μοναξιά... Μάχεται το ψέμα που αποδεκατίζει την ανθρώπινη νεολαία», όπως γράφει χαρακτηριστικά για το Μπόρχερτ στο σύντομο σημειώματό του ο μεταφραστής. Το βιβλίο περιέχει οκτώ ποιήματα, οκτώ πεζά και «ιστορίες από το αλφ-βητάρι» με τη μορφή ποιημάτων.

Καταληψεις σπιτιών
στη Δυτική Ευρώπη

Γραφτείτε
συνδρομητές
στο ANTI

Εκδόσεις «Κορμούνα»

Σουλίου 9

τηλ. 3602.952 και 3602.611

Ιωάννα Λαμπίρη-Δημάκη
Η Μεθοδολογία της Κοινωνιολο-
γίας

Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομο-
τηνή 1982

Η «Μεθοδολογία της Κοινωνιολογίας — Επιστημολογικά προβλήματα, Παραδείγματα και Μέθοδοι Έρευνας», της Ιωάννας Λαμπίρη-Δημάκη είναι το δεύτερο από τα τρία αναγγελλόμενα τεύχη με τα οποία συμπληρώνεται μια σημαντική παρουσία και κριτική ανάλυση των επιστημολογικών προβλημάτων της κοινωνιολογίας.

Στον δεύτερο αυτό τόμο, η συγγραφέας εκθέτει τις πιο βασικές θέσεις στο πρωταρχικό ερώτημα: «Τι είδους επιστήμη είναι η κοινωνιολογία?».

Τονίζοντας ότι δεν υπάρχει ενιαία απάντηση, η Ι. Λ.-Δ. σ' ένα πρώτο («τρίτο») κεφάλαιο θέτει το πρόβλημα των σχέσεων της κοινωνιολογίας με τις φυσικές επιστήμες και υπογραμμίζει τη σημασία της διαμάχης μεταξύ θετικιστών και αντιθετικιστών.

Σ' ένα δεύτερο («τέταρτο») κεφάλαιο τίθεται το ερώτημα του αν η κοινωνιολογία είναι σε θέση να διατυπώνει νόμους, να λειτουργεί δηλαδή ως «γενικεύουσα επιστήμη». Εκεί, αναλύεται ακόμη τι σημαίνουν για την κοινωνιολογική σκέψη οι όροι: κατανόηση, νόμος, επιστημονική ερμηνεία, αντικειμενικότητα και αξιολογική ουδετερότητα.

Τέλος σε δύο «παράρτηματα», η συγγραφέας αναφέρεται στην «Κριτική θεωρία ή στη διαλεκτική Σχολή της Φραγκφούρτης και στην διαμάχη Porper-Adorno, Habermas καθώς («Παράρτημα Β'») και στον «ιδεότυπο του Max Weber».

Το βιβλίο αυτό της Ι. Λ.-Δ. είναι χρήσιμο όχι μόνο για τους σπουδαστές της κοινωνιολογίας αλλά και τους επιστήμονες των κοινωνικών επιστημών που οφείλουν να ξεκινούν από προβλήματα μεθόδου.

**ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΡΟΛΟΥ ΣΑ-
ΚΕΛΛΑΡΙΟΥ**

Αριθμητικό ευρετήριο νομολογίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1954-1978) Α'.

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1981

Το αριθμητικό ευρετήριο καλύπτει το χρονικό διάστημα 1954-1978 και βασίζεται στα ετήσια ευρετήρια της «Συλλογής της Νομολογίας του Δικαστηρίου» που δεν συγχωνεύτηκαν μόνο αλλά προσαρμόστηκαν, έτσι ώστε να προκύψει ένα ενιαίο ευρετήριο που να εξυπηρετεί κάθε αναγνώστη, ανεξάρτητα από την κοινοτική γλώσσα που γνωρίζει.

Πρώτο μέρος του ευρετηρίου, που θα συμπεριλάβει αργότερα και τα κείμενα του Παράγωγου Κοινοτικού Δικαίου, είναι το Πρωτογενές Κοινοτικό Δίκαιο, δηλαδή οι τρεις Ιδρυτικές Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Π. ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Παιδεία και πολιτική στην

Ελλάδα, Τόμος Β'

Εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 1980

Είναι η συνέχεια μιας μελέτης πάνω στη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, βασισμένη στη διδακτορική διατριβή του συγγραφέα.

Στο δεύτερο τόμο περιλαμβάνεται η λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος με κριτική ανάλυση και αξιολόγηση του προγράμματος των μαθημάτων, καθώς και τα συμπεράσματα της μελέτης.

ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ

Χρωμοτραυμάτα

Εκδ: Γνώση, Αθήνα 1982

Δεύτερη έκδοση της ποιητικής συλλογής του Μ. Σαχτούρη «Χρωμοτραυμάτα». Στη συλλογή αυτή που πρωτοκυκλοφόρησε το Νοέμβριο του 1980, μετά από εννιά χρόνια σιωπής, ο ποιητής ακολουθεί τον τελείως προσωπικό και μοναχικό-του δρόμο, μόνο που τα σύμβολά-του ξεκαθαρίζονται, τα θέματά-του είναι δείχτες και δίχτυα για τους ανθρώπους και η τεχνική-του έχει φθάσει σε ζηλευτά επίπεδα λιτότητας.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ

Το Ιερό Σφάγιο

Εκδ: Εστία, Αθήνα 1982

Είναι η δεύτερη έκδοση της τραγωδίας του Παντελή Πρεβελάκη «Το Ιερό Σφάγιο». Η δράση ξετυλίγεται στη Φλωρεντία και στο Φιέζολε, μέσα σε τρεις μέρες: 24-26 Απρίλη 1478 (Μ. Παρασκευή μέχρι Κυριακή της Λαμπρής). Όπως τονίζει ο συγγραφέας στο σημειώμά-του στο τέλος... «Ο Τζουλιάνο δεν είναι τυπικός όπως οι κλασικοί ήρωες του θεάτρου. Πάσχει από άκρα αυτοανάλυση και από μεταφυσική αγωνία, από μανία για γνώση και συνάμα από σκεπτικισμό, από λαχτάρα ζωής και δίψα θανάτου, από απιστία και πόθο του ενός, από έρωτα του μεγαλείου και πρώιμο κορεσμό...».

**ΓΑΤΟΣ ΒΑΛΕΡΙΟΣ ΚΑΤΟΥΛΑ-
ΛΟΣ**

Ποιήματα

Μετ: Νίκος Σπάνιας

Εκδ: ΓΝΩΣΗ, Αθήνα 1982

Ο Γάιος Βαλέριος Κάτουλλος αυτό το σπινθηροβόλο τουμνηρό και αιχμηρό πνεύμα του 1ου αιώνα π.Χ., καταφέρνει να διατηρεί μέχρι σήμερα το στοιχείο εκείνο που διασκελίζει το χρόνο, δηλαδή την ποιητική χάρη.

Σε μια χυμώδη γλώσσα ο Νίκος Σπάνιας έδωσε με ενάργεια το ήθος και τη λειτουργία της ποίησης που ο Κάτουλλος υπηρετούσε. Βέβαια ποίηση που «αιδήμονες» ψυχές μέχρι σήμερα θα σοκάρει, καθώς ο πρώτος προ Χριστού αιώνας του Ρωμαϊκού imperium δεν είχε τους λόγους να είναι τόσο υποκριτικός, όσο η εποχή-μας.

5^η ΓΙΟΡΤΗ του ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΛΙΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

14-25 ΙΟΥΛΙΟΥ

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ • 1928 •

με τη συμπαράσταση
ΥΠ. ΠΟΛΙΤ. & ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ - ΔΗΜΟΥ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

Επιθεώρηση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΝΟΜΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Εκδίδεται και συντάσσεται από ομάδα νομικών, οικονομολόγων και πολιτολόγων, με την έμπειρη Έπιστημονική Συμβουλή από Καθηγητές και Άνωτατους Δικαστικούς.

Δημοσιεύονται μελέτες και άρθρα που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της έρευνας και του γόνιμου επιστημονικού διαλόγου.

Τά Χρονικά (πολιτικό, οικονομικό, νομικό) είναι η βάση του ενημερωτικού τμήματος και αποτελούν ευχρήστη και αξιόπιστη πηγή πληροφοριών για τους θεσμούς και την πρακτική των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Κυκλοφορεί τό 1^ο τεύχος του 3ου τόμου (1982)

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ - ΣΥΝΤΑΞΗ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡ. - ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
Κριεζώτου 8 - Αθήνα (134), τηλ. 3626888

καλβος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΖΩΗ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

δέν έχω άλλο
στο νοῦ μου
πάρεξ
ἐλευθερία
καί γλώσσα

Δ. Πολιού

Για να κατοχυρώσουμε το ήθος της δημοτικῆς για να ματαιώσουμε τις νέες γλωσσασμυντορικές απόπειρες προς νόθευση και γλωσσική σύγχυση για να αποφυγούμε την εξουσιαστική-δογματική αποστεώση των δημοτικών τύπων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναζαγόρα 1, Αθήνα 112
Τηλ: 52.46.241

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

“Ολτσμομπιλ

Ιστορίες του άριστου είδους.
Μυθιστόρημα. Σάν φιλμ. Μυθιστόρημα.
Μ' άνοιας;
Στή κουζίνα καθισμένος ο Στάλιν.
Ζούμε τότε σ' αυτά τ' ατίτια.
Ράιχ-Ρυτίδιασμένος Μάο-Κριμσοαναρχικό
ΤΟΤΕΜ.
Μυθιστόρημα. Σάν φιλμ. Μυθιστόρημα.
1908-1981

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

Για την ενοποίηση της ελληνικής γλωσσολογικής ορολογίας

της Βικτωρίας Μότσιου
Διδάκτωρ Φιλολογίας

Δε θέλει συζήτηση, βέβαια, το πόσο σπουδαίο είναι το πρόβλημα της ορολογίας για κάθε επιστήμη. Αφού ακόμη και η απλή καθημερινή επικοινωνία, μα και η οποιαδήποτε συνεννόηση μεταξύ δυο ή περισσότερων ατόμων είναι δυνατή μόνο εφόσον οι επικοινωνούντες χρησιμοποιήσουν τον ίδιο, κώδικα, δηλ. αν τα «σημεία» που χρησιμεύουν σ' αυτόν για τη μετάδοση του μηνύματος (π.χ. διάφορες κραυγές προκειμένου για τη «γλώσσα» των ζώων, λέξεις στη δική μας, την ανθρώπινη γλώσσα, τα σήματα του οδικού κυκλοφοριακού κώδικα κτλ.) δηλώνουν τα ίδια πράγματα, έχουν το ίδιο — ή περίπου το ίδιο — περιεχόμενο.

Πραγματικά, ας φανταστούμε μια στιγμή πως το σχήμα, το τόσο γνωστό σε όλους μας, θα σήμαινε άλλοτε την απαγόρευση στάθμευσης και άλλοτε — την άδεια (τόπο) στάθμευσης. Προφανώς ένας τέτοιος κώδικας θά 'ταν εντελώς αδύνατο να διασφαλίσει τη συνεννόηση και, συνεπώς, δε θα μπορούσε ν' ανταποκριθεί στον προορισμό του.

Κι όμως κάτι το παρόμοιο συμβαίνει με τον κώδικα που χρησιμοποιείται από Έλληνες γλωσσολόγους όταν συζητούν διάφορα προβλήματα (προπαντός τα θεωρητικά) της επιστήμης τους. Γιατί η ορολογία δεν είναι και αυτή παρά ένας κώδικας. Είναι ένα τεχνητό, εντελώς συμβατικό σύστημα όρων, όπου ο κάθε όρος πρέπει να είναι μονόσημος (δηλ. να δηλώνει μια ορισμένη έννοια — μόνο μία, και καμιά άλλη στα πλαίσια του ίδιου συστήματος, — συσχετιζόντας την με άλλες που ανήκουν στον ίδιο τομέα), ουδέτερος από πλευράς ύφους και ανεξάρτητος από τα συμφραζόμενα, από το συγκεκριμένο κείμενο. Είναι μια «μετα-γλώσσα» που χρησιμεύει σαν όργανο επιστημονικής μελέτης και που ο προορισμός της είναι να διευκολύνει τη συνεννόηση, την ανταλλαγή σκέψεων, διασφαλίζοντας την αντικειμενικότητα, την ακρίβεια και την ενοποίηση των τρόπων έκφρασης.

Όμως η γλωσσολογική ορολογία που είναι στη χρήση αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, δυστυχώς, δεν εξυπηρετεί πάντα αυτόν το σκοπό. Συχνά μάλιστα δημιουργεί σύγχυση και δυσκολεύει την κατανόηση των εννοιών, όχι τόσο προκειμένου για τους ίδιους τους γλωσσολόγους βέβαια, όσο για τους μη ειδικούς που τυχαίνει να ενδιαφέρονται για κάποια γλωσσολογικά προβλήματα.

Και τι να πούμε και για τους φοιτητές που για πρώτη φορά συναντιούνται μ' αυτά τα προβλή-

ματα και με την ειδική ορολογία (που μόνο αυτό αποτελεί ήδη μια αρκετή δυσκολία για έναν αρχάριο); Δεν μπορεί παρά να τους λυπάται κανείς... Μα δεν είναι περισσότερο αξιοζήλευτη και η θέση του καθηγητή γλωσσολόγου που ο σκοπός του είναι να διευκολύνει στα παιδιά αυτή την πρώτη τους γνωριμία με τα βασικότερα προβλήματα της γλωσσικής επιστήμης και με την ορολογία της. Εκτός κι αν αποφασίσει ν' αρκестεί στις παραδόσεις τις δικές του, με την ορολογία που προτιμά κι εφαρμόζει ο ίδιος, χωρίς ν' αναφέρεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, ούτε να τη συστήνει στους φοιτητές για βοήθημα.

Είναι, βέβαια, μια λύση... για τον καθηγητή, όχι όμως και για τα παιδιά. Γιατί, αν αύριο κάποιο απ' αυτά, θέλοντας να εμβριθεί τις γνώσεις που έχει αποκτήσει στο πανεπιστήμιο, θα πάρει στα χέρια του μια μελέτη, ίσως να διαπιστώσει, με έκπληξη και απογοήτευση, πως είναι αδύνατο να καταλάβει κάτι. Για να μπει στο νόημα, θα πρέπει πρώτα να «αναστρέψει» τους γνωστούς όρους — εκείνους που συνήθισε να τους συνδέει με κάποιες ορισμένες έννοιες — και να τους συνδέει με άλλες, διαφορετικές έννοιες. Και καλά ακόμα αν αυτή θα είναι και η τελειωτική «μεταμόρφωση». Δεν αποκλείεται πως σε μια άλλη μελέτη θα βρει τους ίδιους όρους να έχουν και άλλο, διαφορετικό πάλι περιεχόμενο. Αμφιβάλλω αν αυτός ο δυστυχής που θα αναγκαστεί μόνος του πια, χωρίς καμιά βοήθεια, ν' αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση, — αμφιβάλλω λέω ότι θα νιώθει και πολύ μεγάλη ευγνωμοσύνη για τον πανεπιστημιακό του δάσκαλο...

Θα αναφέρω για παράδειγμα μερικές περιπτώσεις τέτοιας ορολογικής «παρωφωσίας».

Από την εποχή του Φ. ντε Σωσσύρ, μια από τις βασικές αρχές της θεωρητικής γλωσσολογίας είναι η διάκριση μεταξύ «γλώσσας» νοούμενης σαν ένας κώδικας, «έναν κατάλογο τον οποίο έχει στη διάθεσή του το άτομο που θέλει να επικοινωνήσει»¹ και που είναι κοινός σε όλα τα άτομα — μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας, από τη μια πλευρά, — και της «ομιλίας» που είναι η εξωτερική εκδήλωση («φώνηση») αυτού του κώδικα, η πρακτική εφαρμογή του από διάφορα άτομα, σύμφωνα με τις ιδιομορφίες της ατομικής σκέψης, ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες της επικοινωνίας και — από την άλλη.

Ο Σωσσύρ χρησιμοποίησε τους

όρους langue και parole για να δηλώσει τις δυο αυτές υποστάσεις της γενικής ικανότητας του ανθρώπου να επικοινωνεί με τους συνανθρώπους του μέσω του εναρθρου λόγου, — της ικανότητας την οποία ονομάζει langue.

Στην ελληνική μετάφραση των «Μαθημάτων γενικής γλωσσολογίας»² οι όροι αυτοί αποδίδονται αντίστοιχα ως «γλώσσα», «ομιλία» και «λόγος». Στο βιβλίο του καθηγητή Γ. Μπαμπινιώτη «Θεωρητική Γλωσσολογία», (Αθήνα 1980), όπου εξετάζονται τα βασικά σημεία της θεωρίας του ντε Σωσσύρ στη θέση του σωσσυρικού langue βρίσκουμε τον όρο «γλώσσα», ο όρος parole αποδίδεται, όπως και από το μεταφραστικό του Σωσσύρ, ως «ομιλία», ενώ το langue — με το ελληνικό «λόγος».

Δεν συζητώ εδώ τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του πρώτου ή του δεύτερου τρόπου απόδοσης (αν και ο κ. Γ. Μπαμπινιώτης θα όφειλε να εμφανίσει τους λόγους για τους οποίους απορρίπτει την ήδη διαμορφωμένη και κάπως καθιερωμένη χρήση των όρων «γλώσσα» και «ομιλία», προκειμένου για την περίφημη διχοτομία του Σωσσύρ³). Βάζω απλώς τον εαυτό μου στη θέση του αναγνώστη που, ζητώντας πληροφορίες για το πρόβλημα, μπορεί να αποταθεί, και στο ίδιο το πρωτότυπο (δηλ. στην ελληνική μετάφραση του Σωσσύρ) και στο βιβλίο του Γ. Μπαμπινιώτη που είναι από τα βασικά βοηθήματα (ιδιαίτερα για τα πανεπιστήμια) στα θέματα της θεωρητικής γλωσσολογίας. Λοιπόν, θά 'χει να κάνει διπλό κόπο, γιατί εκτός από την προσπάθεια που θα καταβάλει για να παρακολουθεί τη σκέψη του συγγραφέα και να κατανοήσει τις έννοιες, θα είναι αναγκασμένος να έχει στο νου του τους δυο διαφορετικούς «κώδικες» προκειμένου για τη δήλωση των ίδιων εννοιών, και να προσαρμόζεται κάθε φορά ανάλογα με το κείμενο, δηλαδή να θυμάται πάντα ότι αν έχει προσαρμόσει τη μετάφραση του Σωσσύρ, «γλώσσα» αντιστοιχεί στο σωσσυρικό langue και «λόγος» — στο language — αν όμως διαβάζει το βιβλίο του Γ. Μπαμπινιώτη, «γλώσσα» σημαίνει αυτό που ο Σωσσύρ ονόμαζε langue, ενώ «λόγος» = langue.

Έτσι, θα αντιμετωπίζει όλη την ώρα το πρόβλημα της «μετακωδικοποίησης». Αν τύχει όμως ν' ανοίξει και το βιβλίο του Γ. Διζικιρίκη⁴ όπου επίσης εξετάζονται οι κύριες αρχές της σωσσυρικής θεωρίας, θα διαπιστώσει πως εδώ «λόγος» δεν σημαίνει langue, όπως στον Γ. Μπαμπι-

νιώτη, ούτε langage, όπως στον Φ. Αποστολόπουλο, αλλά... parole («ομιλία»)!...⁶ Ευτυχώς που το σχήμα του Σωσσύρ ήταν τριμερές, γιατί ποιος ξέρει με πόσες άλλες σημασίες ακόμα μπορούσε να φορτωθεί ο δυστυχής «λόγος»...

Παρόμοια είναι η περίπτωση του γαλλικού όρου arbitraire που εκφράζει, στα «Μαθήματα» του Σωσσύρ, τη μια από τις δυο κύριες ιδιότητες του γλωσσικού σημείου — τον αυθαίρετο (δηλ. τυχαίο, μη αιτιολογημένο, στερούμενο οποιασδήποτε φυσικής βάσης) χαρακτήρα σχέσης η οποία συνδέει μια ορισμένη έννοια με τη φωνητική-της παράσταση. Ο Φ. Αποστολόπουλος, ο Α. Χαραλαμπίδης, ο Γ. Διζικιρίκης και ο Γ. Βέλτσος χρησιμοποιούν την έκφραση «το αυθαίρετο» (ή αυθαίρεσία) του γλωσσικού σημείου, ενώ ο Γ. Μπαμπινιώτης προτίμησε τους όρους «συμβατικός» και «συμβατικότητα», χωρίς πάλι να μας εξηγήσει ρητά τους λόγους⁷. Νομίζω όμως πως με αυτόν τον τρόπο δεν εκφράζεται η ουσία του σωσσυρικού arbitraire.

«Συμβατικός» σημαίνει «ο κατά σύμβαση, κατά συμφωνία καθορισμένος»⁸ χωρίς όμως να διευκρινίζει αν η σύμβαση αυτή έχει κάποια πραγματική βάση ή όχι, αν η συμφωνία στηρίζεται σε σχέσεις φυσικές, πραγματικές, ή αν είναι εντελώς τυχαία, αυθαίρετη, ανατιολογητή και στερούμενη φυσικών δεσμών. Δηλαδή, *συμβατικός δεν είναι απαραίτητα αυθαίρετος*. Έτσι, συμβατικά είναι και διάφορα σύμβολα (π.χ. το στεφάνι σαν σύμβολο της νίκης, η αρχαία μάσκα — σύμβολο του θεάτρου, η ζυγαριά — σύμβολο της δικαιοσύνης, το άσπρο περιστέρι — σύμβολο της ειρήνης κτλ.). Η εκλογή αυτής και όχι άλλης μορφής για το συμβολισμό μιας ορισμένης έννοιας είναι αποτέλεσμα συμφωνίας, επομένως έχει συμβατικό χαρακτήρα. Όχι όμως και αυθαίρετο, εφόσον η εκλογή αυτή δεν είναι τυχαία, αλλά στηρίζεται σε βάση πραγματική: πρέπει να υπάρχει μια αιτιολόγηση, μια εσωτερική, φυσική και λογική σχέση μεταξύ της μορφής του συμβόλου και της συμβολιζόμενης έννοιας (π.χ. η έννοια της ειρήνης μπορεί να συμβολίζεται και με κάτι άλλο, ας πούμε με κλωνάρι ελιάς, όχι όμως με κεφάλι λιονταριού ή με μαχαίρι).

Αυτό που χαρακτηρίζει το γλωσσικό σημείο είναι ακριβώς η έλλειψη μιας τέτοιας αιτιολόγησης, δηλ. της φυσικής, πραγματικής σχέσης μεταξύ της έννοιας και της μορφής με την οποία δηλώνεται. Γι' αυτό και δεν μπορούμε να περιοριστούμε στη διατύπωση πως το γλωσσικό σημείο είναι συμβατικό. Είναι βέβαια συμβατικό, αλλά το βασικό είναι πως είναι και αυθαίρετο.

Ενα άλλο παράδειγμα που α-

φορά την ορολογία σχετική με τη θεωρία της «διπλής άρθρωσης» («διάρθρωσης», κατά τον Γ. Μπαμπινιώτη) του Αντρέ Μαρτινέ.

Ο ανθρώπινος λόγος, λέει ο Μαρτινέ, είναι έναρθρος, κι αυτό αποτελεί ένα από τα πιο βασικά και καθολικά χαρακτηριστικά του, αυτό που διακρίνει όλες τις γλώσσες. Η ιδιότητα αυτή εκδηλώνεται σε δυο διαφορετικά επίπεδα, κι έτσι η κάθε γλώσσα χαρακτηρίζεται από δυο αρθρώσεις. Με την «πρώτη άρθρωση» προκύπτουν «μονάδες που καθεμιά έχει μια φωνητική μορφή και μια έννοια»⁹ και οι οποίες δεν μπορούν ν' αναλυθούν σε μικρότερες διαδοχικές μονάδες που να έχουν ένα νόημα. Αυτές τις διπλές (σημασιολογικές) μονάδες της πρώτης άρθρωσης, αυτά τα «ελάχιστα σημεία» τα ονομάζει ο Μαρτινέ «μονήματα». Τα μονήματα, όπως είπαμε, δεν μπορούν να αναλυθούν σε μικρότερα στοιχεία του ίδιου επιπέδου, της ίδιας υπόστασης, δηλ. σε μονάδες με νόημα. Όμως στο επίπεδο της έκφρασης, της φωνητικής μορφής είναι δυνατή η περαιτέρω ανάλυση («δεύτερη άρθρωση») σε διαδοχικές μονάδες που, αν και μονόπλευρες, δηλ. χωρίς έννοια, συμβάλλουν στη διακρίση των μονημάτων, — έμμεσα, διακρίνοντας τις φωνητικές μορφές, τα σημαίνοντα. Οι μονάδες αυτές της δεύτερης άρθρωσης που ανήκουν στο επίπεδο της έκφρασης, της φωνητικής μορφής, ονομάζονται «φωνήματα».

Έτσι παρουσιάζεται η θεωρία της «διπλής άρθρωσης» από τον ίδιο τον Α. Μαρτινέ¹⁰. Η θεωρία αυτή είναι γνωστή και φυσικό είναι πως γίνεται λόγος γι' αυτήν και στο βιβλίο του Γ. Μπαμπινιώτη «Θεωρητική γλωσσολογία». Όμως εδώ τα πράγματα εμφανίζονται εντελώς διαφορετικά: ο αναγνώστης μαθαίνει πως η έκφραση της γλώσσας, «δηλαδή τα στοιχεία του δευτέρου επιπέδου της γλώσσας στην διπλή-της διάρθρωση» είναι τα... «μονήματα»!¹¹

Μερικές φορές δεν υπάρχει συνέπεια στη χρήση των όρων εντός ενός βιβλίου, από έναν και τον ίδιο συγγραφέα. Έτσι, από τη στιγμή που υιοθετήθηκαν οι όροι «λόγος» και «ομιλία» για τα αντίστοιχα langue και parole, νομίζω πως δεν θα ήταν σωστό να μιλάμε για «προφορικό και γραπτό λόγος» ως μια περαιτέρω υποκατηγοριοποίηση της ομιλίας¹² (αράωση δική-μου, — Β.Μ.). Η διευκρίνιση ότι «η πράγματι του λόγου, η ομιλία (parole) είναι εκείνη που δηλώνεται κατά προφορικό ή γραπτό τρόπο, κι όχι βέβαια ο ίδιος ο λόγος (langue)»¹³, όχι μόνο δεν εξαλείφει την αντίφαση, αλλά, αντίθετα κάνει πιο φανερό πως, για λόγους συνέπειας και ορολογικής ενότητας, δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται παράλληλα οι

εκφράσεις «γραπτή / προφορική ομιλία» — «γραπτός / προφορικός λόγος».

Ανακριβείς (και παροδηγητικοί ως ένα βαθμό) είναι, στα πλαίσια της ορολογίας που έχει υιοθετηθεί στο βιβλίο, οι όροι «γλωσσικό σύστημα», «γλωσσική δομή», «γλωσσικό σημείο». Σύμφωνα με την ορολογία που εφαρμόζεται από τον συγγραφέα, ο όρος «γλώσσα» δηλώνει τη γενική «γλωσσική» ικανότητα του ανθρώπου (langage). Εν τω μεταξύ το «γλωσσικό σύστημα / δομή» έχει σχέση με την έννοια που αποδίδεται σαν «λόγος» (langue). Το ίδιο και το «γλωσσικό σημείο» που αποτελεί μέλος αυτού του συστήματος. Εφόσον αποκλείεται βέβαια, η απόδοση με το επίθετο παράγωγο από το «λόγος» (π.χ. «λογικό σύστημα» κτλ.) — κι αυτό ίσως να είναι το μειονέκτημα της ορολογικής λύσης που έχει προτείνει ο Γ. Μπαμπινιώτης — θα 'ταν ίσως καλύτερα να χρησιμοποιηθούν οι εκφράσεις «το σύστημα / δομή του λόγου», «το σημείο του λόγου», — για λόγους, το επαναλαμβάνω, συνέπειας, ορολογικής ενότητας και για να αποφευχθεί η ενδεχόμενη σύγχυση.

Δεν είναι αρκετά σαφείς και οι όροι «σύστημα», «δομή», «γραμματικός». Σχετικά με τους πρώτους δυο¹⁴, νομίζω πως είναι απαραίτητη η διευκρίνιση ως προς το αν σημαίνουν το ίδιο πράγμα¹⁵ — και τότε γιατί χρειάζονται και οι δυο; — ή αν δηλώνουν διαφορετικές έννοιες¹⁶, και τότε, ποιές είναι οι σχέσεις μεταξύ-τους; Μην ξεχνάμε πως πρόκειται για βασικές, θεμελιώδεις έννοιες της σύγχρονης επιστήμης. Χωρίς υπερβολή μπορεί να πει κανείς ότι όλη η σύγχρονη επιστημονική γνώση είναι η γνώση των «δομών» και των «συστημάτων». Και παρ' όλα αυτά η ασάφεια στη χρήση των όρων «σύστημα» και «δομή» είναι γενικό κακό. Όσο για τη γλωσσολογία, ένα ολόκληρο ρεύμα που έχει για βασική αρχή-του τη θεώρηση της γλώσσας ως συστήματος και που ταυτόχρονα ονομάστηκε στρουκτουραλισμός (δομισμός), δεν απάντησε τελικά με σαφήνεια στην ερώτηση ποιά είναι η ουσία της διαφοράς μεταξύ των όρων «σύστημα» και «δομή» (αν υπάρχει η διαφορά). Δεν έχει και τόσο άδικο, νομίζω, ο Γ. Διζικιρίκης όταν γράφει πως «η έννοια της δομής, παρ' όλα τα όσα γράφτηκαν και ειπώθηκαν ως τώρα για αυτήν από οπαδούς και αντιπαλούς, εξακολουθεί πάντοτε να παραμένει απροσδιόριστη και ασαφής»¹⁷.

Όσο για τον όρο «γραμματικός», άλλοτε χρησιμοποιείται σε σχέση με τις σημασιολογικές μονάδες, προς αντίθεση σε μονάδες του φωνολογικού επιπέδου (η αντίθεση «γραμματική λέξη»: «φωολογική λέξη», σ. 131) άλλοτε όμως τα στοιχεία του κατώτε-

οδυσσεας

**Βιβλία μέ χιούμορ
μέ ποιότητα
γιά νά διαβάζονται**

ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΛΕΤΟΣ

ΤΖΕΜΣ ΘΕΡΜΠΕΡ

ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

ΤΖΕΜΣ ΚΕΗΝ

**Ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ ΧΤΥΠΑΙ
ΠΑΝΤΑ ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ**

Α. Α. ΜΙΑΝ

Η -ΓΟΥΙΝΝΥ-Ο-ΠΟΥΦ

ΜΑΡΙΑ ΜΗΤΣΟΡΑ

ΣΚΟΡΠΙΑ ΔΥΝΑΜΗ

ΜΑΡΣΕΛ ΠΡΟΥΣΤ

Ο ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ

ΕΚΔΟΣΗΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΠΕ

ΣΟΛΩΝΟΣ 116 ΤΗΛ. 3619724

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

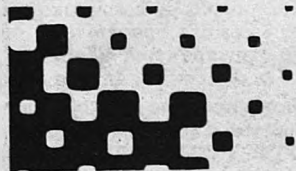
**Ιδιαίτερα μαθήματα
καθώς και σε ομάδες
τριών μαθητών
από πεπειραμένο καθηγητή
τηλ. 72.26.107**

ΒΑΣΩ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

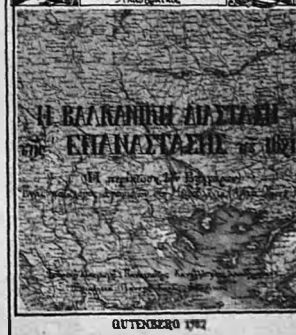
ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Gutenberg

Gutenberg

Σόλωνος 103-Τηλ.3600.127

ρον, του «διακριτικού» επιπέδου — τα φωνήματα (ακόμα και οι φθόγγοι) πραγματεύονται σαν γραμματικές μονάδες» (σ. 157 κ.εξ.) Γι' αυτό η έννοια του όρου μένει ασαφής.

Τέτοιες ανακρίβειες δεν θα έπρεπε να τις περιέχουν έργα που αναπερνούν για τον Έλληνα αναγνώστη πηγές πληροφόρησης για τα γλωσσολογικά θέματα. Και ιδιαίτερα αν λάβει υπόψη κανείς πόσο λίγα είναι τέτοιου είδους έργα (στα ελληνικά). Αυτό το τελευταίο γεγονός εξηγεί εξάλλου και γιατί, θιγόντας το πρόβλημα της σύγχυσης (ή τουλάχιστο «μη ενοποίησης») στο χώρο της ελληνικής γλωσσολογικής ορολογίας, είχα για παράδειγμα κυρίως τη «Θεωρητική γλωσσολογία» του καθηγητή Γ. Μπαμπινιώτη. Όπως είχα ευκαιρία να γράψω και άλλοι, η αξία αυτού του βιβλίου είναι αναμφισβήτητα μεγάλη. Άλλο τόσο όμως και η ευθύνη του συγγραφέα απέναντι στους αναγνώστες-του. Και είναι κρίμα πως οι ασάφειες, οι ανακρίβειες και η έλλειψη συνεπούς και ενοποιημένης χρήσης μερικών όρων (για τις οποίες έγινε λόγος πιο πάνω) μειώνουν, κατά τη γνώμη-μου, τη συμβολή του βιβλίου στη διάδοση της γλωσσολογικής επιστημονικής γνώσης στην Ελλάδα.

Γράφοντας αυτά δεν αποκλείω, φυσικά, πως πολύ πιθανό να υπάρχουν άλλες γνώμες και διαφορετικές εκτιμήσεις, που μπορούσαν ωστόσο (μάλλον θα έπρεπε) να γίνουν θέμα μιας συζήτησης, στα πλαίσια πάντοτε μιας ευρύτερης προσπάθειας για την ενοποίηση της ορολογίας χρησιμοποιούμενης από Έλληνες γλωσσολόγους — τόσο στο επιστημονικό — ερευνητικό-τους έργο και στα γραπτά-τους, όσο και στην πρακτική διδασκαλία.

Δεν είναι απλώς ζήτημα προτίμησης, επιλογής και καθιέρωσης του ενός ή του άλλου όρου. Η ε-

πεξεργασία και η καθιέρωση μιας ενιαίας επιστημονικής ορολογίας αναγκαστικά συνδέεται με τη διευκρίνιση μερικών προβλημάτων, τόσο γενικού, θεωρητικού χαρακτήρα, όσο και ειδικότερων (αν και όχι λιγότερο σοβαρών), σχετικών με ορισμένα ζητήματα της ελληνικής γλώσσας (π.χ. ποιά είναι η ακριβής έννοια του όρου «κοινή» προκειμένου για τη νεοελληνική γλώσσα, τι περιεχόμενο έχουν οι όροι «λόγιος» και «δημοτικός» όταν πρόκειται για τη συγχρονική ανάλυση, προπαντός του λεξιλογίου, της σύγχρονης ελληνικής, κ.ά.). Έτσι, η συζήτηση των ορολογικών προβλημάτων θα συνεπάγεται η δραστηριοποίηση της επιστημονικής σκέψης.

Νομίζω πως το πρόβλημα είναι τόσο σοβαρό που θα άξιζε να αποτελέσει το θέμα μιας πανελλαδικής σύσκεψης γλωσσολόγων. Ή μπορούσε να συγκροτηθεί μια ειδική επιτροπή η οποία θα συντονίσει τις προσπάθειες όλων όσων ασχολούνται με γλωσσολογικά προβλήματα και που ενδιαφέρονται για την πρόοδο της γλωσσικής επιστήμης στην Ελλάδα. Η επιτροπή αυτή, αφού θα έχει μελετήσει τις υπάρχουσες γνώμες και προτάσεις, θα επεξεργαστεί και θα προτείνει, για οριστική συζήτηση, έναν κατάλογο, ένα λεξικό της ελληνικής γλωσσολογικής ορολογίας που θα αποτελούσε όχι μόνο την ενοποιητική βάση για ειδικούς - γλωσσολόγους, αλλά και ένα πολύτιμο βοήθημα για όλους όσοι ενδιαφέρονται για τη γλωσσολογία.

Το έργο αυτό θα διευκολύνεται, ως ένα βαθμό, από το γεγονός ότι έχουν γίνει ήδη ορισμένες μεμονωμένες προσπάθειες σ' αυτήν την κατεύθυνση. Υπάρχουν ήδη τέτοιοι κατάλογοι - πίνακες γλωσσολογικών όρων, π.χ. ο κατάλογος που προσφέρεται στο βιβλίο Α. Martinet, Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας, (Θεσσαλονί-

κη 1976) από το μεταφραστή-του Α. Χαραλαμπίδου· εδώ βρίσκουμε τον ελληνικό όρο και τον αντίστοιχο (του πρωτότυπου) γαλλικό. Επίσης υπάρχουν δυο πίνακες όρων — των ελληνικών και των ξένων — στη «Θεωρητική γλωσσολογία» του Γ. Μπαμπινιώτη. Ο Α. Χαραλαμπίδου στον πρόλόγό-του αναφέρει και για τις προσπάθειες που γίνονται στο Τμήμα Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη) «για τη σύνταξη του «Λεξικού γλωσσολογικής ορολογίας» που ετοιμάζεται και που αποβλέπει στη δημιουργία μιας ορολογίας όσο γίνεται ευρύτερα αποδεκτής»¹⁸. Τέτοιο Λεξικό μπορούσε ίσως ν' αποτελέσει τη βάση για όλο το ξεκίνημα, καλύπτοντας τις ανάγκες όχι μόνο των επιστημόνων της Θεσσαλονίκης, αλλά όλων αυτών που γράφουν και διαβάζουν στα ελληνικά, ασχολούμενοι με τα γλωσσολογικά προβλήματα.

Όμως το έργο αυτό δε θα επιτευχθεί με ατομικές απόπειρες, ούτε με μεμονωμένες προσπάθειες κάποιων ομάδων επιστημόνων: πρέπει να το αναλάβει ένα όργανο κρατικό, δια-πανεπιστημιακό, πανελλαδικό, το οποίο θα πάρει στα χέρια-του και θα συντονίσει όλες τις ενέργειες στον τομέα της διαμόρφωσης και της καθιέρωσης στην Ελλάδα μιας ενιαίας, γενικά αποδεκτής γλωσσολογικής ορολογίας στην Ελλάδα. Για να φτάσει σ' ένα επίπεδο σύγχρονο και να μπορεί να συμβαδίζει με τη διεθνή πρόοδο της επιστήμης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αν και, νομίζω, πως κάποια πρώτη προσέγγιση μπορούσε (και ίσως έπρεπε) να γίνεται ήδη στα πλαίσια των προγραμμάτων της μέσης εκπαίδευσης: Είναι λάθος να νομίζουμε πως τα μικρά παιδιά δεν μπορούν να κατανοούν ορισμένες αφηρημένες έννοιες.

Δε θα υπήρχαν πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι πρωτοετείς φοιτητές.

2. Α. Martinet, Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας (μετάφραση Α. Χαραλαμπίδου). Θεσσαλονίκη, 1976, σελ. 23.

3. F. de Saussure. Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας (μετάφραση Φ. Αποστολόπουλου), (Σειρά «Φιλοσοφία-Πηγές»). Αθήνα, 1979.

4. Με τους ίδιους όρους — «γλώσσα» και «ομιλία» αποδίδονται τα σωστικά langue και parole στη μετάφραση του βιβλίου Α. Martinet. Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας από τον Α. Χαραλαμπίδου (1976), στο βιβλίο του Γ. Βέλτσου «Κοινωνία και γλώσσα» (Αθήνα 1976), επίσης στο άρθρο του Φ. Αποστολόπουλου στο περιοδικό «Ο Πολίτης, 1977 (Αύγουστος - Σεπτέμβρης).

5. Γ. Διζικίρης. Για τη γλώσσα και την επιστήμη της λογοτεχνίας. Αθήνα, 1977.

6. Ο Διζικίρης χρησιμοποιεί παράλληλα και τον όρο «λαλιά» (σαν συνώνυμο του «λόγος»).

7. Γ. Μπαμπινιώτη, Θεωρητική Γλωσσολογία, Αθήνα 1980, σ. 104.

8. Δ. Δημητράκου, Νέον ορθογραφικόν ερμηνευτικόν λεξικόν (1970).

9. Α. Martinet, ό.π. σ. 10.

10. Ibid, σ. 10-12.

11. Βλ. Γ. Μπαμπινιώτη, ό.π. σ. 114 (βλ. επίσης το διάγραμμα στη σελ. 27).

12. Ibid., σ. 88-89.

13. Ibidem (αράωση πάλι δική-μου).

14. Πρέπει να σημειωθεί πως συχνά παράλληλα με τη «δομή» χρησιμοποιείται επίσης και η «μορφή».

15. Αυτή είναι η εντύπωση που σχηματίζει κανείς διαβάζοντας, π.χ. τις σ.σ. 125-126 της «θεωρητικής γλωσσολογίας» του Γ. Μπαμπινιώτη.

16. Αυτό υπονοείται λογικά με τη φράση «η δομή του συστήματος» στη σελ. 61, (του ίδιου βιβλίου) αν και, αυτή αντιφάσκει με τη λογική των συλλογισμών στη σ. 128, όπου το σύστημα πραγματεύεται μάλλον σαν *στατικό μέρος της δομής*.

17. Γ. Διζικίρης, ό.π. σ. 57-58.

18. Α. Martinet, ό.π., Πρόλογος του μεταφραστή, ιδ'.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Άλέξανδρος Αργυρίου • Γιώργος Ιωάννου
Στρατής Τσίρκας • Ντίνος Χριστιανόπουλος

ΑΘΗΝΑ 1982
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

«Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία»

Γράφουν: Αλέξανδρος Αργυρίου,
Γιώργος Ιωάννου, Στρατής Τσίρκας
και Ντίνος Χριστιανόπουλος.

Μια έκδοση βασισμένη σε κείμενα ήδη
δημοσιευμένα στο ANTI.

Αλλά και δύο ανέκδοτες εργασίες:
Αλεξ. Αργυρίου, «Λούλης (του ιδίου Καββαδία)
και Ντίνος Χριστιανόπουλος,
«Ο Γάλλος ποιητής Η. J.-M. Levet
και η επίδρασή-του στον Νίκο Καββαδία»

Μία συμβολή στη γνωριμία του ποιητή
των «μακρινών οριζόντων»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Δεινοκράτους 131 τηλ. 72.29.237 - 72.32.713

• Αρκετές επιστολές πήραμε για τα γεγονότα στο Λίβανο και την τραγωδία του παλαιστινιακού λαού. Η πρώτη είναι κείμενο που αφορά τα γεγονότα των διωγμών των Εβραίων από τους Ναζί το 1943 στην Πολωνία. Μας το έστειλε η αναγνώστριά-μας Πίτσα Σωτηράκου, η οποία μας προτείνει αντικατάσταση του κειμένου με τα σημερινά γεγονότα στο Λίβανο:

ΦΥΛΛΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

19 Απρίλη 1943
Δευτέρα, Πάσχα

Ένας μετά τον άλλον έμπνέμε έντρομοι. Έρχονται. Οι ομάδες υπεράσπισης τρέχουν να πιάσουν θέσεις, ορισμένοι με μαρτύρητη αγκαλιά κι ένα μπόγο στην πλάτη-τους λακάνε μήπως καταφέρουν να ξεφύγουν. Μέσα από τον Δαυίδ τα κύαλια τα Ες-Ες φαίνονται σαν ατσαλένιοι γύπες. Έχουν θωρακισμένα αυτοκίνητα με πολυβόλα «τίγρεις» τζίπ. Θέλουμε, όπως φαίνεται ν' απαλλάξουν τη Βαρσοβία από το γκέτο-μας. Έχουμε απόφαση ν' αντισταθούμε. Η ώρα είναι 7.30. Πετιέμαι ως το κρυσφήγετο του Ααρών να ειδοποιήσω (Ο Ααρών είναι απ' αυτούς που για να μην κυκλοφοράει με το άστρο κι επειδή δεν είχε άλλο ρούχο, ή έβγαине μισόγυμνος ή δεν έβγαине καθόλου).

Ώρα 8. Εισέβαλαν από τις οδούς Μαλέβσκι - Στάβκι και χωρίς να σβήσουν τις μηχανές-τους μας καλούν απ' τα μεγάφωνα «να εκκενώσουμε σπίτια, συναγωγή, αποθήκες, όλους τους στεγασμένους χώρους λένε, γενικά και να συγκεντρωθούμε μπρος απ' το νεκροταφείο». Δεν υπακούμε. Στο κτίριο της πλατείας Μουρανόφσκι κυματίζουν δίπλα - δίπλα μια ερυθρόλευκη πολωνική σημαία κι ένα δικό-μας ασπρογάλαζο λάβαρο. Οχυρώνομαστε απελπισμένα. Φυσικά για το ραδιοσταθμό-τους είμαστε ανηπάκουτοι ληστές κι η εισβολή-τους «επιχείρηση δικαιοσύνης τιμωρίας φονευθέντων οπλιτών-τους» (2-3 Ες Ες που σκοτώθηκαν στ' ανθρωποκτονή του Γενάρη).

Ώρα 9. Στις κανονίες-τους και στους όλμους-τους απαντάμε με βροχή από χειροβομβίδες αυτοσχέδιες βόμβες, μπουκάλια με πετρέλαιο μέχρι βιτριόλι εξακοντίζουμε να τους παραμορφώσει. Παιδιά, γυναίκες, νέοι, γέροι όλοι αγωνίζομαστε με τέτοια ορμή — θαυμάζω στ' αλήθεια που ήταν κρυμμένη — που τα Ες Ες κεραινοώθηκαν. Μένουν στάσιμους μοιάζουν να σκέφτονται! τώρα τρέπονται σε φυγή. Πηδάμε απ' τη χαρά-μας. Το θηκό-μας ανεβαίνει, φτάνει στο απαράμιλλο. Στήνουμε προχώματα, αποθηκεύουμε νερό πριν το δηλητηριάσουν ή το κόψουν. Απ' άκρη σ' άκρη είμαστε επί ποδός πολέμου.

Ώρα 11. Γύρισαν περισσότεροι κι έχουνε φλογόβολα, βάζοντας φωτιά αδιάκριτα όπου φτάσουν. Κτίρια τεράστια πιάνουν και καίγονται μαζί με τους ανθρώπους. Πολεμάμε άνισα. Πεθαίνουμε πολλοί, αλλά παρασύροντας κι Ες-Ες μαζί-μας.

Ώρα 12. Ήρθαν και τα «Στούκας»-τους. Η γη θαρρείς ότι σταμάτησε τους φυσιολογικούς-της γύρους και κάνει ανάποδες τούμπες. Μας βομβαρδίζουν από τον αέρα, μας κανονιοβολούν από τη γη, έχουν χωθεί και κάτω από τη γη στους υπονόμους ανατινάζοντας τα κτίρια από τα θεμέλια. Οι μπόμπες-τους σκάβουν το νεκροταφείο εξακοντίζοντας ίσα με μας μισολωμένες σάρκες φρίκη. Χιλιάδες οι νεκροί. Με τις κουβέρτες για φορεία κουβαλάμε πληγωμένους μας που να τους αποθέσουμε δεν έχουμε: το νοσοκομείο-μας γκρεμίστηκε θάβοντας όλους ήταν μέσα-του με τύφο. Τα πόδια-μου, δω που βρίσκομαι, ζυμώνουνε μια λάσπη που όσο πάει και γίνεται πιο κόκκινη. Κλάματα ομιγές, δαρμός. Από πουθενά βοήθεια. Είμαστε μόνοι, αποκομμένοι, ανέλπιδοι. Θεέ του Ισραήλ λυπήσου-μας.

Ώρα 14.30. Ο ορμαγδός της μάχης κόπασε κι απ' τα μεγάφωνα-τους μας καλούνε σε παράδοση. «Είστε στο έλεός-μας, μην αντιστεκόσαστε, μην παρατείνετε την αιματοχυσία», λένε. Δεν σταματάμε, μέχρι και το τελευταίο βόλι-μας θα ριζούμε! έτσι κι αλλιώς χαμένοι είμαστε όσους περισσότερους Ες-Ες σκοτώσουμε τόσο καλύτερα.

Ώρα 15.30. Όλα ξανάρχισαν πιο ανελέητα. Ότι είναι ημέρα μόνο απ' τα ρολόγια-μας το ξεχωρίζουμε. Ανάψαμε λάμπες θυέλλης. Την θέση του αέρα έχει παρμένη ένα μίγμα κουνιαχτού, κάπνας και στάχτης. Στους υπονόμους ρίξαν δηλητηριώδη αέρια. Πιγνόμεστε. Οι Ες-Ες κυκλοφορούν με μάσκες. Ασφυξία μας σφαγιάζουν, μας αφανίζουν.

Το κείμενο τούτο θά 'λεγα να διαβαστεί αφού αντικατασταθούν πρώτα οι λέξεις Ες-Ες με σιωνιστής, Βαρσοβία με Βηρυτός, γκέτο με καταλυσμός, η δε ημερομηνία από 1943 γίνει 1982 οπότε θά 'ναι επίκαιρο.

Για το κείμενο και την προτεινόμενη αντικατάσταση

Πίτσα Σωτηράκου

• Το δεύτερο γράμμα από τον Δαυίδ Εσκενάζη. Είναι «σκέψεις ενός Έλληνα Εβραίου» με αφορμή σχετικό δημοσίευμα καθημερινής εφημερίδας. Η επιστολή έχει σταλεί και στην «ΕΛΕΥΘΕΡΟ-

ΤΥΠΙΑ». Τη δημοσιεύουμε ολόκληρη:

Κύριε Διευθυντά:

Είμαι Έλληνας Εβραίος. Έλληνας αισθάνομαι από την ημέρα, που κατάλαβα τον εαυτό-μου. Εβραίος ανάλαβε να μου το θυμίσει ο Χίτλερ και όσοι συνεργάστηκαν μαζί-του ή εξακολουθούν να πιστεύουν στη θεωρία-του.

Μετά τον πόλεμο δημιουργήθηκε το κράτος του Ισραήλ, που ασφαλώς επηρέασε και επηρεάζει θετικά ή αρνητικά τους Εβραίους όλου του κόσμου. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως ο κάθε Εβραίος πολίτης της χώρας, που ζει δεν παραμένει Έλληνας ή Γάλλος, Αμερικάνος ή Ρώσος.

Και εδώ αρχίζουν τα ερωτήματα, που βάζω στον εαυτό-μου. Έχω ή δεν έχω το δικαίωμα να ζήσω στον τόπο, που γεννήθηκα, που γεννήθηκαν οι γονείς-μου, οι παππούδες, οι προπαππούδες-μου σαν ίσος προς ίσο με τους συμπολίτες-μου άσχετα από την θρησκεία-τους;

Κατά το Σύνταγμα και τους νόμους ναι. Έχω τα ίδια δικαιώματα. Στην πραγματικότητα όμως;

Γεννήθηκα στην Καβάλα. Σαν νέος μαζί με όλους τους νέους της εποχής από το σχολείο ακόμα εμφορούμενος από ιδέες

που επέστρεψα στην Ελλάδα για να μην σας κουράσω αλλά σας διαβεβαιώνω ότι ήταν χρόνια πάλης για ένα καλύτερο αύριο, γι' αυτούς που θα επιζούσαμε και για τα παιδιά-μας. Τα όνειρά-μας δυστυχώς και ειδικότερα στην Ελλάδα διαλύθηκαν πολύ γρήγορα με την επικράτηση όλων των αντιδραστικών και συνεργατών των Γερμανών. Μπήκαμε στο περιθώριο και το μόνο, που κάναμε με μερικούς φίλους, που γύρισαν από τα στρατόπεδα και από τα βουνά ήταν να φιλολογούμε και να ψάχνουμε να βρούμε ποιός φταίει. Ώσπου όπως και το προοδευτικό κίνημα χωρίστηκε σε χίλια κομμάτια.

Χειρότερο ακόμα απ' αυτά ήταν πως δεν μπορούσα να καθοδηγήσω και το παιδί-μου ιδεολο-

ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ - ΙΣΡΑΗΛ - ΣΙΩΝΙΣΜΟΣ

προοδευτικές (ελευθερία, ισότητα κτλ.) έπαιρνα μέρος σ' όλες τις εκδηλώσεις της εποχής εκείνης και βέβαια ερχόμουν σε αντίθεση με τους πιο συντηρητικούς γονείς-μου, που την εποχή εκείνη θα μπορούσαν ίσως να θεωρηθούν λίγο προοδευτικοί αφού ανήκαν στη Δέσξη των Φιλελευθέρων και ήταν και από τους ιδρυτές της Δέσξης μάλιστα.

Περιττό να πω ότι για τη δράση-μου τότε είχα και φάκελλο στην Ασφάλεια. Με την είσοδο των Γερμανικών και Βουλγαρικών στρατευμάτων Κατοχής η νεανική-μου ψυχή επαναστάτησε και με ενέργειες (εντελώς σπασμωδικές και ανοργάνωτες είναι αλήθεια) άρχισα την αντίστασή-μου. Γρήγορα πιάστηκε και την 1η Σεπτεμβρίου του '41 δικάστηκε και καταδικάστηκε σε 2½ χρόνια φυλάκιση από βουλγαρικό στρατοδικείο. Θα είχα πιθανόν αθωωθεί (διότι ο πατέρας σκόρπισε όλη την περιουσία-του γι' αυτό) αν ο συνήγορος βούλγαρος δικηγόρος δεν ήθελε να μεταχειριστεί σαν ένα επιπλέον επιχειρημα την Εβραϊκή-μου ταυτότητα. Τότε εντελώς αυθόρμητα χωρίς να σκεφτώ τις συνέπειες βροντοφωνάξα στο στρατοδικείο ότι είμαι Έλληνας.

Δεν θα αναφερθώ σ' όλο το διάστημα από 1η Σεπτεμβρίου '41 ως τον Φεβρουάριο του '45,

γικά διότι ο ίδιος είχα χάσει την πίστη-μου και δεν ήξερα από που να πιαστώ. Έννοιες όπως δημοκρατία, ελευθερία, σοσιαλισμός ο καθένας τις ερμηνεύει όπως θέλει και τον συμφέρει. Μικροτόλεμοι, επαναστάσεις, συμμαχίες όλα στο όνομα της ελευθερίας και που σε όλους είναι γνωστό πια ότι μόνον συμφέροντα καλύπτουν, συμφέροντα ποταπά. Ένα πράγμα όμως έμεινε σταθερό. Ότι ο Εβραίος είναι λιγότερο ίσος από όλους. Και όλοι το καλλιεργούν αυτό όσο μπορούν περισσότερο διότι είναι πολύ εύκολο επιχείρημα για να αποπροσανατολίζουν τους λαούς.

Και ερχόμαστε στα τωρινά γεγονότα. Δεν είμαι εγώ εκείνος, που θα κρίνω την πολιτική της Κυβερνήσεως Μπέγκιν αλλά οι ίδιοι οι Ισραηλinoί. Και όλοι ξέρουμε ότι μεγάλο ποσοστό των Ισραηλινών δεν συμφωνεί μαζί-του. Εγώ θα προσπαθώ να δω τα γεγονότα από την αρχή, από τη δημιουργία του Κράτους του Ισραήλ. Ταυτόχρονα με την απόφαση του ΟΗΕ άρχισαν και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις των Αράβων για τη ματαίωση της αποφάσεως αυτής και που μια νίκη τους θα σήμαινε ένα δεύτερο Ολοκαύτωμα για τους Εβραίους, που ζούσαν εκεί (επειδή έγινα πολύ φιλόποπτος πιστεύω πως άλλοι ενθάρρυναν αυτή την επιχει-

καλός

M. ΚΟΥΝΤΕΡΑ

ΤΟ ΑΣΤΕΙΟ

MILAN KUNDERA

«Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα μυθιστορήματα του αιώνα-μας. Θα βρει ο αναγνώστης στο βιβλίο αυτό το κλειδί για ό,τι ο ιστορικός δεν ξέρει ή αποσιωπά».

L. ARAGON

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112
Τηλ: 52.46.241

Ουίλλιαμ Μπάροους

ΑΠΟΛΥΜΑΝΤΗΣ

Zωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

ή λέξη

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΟΣ

ρηση για να ξαναπατήσουν ποδάρι πάλι στη Μέση Ανατολή. Αποτέλεσμα του πολέμου αυτού δημιουργήθηκε το πρώτο προσφυγικό πρόβλημα. Πρόβλημα, που κατά την γνώμη-μου περισσότερο υπεύθυνοι από τους Ισραηλινούς είναι οι ίδιοι οι Άραβες γείτονες, που τους συγκέντρωσαν σε στρατόπεδα και αφήνοντάς-τους να ζουν σε άθλιες συνθήκες ενώ θα μπορούσαν να τους απορροφήσουν στα εδάφη-τους, που ήταν Παλαιστινιακά.

Από τότε άρχισε να καλλιεργείται το μίσος από αυτούς, που διεκδικούσαν την κυριαρχία της Μέσης Ανατολής, που είχαν κάθε συμφέρον να μην αφήσουν Ισραηλινούς και Άραβες της περιοχής να ζήσουν με ειρήνη διότι είχαν τη δυνατότητα να μεγαλουρρούν χωρίς την προστασία-τους.

Βέβαια είμαι πολύ μικρός για να πιστεύω πως μ' αυτά τα λίγα λόγια μπόρεσα να εξηγήσω τα γεγονότα της εποχής εκείνης (ίσως φανώ και γελοίος) αλλά το τόλμησα διότι έτσι είχαν καρφωθεί στο μυαλό-μου.

Γεγονός είναι ότι από τότε ο Παλαιστινιακός λαός είναι το θύμα. Θύμα περισσότερο των δικών-τους ανθρωπών, που περιτρανα αποδείχτηκε με τα τελευταία γεγονότα.

Επανερχομαι στον εαυτό-μου και στις αντιδράσεις-μου σαν Έλληνας. Πρώτη αντίδραση: ο τρόπος, που ανακινώθηκε η προσφυγή της Ελλάδας στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Τρόμαξα διότι ο νους-μου πήγε σ' έναν Ελληνοτουρκικό πόλεμο και πιστέψτε-με δεν ήμουν ψυχολογικά προετοιμασμένος. Δεύτερη αντίδραση: ο φόβος. Όλα τα μέσα ενημέρωσης και μεγάλη μερίδα του Τύπου, μου θυμίζουν την εποχή προ των διωγμών. Τίτλοι όπως «Εβραίοι Ναζιστές», «Τα χέρια, που έσωσε ο Ελληνικός λαός σκοτώνουν τώρα Παλαιστίνιους», «Ισραηλίτες εξαγοράζουν τον Τύπο», προκλήσεις και απειλές.

Και αυτό είναι όπως γράφω παραπάνω ότι ο Εβραίος είναι λιγότερο ίσος από τους άλλους. Διότι με ποιό δικαίωμα ο οποιοσδήποτε μου ζητάει να υπογράψω δήλωση, που να συμφωνώ με τις απόψεις-του αλλοιώς θα με κάνει ντα. Δεν μπορούν ή δεν θέλουν να καταλάβουν πως οι Έλληνες Εβραίοι, όπως και όλοι οι Έλληνες ανήκουν σε διαφορετικές τάξεις, διάφορα πολιτικά κόμματα, διαφορετικά πιστεύω και ότι και αυτοί όπως και οι υπόλοιποι Έλληνες εκφράζονται μέσα από τους συλλόγους και τα κόμματα στα οποία ανήκουν. Γιατί ο Εβραίος κομμουνιστής ή σοσιαλιστής, κεντρικός ή δεξιός, αρχιτέκτονας ή δικηγόρος, εργάτης ή έμπορος πρέπει χωριστά από τους άλλους να υπογράψει υπεύθυνη δήλωση. Αυτό εγώ το ονομάζω: ρατσισμό.

Και μην μου πείτε για την ταμπакιέρα. Απεχθάνομαι τον πόλεμο και μισώ αυτούς, που τον προκαλούν. Μισώ ακόμη περισσότερο αυτούς, που επωφελούνται από τις τραγωδίες των λαών. Κατηγορώ αυτούς, που προσπαθούν και θέλουν να στηρίζουν την ευτυχία-τους σε βάρος της δυστυχίας των άλλων. Πιστεύω στο δικίο του Παλαιστινιακού λαού για την απόκτηση μιας πατρίδας αλλά κατηγορώ αυτούς, που τους οπλίζουν και τους ωθούν να διεκδικήσουν αυτή την πατρίδα σε βάρος της ζωής του Ισραηλινού λαού.

Τάσσομαι αλληλέγγυος μ' όλους αυτούς, που χωρίς μίσος και προκατάληψη θα δούλεψουν για τη δημιουργία μιας Παλαιστινιακής εστίας με τη συμμετοχή όλων των κρατών της περιοχής και όχι μόνο σε βάρος του Ισραήλ.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

Με τιμή

Δαυίδ Εσκενάζης

Σ.Σ. Την πολιτική του Μπέγκιν κατά τη γνώμη-μας την κρίνουν όλοι οι άνθρωποι σ' όλο το κόσμο. Και αυτή η πολιτική είναι πολιτική που στοχεύει στην εξαφάνιση του Παλαιστινιακού λαού, ο οποίος έχει το δικαίωμα να έχει πατρίδα και να οργανώσει τη ζωή του όπως αυτός θέλει. Και στην προκειμένη περίπτωση δεν μπορεί παρά να έχουμε θέση για μια τέτοια πολιτική η οποία οδηγεί το Ισραήλ σε μια πράξη γενοκτονίας. Η σιωπή και η ουδετερότητα είναι συγκάλυψη εγκλημάτων.

Από την πλευρά-μας δεν ταυτίσαμε ποτέ τους Εβραίους και τους Ισραηλινούς με το Σιωνισμό. Και όπως υποστηρίζουμε το δικαίωμα των Ισραηλινών να έχουν δικό τους κράτος ακριβώς το ίδιο και με τα ίδια δικαιώματα υποστηρίζουμε το δικαίωμα των Παλαιστινίων να έχουν δικό-τους κράτος. Ο αναγνώστης-μας ενώ κατηγορεί όσους οπλίζουν τους Παλαιστίνιους δεν λέει λέξη για όσους οπλίζουν και ωθούν το Ισραήλ στην εισβολή στο Λίβανο και τελικά σε μια πράξη γενοκτονίας.

Τα περί ρατσισμού δεν τα καταλαβαίνουμε, ούτε τα υπονοούμενα για «την εποχή προ των διωγμών». Επαναλαμβάνουμε και πάλι ότι η ενεργητική συμπαράσταση στους Παλαιστίνιους και η καταδική της Ισραηλινής εισβολής στο Λίβανο είναι το λιγότερο που μπορούμε σήμερα να κάνουμε. Ή μήπως ο αναγνώστης-μας είναι σύμφωνος με τις ανακινώσεις των εδώ «διπλωματών» του Ισραήλ, ότι η PLO είναι τρομοκρατική οργάνωση και με τη διεθνή εκστρατεία των διπλωματικών αποστολών του Ισραήλ να «πείσουν» τον κόσμο ότι το Ισραηλινό κράτος κινδυνεύει από την «τρομοκρατία» της PLO και μαζί-του και όλοι οι υπόλοιποι; Τελικά ποιοί είναι ρατσιστές και τί είναι τέλει πάντων ο ρατσισμός στην προκει-

μένη περίπτωση;

Το να ξαναμιλήσουμε για την ταμπакιέρα δηλαδή μετά τα γεγονότα στο Λίβανο θα είναι άδικο;

● Η τρίτη επιστολή από τον αρχιτέκτονα Ζοζέφ Κοέν με αφορμή τη γνωστή δήλωση τριάντα δύο Ελλήνων Εβραίων με την οποία καταδικάζουν την εισβολή του Ισραήλ στο Λίβανο. Στην ίδια δήλωση επισμαίνουν «ότι χρησιμοποιούνται άστοχα από μερίδα των μέσων μαζικής ενημέρωσης αλλά και έντεχνα από ακροδεξιές οργανώσεις, σαν ταυτόσημες έννοιες, οι όροι: Ισραηλινός (υπήκοος του κράτους του Ισραήλ) — Ισραηλίτης (Εβραίος του θρησκειν) — Εβραίος — Σιωνιστής κτλ.»:

Κύριε Διευθυντά,
Με αφορμή το κείμενο των 32 μόνο προοδευτικών Εβραίων που δημοσιεύτηκε σε πολλές εφημερίδες και την ταύτιση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης των πράξεων του οποιουδήποτε Μπέγκιν με το Εβραϊκό στοιχείο της Ελλάδας, σας στέλνω την παρακάτω επιστολή με την παρακλήση να δημοσιευθεί.

Και η επιστολή συνεχίζει:
Εμείς οι Έλληνες Εβραίοι που όσο κανείς άλλος γευθήκαμε τις συνέπειες του φασισμού και της βίας από τα ναζιστικά κτήνη του Χίτλερ.

Εμείς οι Έλληνες Εβραίοι που όσο κανείς άλλος ταίσαμε τους φούρνους του Άουσβιτς, του Μπέλεν, του Νταχάου, της Τρεζίνας με τα παιδιά-μας και τους πατεράδες-μας, που αφανίστηκαν με τη σφραγίδα της απορίας στο βλέμμα-τους.

Εμείς που είδαμε από κοντά τον καπνό των αγαπημένων-μας από τα φουγάρα των κρεματορίων

Εμείς που είδαμε την αποκτηνωσή κρατούντων και κρατουμένων.

Εμείς που είδαμε τα ασυνήθιστα στις αποκοιτίες χέρια να φουρνίζουν τα ίδια-τους τα παιδιά και τους γονιούς-τους.

Εμείς που είδαμε τους Έλληνες συμπατριώτες-μας να μας κρύβουν με κίνδυνο της ζωής-τους και της ζωής των παιδιών-τους.

Εμείς που όσο κανείς άλλος δεν μπορούσαμε να πιστέψουμε ότι ο φασισμός και η βία θα ξανασήκωναν κεφάλι.

Εμείς που όσοι μένουμε σημαδεύτηκαμε για πολλές γενιές.

Εμείς που αν μας κοιτάξεις στα μάτια θα σου πούμε τόσα πολλά χωρίς να σου μιλήσουμε.

Εμείς που ξερούμε...

Δεν ANEXΟΜΑΣΤΕ να βλέπουμε

— αιχμαλωσίες
— ανθρώπους να φοβούνται και να ξευτελίζονται
— παιδιά πεινασμένα
— παιδιά να σκοτώνονται από βόμβες

- παιδιά χωρίς γονιούς
- γονιούς χωρίς παιδιά
- θρήνους αμάχων
- σκοτωμούς μαχομένων

Δεν ανεχόμαστε το Φασισμό οποιοδήποτε ρούχο κι αν φοράει.

Κι αυτό γιατί ξέρουμε «πως υπάρχει πανί να στρωθεί μια στράτα από δω μέχρι τον ήλιο και οι άνθρωποι δεν πρέπει πια να περπατάνε γυμνοί».

Ζοζέφ Κοέν
Αθήνα

- Και τέλος, από το φαντάρο Κ.Γ. για την προσφορά αίματος στους Παλαιστίνιους από τους Έλληνες στρατιώτες:

Φίλοι του ANTI,

Ολόκληρη η Ελλάδα παρακολουθεί και με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προσπαθεί να βοηθήσει την Παλαιστινιακή και Λιβανέζικη αντίσταση ενάντια στους Νέους Ναζί του Μπέγκιν.

Αν και βρισκόμαστε πίσω απ' τα συρματοπλέγματα, δεν μπορούμε και μεις σαν άνθρωποι και δημοκράτες, να μην αγωνιούμε για την τύχη των Παλαιστίνιων. Το ΥΕΑ θα πρέπει λοιπόν να αφήσει σ' όσους φαντάρους επιθυμούν να συμμετάσχουν στην πανελλήνια αιμοδοσία σαν μια μικρότατη δική-μας βοήθεια και όχι να μας βάζουν διάφορα εμπόδια.

Αυτά όλα βέβαια συνδέονται λίγο - πολύ με τον εκδημοκρατισμό του Στρατού. Εμπρός λοιπόν!

Κ. Γ.
Ένας φαντάρος

- Εξάλλου 100 επώνυμοι πολίτες μας έστειλαν την ακόλουθη επιστολή:

Με αφορμή την επέμβαση του ισραηλινού στρατού στο Λίβανο, που όλοι-μας καταδικάζουμε απερίφραστα, δημιουργήθηκε στη χώρα-μας ένα λανθάνον αντισημιτικό κλίμα. Φασιστικές οργανώσεις έγραψαν συνθήματα στους τοίχους της πρωτεύουσας. Δημοσιογράφοι της τηλεόρασης και του Τύπου έκαναν σύγχυση των όρων Ισραηλινός (= πολίτης του κράτους του Ισραήλ) και Ισραηλίτης (= Εβραίος του θρησκευμα). Σε πρωινή εκπομπή μεγάλης ακροαματικότητας διαβάστηκε γράμμα ακροατή που καλούσε σε μαζικό σαμποτάζ των καταστημάτων που ανήκουν σε Έλληνες πολίτες εβραϊκού θρησκευματος.

Η σύγχυση δύο τελείως διαφορετικών όρων — Ισραηλινός με Ισραηλίτης —, που ταυτίζει την παγκόσμια εβραϊκή διασπορά με την εγκληματική πολιτική Μπέγκιν - Σαρόν και με το σιωνισμό, μας ανακαλεί τις χειρότερες μνήμες και φόβους για ένα αντισημιτικό κλίμα στη χώρα-μας που στρέφεται εναντίον συμπολιτών μας με απολύτως ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Οι επιπτώσεις του κλίματος αυτού είναι απρόβλεπτες και επικίνδυνες.

Εμείς διανοούμενοι, επιστήμονες και επαγγελματίες ζητάμε από τους υπεύθυνους αρμόδιους του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης και από τους εκδότες του ημερήσιου Τύπου να δημοσιεύσουν αυτό το κείμενο - διαμαρτυρία ως μια συμβολή στο να ξεπεραστούν κατά το δυνατό οι υπο-

πτες ταυτίσεις και συγχύσεις.
Αθήνα 4.7.1982

- Με ανάλογο πνεύμα — ότι πρέπει δηλ. να προσέξουμε μήπως κατολισθήσουμε στον ολισθηρό και ύποπτο δρόμο της αντιεβραϊκής προπαγάνδας — μας γράφει και ο Αλέξανδρος Φέλμης.

ΕΙΡΗΝΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Σχετικά με το κείμενο του Γ. Φλώρου «Κίνημα ειρήνης και διλήμματα των ειρηνοφίλων» (ΑΝΤΙ τχ. 206), πήραμε τις επιστολές που δημοσιεύουμε παρακάτω.

Πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι από παράλειψη δεν αναφέρθηκε ότι η πρωινή εκπομπή, — της Παρασκευής πριν από τις εκδηλώσεις — για την ειρήνη, της κ. Μ. Ρεζάν στην ΕΡΤ ήταν αφιερωμένη στις πορείες και τις εκδηλώσεις για την ειρήνη του επόμενου διήμερου.

- Η πρώτη επιστολή είναι από τον δικηγόρο Χριστόφορο Αργυρόπουλο πρόεδρο της Αδέσμευτης Κίνησης Ειρήνης:

Αγαπητό ANTI,

Ευχαριστούμε τον κ. Γιάννη Φλώρο για όσα περιέλαβε για την ΑΚΕ στο κείμενό-του «Κίνημα Ειρήνης και διλήμματα των ειρηνοφίλων» που δημοσιεύτηκε στο ΑΝΤΙ τχ. 206/28.5.82. Για λόγους ίσης μεταχείρισης θα επαναλάβουμε (και στον κ. Φλώρο) μονότονα ότι η ΑΚΕ δεν πρόκειται σε κάποιο κόμμα και ότι η «πεπατημένη», που ο ίδιος βρίσκει ότι ακολουθούμε, έχει — ή πάντως προσπαθεί να κάνει φανερά — «ορισμένα σταθερά χαρακτηριστικά, τα οποία έχουν διευρυνθεί και συνδεθεί με αιτήματα και κινήματα σχετικά με σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα (περιβάλλον, ποιότητα ζωής, ανάπτυξη, οικολογία κτλ.)».

Ελπίζουμε στο μέλλον το ΑΝΤΙ και οι συνεργάτες-του να μη συγκεντρώνουν τις πληροφορίες και τις εκτιμήσεις μόνο από μέλη της Κίνησης, που ανήκουν σε κάποιο κόμμα, αλλά να μας κάνουν την τιμή να αναζητήσουν και με άλλα μέλη-της «την ευαισθησία σε κρίσιμα προβλήματα» — μια που η κριτική θεώρηση των φαινομένων και επιφαινομένων του κοινωνικού βίου αποτελεί το κατ' κυριολεξία «κρίσιμο πρόβλημα» κρινόντων και κρινόμενων.

Πολύ Φιλικά
Χριστόφορος Δ. Αργυρόπουλος

- Η δεύτερη από τον Β. Σακέλιο, φοιτητή, για τις εκδηλώσεις υπέρ της ειρήνης στη Κομοτηνή.

Αγαπητό-μου «ΑΝΤΙ»

Μ' αφορμή το κείμενο του Γιάννη Φλώρου, σχετικά με το «Κίνημα Ειρήνης και διλήμματα των ειρηνοφίλων» στέλνω μερικές σκέψεις-μου. Η φιλοσοφία

του κειμένου όχι μόνο με βρίσκει σύμφωνο, αλλά δικαιώνεται και με το παραπάνω αν λάβω υπ' όψιν-μου μερικά συμβαίνοντα στην Κομοτηνή. Κι επειδή νοιάζομαι και σαν ειρηνόφιλος προσπαθώ ν' απαντώ στα διλήμματα.

Ο Σύλλογος Φοιτητών της Νομικής Σχολής αποφασίζει την συμμετοχή-του στις εκδηλώσεις για την Ειρήνη. Διοργανώτης η «Επιτροπή Ειρήνης» (παράρτημα της ΕΕΔΥΕ). Η οργανωτική ευελιξία του κομματικού μηχανισμού του ΚΚΕ εξωτ. εξασφάλιζε μια ευπρόσωπη παρουσία και μια δυναμική παρέμβαση. Φιλοδοξώντας να μην υστερεί σε τίποτα το σπουδαστικό της ν. ΠΑΣΟΚ ιδρύει (;) σε μια νύχτα το παράτημα της ΚΕΑΔΕΑ, ζωγραφίζει πράσινους ήλιους και ετοιμάζει πολύχρωμα πανώ. Μην αντέχοντας τη μοναξιά μήκαμε στον πειρασμό κάμποσοι «Ρηγάδες» και φτιάχνουμε την ΑΚΕ. Ούτε νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου να ήταν. Στην Κομοτηνή ολονυχτίς τρεις επιτροπές για την Ειρήνη (!!!).

Η πορεία απ' το Πανεπιστήμιο ξεκινά. «Τα παιδιά της ΚΝΕ», ηρωικές φιγούρες επαναστατικής γυναικικής, μιλούν για ΝΑΤΟ και ΕΟΚ. Στιγμές μεγαλείου και πάθους. Οι φίλοι του ΠΑΣΟΚ, με τα λάβαρα και τα συνθήματα θυμίζουν οπαδούς της «Λεωφόρου». Πιστοί στις διακηρύξεις του Προέδρου φωνάζουν για Α-πύραυλη Βαλκανική. Τελευταίοι καμιά δεκαριά Ρηγάδες με το πανώ της ΑΚΕ: «ΟΧΙ στη υστερία του πολέμου — ΝΑΙ στην ζωή». Κι ακόμα «Κάτω τα πυρηνικά Δυτικά - Ανατολικά». Τα παιδιά της Ειρήνης απορούν (;) φωνάζουν, βρίζουν. Οι άλλοι απαντούν «Σε ποιά συνασπισμό — κανένα απ' τους δυο». Οι τελευταίοι των «ηλιατόρων» φωνάζουν συνθήματα της ΑΚΕ (Αντιδογματικό μέταπο τό 'παν αργότερα).

Και καταλήγει το γράμμα ως εξής:

Με διπλωμένα τα λάβαρα επιστροφή στη Σχολή. Του χρόνου οι τρεις επιτροπές θα φωνάζουν ξανά για την Ειρήνη. Και τα διλήμματα των ειρηνοφίλων θα στοιβαχτούν σε μερικά κομματικά γραφεία αγαπητέ-μου Γιάννη Φλώρο.

Βαγγέλης Σακέλλιος
Φοιτητής Νομικής
Κομοτηνή

η θεωρία της αργοσχολής ταξης

THORSTEIN VEBLEN

Κλασικό κι επίκαιρο έργο που μετρίωνει την κενότητα της καπιταλιστικής φιλοσοφίας και την απανθρωπιά των κάθε λογής εξουσιαστών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112
τηλ.: 52.46.241

Για ένα ενολλακτικό θέατρο η ζωή του θεάτρου

ΤΖΟΥΑΙΑΝ ΜΠΕΚ

οδίσσας

ΕΟΥΤΖΕΝΙΟ ΜΠΑΡΜΠΑ

ΤΑ ΠΛΩΤΑ ΝΗΣΙΑ

κειμένα για το θέατρο ΟΥΝΤΙΝ

ΑΝΑΡΜΟΔΑ

Κεντρική διάθεση:
Σόλωνος 116, τηλ. 36.19.724

● Από το πλήθος των γραμμάτων που πήραμε, δημοσιεύουμε σήμερα πάλι συνοπτικά, θέματα και προβλήματα που τίθουν οι αναγνώστες-μας.

Πολλά από τα γράμματα είναι εκτεταμένα και αρκετά δεν είναι τώρα πια επίκαιρα. Αυτό μας αναγκάζει τελικά, να επισημάνουμε τα χαρακτηριστικά σημεία των θέσεων και απόψεων που αναφέρονται στις επιστολές.

● Για τα γεγονότα στην Πολωνία μας έγραψε ο Β. Γ. από τη Λάρισα διατυπώνοντας και ζητώντας από μας να απαντήσουμε σε απορίες-τον. Να μερικές χαρακτηριστικές:

Δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε ότι η Αλληλεγγύη ξεκίνησε σαν κίνηση ενάντια στα λάθη και στις αδυναμίες του ΠΕΕΚ και ότι γύρω από αυτήν συσσωρεύονταν πολλοί εργάτες που ήθελαν την Πολωνία νικήτρια αυτής της κρίσης. Όμως αρκετά άτομα αργότερα έδειξαν τον πραγματικό τους εαυτό και οδήγησαν την Αλληλεγγύη ενάντια στον σοσιαλισμό της Πολωνίας. Άτομα τα οποία είχαν συνδέσεις με τις ΗΠΑ. Οι περισσότεροι εργάτες όμως δεν ήθελαν ανατροπή του Σοσιαλισμού αλλά καλύτερευση της κατάστασης.

Τι έπρεπε λοιπόν να κάνει η κυβέρνηση; Να αφήσει αυτή τη μειοψηφία να θέσει την αρχή του εμφύλιου πόλεμου και να πιεσγυρίσει την Πολωνία ή να προστατεύσει τον Σοσιαλισμό και να βάλει τις βάσεις για ειρήνη και ευτυ-

χία στην Πολωνία; Έτσι διάλεξε τον στρατιωτικό νόμο που οπωσδήποτε απ' όπου και αν προέρχεται δεν είναι ευχάριστο πράγμα. Αλλά τι έπρεπε να κάνει;

Β.Γ.

● Οι Επαναστάτες Κομμουνιστές όπως αυτοαποκαλούνται σε εκτεταμένο κείμενό-τους αναφέρονται στα πολωνικά. Το κείμενο περιέχει απόψεις-τους για να στηρίζουν την θέση ότι: «οι εξελίξεις στην Πολωνία έδωσαν την ευκαιρία στους «Έλληνες συμπαραστάτες» να δείξουν, άλλη μια φορά, την πολιτική-τους ασουναρτία, και γραμμή ουράς και συνεπώς το ρόλο σύγχυσης που παίζουν μέσα στο κομμουνιστικό κίνημα».

● Ο Παναγιώτης Βήχος από τη Ρόδο αναφέρεται και αυτός στα πολωνικά, με αφορμή άρθρα στο ΑΝΤΙ, αλλά περιοδικά και εφημερίδες. Να τι τονίζει στο γράμμα-τον:

«Πρέπει λοιπόν να συντρέξουμε κάθε λαθρέμπορο του μαρξισμού και κάθε ντερβίση του Βατικανού ενάντια σ' ένα καθεστώς που ύψωσε το κατά κεφαλή Έθνικό εισόδημα των Πολωνών στα 9.700 δολ. το 1977, ενώ στη χώρα-μας τον ίδιο χρόνο το ίδιο εισόδημα έφτανε στα 2.800 δολ.»

Και καταλήγει έτσι:

«Πολύ καλό το σέρβις από το αντικομμουνιστικό μαγειρείο δεξιό και αριστερό αλλά: ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΔΕΝ ΘΑ ΠΑΡΩ.»

● Μ' αφορμή πάλι τα πολωνικά Ανένταχτος Κομμουνιστής όπως υπογράφει τονίζει μεταξύ άλλων ότι «πρέπει επιτέλους να δείξουν και σε μας τους Έλληνες κομμουνιστές ότι ο δρόμος ο αληθινά επαναστατικός είναι ο ευρωκομμουνιστικός».

● Για το άρθρο του Δ. Ραυτόπουλου (ΑΝΤΙ τχ. 195) μας έγραψε ο Αντ. Φιλίππου από τη Θεσσαλονίκη. Διατυπώνει την απορία-ερώτημα για τον αρθρογράφο μήπως έτσι «εξυπηρετούμε σκο-

πούς τελικώς αντίθετους απ' αυτούς που εκείνος θα ήθελε να εξυπηρετήσει;» Η απορία του αναγνώστη-μας αναφέρεται στις θέσεις του άρθρου του συνεργάτη-μας.

● Για τα Πολωνικά πήραμε επίσης γράμματα των αναγνωστών-μας Κώστα Μάγνη και Γρηγόρη Γουρδομυχήλη. Ο δεύτερος σχετικά με το άρθρο της Κ. Δρόσου στο τχ. 198, γράφει για το ΑΝΤΙ:

Είναι σοβαρή η ευθύνη του ΑΝΤΙ και δημιουργεί εύλογες απορίες για το ρόλο-του, η δημοσίευση τέτοιων συκοφαντικών, αντισοσιαλιστικών και αντισοβιετικών, έστω και ευνοηγραφών, άρθρων, που δεν έχουν καμιά σχέση με την κριτική, όπως έγινε στο υπ' αριθ. 198 τεύχος.

● Ο Ν. Κ. από την Αθήνα γράφει τις απόψεις-του για το ΑΝΤΙ, διατυπώνοντας τη θέση ότι πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερη πολυφωνία.

● Για το ίδιο θέμα γράφει και ο Ν. Π. στεγασμένος κνίτης αριστερός μαθητής όπως υπογράφει.

● Έλληνες ιερείς μας έστειλαν κείμενο συμπάραστασης στον ηρωικό αγωνιζόμενο κλήρο και λαό του Σαν Σαλβαδόρ, στο οποίο καταγγέλεται η στάση των Αμερικάνων.

Γ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

● Από το Ν. Κυπουργό πήραμε και δημοσιεύουμε κάπως καθυστερημένα, την παρακάτω επιστολή:

Κύριε Διευθυντά,

Στις 17.9.79 με την έγκριση του ΔΣ της ΕΡΤ και του Διευθυντή του Τρίτου Προγράμματος, όπου εργαζόμουν, έφευγα για το Παρίσι, με ετήσια άδεια άνευ αποδοχών, για συνέχιση των μουσικών-μου σπουδών. Τον επόμενο χρόνο ζή-

τησα ανανέωση της άδειας, που επίσης εγκρίθηκε.

Στο μεταξύ η συνεργασία-μου με το Τρίτο συνεχιζόταν είτε με επαφές και συνεννοήσεις στη Γαλλία για λογαριασμό του Τρίτου, κατά τη διάρκεια του χειμώνα, είτε με ενεργό συμμετοχή στις εργασίες και στις δραστηριότητές-του, τα καλοκαίρια που βρισκόμουν στην Ελλάδα.

Το καλοκαίρι του '81 η ανανέωση της άδειάς-μου δεν εγκρίνεται, και επιστρέφω στην ΕΡΤ όπου παραμένω ως τις 18.10.81 πιστεύοντας ότι η νέα διοίκηση της ΕΡΤ θα εγκρίνει την άδειά-μου. Από τότε το θέμα μπαίνει σε εκκρεμότητα, κι εγώ βρίσκομαι στο Παρίσι όπου οι σπουδές-μου στο Conservatoire επιβάλλουν την παραμονή-μου ως τον Ιούλιο του '82.

Είχα στο μεταξύ γνωριστεί με αρμόδιους του Γαλλικού Ραδιοφώνου και είχα προτείνει στον Μάνο Χατζιδάκι να ετοιμάσω, πάντοτε χωρίς αποδοχές, μία μελέτη για την οργάνωση και τη λειτουργία της France-Musique. Πίστευα πως μια τέτοια εργασία θα ήταν χρήσιμη για την ανανέωση των προγραμμάτων της Ελληνικής Ραδιοφωνίας.

Στις αρχές Δεκεμβρίου 1981 είχα μια σύντομη συνεννόηση με τους αρμόδιους της ΕΡΤ, που αφού μου εξέφρασαν «έντονο» ενδιαφέρον για την εργασία αυτή, με διαβεβαίωσαν ότι η άδειά-μου άνευ αποδοχών μπορεί και τυπικά να ανανεωθεί για 10 ακόμη μήνες (από τις 19.10.81 ως τις 18.8.82).

Στις 23.1.82 όμως, παραλαμβάνω στο Παρίσι μια επιστολή από την Γεν. Διεύθυνση της ΕΡΤ που με καλεί να επιστρέψω ως τις 15.2.82 (6 μόνον μήνες πριν από την οριστική επιστροφή-μου!) αλλάζει θα λυθεί η σχέση εργασίας-μου με την ΕΡΤ, διότι «απονεκρώνεται η κατεχόμενη θέση για 3 σχεδόν χρόνια!» Φυσικά ή-

γιαννης ρηγοπουλος

Πειράματα
έπί
φασιδίων

αναγέννηση

Γιώργος Καραμπελιάς

Κριση του
Κεφαλαίου
και
ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

«Κομμουνιστική Θεωρία 1

Εκδόσεις «Κομμούνια»
Σουλίου 9

τηλ. 3602.952 και 3602.644

Νεοκαπιταλισμός
και
Επαναστατικό
Κίνημα

Ρανίεγο Πανταγίρι
Αντονίνο Νεγκρι
Μαρίο Τροντι

POTERE OPERAIO

classe operaia

LENIN IN

IMMERSI

«Κομμουνιστική Θεωρία 2

ταν αδύνατο να επιστρέψω κι έπρεπε να υποστώ τις συνέπειες.

Το γεγονός ότι έτσι κι αλλιώς σήμερα η σχέση εργασίας-μου θα είχε λυθεί με παραίτησή-μου, ύστερα από την απόλυση του Μάνου Χατζιδάκι και την παραίτηση του Γιώργου Κουρουπού, δεν μειώνει την απορία και την πικρία-μου, όχι τόσο για την έλλειψη κατανόησης του αιτήματός-μου για ολοκλήρωση των σπουδών-μου, αλλά κυρίως για την έλλειψη ενδιαφέροντος για την εργασία που πρότεινα.

Νίκος Κυπουργός
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

● Από την Ελένη Παναγιωτοπούλου, φοιτήτρια και αναγνώστριά-μας, πήραμε την παρακάτω επιστολή: το πρόβλημα δεν είναι πολιτικό: Αγαπητό Αντι,

Με όσο το δυνατό πιο συγκρατημένο φεμινιστικό... μένος θέλω μ' αυτό το γράμμα να δηλώσω όσο πιο δημόσια γίνεται την ηλιθιότητα μερικών ανδρών, όσον αφορά τις σχέσεις-τους με τις γυναίκες.

Το σενάριο είναι της κοινοτυπίας το έσχατον. Θυμίζει έντονα ελληνικό μελό.

Ο επιτυχημένος επιστήμονας, παντρεμένος (αυτό δεν το λέει βέβαια) κάπου στα 30-35, μέσα στο γενικότερο πλέγμα της κοινωνικής εκμετάλλευσης που μας περιβάλλει, εκμεταλλεύεται κι αυτός με τη σειρά-του όπου και όπως μπορεί — εκβιάζοντας ίσως - ίσως ψυχολογικές πιέσεις — για να επιτύχει το στόχο-του που άλλος δεν είναι από μερικές ηδονικές ώρες.

Θα μιλήσω για τη θέση εκείνων των γυναικών των όχι πολύ συνειδητοποιημένων, των αρκετά αφελών και εκείνων που δεν πιστεύουν όσο θα 'πρεπε στον εαυτό-τους.

Έτσι, λοιπόν, ο λατρευτός-μας υπερεγωκεντρικός αρσενικός παρουσιάζει τη γλυκερή-του όψη και εκτιμώντας τη γυναίκα ως ένα καλοφτιαγμένο αντικείμενο (γιατί έχει και προτιμήσεις φυσικά), πετυχαίνει τον... υψηλό-του στόχο. Τη ρίχνει στο κρεβάτι. Και όλα αυτά χωρίς να συνειδητοποιεί πως πριν από κάθε άλλον — και από τη γυναίκα την ίδια — υποτιμάει τον ίδιο-του τον εαυτό.

Φυσικά τα περί αντιμετώπισης της γυναίκας ως ατόμου με προσωπικότητα είναι γι' αυτόν ψιλά γράμματα και δεν θα καθήσω ν' ασχοληθώ με τέτοια. Είναι άλλωστε γνωστά και πολυσυζητημένα. Υπάρχει όμως και το ειρωνικό μέρος της υπόθεσης. Καμιά φορά, λοιπόν, τυχαίνει να πέσει — ο περί ου ο λόγος — σε κάποια γυναίκα, που περισσότερο ή λιγότερο ξέρει τι θέλει. Κι ενώ εκείνη έχοντας καταλάβει δεν ζητά απ' αυτόν τίποτ' άλλο από μερικές ευχάριστες ώρες — αυτός αδυνατεί να το διακρίνει και μέσα απ' τη γλωϊώδικη απ' το ψέμα συ-

μπεριφορά-του το μόνο που καταφέρνει είναι να επιδείξει και να αποδείξει περίτρανα το μέγεθος της πλάνης και της βλακείας-του.

Μήπως όμως του ζητάμε πολλά;

Αγαπητοί αρσενικοί αυτής της νοοτροπίας ίσως θα 'πρεπε να ξανασκεφθείτε το πράγμα. Είναι και θέμα δικής-σας αξιοπρέπειας στο κάτω - κάτω.

Λίγη ειλικρίνεια στις σχέσεις-μας δεν θα έβλαπτε.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Ελένη Παναγιωτοπούλου

Υ.Γ. Θα σας παρακαλούσα να δημοσιεύσετε το ακέραιο της επιστολής Κύριοι άνδρες του Αντί είναι κάτι που το χρωστάτε στις γυναίκες — έστω τις αναγνώστριες του περιοδικού.

● Μια άλλη γυναίκα, αναγνώστρια του ANTI, εργαζόμενη και μητέρα που ζει, όμως, μόνη-της γράφει για τα ειδικά προβλήματα που την απασχολούν και μεταξύ άλλων τα παρακάτω:

Από πού ν' αρχίσω κι εγώ δεν ξέρω: από το φάντασμα της λιβανοποίησης που κοντεύει να στοιχειώσει τις τράπεζές-μας, τράπεζες που στηρίζονται στο υστέρημα του εργαζόμενου λαού; Από τις εξευτελιστικές διακρίσεις και το σεξιστικό ανδροκρατικό περιβάλλον των ελληνικών υπηρεσιών; Από τις χυδαίες «συναδελφικές» προτάσεις του στυλ «τι λες για μια βόλτα ως την... τουαλέτα;»! Από τους φορτικούς σκεμπεφόρους πιτσαριούχους με τα ξεκούμπωτα πουκάμισα, τα τριχωτά στήθια και τις χρυσές αλυσίδες; Από τα φαγωσιμα που ολόενα και λιγοστεύουν στις πλαστικές-μου σακούλες κάθε φορά που βγαίνω στην αγορά; Από τις τιμές που έχουν οι πάνες και οι παιδικές τροφές — χρυσωρυχείο για τους επιτήδειους; Ή μήπως από το δράμα της ανυπαρξίας σωστών βρεφονηπιακών σταθμών και ασφαλών, αισθητικά ανυψούντων παιδότοπων;

N.K.

● Ο Πολυχρόνης Αλεξόπουλος γράφει για την Εθνική Αντίσταση '41-'44. Να τι τονίζει μεταξύ άλλων για τους εκτελεσθέντες Έλληνες, σ' εκείνη την περίοδο από τους Γερμανούς:

Υπήρξα μόνιμος Αξ/κός αντάρτης του ΕΛΑΣ τότε το 1942-44 και γνωρίζω από πρώτο χέρι, τους αγώνες και τις θυσίες, του υπόδουλου τότε ελληνικού-μας λαού, σε τρεις κατακτητές (Γερμανούς - Ιταλούς και Βουλγάρους), και για να απαντήσω στους «προσκυνημένους» εκείνης της εποχής συνεργάτες των κατακτητών, τους μερικούς προδότες και τους σημερινούς «εθνικόφρονες» του γλυκού νερού, παλιούς και νεοέλληνες, που διδάσκουν και παραδίδονται ότι τότε οι Γερμανοί δεν σε πείραζαν, αν δεν τους πείραζες, ότι ο

νηπιαγωγείο
το αστεράκι

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μιά μικρή δαση μέσα στο τοιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίδλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλάτε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμίου
Βαλσαμάνος 4 και 'Ασκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

ΤΟ ΔΙΠΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Μυθιστόρημα

ΑΝΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΟΙ

Διηγήματα

ΣΠΟΥΔΕΣ

Διηγήματα

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Εξόρμηση

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΕΛΛΗΝΑΣ και εδίδαξε και απέδειξε διά μέσου των αιώνων, ότι «του Έλληνα ο τράχηλος ζυγόν δεν υποφέρει». Δεν θα αναφερθώ στις άλλες θυσίες των τότε... Ελλήνων, αλλά μόνον σε έναν πίνακα, με αδιάσειστα στοιχεία, παρμένα από το γραφείο Εγκληματικού Πολέμου, του ελληνικού Υπουργείου Δικαιοσύνης που μας δείχνει κατά ένα έκαστο Νομό, τον αριθμό των εκτελεσθέντων υπό των Γερμανών (και όχι Ιταλών και Βουλγάρων) εαμιτών και λοιπών Ελλήνων πατριωτών στο χρονικό διάστημα από της 21.4.41 μέχρι και 15.10.1944, που ξεπερνούν τις (50.000).

Ο πίνακας αυτός δημοσιεύεται εις το βιβλίο του Δ. Μαγκριώτη

ΓΚΥΓΙΩΜ ΑΠΟΛΛΙΝΑΙΡ

Ποήματα

ΒΕΡΕΛΗ

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομυιάλη 9, Αθήνα
Τηλ. 36.07.744

ΕΡΡΙΚΟΣ ΧΑΤΝΕ

ΟΙ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ ΘΕΟΙ

Το θεοποιημένο από τους Έλληνες υποσυνείδητο, η δεξαμενή για κάθε έμπνευση, αλλά και το σκάνδαλο για τον κάθε πουριτανισμό.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112
Τηλ. 52.46.241

«Θυσίαι της Ελλάδος και εγκλήματα Κατοχής 1941-44) που εκυκλοφόρησε το 1949 και εις το οποίο ο αείμνηστος και αγαθός εθνικόφρονας Έλληνας αυτός πατριώτης, ουδαμώ αναφέρει εις τας 344 σελίδας-του, την λέξιν (ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ).

Αυτά μόνον και μόνον δια τους κακής πίστεως αλλά γνήσιους εθνικόφρονες του γλυκού νερού συμπατριώτες-μας.

Ευχαριστώ
Π. Αλεξόπουλος

● Ο Σ. Βουλασίκης καθηγητής ΑΣΤΕΜ από τη Θεσσαλονίκη μας γράφει για τους φοιτητικούς και λαϊκούς αγώνες της περιόδου 1961-1966. Στη μακροσκελή επιστολή-του τονίζει μεταξύ άλλων:

Οι φοιτητικοί και νεολαιστικοί αγώνες της περιόδου εκείνης είχαν και εξακολουθούν να έχουν ιδιαίτερη σημασία. Οι αγώνες της εποχής εκείνης ήταν μαζικοί, αποφασιστικοί και αποτελεσματικοί. Οι αγώνες αυτοί επέδρασαν καταλυτικά σε όλες τις μετέπειτα διαμορφώσεις και εξελίξεις. Ήταν οι αγώνες αυτοί, μετά από τους αγώνες του λαού στην Κατοχή, στην αντίσταση και τον εμφύλιο, οι πρώτοι σημαντικοί μεγάλοι αγώνες που μπορούσαν να νικήσουν τη Δεξιά και την αντιδραση και να φέρουν την αλλαγή.

Οι αγώνες της εποχής εκείνης επηρέασαν θετικά και ουσιαστικά και θα επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτιστικές, οικονομικές και πολιτικές δομές της χώρας-μας. Συνεπώς είναι απαραίτητο και επιβεβλημένο να μελετηθούν σε βάθος οι συνθήκες και η πορεία του αγώνα. Να γίνει αξιολόγηση των στόχων και σκοπών. Να αναγνωριστούν τα επιτεύγματα. Να διαπιστωθεί τι μέχρι σήμερα δεν έχει υλοποιηθεί και να γίνουν νέες προσπάθειες για την ολοκλήρωση των σκοπών του αγώνα.

Σ. Βουλασίκης
● Ο Δημ. Λοϊζίδης μας γράφει για τον πολιτικό γάμο και τις θέσεις της εκκλησίας. Να μερικές απορίες-του που όμως δεν μπο-

ρούμε εμείς να απαντήσουμε:

... Κυρίως, όμως, θα ήθελα να ξέρω, γιατί μόνον εγώ, ο Έλληνας Ορθόδοξος, έχω την ατυχία να θεωρούμαι «Πόρνος και Μοιχός» σε περίπτωση πολιτικού γάμου. Γιατί δηλαδή να μην είναι... «Πόρνος» και ο Ορθόδοξος Ομογενής Αμερικανός Πολίτης; Ή μήπως το Οικουμενικό Πατριαρχείο — στο οποίο υπάγεται η Αρχιεπισκοπή Αμερικής — δεν έχει εμβιβαστεί τόσο πολύ στο θέμα όσο οι δικοί-μας Άγιοι;

Τέλος, θέλω, κάποιος να μου πει, γιατί το Μυστήριο του γάμου να είναι η τυπική τελετή στην Εκκλησία και όχι ο όλος έγγαμος βίος; Για τον οποίον η Εκκλησία δεν φαίνεται να ανησυχεί καθόλου.

Δημ. Λοϊζίδης

● Ο Μ. Σπηλιωτόπουλος απαντώντας σε επιστολή του Α. Μαρώτη για το ΚΚΕ γράφει μεταξύ άλλων:

«... Θα ήθελα να ρωτήσω αν γινότανε πόλεμος κατά των σοσιαλιστικών χωρών από τις δυτικές εσώ με ποιούς θα ήσουνα;

Και αν εννοείς εσώ διαφωνούντες τους εχθρούς του κόμματος και του λαού, ο κάθε κομμουνιστής πρέπει να τους πολεμάει όπως ο Άρης, στον αναφέρω επειδή εσώ τον ανέφερε. Η Ελλάδα φιλε ένα ΚΚΕ είχε, έχει και θα έχει, οι άλλοι να αλλάζουνε όνομα γιατί δεν μπορούνε να του κλέψουν τη δόξα»

● Ο Β. Π. μας έστειλε ποίημα - επιστολή με τον τίτλο ΜΑΤ - Στρατός κι Αστυνομία και λιγάκι... Ιστορία. Δεν μπορούμε να δημοσιεύσουμε ολόκληρη την επιστολή - ποίημα. Δημοσιεύουμε όμως το τρίτο μέρος με τίτλο ΑΥΤΑ:

Ναι μεν:
έτσι με την πολιτική
το κάθε τι ξηγιέται
Οι θέσεις γίνονται χαρτί
και το χαρτί πετιέται
Αλλά:

Βάλτε τον παλιό το δίσκο
θα γελάσουμε μαζί
Ο καινούριος-σας δεν πάει
κάτι έχει η εγγραφή.

Β. Π.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ. 72.32.713 - 72.32.819

● Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 601

● Υπεύθυνος τυπογραφείου:
Ιωάννης Δημητρόπουλος
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα

● Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΝΕΝΗ ΡΑΪ΄Σ

● Μοντάζ:
ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ

● Δημοσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑ΄ΤΗΣ

● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237

● Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237

● Εκτύπωση:
«Εκδοτικά επιχειρήσεις»
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ» Α.Ε.
Πειραιώς 52, Μοσχάτο
Τηλ. 48.12.558 - 48.22.779

● Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα-του.
● Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 500 δρχ. - Ετήσια 1.000
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ: 3.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 20
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 40
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 27
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 53
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 35
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 70

● Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601

● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 40
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 60

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Στα γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 7232.713
● Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τοιμιοκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Γούναρη 30 Θεσσαλονίκη

ΣΤΑΧΥ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

ΑΘΗΝΑ
ΛΟΝΔΙΝΟ
ΠΑΡΙΣΙ
ΛΥΩΝ
ΜΑΔΡΙΤΗ
ΜΙΛΑΝΟ
ΖΥΡΙΧΗ
ΓΕΝΕΥΗ
ΡΩΜΗ
ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ
ΝΤΥΣΣΕΛΑΝΤΟΦ
ΤΙΡΑΝΑ
ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗ
ΣΤΟΥΤΓΑΡΔΗ
ΒΙΕΝΝΗ
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ
ΤΡΙΠΟΛΗ
ΚΑΪΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΤΕΛ ΑΒΙΒ
ΝΑΪΡΟΜΠΙ
ΓΙΟΧΑΝΝΕΣΜΠΟΥΡΓΚ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΤΖΕΝΤΑ
ΝΤΑΧΡΑΝ
ΝΤΟΥΜΠΑΪ
ΚΟΥΒΕΙΤ
ΑΜΠΟΥ ΝΤΑΜΠΙ

Έχετε 28+1 λόγους νά ταξιδέψετε μέ την Όλυμπιακή στό έξωτερικό

Ή Όλυμπιακή Άεροπορία πετάει σέ 28 διεθνείς προορισμούς. Καί μαζί της, αισθάνεσθε σάν στό σπίτι σας, γιατί ή ελληνική φιλοξενία σās συνοδεύει παντού.

Έπί πλέον, οί περισσότερες πτήσεις της Όλυμπιακής, γίνονται χωρίς ενδιάμεσους σταθμούς. Για παράδειγμα, ή Όλυμπιακή πετάει κατευθείαν γιά Νέα Ύόρκη. Έτσι φθάνετε γρήγορα καί ξεκούραστα, μέ τά πίο σύγχρονα αεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας στό έξωτερικό, γιά δουλειές ή διακοπές, ό καθένας από τούς 28 προορισμούς μας, είναι ένας λόγος γιά νά πετάξετε μέ την Όλυμπιακή Άεροπορία. Άλλά ύπάρχει πάντα ακόμα ένας λόγος: ή ευχαρίστηση από τό ταξίδι σας.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Γιά περισσότερες πληροφορίες αποταθείτε σέ μās ή στον πράκτορά σας

ΖΑΚ ΠΡΕΒΕΡ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΘΕΩΡΙΑ / ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΡΟΖΕ ΒΑΓΙΑΝ
Ο ΝΟΜΟΣ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΘΕΩΡΙΑ / ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΕΡΖΥ ΚΟΖΙΝΣΚΙ
ΠΑΡΟΥΣΙΑ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΘΕΩΡΙΑ / ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΡΕΚ ΧΑΛΤΕΡ
Η ΑΒΕΒΑΙΗ ΖΩΗ
ΤΟΥ
ΜΑΡΚΟ ΜΑΛΕΡ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΘΕΩΡΙΑ / ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

έβελυν ρήντ
σεξισμός
καί έπιστήμη

ΘΕΩΡΙΑ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ
ΜΕΛΕΤΕΣ

ΘΕΩΡΙΑ / ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΘΕΩΡΙΑ / ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΑΝΩ
ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΑΝΑΛΥΣΗ

ΘΕΩΡΙΑ ● ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

EDWIN BERRY BURJUM
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία
Πρόσες, Τόμος, Κάθετα, κ.δ.

ΘΕΩΡΙΑ
Σημειώματα
αισθητικής
και
σημειωτικής

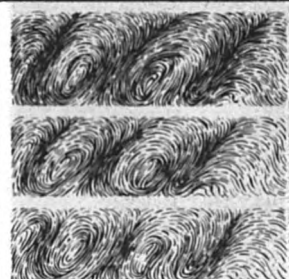
ΑΟΥΓΚΟΥΣΤΟ ΜΠΟΑΛ
τό θέατρο
τού καταπιεσμένου

ΘΕΩΡΙΑ
Σημειώματα
αισθητικής
και
σημειωτικής

ΓΙΟΥΡΙ ΛΟΤΜΑΝ
αισθητική και σημειωτική
τού κινηματογράφου

ΘΕΩΡΙΑ
Σημειώματα
αισθητικής
και
σημειωτικής

ΖΩΡΖ ΜΠΑΤΑΪΓ
ο ερωτισμός

ΘΕΩΡΙΑ / ΙΔΕΕΣ

ΓΡΑΦΕΥΟΚΡΑΤΙΑ
ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΘΕΩΡΙΑ ● ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ / ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΡΟΥΝΤΟΛΦ ΜΠΑΡΟ
ΘΑ ΣΥΝΕΧΙΣΩ ΤΟ ΔΡΟΜΟ ΜΟΥ

για την κριτική του
υποκειμένου σοσιαλισμού

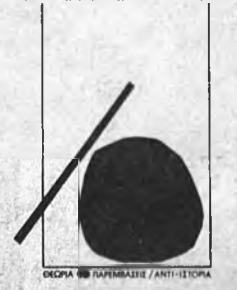
ΘΕΩΡΙΑ ● ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ / ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

πατρική σιγή - μωρήν μακκονθία
η γαλλική επανάσταση του 1968

ΘΕΩΡΙΑ ● ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ / ΚΙΝΗΜΑ ΝΕΟΛΑΪΣ

ΕΝΤΟΥΡΑΝΤΟ ΓΚΑΛΕΑΝΟ
ΟΙ ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΦΛΕΒΕΣ
ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

ΘΕΩΡΙΑ ● ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ / ΑΝΤΙ-ΙΣΤΟΡΙΑ